

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СТУКАН Тетяна Миколаївна

УДК 338.43:330.341.1:005.1

ДИСЕРТАЦІЯ

**ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Галузь науки: Державне управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Т.М. Стукан

Науковий керівник: Кирилов Юрій Євгенович,
доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Заслужений діяч науки і техніки України

Харків 2021

АНОТАЦІЯ

Стукан Тетяна Миколаївна – Економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств –
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2021.

У дослідженні запропоновано розв’язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань, які полягали в характеристиці видів механізмів публічного управління аграрними підприємствами, окреслено методичні засади інституціональних умов економічного механізму публічного управління у забезпеченні інноваційного розвитку суб’єктів господарювання. Досліджено інструменти аналітичної оцінки інноваційного потенціалу агроформувань через використання важелів публічного управління. У ході дослідження проаналізовано ефективність застосування механізмів публічного управління у забезпеченні інноваційного розвитку аграрних підприємств і обґрунтовано напрями їх удосконалення у відповідності до факторів впливу, які на сьогодні створює зовнішнє середовище. Ідентифіковано сукупність чинників, які становлять вплив на економічний механізм публічного управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств. Запропоновано підходи до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком та визначені напрями підвищення ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств через застосування технологій, які диктує на часі економічна та протиепідеміологічна ситуація в країні.

З’ясовано, що в умовах постійних змін, з якими доводиться стикатися агроформуванням виникає необхідність розробки стратегічної моделі публічного управління інноваційним розвитком суб’єктів господарювання, яка

забезпечить, перш за все підвищення техніко-технологічного рівня підприємств та диверсифікацію процесів, зростання обсягів виробництва та прибутків. Такий напрям розвитку сприятиме налагодженню інтеграційних процесів щодо входження до когорти технологічно розвинених фірм. Модель реалізації публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств становить сукупний набір факторів, які забезпечують формування стратегічного вектору інноваційного розвитку аграрних підприємств, який буде мати багаторівневий процес з її реалізації, що обумовлює необхідність формування інноваційної інфраструктури, яка забезпечуватиме умови щодо «втілення», «сегментування» та «експансія» новацій та розвитку мережі інноваційних структур, що тим самим створить умови для формування відповідної законодавчої та нормативно-правової бази; дієвих механізмів фінансово-кредитного забезпечення, податкової та організаційної підтримки, в тому числі і з боку державних установ; до інтенсивного розвитку матеріально-технічної бази та впровадження наукових розробок у виробництво.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові принципи дослідження і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття теоретично-практичної сутності економічного механізмів публічного управління, що забезпечать інноваційний розвиток аграрних підприємств.

Використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології проведеного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати організаційну структуру публічного управління підприємством, яку доповнено інноваційною складовою структурного елементу для забезпечення розвитку суб'єкта господарювання за інноваційним принципом.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Херсонській області, Департаменту розвитку сільського господарства та зрошення, монографії, наукові статті та

інші публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників, узагальнені дані фінансової та статистичної звітності, матеріали вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій, власні дослідження.

Таким чином, у дослідженні запропоновано розв'язання проблеми, що полягає в обґрунтуванні організаційної структури публічного управління підприємством, яку доповнено інноваційною складовою структурного елементу для забезпечення розвитку суб'єкта господарювання за інноваційним принципом, що буде враховувати спеціалізацію господарства, використання технологій ресурсозбереження, кваліфікацію кадрів та їх матеріальне стимулювання, економічний механізм публічного управління, комерційний розрахунок та здійснювати підбір нововведень для використання у виробничо-господарській діяльності.

Ключові слова: економічний механізм, публічне управління, інноваційний розвиток, управління інноваційним розвитком, механізм формування економічної складової забезпечення інноваційного розвитку, інституційний механізм публічного управління.

ABSTRACT

Stukan Tatiana Nikolaevna – Economic mechanism of public management of innovative development of agricultural enterprises – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific PhD degree in public administration on a specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. – National University of Civil Defense of Ukraine. – Kharkiv, 2021.

The research offers methods to solve a topical problem of substantiating theoretical foundations and developing practical recommendations on improving the economic mechanism of public management of innovative development of agrarian enterprises.

In order to achieve this aim, it is necessary to perform the following tasks: to characterize the types of mechanisms of public management of agrarian enterprises, to outline methodological foundations of institutional conditions of the economic mechanism of public management in ensuring innovative development of economic

entities. The study examines the instruments of analytical evaluation of the innovative potential of agrarian enterprises by using the mechanisms of public management. The research analyzes the efficiency of applying the mechanisms of public management in maintaining innovative development of agrarian enterprises and substantiates the methods to improve them according to the impact factors generated by the external environment. It identifies a group of factors affecting the economic mechanism of public management of innovative activity of agrarian enterprises. The study introduces approaches to the formation of the economic mechanism of public management of innovative development and determines the directions in increasing the efficiency of public management of innovative development of agrarian enterprises by applying the technologies depending on the economic and anti-epidemiological situation in the country.

We discovered that under conditions of permanent changes facing agrarian enterprises it is necessary to develop a strategic model of public management of innovative development of economic entities that will ensure an increase in the technical-technological level of enterprises and diversification of processes, a rise in production volumes and profits. Such a direction of the development will promote integration processes with regard to entering a group of technologically developed companies. The model of implementing public management in innovative development of agrarian enterprises consists of a number of factors ensuring the formation of a strategic vector of innovative development of agrarian enterprises which will have a multi-level process of implementation that causes the necessity to create innovative infrastructure that will ensure conditions for “implementation”, “segmentation” and “expansion” of innovations and the development of a network of innovative structures that will create conditions for the formation of an appropriate legislative and regulatory framework; effective mechanisms of financial and credit support, taxation and organizational assistance, on the part of governmental institutions as well; intensive development of material and technical resources and implementation of scientific findings in production.

Methodological foundations of the study are general scientific principles of research and special methods based on modern scientific principles of management, economics and related sciences. The research methodology is based on a systemic approach, whose methodological specifics is determined by orienting research

towards revealing theoretical and practical aspects of economic mechanisms of public management that will ensure innovative development of agrarian enterprises.

We used a number of scientific methods, namely: a hypothetical-deductive method of the formation of research methodology that allowed formulating the research hypothesis, creating an organizational structure for public management of an enterprise supplemented with an innovative component of a structural element to ensure the development of an economic entity by innovative principles.

The informational base of the dissertation research is legislative and regulatory documents of Ukraine, official data of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, the Main Department of Statistics in Kherson region, the Department of Agricultural Development and Irrigation, monographs, scientific articles and other studies of the Ukrainian and foreign researchers, generalized data on financial and statistical reports, materials of the Ukrainian and International scientific and practical conferences, our own studies.

Thus, the research presents the methods to solve the problem of substantiating the organizational structure of public management of enterprises supplemented with an innovative component of a structural element to ensure the development of economic entities by innovative principles that will consider specialization of an enterprise, application of resource-saving technologies, employees' qualifications and material stimulation, the economic mechanism of public management, commercial calculation and selection of innovations for using them in economic production activities.

Key words: economic mechanism, public management, innovative development, management of innovative development, mechanism of formation of a component of ensuring innovative development, institutional mechanism of public management.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Розвиток аграрного сектору економіки України та його конкурентні переваги: монографія / Ю.Є. Кирилов, В.Г. Грановська, В.І. Пічура, В.О. Бойко, О.Г. Карташова, **Т.М. Стукан**, А. А. Осадчий. Херсон : Грінь Д.С., 2016. 265 с.

Особистий внесок: розділ 4 «Інструменти підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств», визначено основні складові формування інноваційного та інвестиційного механізмів конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, сформовано модель його забезпечення, що функціонує на основі взаємодії функціональних конкурентних стратегій та механізмів різних рівнів конкурентних відносин.

2. Scientific and metodological bases of regulatory support of economy`s ecologization / [P. Skrypchuk, Y. Kyrylov, V. Hranovska, **T. Stukan** and others]. Podhajska, Slovak Republic: Easten european development agency n.o., 2017. 328 с.

Особистий внесок: підрозділ 5.3, де визначено теоретико-правові основи формування економічного механізму екологізації аграрного виробництва.

3. Kyrylov Yu., Granovska V., Averchev O., Fesenko G., Aleshchenko L., **Stukan T.**, Pichura V., Potravka L., Breus D., Morozov R., Bilous O., Krikunova V., Karnaushenko A., Konovalov O., Yavtushenko A., Klimovich L., Zhosan H., Mundzhishvili T., Arefiev I. TRATEGIES OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT AND MECHANISMS OF THEIR IMPLEMENTATION IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC UNCERTAINTY AND GLOBALIZATION CHANGES: International collective monograph Volume 1/ Publisher House "Universal". 9. Apakidze str. Georgia. 2020. 290 pages.

Особистий внесок: окреслено сучасні тенденції інноваційного розвитку молодіжного підприємництва.

Статті у фахових наукових виданнях з державного управління:

4. Стукан Т.М. Термінологічний інструментарій дослідження дефініцій «державне управління» та «публічне управління». *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління.* 2017.

Вип. 2 (7). С. 462-468.

5. Стукан Т.М. Неформальні форми інвестування агроформувань в системі публічного управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2018. Вип. 1 (8). С. 508-515.

6. Стукан Т.М. Стан фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад Херсонщини. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2019. Вип. 1 (10). С. 381-390.

7. Кирилов Ю.Є., **Стукан Т.М.** Державна політика формування та просування бренду країни: світовий і вітчизняний досвід. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2019. Вип. 1 (11). С. 485-502.

Особистий внесок: проаналізований закордонний досвід щодо формування та просування національного брендингу в різних країнах світу.

8. Стукан Т.М. Аналіз європейської системи інституційного забезпечення молодіжної політики. *Фаховий науковий журнал «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління»*. Том 32 (71) № 4, 2021. С. 113-123.

Статті в закордонних виданнях за напрямом:

9. Stukan T. Mechanism of the formation of export potential of agricultural enterprises under conditions of european integration processes. *East Journal of Security Studies*, vol 3 (2018), pp. 286-298.

10. Yurii Kyrylov, Natalia Kyrychenko, **Tatyana Stukan** and Hanna Zhosan, Formation of Enterprise Management Strategies and Entrepreneurship Training, *International Journal of Management*, 11 (6), 2020, pp. 793-800. DOI 10.34218/IJM.11.6.2020.067.

Особистий внесок: охарактеризовано економічний механізм публічного управління через використання інноваційного підходу як чинника забезпечення економічна безпека та розвитку підприємства.

Статті у інших фахових наукових виданнях:

11. Стукан Т.М. Економічне управління підприємством: сутність та напрями підвищення ефективності. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2017. № 27/2017. С. 61-65.

12. Стукан Т.М. Експортний потенціал аграрних підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. Серія: «Економіка». 2017. Том 22 Випуск № 9 (62). С. 64-69.

13. Грановська В.Г., **Стукан Т. М.** Інноваційна складова забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств [Електронний ресурс]. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 328-334. URL: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018>.

Особистий внесок: досліджено динаміку та структуру фінансування досліджень і розробок за видами робіт і секторами науки, визначено складові інноваційної моделі конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств.

14. Стукан Т. М. Економічний зміст інновацій для сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 17. с. 213-220. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/38.pdf.

15. Стукан Т. М. Інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 118–124. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.24.118.

16. Стукан Т. М. Інноваційний тип розвитку аграрних підприємств як чинник зміцнення конкурентоспроможних позицій. *Фаховий збірник наукових праць Національного авіаційного університету «Проблеми системного підходу в економіці»*, Випуск 2(76)/2020. С. 80-87.

17. Стукан Т. М. Особливості зайнятості молоді в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: "Економічні науки". 2020. №7. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-7-6181>.

18. Стукан, Т. Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. Випуск № 4, (2020). С. 125-131.

19. Стукан Т.М. Актуальні професії майбутнього для молоді на ринку праці України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/169>

20. Стукан Т.М. Роль, місце та значення digital-маркетингу у системі збуту продукції агровиробниками в умовах пандемії COVID-19. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. Випуск 66. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 69-75. DOI <https://doi.org/10.32843/bses.66-12>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

21. Стукан Т. М. Підходи до трактування сутності економічного управління підприємством // збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції [«Перспективи розвитку національної економіки»], (м. Запоріжжя, 9-10 вересня 2016 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016. 132 с.

22. Стукан Т. М. Етапи формування системи управління підприємствами // збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції [«Економіка підприємства: теорія і практика»], (м. Київ 13 жовтня 2016 року) / Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016.

23. Стукан Т. М. Сучасні концепції управління аграрними підприємствами в умовах трансформаційних перетворень економіки // збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції [«Глобальний економічний простір: детермінанти розвитку»], (м. Миколаїв 21 жовтня 2016 року) / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Миколаїв, 2016.

24. Стукан Т. М. Оцінка показників ефективності діяльності підприємств // матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції [«Проблеми та шляхи досягнення соціо-еколого-економічної безпеки на мікро-, мезо- та макрорівні»], (Луцьк, 29 квітня 2016 р.) Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2016. 314 с.

25. Стукан Т. М. Ефективність діяльності аграрних підприємств як складова забезпечення їх конкурентоспроможного розвитку // збірник наукових праць [«Стратегія економічного розвитку України: теоретичні засади та механізми реалізації»] (Ніжин). Ніжин: Видавець ПП «Лисенко М.М.», 2016. 418 с.

26. Стукан Т.М. Основні напрями та показники економічного

управління підприємствами. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції [«Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки»]*, (Дніпро, 17-18 березня 2017 р.) У 2-х частинах. Дніпро: ПДАБА, 2017. Ч. 1. 136 с.

27. Стукан Т.М. Оцінка стану фінансової децентралізації для об'єднаних територіальних громад. *Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (04 грудня 2018 р.). Житомир: ЖНАУ, 2018.

28. Кирилов Ю.Є., **Стукан Т.М.** Стан та перспективний план формування об'єднаних територіальних громад Херсонщини. *Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (19 квітня 2018 р.) Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. 334 с.

Особистий внесок: визначено основні напрями фінансової підтримки територіальних громад регіону на шляху формування їх спроможності.

29. Стукан Т.М. Аквапоніка – інноваційний підхід для аграрних підприємств на шляху до вирощування органічної продукції. *Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 22 червня 2019 року). Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. 136 с.

30. Стукан Т.М. Бізнес-ангели – як неформальна форма інвестування в інноваційну діяльність підприємств. *Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій: матеріали X Міжнародної науково-практичної молодіжної інтернет-конференції*, 10 жовтня 2019 р. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2019. 210 с.

31. Кирилов Ю.Є., **Стукан Т.М.** Інноваційне забезпечення аграрних підприємств в умовах розвитку цифрового сільського господарства. *Сучасна наука: стан та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених з нагоди Дня науки*, 23 травня 2019 р. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 170 с.

Особистий внесок: визначено перелік інновацій, які переводять аграрну

сферу на автоматизацію виробництва на всіх рівнях.

32. Стукан Т.М. Ідентифікація факторів впливу на інноваційний розвиток молодіжного підприємництва. *Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 9 квітня 2020 р.) / за ред. Деркач Т.В., Одеса : МГУ, 2020. 192 с.

33. Стукан Т.М. Напрями розвитку молодіжної політики в ХХІ столітті. *Економіка, фінанси, облік та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 24 лютого 2021 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 1. 71 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	23
1.1. Сутність інноваційного типу розвитку аграрних підприємств та види механізмів публічного управління ними.....	23
1.2. Роль та значення публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.....	39
1.3. Методичні засади формування системи публічного управління в аграрному секторі	60
Висновок до 1 розділу.....	73
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	76
2.1. Аналіз середовища функціонування аграрних підприємств.	76
2.2. Ідентифікація факторів впливу на інноваційний розвиток аграрних підприємств.....	105
2.3. Комплексна оцінка ефективності інноваційної діяльності аграрних підприємств Херсонської області.....	140
Висновок до 2 розділу.....	159
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	163
1.1. Структурна модель економічного механізму публічного управління аграрними підприємствами.....	163
1.2. Удосконалення підходів до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств	188
1.3. Напрями підвищення ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.....	198
Висновки до 3 розділу.....	223
ВИСНОВКИ.....	227
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	231
ДОДАТКИ.....	250

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Публічне управління, напрями та механізми державного регулювання, форми й методи підтримки аграрного сектору економіки визначають в сучасному світі його ефективність та результативність розвитку. На сьогодні сільське господарство забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість – сировиною, а також становить суттєвий вплив на розвиток національного господарства, зміцнюючи при цьому продовольчу безпеку країни, що є одним з індикаторів соціально-економічного розвитку території. У той же час, аграрне виробництво забезпечує формування рівня зайнятості, в тому числі молоді та основний дохід для сільського населення, впливає на демографічні процеси, заселення та освоєння сільської місцевості, виконуючи цим самим важливу функцію збереження територіальної цілісності держави. Економічні показники аграрних підприємств України характеризуються нестійкістю, високою фондомісткістю, енергоємністю, трудомісткістю і екологоємністю процесів виробництва. Тому в умовах жорсткої конкуренції та динамічних змін ринкового середовища, глобалізації аграрного бізнесу необхідним стає прискорення інноваційних процесів щодо здійснення модернізації виробництва, збуту продукції на інноваційних засадах, інтеграції інноваційного продукту, як для аграрної галузі в цілому, так і для кожного суб'єкта господарювання. Особливе місце в сприянні інноваційного розвитку займає саме держава через реалізацію відповідної політики та моделі управління.

Реалії сьогодення такі, що сучасний світ вже не можливо уявити без науково-технічного прогресу, адже всі розуміють, що саме це є запорукою подальшого розвитку як суб'єктів макро- так і мікросередовища. Більшість науковців-практиків доходять висновку, що новації – це основна рушійна сила соціально-економічного розвитку. В останні роки роль інновацій суттєво зростає і вони продовжують проникати у всі сфери життєдіяльності суспільства, включаючи, в тому числі, і виробничо-господарську діяльність суб'єктів господарювання. Потреба в інноваціях актуалізується повсякчас, адже

це є тим фактором, який спонукає до відновлення економіки країни після світової фінансової кризи, але вже в іншому форматі, з використанням прогресивних методів: штучного інтелекту, блокчейну, інтернету речей, 3D друку, 5G зв'язку, доповненої та віртуальної реальності, які здатні докорінно змінити процеси виробництва, торгівлі, логістики і збуту.

Стримуючими факторами інноваційного розвитку аграрних підприємств є галузевий диспаритет цін, техніко-технологічна відсталість і низька конкурентоспроможність аграрного виробництва, недостатність кваліфікованих фахівців, дефіцит фінансових ресурсів, висока ставка комерційного кредиту, повільні темпи впровадження у виробництво досягнень аграрної науки і передового досвіду. Так, аграрними підприємствами України використовується не більше 5 % наукових досягнень, в той час як в розвинених країнах світу відбувається комерціалізується понад 80 % наукових розробок. Тому для зміни даної ситуації є необхідним застосування інноваційних технологій в галузі та її модернізації шляхом здійснення активної інноваційної політики, яка направлена на інтеграцію новітніх досягнень в аграрні підприємства.

Комплексу складників механізмів публічного управління з інноваційного розвитку аграрних підприємств присвячено наукові розвідки українських учених: А. Антонова, О. Борисенко, Н. Дація, І. Драгана, А. Дегтяря, В. Дзюндзюка, С. Домбровської, А. Науменка, О. Іляш, О. Крюкова, С. Майстро, Я. Малика, Ю. Маєвського, А. Латиніна, І. Приходька, Д. Плеханова та ін.

Механізмам публічного управління розвитку галузей та сфер економіки приділяли увагу такі науковці, як О. Амосов, В. Бакуменко, О. Бобровська, В. Грановська, І. Застрожникова, Д. Карамишев, Ю. Кирилов, О. Коротич, О. Крюков, Ю. Куц, В. Мамонова, Н. Статівка, Ю. Шаров, В. Шведун та ін.

Економічні, правові та інші аспекти публічного управління, у т. ч. у сфері агропромислової безпеки та формування дієвого аграрного комплексу, розглядали також зарубіжні вчені, такі як : Брю С.Л., Гелбрейт Дж. К., Грегори П., Дорнбуш Р., Денисон Э., Дуглас Н., Кейнс Дж. М., Леонтьев В.В., Лидлейн Н., Льюїс У.А., Макконнелл К.Р., Медисон А., Мендельсон Л., Минцберг Г., Мгардаль Г., Перло В., Пребиш Р., Самуельсон П., Сентеш Т., Фишер С, Фридмен М., Хаукен П., Шумпетер Й., Alexander L.D., Clifford O.K.,

Drucker P., Katz D., Higgins J.M., Morris W.T., Porter M.E., Thompson A.A.

Незважаючи на глибину і масштабність дослідження означеної проблематики, залишаються недостатньо вивченими питання, які пов'язані з впровадженням економічного механізму публічного управління щодо інноваційного розвитку аграрних підприємств. На сьогодні, важливе значення має виявлення нових класифікаційних ознак щодо видів агроінновацій відповідно до сфери їх застосування. Недостатньо розкриті особливості інноваційної діяльності аграрних підприємств, де пріоритетне значення має ефективне використання всіх факторів виробництва. Значний науковий інтерес представляє аналіз чинників і умов публічного управління щодо переходу аграрних підприємств на інноваційний тип розвитку. Важлива теоретико-методологічна та практична значущість прискорення впровадження інноваційних процесів аграрними підприємствами, необхідність формування ефективного економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання у відповідності до сучасних умов обумовили вибір теми дослідження, визначення її цілі та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалася протягом 2016-2020 років, згідно з планом науково-дослідної роботи Херсонського державного аграрно-економічного університету «Розробка стратегії геоуправління конкурентоспроможним розвитком аграрного сектору України» (державний реєстраційний номер 0116U005512), «Формування стратегії розвитку молодіжного підприємництва в умовах євроінтеграції як чинника соціально-економічної стабільності та безпеки України» (державний реєстраційний номер 0119U100010), «Інноваційні форми туристичного бізнесу в умовах пріоритету збалансованого розвитку та економічного зростання», (державний реєстраційний номер 0120U101307), «Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації та четвертої промислової революції» (державний реєстраційний номер 0118U003141). У межах вказаних тем автором проведено оцінку експортно-імпортного потенціалу аграрного сектора країни, досліджено сучасний стан середовища функціонування суб'єктів господарювання в контексті реалізації інноваційного вектору розвитку з метою формування додаткових конкурентних переваг галузі, здійснено аналіз джерел

інвестиційного забезпечення інноваційних процесів підприємств аграрної галузі України, обґрунтовано роль, місце та значення digital-маркетингу у системі збуту продукції агровиробниками та просування туристичного продукту, здійснено аналіз формування молодіжної політики в країні щодо задоволення регіонального попиту у молодих фахівцях, в тому числі і для публічного сектора економіки, розроблено пропозиції щодо доцільності створення інтернет-платформи в регіоні як інструменту публічного управління щодо налагодження електронної комерції в аграрній сфері області зі збуту аграрної продукції в умовах пандемії COVID-19 та діджиталізації економічних відносин в галузі.

Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.

Реалізація мети дослідження обумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити сутність інноваційного типу розвитку аграрних підприємств та види механізмів публічного управління ними;
- визначити методичні засади формування системи публічного управління аграрними підприємствами;
- ідентифікувати сукупність факторів зовнішнього середовища, які впливають на інноваційний розвиток аграрних підприємств;
- здійснити комплексну оцінку ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств Херсонської області;
- розробити структурну модель економічного механізму публічного управління аграрними підприємствами;
- запропонувати підходи до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств;
- визначити напрями підвищення ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.

Предметом дослідження є економічний механізм публічного управління

інноваційним розвитком аграрних підприємств.

Методи дослідження. Для досягнення зазначеної вище мети дослідження і вирішення поставлених завдань використовувалися загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові принципи дослідження і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття теоретично-практичної сутності комплексу складників механізмів публічного управління, що забезпечать інноваційний розвиток аграрних підприємств.

Використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології проведеного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати організаційну структуру публічного управління підприємством, яку доповнено інноваційною складовою структурного елементу для забезпечення розвитку суб'єкта господарювання за інноваційним принципом.

Структурно-функціональний аналіз, допоміг здійснити дослідження інструментів аналітичної оцінки інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання; ряд порівняльних методів, що надали можливість - ідентифікувати сукупність факторів, які становлять вплив на економічний механізм інноваційної діяльності аграрних підприємств; статистичний метод, що дав змогу оцінити ефективність публічного управління інноваційною активністю аграрних підприємств Херсонської області; прогностичний метод, за допомогою якого визначено підходи до формування економічного механізму управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти України, що складають правову базу діяльності аграрних підприємств, інструктивні матеріали з питань інноваційної діяльності, офіційні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Херсонській області, Департаменту розвитку сільського господарства та зрошення, монографії, наукові статті та інші публікації вітчизняних та

зарубіжних дослідників, узагальнені дані фінансової та статистичної звітності аграрних підприємств, матеріали вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій, власні дослідження, спостереження та розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств.

Положення, висновки і пропозиції, сформульовані в дисертації, містять певні елементи наукової новизни:

вперше

- розроблено й обґрунтовано структуру економічного механізму публічного управління аграрними підприємствами, яка передбачає розвиток інноваційної діяльності на основі інноваційного потенціалу, шляхом реалізації відповідної моделі та створення нових проєктів, що забезпечать техніко-технологічне оновлення виробництва, інтелектуалізацію та діджиталізацію його процесів, застосування ресурсозберігаючих технологій, стимулювання залучення інвестицій, формування стійких конкурентних переваг;

- обґрунтовано створення онлайн-платформи «Агроонлайнкомерція» із реалізації аграрної продукції на території Херсонської області, як інноваційного напрямку збутової діяльності підприємств в умовах пандемії COVID-19, що збільшить обсяги продажів серед товаровиробників регіону та дозволить зменшити ризики їх можливої ліквідації чи банкрутства;

удосконалено:

- структуру публічного управління аграрними підприємствами, яку доповнено інноваційною складовою, що, враховуючи спеціалізацію господарства, потенціал матеріально-технічної бази, кваліфікацію кадрів та їх матеріальне стимулювання, особливості менеджменту, конкурентну позицію на ринках, прискорює системні нововведення та підвищує готовність до впровадження змін;

- методичні засади формування економічного механізму публічного управління щодо впровадження інновацій в аграрному секторі України, що реалізовуватиметься через кластер «влада-наука-інноваційне виробництво» та забезпечить створення передумов для ефективної діяльності суб'єктів

господарювання, сприятиме нарощенню економічних показників для регіонів;

- процес інформаційного забезпечення аграрних підприємств, який запропоновано здійснювати через службу консультування щодо впровадження новачій на базі інформаційно-інноваційного кластеру;

набули подальшого розвитку:

- визначення сутності інноваційного типу розвитку аграрних підприємств на засадах публічного управління, що являє собою сукупність господарських, виробничих, управлінських та організаційних механізмів, які впливають на структуру товарної продукції підприємства в результаті чого на ринок виходить новий високотехнологічний, екологічно безпечний та якісний продукт, що максимально повно задовольняє потреби споживача, характеризується високою граничною корисністю та забезпечує конкурентоспроможність суб'єкта господарювання;

- процеси організації бізнес-інкубаторів на базі аграрних закладів вищої освіти, які можуть забезпечити попит на послуги, що сформують сприятливі умови для реалізації підприємницьких інноваційних ідей і бізнес-проектів для молоді, посилять комерціалізації результатів їх науково-дослідних робіт в регіонах;

- пропозиції щодо утворення інтеграційних структур кластерного типу, які покликані створювати передумови для інноваційного розвитку аграрних підприємств шляхом об'єднання на добровільних засадах сільськогосподарських, переробних та обслуговуючих підприємств, кредитних та наукових установ, з метою стабілізації та подальшого розвитку економічних зв'язків між учасниками інтегрованого угруповання, отримання конкурентних переваг, а також економічних і фінансових вигод від господарської діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані органами місцевого самоврядування, суб'єктами, що здійснюють господарську та освітньо-наукову діяльність з метою удосконалення механізмів публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств, як фактору зміцнення економічної безпеки країни.

Теоретико-методологічні напрацювання та практичні рекомендації, що викладені у дисертаційному дослідженні використовуються в роботі

Херсонської обласної ради при формуванні та обґрунтуванні основних положень Програми розвитку аграрного підприємництва в регіоні та стимулювання їх до впровадження інновацій (довідка про впровадження № 01-15-001-01-400/04 від 19.03.2021 р.). Департаментом розвитку сільського господарства та зрошення Херсонської обласної державної адміністрації результати досліджень використані при обґрунтуванні Програми науково-технічного та інноваційного розвитку та Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021-2027 рр. в частині нарощення темпів впровадження інновацій аграрними виробниками через створення і діяльність при Департаменті відділу сприяння інноваційним перетворенням та розвитку аграрних підприємств (довідка про впровадження № 15-1002/0121/0194.1 від 20.11.2020 р.).

Результати дисертаційного дослідження, а саме: поглиблення теоретичного інструментарію, розробка підходів до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком, визначення факторів в публічному управлінні, які забезпечать ефективну реалізацію інноваційного вектору розвитку агроформувань використовуються під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять із навчальних дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Управління інноваціями», «Теорія та моделі державного управління», «Публічне адміністрування», «Публічне врядування», «Аналіз і оцінка державної політики», «Оподаткування суб'єктів господарювання», «Ризик-менеджмент», «Публічні фінанси», а також під час виконання кваліфікаційних дипломних робіт за програмою підготовки здобувачів вищої освіти за першим бакалаврським рівнем вищої освіти спеціальностей «Публічне управління та адміністрування», «Менеджмент», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» у Херсонському державному аграрно-економічному університеті (акт № 3 від 19.02.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійних наукових досліджень. Теоретичні обґрунтування, практичні розробки, висновки й рекомендації одержані автором самостійно та знайшли відображення в одноосібних наукових працях. У спільних працях використано тільки ті положення, які належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати

дисертаційної роботи доповідалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні шляхи стабілізації економічного стану країни», (м. Дніпро, 2016); III Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку національної економіки», (м. Запоріжжя, 2016); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: теорія і практика», (м. Київ, 2016); II Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальний економічний простір: детермінанти розвитку», (м. Миколаїв, 2016); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної аграрної науки», (м. Умань, 2016); II Міжнародній науково-практичній конференції «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки», (м. Дніпро, 2017); II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки» (м. Запоріжжя, 2019); X Міжнародній науково-практичній молодіжній інтернет-конференції «Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій: матеріали» (м. Київ, 2019); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених з нагоди Дня науки «Сучасна наука: стан та перспективи розвитку» (м. Херсон, 2019); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів» (м. Одеса, 2020).

Публікації. Основні результати і висновки дисертаційної роботи опубліковано в 33 наукових працях, із них: 3 – колективні монографії; 5 – статей у вітчизняних наукових фахових виданнях; 2 – статті у закордонному науковому виданні; 10 – статей у інших фахових виданнях; 13 – тез доповідей на конференціях.

Структура і обсяг дисертації. Структура дисертаційної роботи відповідає її цільовій спрямованості, визначеним завданням і складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 205 сторінках. Список використаних джерел налічує 208 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

1.1. Сутність інноваційного типу розвитку аграрних підприємств та види механізмів публічного управління ними

Стрімкий розвиток ринкових відносин та постійні трансформаційні перетворення у всіх сферах діяльності, у тому числі в аграрному секторі економіки суттєво впливають на господарську діяльність підприємств. Це вимагає впровадження нових більш сучасних, інноваційних методів в управлінні агроформуваннями, з метою прискореної адаптації до ринкових умов ведення бізнесу та трансформацій в аграрному виробництві. Системне оновлення бази науково-теоретичних досліджень, впровадження сучасних механізмів управління, застосування ефективних тактичних і стратегічних управлінських рішень, забезпечує ефективний розвиток та економічне зростання для аграрних підприємств.

На сьогоднішній день тема посилення публічного управління набуває актуальності для аграрного сектору економіки України. Це обумовлено тим, що аграрні підприємства відстають від трансформаційних перетворень, в першу чергу через недосконалість системи управління, застарілість техніки і технології. Сьогодні агроформування ще функціонують за умов, коли ринкові процеси мають мінливий характер, недостатність фінансування для впровадження новітньої техніки, що стримує розвиток аграрної сфери. В умовах постійних змін в середовищі функціонування і не досконалості економічних механізмів публічного управління призводить до неефективності виробництва та низьких показників діяльності, що вимагає впровадження сучасних техніко-економічних підходів, що призведуть до розширеного відтворення за рахунок нарощування виробництва товарної та експортної продукції, застосування інноваційних технологій та зміцнення конкурентоспроможних позицій на ринку.

Діяльність та конкурентоспроможний розвиток підприємства в сучасних умовах потребує його динамічного розвитку, раціонального використання наявного ресурсного потенціалу, впровадження новітніх технологій та світових методик ведення виробництва. Досягнення зазначених характеристик можливе лише за рахунок здійснення ефективного публічного управління суб'єктами господарювання всієї галузі. Дослідження теоретичної основи даної категорії дозволить максимально повно використовувати підходи до визначення, враховувати складові та чинники впливу при формуванні механізму управління підприємством. У результаті формуються напрями впровадження сучасних, прогресивних, інтенсивних систем управління підприємствами.

Реалії сьогодення спонукають підприємство бути більш конкурентоспроможним суб'єктом в сфері внутрішнього та зовнішнього середовища. Сучасна система управління підприємством, де економічне управління має найширший спектр питань, дозволяє вийти суб'єкту господарювання на новий рівень господарювання. Але перш за все нам слід розкрити і визначити головну суть категорії «економічне управління», яка допоможе більш ґрунтовно підійти до питання здійснення результативного управління господарською діяльністю підприємства.

Поняття «економічне управління» почали застосовувати в науковій літературі на початку ХХІ століття. Серед вчених-економістів ще не має остаточно узгодженої думки з приводу точного формулювання визначення даної категорії, тому вона потребує подальшого, більш детального дослідження та вивчення.

Багато хто з вчених-економістів поняття «економічне управління» співставляє з такими категоріями як «економіка підприємства» чи «ділове управління» [45, с. 15-16]. Зумовлюючи те, що головним результатом діяльності кожного суб'єкта господарювання є результативність їх діяльності, а саме максимізація прибутку, мінімізація витрат, збереження ресурсів, збільшення капіталовкладень, то ключову роль у досягненні бажаного ефекту в управлінні підприємством зіграє саме економічне управління.

Вперше використав термін «економічне управління»

Денисов А. Ю. [29, с. 15] як один із видів управління, який охоплює широкий спектр завдань та питань, які пов'язані із забезпеченням вискоєфективної діяльності підприємства. Євдокимова Н. М. [45, с. 15] у широкому розумінні розглядає економічне управління, як управління об'єктами економічної природи і зводить суть поняття до визначення потрібного стану підприємства, оцінювання його фактичної діяльності порівнюючи з конкурентами і здійснюючи управлінський вплив згідно з наявними ресурсами. Дядечко Л. П. [38, с. 28] трактує економічне управління як стратегічне, поточне та оперативне планування, а також організацію і контроль за виконанням планів. Цибульська Е. І. [39, с. 7] розглядає економічне управління підприємством як науку ведення бізнесу, яка направлена на досягнення стратегічних і тактичних цілей його фінансово-господарської діяльності. Колосов А. М. [43, с. 27] стверджує, що економічне управління це багаторівнева, багатофункціональна система, яка включає в себе встановлення цілей, планування, організацію, мотивацію, облік, контроль та регулювання процесів фінансово-господарської діяльності підприємства, що призводить до здійснення ефективної політики у сфері бюджетування, управління грошовими потоками та фінансового забезпечення суб'єкта господарювання. Виходячи з даного визначення можна сказати, що економічне управління – це управління діяльністю підприємства і досягнення позитивних результатів виключно економічними методами [43, с. 28].

В свою чергу економічна енциклопедія [40] розглядає економічне управління як спосіб дії на процес суспільної праці відповідно до законів розвитку суспільства включаючи управління виробничою та невиробничою сферою. Натомість Гончаров А. Б. та Олейникова Н. М. [22] надають визначення економічному управлінню як науці, яка спрямована на досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства, що обумовлені потребами сучасного етапу розвитку ринкової економіки. За їхньою концепцією економічне управління підприємством об'єднує методи, напрацьовані ринковою цивілізацією, що дають змогу досягти компромісу інтересів у питаннях планування та регулювання прибутку, збільшення майна акціонерів,

контролю за курсовою вартістю акцій, дивідендної політики, підвищення вартості підприємства.

Вище наведені трактування сутності поняття економічне управління приводять до формулювання його основного завдання, яке полягає у раціональному використанні наявних ресурсів та у налагодженні бізнес-відносин з зовнішніми партнерами, які функціонують в однаковому ринковому сегменті. Головне місце в економічному управлінні належить досягненню й підтримці збалансованості ключових кількісних (абсолютних) параметрів у діяльності підприємства: обсягу випуску продукції, витрат, ціни, прибутку. Але забувати про відносні показники діяльності підприємства до яких відносить рентабельність продукції, рентабельність власного капіталу, рентабельність виробничих фондів, норма прибутку також не треба. Тому якщо виконується умова збалансованості по зазначеним показникам, то можна з впевненістю говорити про те, що суб'єкт управління функціонує ефективно.

Для того, щоб більш повно розкрити суть категорії «економічне управління, вчені-економісти пропонують розглянути основні підходи до його тлумачення (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до трактування сутності поняття «економічне управління»

Підходи	Економічне управління – це
Системний	сукупність поєднаних та взаємодіючих між собою економічних елементів з метою досягнення поставлених стратегічних цілей, що характеризується зростанням прибутку, приростом заробітної плати, заощадженням сировини, енергії та матеріалів.
Процесний	сукупність економічних принципів, форм, методів, прийомів та засобів, які здатні впливати на суб'єкт управління та взаємодіяти між собою у часовому просторі.
Ситуативний	виокремлення певної частини розглянутої системи або процесу з метою розгляду у конкретних умовах.

Джерело: сформовано за даними [43, с. 71-72, 74-75].

Узагальнюючи представлені підходи можна сказати наступне, що економічне управління як категорія розкривається за рахунок найтіснішої взаємодії основних функцій до управління суб'єктом господарювання: встановлення цілей, планування, організація, мотивація, регулювання та

контроль і при їх чіткому, послідовному виконанні можна сформувати раціональний процес управління. Таким чином, зміст економічного управління можна визначити як комплекс системно розроблених, економічно обґрунтованих управлінських рішень, які ґрунтується на правильно взаємоузгоджених ключових параметрах ефективної діяльності економіки підприємства.

Для забезпечення ефективності економічного управління використовують ряд механізмів за допомогою яких можна впливати на виробничі, господарські процеси та на всю управлінську систему загалом. Для того щоб зрозуміти як це все працює треба розкрити сутність понять «механізм» та «економічний механізм». Вперше в історії значення категорії «механізм» було запроваджено у другій половині 60-х років XX ст. та застосовано до механіки, машин, пристроїв, технічних процесів, взаємодії та руху деталей. Згодом дане поняття набуло широкої популярності та стало використовуватися в різних сферах та галузях науки, де його трактують відповідно до тієї сфери, де відбувається безпосереднє його використання. Одним із перших вчених, який дане поняття використав по відношенню до економічних явищ та процесів був К. Маркс. Він застосував дану категорію для характеристики процесів діяльності капіталістичної виробничої системи [119].

Економічна сутність поняття «механізм» говорить про те, що це система елементів та об'єктів управління, в якій відбувається перетворення впливу елементів управління на необхідний стан, бажаний для вихідної мети діяльності суб'єкта господарювання [222].

В економічній літературі існує безліч класифікаційних ознак за якими об'єднують кожний вид механізму. Так Кульман А. у своїх працях виділяє п'ять видів механізмів: господарський, управлінський, організаційно-економічний, соціальний, фінансовий [42]. Паламарчук О.М. наголошує на шести – організаційний, структурний, технічний, економічний, адміністративний, матеріальний [103]. Під господарським механізмом розуміють взаємодію між керуючою та керованою підсистемами, це сукупність економічних методів, важелів, способів, що впливають на діяльність підприємства, яке орієнтоване на задоволення суспільних потреб та отримання максимальних прибутків. Для того

щоб в повній мірі розкрити сутність цього механізму треба дослідити його базові функції (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Базові функції господарського механізму

Джерело: сформовано автором за даними [203].

Господарський механізм також доцільно розглядати як комплекс форм, способів, важелів управління по відношенню до продуктивних сил, техніко-економічних складових, суспільного виробництва та їх безпосередній взаємодії, яка дозволяє створити ефективну систему управління націлену на розвиток виробництва в цілому та окремих його елементів.

З огляду на представлені базові функції господарського механізму можна сказати, що вони взаємопов'язані та впливають одна з іншою, але існування кожної з них окремо не виключає цього, але є не бажаним. Використання економічних законів є основною умовою при формуванні господарського механізму, оскільки вони висвітлюють внутрішні, суттєві та необхідні зв'язки, що відбуваються у процесі виробничо-господарської діяльності підприємства. В цьому плані він може носити як глобальний характер, так і локальний, впливати виключно на розвиток продуктивних сил, техніко-економічні та виробничі відносини в залежності від тих потреб, які хоче реалізувати суб'єкт господарювання. Кожний економічний закон носить певну суперечність при використанні, тому ще однією складовою господарського механізму є

розв'язання широкого кола соціально-економічних суперечностей. Дані протиріччя можуть бути між рівнем кваліфікації працівника та технікою, яку йому дали для організації трудової діяльності; між отриманим прибутком та матеріальним стимулювання трудового колективу; між приватною та державною власністю; між продуктивними силами та виробничими відносинами. Тому урегулюванням цих всіх непорозумінь і є в сфері прямих компетентностей цієї функції господарського механізму. Господарський механізм поєднує в собі елементи інших механізмів, серед яких можна виділити організаційно-економічний, соціальний, правовий, вони між собою взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного.

Соціальний механізм полягає у поєднанні методів, прийомів за допомогою яких відбувається підвищення професійного рівня, удосконалення кваліфікаційних умінь працівників, це може відбуватися через відвідування тренінгів, семінарів, проходження стажування. Це також взаємодія індивідів і спільнот у межах певного виду діяльності, що має чітко окреслені задачі та бачить кінцеву мету, якої треба досягти. До методів цього механізму можна віднести моральні стимули (визнання, повага, схвалення), соціальні плани, корпоративна культура (формування загальних цінностей та переконань, які виражені у справах, підтримують інтереси персоналу та створюють акценти на почутті причетності до спільної справи) [119].

Організаційний механізм передбачає наявність організаційно-правових нормативів і стандартів, які націлені на визначення та врегулювання структури управління, чисельності працівників, морального та матеріального стимулювання. Основна мета його – це організація процесу функціонування всієї системи якою керують, через формування структури організації, налагодження комунікацій між підрозділами та їх працівниками, оснащення виробничого процесу технікою, регулювання потоками інформації у середині системи та за її межами [119].

Організаційно-економічний механізм включає в себе набір правових, нормоутворюючих важелів, які впливають на всі процеси, що відбуваються на підприємстві. До них відносяться адміністративні та економічні. Перший

важіль характеризується кадровим, інформаційним забезпеченням, організаційно-правовою формою та структурою управління. Економічні – включають політику амортизації, ціноутворення, оподаткування, страхування, кредитування та ін. кожен з цих важелів несе за собою нав'язування тих чи інших дій, вони спонукають до самостійного вибору рішення, яке зі сторони керуючої ланки буде вигідним для суб'єкта господарювання. Підсумовуючи сутність цього механізму можна сказати, що він направлений на поєднання суб'єктивних та об'єктивних аспектів діяльності з метою постійного удосконалення та розвитку, через впровадження інноваційних технологій, підвищення ефективності використання виробничо-господарського потенціалу [119].

Управлінський механізм являє собою сукупність взаємоузгоджених дій всіма учасниками управлінської системи, що призводить до становлення організаційної структури, яка об'єднує комплекс зв'язків та налагоджує взаємодію між ними. Даний механізм свою ефективність проявляє через формування чіткої та зрозумілої структури, де налагоджена підтримка між всіма елементами та суб'єктами та кожен розуміє, які функції йому треба виконувати в залежності від своїх можливостей та посадових компетентностей. Управлінський механізм оцінює ситуацію на підприємстві, яка склалася та пропонує обґрунтований набір чинників та складових, які зможуть вплинути на процес так, щоб у підсумку суб'єкт господарювання отримав свої вигоди, а працівники матеріальне заохочення.

Фінансовий механізм являє собою сукупність форм і методів за допомогою яких здійснюється розподіл фінансових коштів та відбувається контроль за цим процесом. В колі його прямого підпорядкування знаходися створення, мобілізація та використання децентралізованих та централізованих доходів, фондів, резервів. Фінансовий механізм в своїй структурі має певні елементи, які направлені на організацію, планування, стимулювання щодо використання фінансових ресурсів. До нього відносяться 5 складових: методи, важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення. Фінансові методи включають в себе певні прийоми, через які відбувається вплив на господарську

діяльність, це основа даного механізму до якої відноситься: планування, прогнозування, матеріальне стимулювання, інвестування, кредитування, страхування, оренда та ін. Фінансові важелі це дії, які застосовуються для покращення стану, врегулювання його та виведення на новий рівень, це може бути прибуток, дохід, амортизаційні відрахування, фінансові санкції, дивіденди, депозити, відсоткові ставки за позикою.

Фінансовий механізм як в принципі кожен з механізмів повинен бути нормативно забезпеченим через законодавчі акти, постанови, ухвали, накази, тобто суб'єкт господарювання повинен володіти хоча б мінімальною правовою грамотністю перед тим як вступати в будь-який вид бізнесу, для того щоб знати як відстояти свій бізнес чи зробити так, щоб не потрапити в непередбачувану виробничу ситуацію. Щодо інформаційного забезпечення, то в період розвитку цифрових технологій, інтернетталізації даний елемент відіграє значну роль, адже наявність у підприємства надійної ділової інформації про своїх безпосередніх конкурентів та стан на ринку розкриває можливість для швидко реагування та прийняття правильних виробничо-господарських, фінансових рішень, які призведуть до отримання позитивного ефекту.

Що стосується інвестиційного механізму, то його трактують як сукупність методів, форм, джерел, інструментів і важелів за допомогою яких відбувається вплив на виробничо-господарську діяльність як на макро- та і на мікрорівнях через формування взаємоузгоджених дій між суб'єктами інвестиційного процесу, що у підсумку повинно призвести до отримання очікуваних результатів. Завдання інвестиційного механізму полягає у забезпеченні підвищення результативності інвестування для суб'єкта господарювання з метою залучення фінансових коштів для розширення виробничих потужностей, нарощення асортименту, оновлення матеріально-технічної бази. Ефективність його впровадження залежить від тісної взаємодії між іншими механізмами в середині економічної системи, а це відбувається через функціональні зв'язки.

Еколого-економічний механізм являє собою багаторівневу систему, яка поєднує між собою екологічні та економічні компоненти під якими розуміється

використання у процесі виробництва ресурсозберігаючих технологій на всіх рівнях відтворення, що дозволить досягти вигідного вкладення коштів з отриманням економічного ефекту. По своїй суті еколого-економічний механізм направлений на вирішення стратегічних завдань господарської діяльності підприємства, спрямований на збереження та ефективне використання ресурсного потенціалу як на рівні окремого суб'єкта господарювання так і в межах регіону функціонування. За допомогою даного механізму здійснюється налагоджене природокористування, що запобігає виникненню непередбачуваних ситуацій та сприяє своєчасному вирішенню екологічних проблем.

Економічний механізм являє собою сукупність економічних стимулів (матеріальних та не матеріальних) та важелів (планування, фінансування, умови збуту продукції, виробничо-технічне обслуговування, різні ліміти, собівартість продукції, рентабельність виробництва тощо), які впливають на здійснення виробничо-господарської діяльності [49]. Економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком включає чотири чинники, які забезпечать ефективне його застосування – це блок цифрових технологій, корпоративного управління, забезпечення виробництва, постачання та збуту, оптимізації логістичних процесів. Схематично процес поєднання та взаємодії відображено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Блочна система формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання

Джерело: сформовано автором.

Економічний механізм дозволяє для аграрного підприємства з використанням інноваційного підходу зменшити собівартість виробництва продукції, скоротити терміни реалізації, знизити ціну товару, забезпечити наявні потреби потенційного споживача в тому числі через збільшення частки виробництва органічної продукції.

На рис. 1.3 структурно відображено вплив економічного механізму публічного управління щодо здійснення виробничо господарської діяльності аграрними підприємствами.

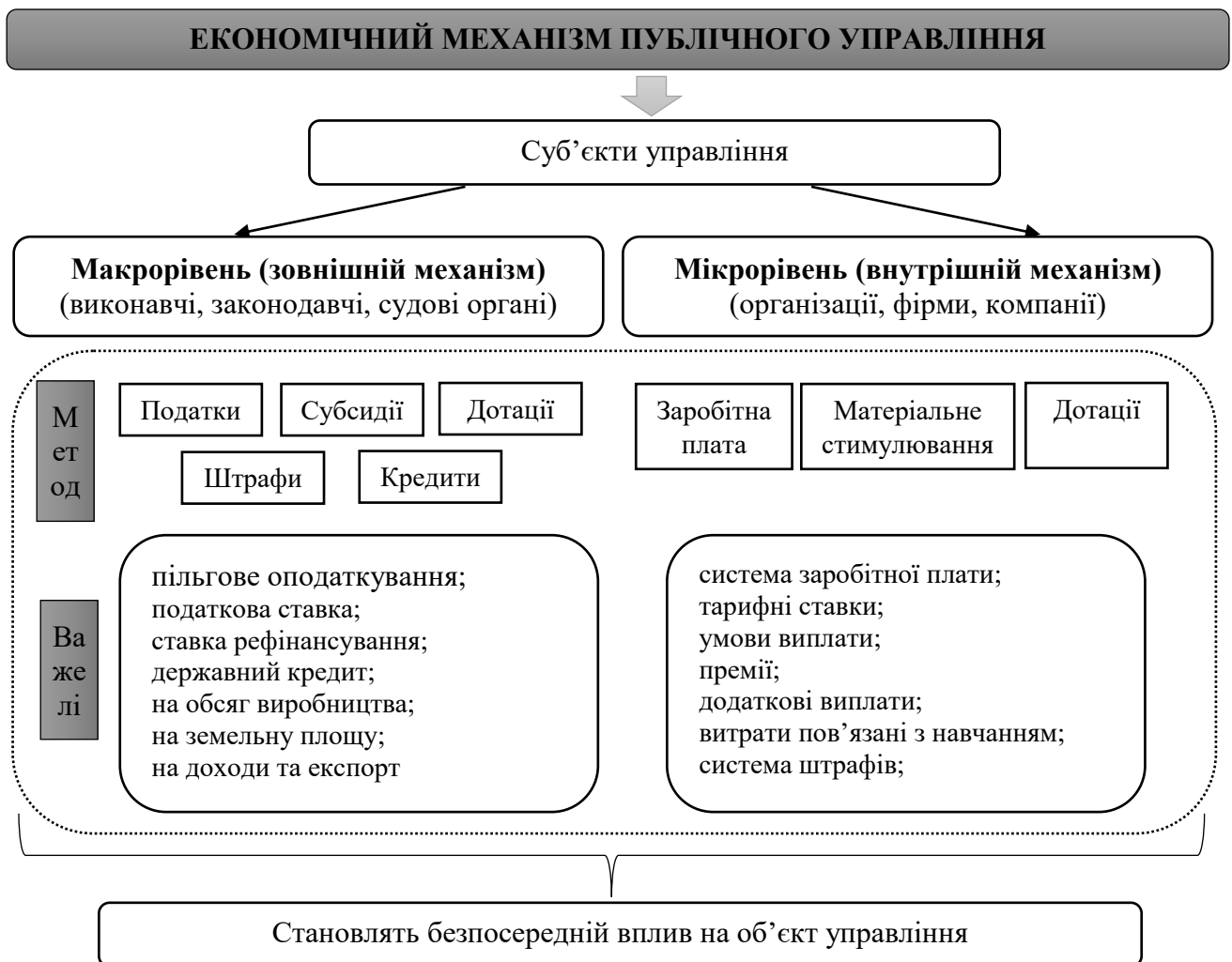

Рис. 1.3. Методи та важелі впливу економічного механізму публічного управління на виробничо-господарську діяльність підприємств

Джерело: сформовано автором за даними [127].

Наведені на рис. 1.3 методи та важелі впливу економічного механізму публічного управління на діяльність агроформувань не є вичерпним їх перелік

підлягає доповненню зважаючи на мінливість, постійні трансформаційні перетворення в середовищі функціонування, які вносять свої корективи у здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств. Економічний механізм публічного управління становить вплив через застосування економічних методів, які в свою чергу діють на організацію безпосередньо або опосередковано з урахування економічних інтересів кінцевих споживачів. Тому можна говорити про те, що ефективність діяльності підприємств залежить від поєднання як зовнішніх так і внутрішніх важелів економічного механізму публічного управління, що в свою чергу забезпечує формування переваг в конкурентному середовищі функціонування.

Проаналізовані вище механізми та ефективність їх застосування залежить від правильної управлінської політики, яку провадить керівництво підприємства по відношенню до ведення господарської діяльності. Сьогодні суб'єкти господарювання різних сфер економіки перебувають у досить складних умовах ведення бізнесу. Тому вони повинні вміти досягти найвищих поставлених цілей за рахунок вирішення наступних задач [43, с. 26-25]: ефективно керувати масою та динамікою прибутку; проводити постійний моніторинг стану виконання економічних показників, наявних резервів їх підтримки й своєчасне їх запровадження; розподіл повноважень з економічного управління серед всіх підрозділів підприємства; розробка напрямів підвищення ринкову вартість суб'єкта господарювання; здійснення заходів, щодо ефективного управління розподілом ресурсів і витрат; впровадження передового інноваційного розвитку на всіх етапах виробничого процесу.

За рахунок ведення ефективної управлінської політики, яка буде впроваджуватися систематично та динамічно підприємство зможе вийти на новий рівень та поступово стати конкурентоздатним суб'єктом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Даних результатів можливо досягти за рахунок здійснення та впровадження сучасних напрямів, які сприятимуть стимулюванню та підвищенню рівня ефективного управління на підприємстві враховуючи застосування та впровадження методів та важелів всіх механізмів, які впливають на виробничо-господарську діяльність суб'єктів господарювання

(рис. 1.4).

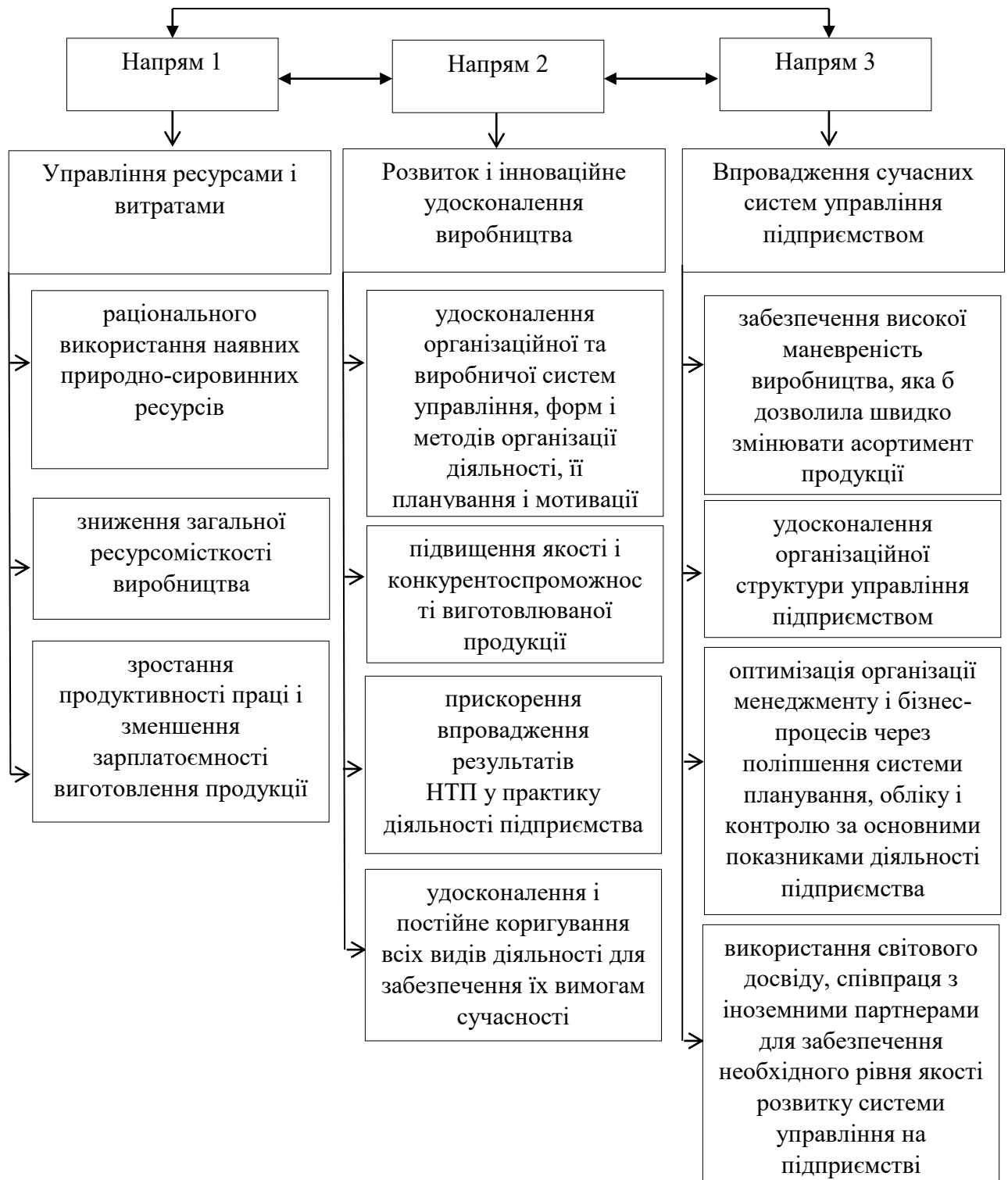

Рис. 1.4. Напрямы впливу публічного управління на діяльність аграрних підприємств

Джерело: сформовано за даними [39].

Рис. 1.4 показує, що всі основні напрями, взаємопов'язані, взаємозалежні

та взаємодоповнені. Реалізація одного із заходів, того чи іншого напряму не можлива без взаємоузгодження із іншим. Це все обумовлює формування системи, яка повинна функціонувати як одне ціле для того, щоб суб'єкт підприємницької діяльності міг здійснювати ефективний виробничий процес з метою отримання новоствореної вартості (чистої продукції) та фінансових результатів у вигляді чистого прибутку (прибутковості).

На нашу думку, безпосередній вплив і значення має третя група чинників, а саме впровадження новітніх систем управління, які спроможні забезпечити високу маневреність виробництва і здатність підприємства переорієнтовуватися на той вид продукції, який є більш конкурентоспроможним на ринку тієї галузі економіки в якій функціонує суб'єкт господарювання. В свою чергу удосконалена організаційна структура управління забезпечить стабільне функціонування управлінської системи в середині підприємства, що дозволить йому динамічно працювати та швидко пристосовуватись до мінливих умов діяльності, сприятиме оптимізації організації менеджменту і бізнес-процесів через покращення системи планування, обліку і контролю за основними показниками роботи підприємства. Також не останнім має стати вивчення та впровадження світового управлінського досвіду, що сприятиме забезпеченню необхідного рівня якості розвитку системи управління, яка дасть змогу сформувати високорентабельне виробництво та вдалу логістично-збутову систему закритого циклу, за рахунок чого підприємства будуть незалежними від посередників і швидко зможуть реалізовувати продукцію за ціною виробника і за схемою «склад-покупець».

На сьогодні ключовим завданням яке стоїть перед кожним суб'єктом господарювання – бути економічно рентабельним та реалізовувати сучасні логістичні стратегії. Це сприятиме: утворенню ефективної системи допродажного та післяпродажного обслуговування; дотриманню високих стандартів якості реалізації продукції; вибору оптимальної кількості посередників у каналах збуту продукції; оптимізації логістичної інфраструктури; зменшенню витрат на складське обслуговування через впровадження прямої доставки; скороченню загальних операційних витрат;

створенню економічно ефективних каналів збуту продукції. І на кінцевому етапі вдало впроваджена і логічно вибудована виробнича стратегія призведе до скорочення витрат та капіталовкладень, підвищення рівня обслуговування, збільшення прибутків та задоволення потреб споживача і виходу на новий рівень конкурентоздатного функціонування суб'єкта господарювання [104, 198].

Рис. 1.5. Основні показники, що характеризують вплив економічного механізму публічного управління на суб'єкт господарювання

Джерело: сформовано за даними [45, с. 35-39].

Важливу роль в оцінці ефективності впровадження напрямів по підвищенню ефективності застосування економічного механізму публічного управління підприємствами відіграють і основні показники, які допомагають якісно та кількісно визначити рентабельність управлінських рішень, або оцінити їх неефективність. Ми виділили основні показник, які на нашу думку можуть більш точно охарактеризувати стан фінансово-господарської діяльності через вплив економічного механізму публічного управління на функціонування підприємств (рис. 1.5).

На рис. 1.5 виділено дві групи показників фінансові та стратегічні (нефінансові). Перша група показників показує наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, для того щоб прийняти рішення про економічну доцільність встановлення або продовження з ним відносин; дають змогу власнику оцінити потенційні можливості керованого суб'єкта, щоб швидко прийняти виважене рішення щодо подальшого виробничого нарощування потенціалу чи його скорочення. Тому фінансові показники у більшості своєї суті відображають ефективність прийнятих рішень, у минулому, і не направлені на чинники, які здатні забезпечити ефективність діяльності підприємства у майбутньому. Але це не говорить про те, що ми їх повинні менше враховувати, тому як це та категорія стимулює короткострокове отримання прибутків, що сприятиме налагодженню довгострокових перспектив. Що стосується стратегічних (нефінансових) показників, то вони сприяють забезпеченню ефективності діяльності підприємства у майбутньому; створюють систему цілеорієнтації; забезпечують привабливість та конкурентоспроможність на ринку як самого товаровиробника та і тієї продукції, що ним постачається на ринки. Отже, виходячи з вище сказаного потрібно не лише формувати набір ключових показників, а й передбачати механізм визначення їх цільових значень.

Здійснений огляд та вивчення багатьох трактувань поняття економічний механізм дає змогу нам сформулювати твердження, що дана категорія стає розповсюдженою та вживаною у економічній практиці та охоплює поєднання економічних інструментів (методів і прийомів), які спроможні забезпечити впровадження та виконання планів, щодо вискоєфективного розвитку підприємства та досягнення ним як тактичних так і стратегічних цілей. Головним завданням економічного механізму є забезпечення координації, взаємоузгодження та загальної спрямованості усіх видів діяльності на досягнення балансу у всіх сферах економічних відносин, що формуються в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності, як у внутрішньому середовищі, так і із суб'єктами зовнішнього середовища.

Основними напрямками підвищення ефективності економічного механізму

публічного управління підприємством нами було виділено наступні удосконалення технічного забезпечення, впровадження сучасних більш ефективних організаційних структур, сприяння систематичному впровадженню новітніх, інноваційних розробок та постійний моніторинг науково-технічної, інноваційної діяльності в тій сфері, в якій функціонує підприємство.

1.2. Роль та значення публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств

На сьогодні більшість аграрних підприємств у тому числі фермерських господарств неспроможні виробляти високоякісну й конкурентоспроможну продукцію. Вони мають застарілий машинно-тракторний парк, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію, постійне підвищення цін на паливно-мастильні матеріали, недосконалу кредитно-фінансову систему та скорочення державної підтримки за всіма напрямками науково-технічного прогресу в аграрній галузі. З метою обґрунтування перспектив розвитку сільського господарства на інноваційній основі доцільно провести теоретичне визначення сутності основних елементів досліджуваної проблеми, вивчення їх системного зв'язку і впливу на результативність національної аграрної економіки. Впровадження інноваційних технологій у виробничо-господарську діяльність є провідним завданням для кожного агроформування, але для цього спочатку надзвичайно важливим є вивчення суті поняття «інновації», «агроінновації» їх функцій, видів та сучасних особливостей для аграрних підприємств.

Увагу вчених до нових явищ, процесів, що відбуваються в технологічних і технічних змінах виробництва та самого поняття «інновації» привернула науково-технічна революція, яка розпочалася на початку XX ст. Але детальні дослідження з приводу даної категорії почали проводити порівняно нещодавно. Так у перекладі з латинської слово «novare» означає зміна або оновлення. Від цього поняття в науковій літературі з'явилася й нова категорія як «новатор» під якою розуміють людину, що проводить вивчення та дослідження по створенню інноваційного продукту. Згодом на зміну даній дефініції прийшло поняття

«innovation», яке з'являється в англійській мові та означає застосування у виробництві та введення у практичну діяльність нововведень [117, с. 5-6].

Виникнення теорії нововведень припадає на початок XX ст. і спершу загального розвитку вона набула в США після Другої світової війни. У науковій літературі саме поняття «інновація» з'явилося у 1912 році завдяки працям австрійської економічної школи, представником якої був відомий економіст Йозеф Шумпетер, він в своїй книзі «Теорія економічного розвитку» вперше дав визначення сутності категорії «нововведення». Вчений трактує дану категорію як економічний засіб, який використовується підприємством для максимізації прибутку та мінімізації витрат. Й. Шумпетера в науковій спільноті вважають батьком інноватики як науки. Адже він обґрунтував і довів, що інновація відіграє важливу роль в економічній безпеці підприємства, спонукає до збільшення та розширення виробництва через постійну зміну її комбінацій – старих і нових, причому кожна нова комбінація факторів виробництва повинна включати необхідні або базисні засоби виробництва із старої. Нововведення – це зміна, що стосується розроблення та використання нових видів товарів, застосування оновлених виробничих та транспортних засобів, завоювання нових ринків та запровадження сучасних форм організації щодо управлінської системи, матеріального стимулювання, підвищення продуктивності праці. Виходячи з визначення поняття «інновації», яке пропонує Йозеф Шумпетер, то їх новизна та необхідність в них оцінюється в першу чергу за технологічними параметрами, а також виходячи з споживчих потреб, ринкової позиції та конкуренції, яка існує в даному цільовому сегменті [191].

В той же час П. Друкер у своїй праці «Як забезпечити успіх у бізнесі» стверджує, що інновація – це головний фактор завдяки якому забезпечується соціально-економічний розвиток, засіб завдяки якому вдається зберегти діяльність підприємства та закріпитися на лідерських позиціях на цільовому ринковому сегменті [37, с. 86]. Ф. Котлер дає визначення інновації, що це – ідея, товар або технологія, що запущені в масове виробництво і представлені на ринку, які споживач сприймає як абсолютно нові або такі, що володіють деякими унікальними властивостями [80, с. 214].

К. Найт описує нововведення як розробку та впровадження чогось нового як для суб'єкта господарювання так і для тих хто його безпосередньо оточує, з ним взаємодіє і має вплив на виробничо-господарську діяльність. Це особливі перетворення, які стосуються якісних змін підприємницької діяльності [3].

Х. Барнет пов'язує інновації з новоствореними ідеями, що мають результативний вплив на діяльність суб'єктів господарювання з метою створення якісних змін, які суттєво відрізняються від тих, які використовували до сьогодні [6].

В. Томпсон стверджує, що нововведення це етап, який починається від генерації і закінчується впровадження нових ідей, оновлення процесів, створення продуктів, винайдення нових послуг, реалізацією інноваційних проєктів [8].

Б. Твісс розглядає новації як процес по створенню та впровадженню інновації. Він стверджує, що це унікальний процес за якого відбувається безпосередня та комплексна взаємодія науки, техніки, технологій, економіки та управління. Саме завдяки такому поєднанню вдається ефективно реалізувати нововведення від самої ідеї до її комерціалізації та відтворити ланцюг взаємодії, який створюється у цьому випадку: виробництво-обмін-споживання [177].

Д. Белл трактує новації як заміну механічних, електричних і електромеханічних систем на електронні, перетворення інформації на цифрову форму [177, с. 13].

Економічний словник-довідник розкриває суть поняття «інновація» як впровадження нових форм організації праці і управління, що охоплює не тільки одне підприємство, а їх сукупність чи загалом цілі галузі [44].

Вітчизняні вчені дійшли думки, що інновації – це створення та використання нових результатів науково-технічних досліджень щодо розробки конкурентоспроможних технологій, технік, продукції, організаційних, управлінських рішень виробничого, комерціалізованого, адміністративного характеру, що забезпечують розвиток та економічну ефективність діяльності підприємства [82, с. 12].

Існують сотні визначень поняття «інновації», кожний з яких в тій чи іншій мірі розкриває головну сутність даної категорії, тому узагальнені вони в додатку Г.

Аналіз трактувань сутності поняття «інновації» наведений у додатку Г дозволяє зробити висновок, що так чи інакше у кожного з дослідників дана категорія взаємопов'язана і відповідає тим умовам, часу та стану економіки, коли вони дійшли висновку стосовно розкриття змісту цієї дефініції. Тому інновації сьогодні це інструмент, засіб для розв'язання комплексних проблем і досягнення стратегічних цільових орієнтирів розвитку з метою зростання економіки і підвищення добробуту громадян.

Найчастіше під поняттям нововведення розуміють по-перше, новаторську розробку чи дослідження в цьому напрямі, по-друге, зміну в системі управління організації з метою переорієнтації виробництва з урахуванням потреб цільового споживача, по-третє, створення нового наукомісткого товару чи послуги відповідного до вимог, що диктує нинішнє ринкове середовище (рис. 1.6) [8, с. 33].

Рис. 1.6. Схема необхідності створення та використання інновацій в сфері публічного управління аграрними підприємствами.

Джерело: сформовано автором на основі [82].

Проаналізувавши середовище, що забезпечує конкурентоспроможність продукції та всього підприємства дійшли до висновку, що воно повинно бути перш за все інноваційним та швидко реагувати на зміни, тому як сьогодні ринок вимагає від суб'єктів господарювання бути пристосованим до непередбачуваних ситуацій та впроваджувати, адаптувати під себе ефективні результати досліджень галузі, які генерує науково-технічний прогрес. Організація, яка орієнтована на інноваційний тип розвитку отримує конкурентні переваги, завжди задовольняє існуючі потреби споживача та пристосована до виникнення нових запитів, у неї не виникає труднощів з подоланням кризових проявів, з адаптацією до зовнішнього середовища, адже її управлінська ланка знає чого хоче і орієнтована на отримання максимального прибутку та додаткового доходу. Тому головна мета, яка стоїть перед підприємством, яке направлено на інноваційний тип розвитку – це комерціалізація нововведень, створення нового продукту, через використання сучасних технологічних методів у виробничо-господарській діяльності, які призводять до збільшення обсягів продажу. Зважаючи на це можна говорити про те, що інновації проходять певний цикл, що визначається як період часу від моменту народження нової ідеї до часу вичерпання нею свого потенціалу, що передбачає заміну її новою інновацією, яка вже буде втілювати ідеї більш високого рівня. Це говорить про те, що кожна новація має відведений саме для неї період життя та носить циклічний характер.

Чинником, який призводить до виникнення значної кількості видів інновацій є середовище функціонування суб'єктів господарювання та ринкова конкуренція. До цих факторів також можна віднести: економічні, технічні, технологічні, політичні, правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні та культурні [8].

Типологізація новацій застосовується не тільки для їх упорядкування, а й для визначення перспективних нововведень, впровадження яких стимулюватиме прогресивний розвиток та ефективне виробництво аграрної продукції [16].

В економічній літературі існує велика кількість видів і ознак за якими

класифікують та об'єднують інновації, тож зупинимось на основних з них (рис. 1.7).

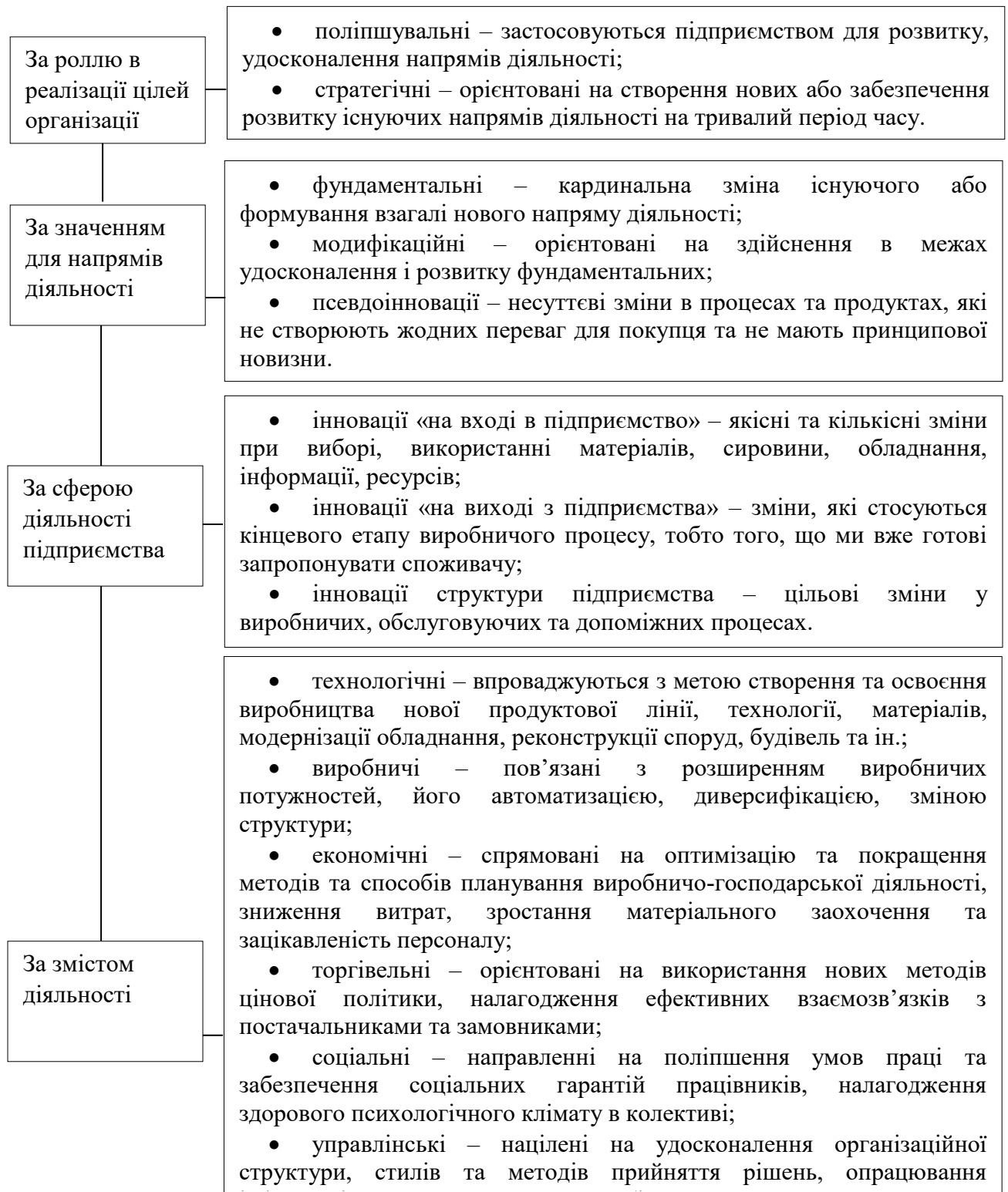

Рис. 1.7. Види інновацій за їх класифікаційними ознаками

Джерело: сформовано автором на основі [177, с. 40-41].

З наведених видів інновацій на рис. 1.7 і їх класифікаційних ознак можна сказати, що вони доповнюють один одного та є взаємопов'язаними.

Використання їх для підприємств є основою у поліпшенні конкурентоспроможності продукції, засобів і механізмів управління, що забезпечить значний приріст виробництва, який за рахунок впровадження інновацій може становити від 75 % до 100 %. Це також дозволить розвивати нові напрями діяльності виходячи з реальних умов, які диктує зовнішнє середовище функціонування для бізнесу.

Згідно Рекомендацій по збору та аналізу даних по інноваціям виділяють чотири види інновацій: продуктові, процесові, організаційні та маркетингові.

Під продуктовими інноваціями розуміють ведення у вжиток нової продукції, товару, послуг з кращими або поліпшеними споживчими властивостями або способами використання. Сюди також відносять покращення функціональних, технічних характеристик, удосконалення програмного забезпечення, тобто застосування всіх способів та методів, які виробництво продукції чи надання послуги виведуть на новий рівень і він буде задовольняти потенційного споживача. На етапі продукування продуктових інновацій використовуються як нові комбінації – знання, так і технологічні чи технічні рішення, які позитивно впливають на їх відтворення та сприяють їх швидкому введенню.

Процесна інновація – це впровадження нового або покращеного способу виробництва, якщо це стосуються логістичних компаній, то такий тип нововведень стосується поліпшення процесу доставки товару до кінцевого споживача з урахування і унеможливленням всіх наявних логістичних ризиків. Такі інновації направлені на зниження собівартості та витрат на виготовлення продукції та її перевезення, при цьому приділяється значна увага контролю за якістю, не тільки її збереження, а ще й покращення для того щоб не втратити цільового споживача та розширити свій ринковий сегмент. Прикладом застосування процесних інновацій для аграрних підприємств є автоматизація та комп'ютеризація виробництва, через встановлення для цього спеціального технічного обладнання, програмного забезпечення, що направлене на мінімізацію затрат робочої сили, ресурсів та часу на виробництво продукції.

Маркетингові інновації – нововведення, що пов'язані з рекламними

заходами, із кардинальними зміною дизайну та позиціонування на ринку продукції, розробкою методів щодо стимулювання збуту товару, реклами. Це результативні перетворення на шляху від уже виробленої продукції до доставки її до кінцевого споживача. Вони перш за все спрямовані на задоволення потреб, завоювання нових ринків збуту з метою збільшення обсягів продажу, створення ціни, яка б задовольняла всі сторони товарних відносин. Під маркетинговими інноваціями також розуміють і використання нових методів маркетингу, яким до цього суб'єкт господарювання не надавав значення. До таких методів відносяться орієнтація на продукт, послугу, споживача, інтегрований маркетинг (задоволення індивідуальних потреб споживача), маркетинг відкритих систем (пристосування до умов зовнішнього середовища та виробництво товару, який повинен приносити підприємству прибуток, а суспільству – добробут). Також маркетингові методи можуть бути розроблені самостійно підприємством в ході здійснення виробничої діяльності чи запозичені у інших суб'єктів господарювання. Особливо помітне застосування маркетингових інновацій спостерігається на товарах для яких упаковка є найважливішою складовою: продуктів харчування, напоях, засобах побутової хімії та ін.

Зараз все активніше почали застосовувати такий вид новацій як організаційні інновації, які включають нові бізнес-моделі та практики управління, що можуть мати вплив не менший, ніж впровадження нових технологій чи використання інших видів ресурсів. Це також впровадження сучасного організаційного способу в бізнес практиці підприємства, що відображається в облаштуванні робочих місць, зміні структури управління, впровадження методів заохочення та стимулювання праці. За рахунок організаційних інновацій можливо підвищити ефективність діяльності підприємства через зменшення адміністративних та оперативних витрат, зростання задоволеності підлеглих станом робочих місць, що в свою чергу призводить до підвищення продуктивності праці, розширення доступу до інформації із зовнішніх джерел, скорочення витрат, що пов'язані з постачанням та логістикою. За допомогою таких інновацій керівній ланці в структурі управління підприємством вдається реалізувати свої стратегічні цілі та

отримати позитивний ефект від своєї діяльності, враховуючи свої інтереси та оточуючих. Організаційні інновації вносять корективи як в повсякденну організацію діяльності так і в окремі види робіт по відношенню до виробництва продукції чи надання послуг.

У той же час Власов А.М. та Краснокутська Н.В. виділяють у загальному підсумку три основні різновиди інновацій до яких відносять: науково-технічні, соціально-економічні та управлінські. Під науково-технічними нововведеннями розуміють кардинальні зміни, що стосуються продукції та технологій згідно з якими відбувається її виробництво. Соціально-економічні інновації – полягають у осучасненні умов праці, підвищенні рівня життя через матеріальне стимулювання та спонуканні працівників працювати на результат від якого залежить і їх фінансове благополуччя. Управлінські нововведення – це зміни, які стосуються удосконалення методів, способів та процесів управління як виробництвом так і процесом збуту продукції, тому чим швидше та якісніше будуть задоволені споживачі тим ймовірність отримання позитивного ефекту підприємством зростає [16].

Безліч видів та класифікаційних ознак за якими поділяють інновації дає змогу для підприємства можливість пов'язати з типом інновацій ту чи іншу стратегію діяльності суб'єкта господарювання згідно з якою планується розвиток виробничо-господарської діяльності. В залежності від типу обраних новаций керівній ланці організації вдасться запустити економічний механізм та скомбінувати організаційно ефективні форми управління. Також відкоригувати організаційну структуру підприємства за потреби додавши до неї науково-дослідні, конструкторські підрозділи та створити умови для подальшого стимулювання організації розвиватися за інноваційним типом [16].

Виходячи з розглянутих класифікаційних ознак на, які поділяють інновації можна виділити основну групу взаємопов'язаних їх функцій конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, що відображені на рис. 1.8.

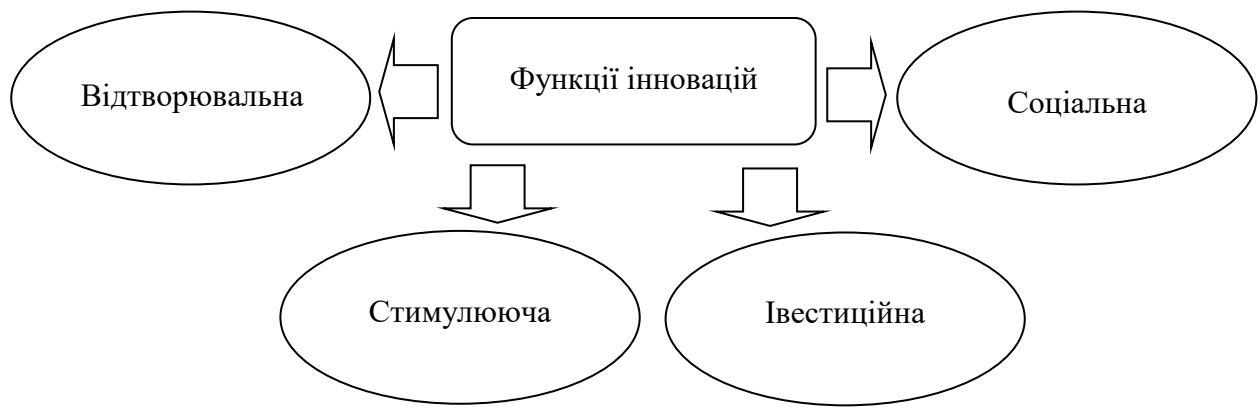

Рис. 1.8. Основні функції інновацій в системі публічного управління аграрним сектором

Джерело: сформовано автором на основі [82].

Змістом відтворювальної функції інновацій є отримання прибутку, який направляється на розширення обсягів виробничо-торгової, інвестиційної і фінансової діяльності. Відтворювальна функція означає, що інновація являє собою важливе джерело фінансування розширеного відтворення. Соціальна функція полягає в тому, що за допомогою інновацій відбувається підвищення комфорту, покращення середовища проживання і якості життя населення. Натомість прибуток, який одержаний за рахунок реалізації інновації, може використовуватися як капітал. Цей капітал може направлятися на фінансування як всіх інвестицій, так і конкретно нових видів інновацій. Тому, зміст інвестиційної функції інновації полягає у використанні прибутку від інновації для інвестування в інші проєкти.

Реалізація інновацій призводить до того, що суб'єкт господарювання отримує прибуток і реалізовує свою головну мету діяльності, що стає стимулом для продукування нових інновацій, вивчення попиту, удосконалення організації маркетингової діяльності, застосовування більш сучасних прийомів керування фінансами (реінжинірінг, бренд-стратегія, бенчмаркінг).

Натомість загальна функція інновацій полягає у розв'язанні протиріч у виробничо-господарській діяльності через їх попередження або згладжування гостроти їх проявів [82, с. 12-15]. Тому для повноти розкриття змісту поняття «інновації» слід розглянути й специфічні її функції табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика специфічних функцій інновацій

№	Функція	Зміст
1	Досягнення людського капіталу	накопичений певний запас знань, навичок, здібностей, мотивацій людиною використання якого сприяє інтелектуалізації трудової діяльності, зростанню продуктивності праці та доходів, стимулює подальші інвестиції в людський капітал.
2	Розширення асортименту продукції, поліпшення її якості	сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, задовольняє потреби суспільства на постійні основі.
3	Залучення у виробничо-господарську діяльність нових ресурсів, техніки, технологій	у подальшому призводить до мінімізації витрат на ресурси (матеріально-технічні, фінансові, інформаційні, трудові) та призводить до отримання бажаного доходу.
4	Концентрація інновацій	Постійне оновлення та переоснащення матеріально-технічної бази підприємства в плані застосування новітніх технологій виробництва та постійного відтворення відповідно до сучасних ринкових вимог.

Джерело: згруповано автором на основі [81].

Вивчення всіх складових інноваційного процесу дає змогу краще зрозуміти суть інновацій, побачити їх різновидність, сприяє побудові ефективного механізму управління інноваційною діяльністю на підприємстві та визначає пріоритетні напрями його інноваційного розвитку. Тому інноваційний розвиток стає тим фундаментом, який визначає економічну спроможність підприємства та його подальші перспективи виходу на зовнішній ринок. Тож, розкриття суті загальної теоретичної складової в дослідженні поняття «інновації» також відображено на рис. 1.9.

На основі розглянутих і вивчених тверджень щодо сутності та різновидності інновацій можна виділити головні їх властивості [82, с. 12-15]:

- орієнтація на підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання;
- отримання стабільного прибутку через комплексний процес використання нововведень;
- забезпечення технічного, технологічного, економічного, соціального, екологічного та інших видів ефектів;
- орієнтація на зміни властивостей продукції, послуг, що надаються

та полягають у покращенні якості, підвищенні продуктивності, отриманні сучасних технічних та технологічних характеристик.

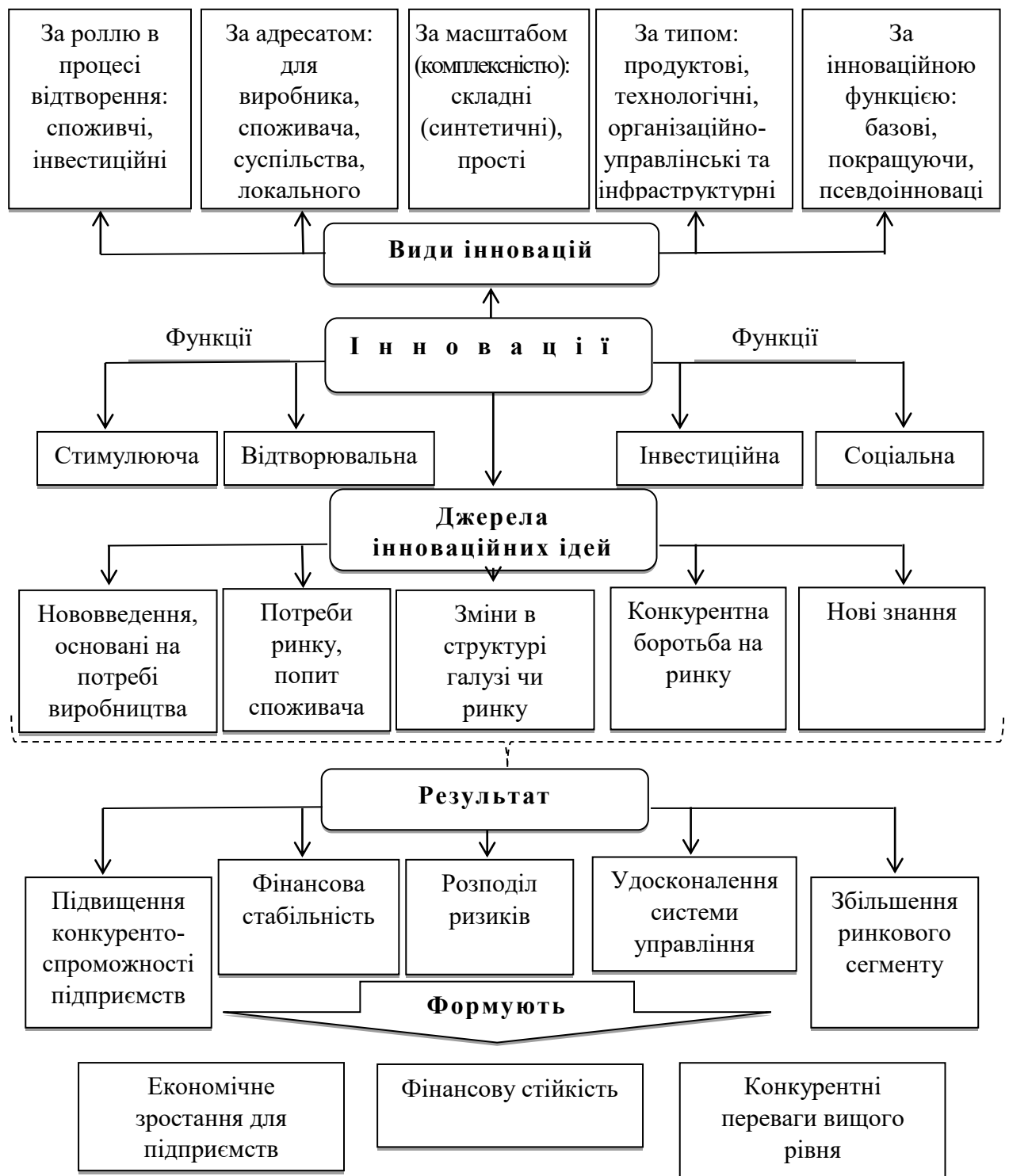

Рис. 1.9. Теоретична платформа розкриття суті поняття «інновації»

Джерело: сформовано автором.

До основних причин, які впливають на суб'єктів господарювання та спонукають їх до застосування нововведень є конкуренція на ринку та бажання

завоювати домінуючі позиції через отримання конкурентних переваг, попит споживачів на продукцію, підвищення технічного потенціалу підприємства, вирішення проблемних питань з якими доводиться стикати під час виробничо-господарської діяльності, переймання досвіду фірм-партнерів, фірм-конкурентів, які з успіхом застосовують нову технологію, підвищення іміджу підприємства, наукові відкриття, інтернаціоналізація науки, винахідництво [16].

Розвиток підприємств аграрного сектору економіки України здійснюється під впливом інтеграційних процесів у світовий економічний простір. Відповідно постають завдання удосконалення існуючої системи господарювання, підвищення їх конкурентоспроможності товаровиробників, а також активізації здатності вчасно реагувати й адаптуватися до змін економічного середовища. Важливо створити сприятливе підприємницьке середовище для функціонування суб'єктів господарювання. Перехід на інноваційний тип розвитку передбачає вибір найбільш ефективних технічних, технологічних і організаційно-економічних рішень на основі досягнень науки і техніки. На сьогодні інноваційна політика аграрних підприємств є вагомим важелем забезпечення їх структурної перебудови, розширення асортиментного переліку товарів та насичення ринку якісною конкурентоспроможною продукцією. Перехід до інноваційної моделі розвитку аграрних підприємств означає не тільки стабілізацію його діяльності, але й поступове підвищення технічного і технологічного рівня національного виробництва, наближення його до групи технологічно розвинених країн світу.

Інноваційний розвиток потребує систематичного вкладення фінансових коштів від розробки ідеї до її впровадження, що за собою несе певний ступінь ризику для суб'єкта господарювання щодо їх економічної ефективності. Тому використання інноваційних розробок та прогнозування результативності у відтворенні інноваційних процесів повинно стати пріоритетним чинником для досягнення бажаного економічного розвитку та його подальшого примноження. Відповідно до цього виділяють три основні групи інноваційних процесів не залежно від сфер їх застосування. До них відносять: легкопрогнозовані, середньопрогнозовані, важкопрогнозовані. Легкопрогнозовані інновації

включають постійне оновлення технологічних процесів за рахунок використання тих новинок, які продукує науково-технічний прогрес для кожної сфери народного господарства. До цієї групи відносяться сільськогосподарські інновації, що пов'язані з генетичними матеріалами елітної продукції як галузі рослинництва, так і тваринництва, селекція, впровадження нових сортів-гібридів сільськогосподарських культур, які пристосовані до тієї чи іншої кліматичної зони. Тому для того, щоб аграрна сфера розвивалася швидкими темпами важливо застосування легкопрогнозованих інновацій, які зможуть гарантувати ефективне повернення інвестицій. Важкопрогнозовані інновації – це ті, які не піддаються прогнозуванню взагалі, яким буде результат від їх впровадження можна побачити тільки тоді, коли їх буде введено в експлуатацію. Економічну ефективність впровадження різної групи представлених інновацій аграрними підприємствами можливо оцінити виходячи з застосування методів проєктного аналізу, за допомогою яких визначаються потоки витрат і доходів, приведених до теперішньої чи майбутньої вартості, точка беззбитковості, норма прибутку, терміни окупності інноваційного проєкту. Для прикладу, економічна оцінка нововведення, а саме застосування нового сорту культури здійснюється виходячи з таких показників: рівня урожайності, виробництва валової продукції у натуральному та вартісному виразі, її собівартості, продуктивності праці, аналізу рівня рентабельності від впровадження даного виду нововведення, чистий дохід.

На інноваційні процеси в сільському господарстві несуть безпосередній вплив особливості аграрного виробництва рис. 1.10, які визначаються сезонністю, наявністю живих організмів, залежністю від природних та кліматичних умов, технологіями відтворення у рослинництві та тваринництві, значним часовим проміжком між створенням сучасних розробок і їх масовим освоєнням [14].

В аграрному секторі інноваційні процеси та інновації дуже різноманітні. Найважливішими є технічні, технологічні, екологічні, біологічні, більшість з них впливають на життєдіяльність живих організмів, що необхідно враховувати на всіх рівнях управління інноваціями.

Рис. 1.10. Фактори впливу на інноваційні процеси в сільському господарстві, які змінюють систему публічного управління суб'єктами

Джерело: сформовано автором на основі [14].

Окрім згаданих в аграрному виробництві розробляються і впроваджуються організаційні та економічні інновації, призначені для галузі загалом або для окремих її підгалузей та складових. Кожний вид інновацій застосовується у різних сферах, проте є необхідним і незамінним для успішного розвитку аграрних підприємств: технічні й технологічні інновації спрямовані на поліпшення параметрів виробничого процесу та його результатів; організаційні – розробляються і впроваджуються з метою вдосконалення організації праці, управління, економічного та виробничого процесу, ринку тощо; економічні – забезпечують підвищення економічних показників і результатів функціонування національної, галузевої економіки та економіки певних регіонів або суб'єктів господарювання. Окрему групу утворюють технологічні новації та інжиніринг, що класифікуються за стадіями технологічного процесу у суб'єктів господарювання.

Стосовно агроінновацій, то на сьогоднішній день вони набирають все більшого значення для аграрної сфери економіки і тому їм приділяється увага, як в дослідженні їх на теоретичному рівні, так і на впровадженні у практику. У найширшому розумінні агроінновація – це нововведення, що реалізується в аграрній сфері. Науковці пропонують різні підходи до визначення цього поняття. Так, агроінновацію трактують і як системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідної роботи, що сприяють позитивним якісним

та кількісним змінам у характеристиці взаємозв'язків між біосферою та техносферою, а також поліпшують стан навколишнього природного середовища, або як результат праці, отриманий завдяки застосуванню нових наукових знань, що перетворюють процес функціонування й розвитку виробничо-господарської системи агропромислового комплексу в напрямі підвищення ефективності, стійкості та системної якості відносин [26].

Спаський Г.В. розглядає агроінновації як нововведення в аграрній галузі, які пов'язані з виведенням нових сортів рослин, порід тварин, засобів захисту рослин та тварин, оновлення технологій вирощування і це все здійснюється з метою отримання комерційного ефекту [133].

Специфічність агроінновацій полягає в тому, що сільське господарство має певні свої особливості: основний фактор виробництва – земля, постійна взаємодія з живими організмами рослинного і тваринного світу, виробництво має сезонний характер та високий ступінь ризику, які в більшості не залежать від людського фактору, а піддаються впливу природного-кліматичних умов.

Одним з напрямів підвищення ефективності управління інноваційним розвитком агроформувань є формування інноваційної інфраструктури, яка передбачає наявність зв'язкових елементів між основними суб'єктами, що забезпечують систему впровадження новацій аграрними підприємствами. Ключовими суб'єктами в інноваційній інфраструктурі є виробники, посередники та безпосередньо споживачі новацій. виробниками виступають ті учасники системи, які генерують та продукують новітні технології. До них відносять наукові та проєктні організації, освітні та наукові установи (університеті, інститути, коледжі, училища) аграрної галузі. Перелічені суб'єкти інноваційної інфраструктури вище формують середовище винахідників, раціоналізаторів та забезпечують створення середовища інтелектуальних прав аграрної галузі, що доступне для використання агроформуванням.

Кінцевим суб'єктом, який зацікавлений в діяльності виробників та посередників є безпосередній споживач агроінновацій (агроформування), він як учасник інноваційної інфраструктури формує попит на новітні технології,

слідкує за тенденціями в галузі, це – дрібні, малі, середні, і великі аграрні підприємства. Схематично описана вище взаємодія суб'єктів інноваційної інфраструктури відображена на рис. 1.11.

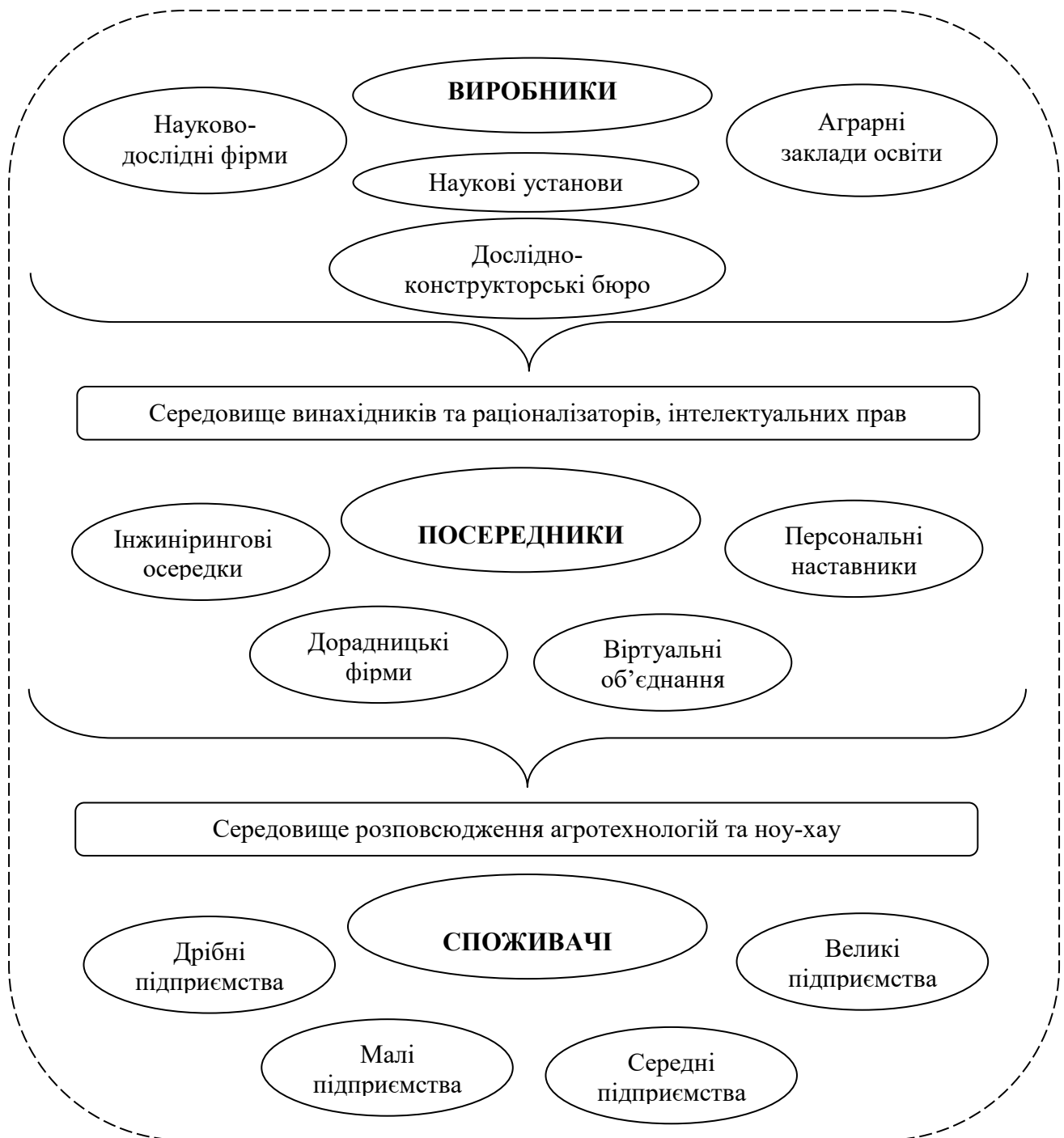

Рис. 1.11. Схема взаємодії учасників аграрної інноваційної інфраструктури

Джерело: сформовано автором.

На рисунку відображений поетапний процес, який проходять

агроінновації перед тим бути впровадженими у виробничо-господарську діяльність аграрного підприємства. Кожен блок зумовлює створення свого середовища функціонування, де відбуваються свої економічні процеси, які в загальній сукупності формують стабільність системи для того, щоб сформувати привабливі інвестиційні потоки для подальшого розвитку аграрних підприємств за інноваційним типом.

Для агроінновацій вчені виділяють чотири етапи, до яких відноситься розробка новації, апробація та перевірка їх, відтворення і впровадження безпосередньо у виробництво. Для того, щоб кожен з цих етапів був ефективний слід мати достатнє фінансове забезпечення, що можливе через системне залучення інвестиційних ресурсів в інноваційний розвиток аграрних підприємств. Вчені дійшли висновку, що впровадження агроінновацій все ж позитивно впливає на діяльність агроформувань, адже саме завдяки ним можливо збільшити обсяги виробництва та покращити якість продукції сільського господарства, знизити енерговитрати, впровадити ресурсощадні технології щодо вирощування культур та утримання тварин [133].

Визначено, що на сьогодні вітчизняні агроінновації продукуються в основному за п'ятьма напрямками (рис.1.12)

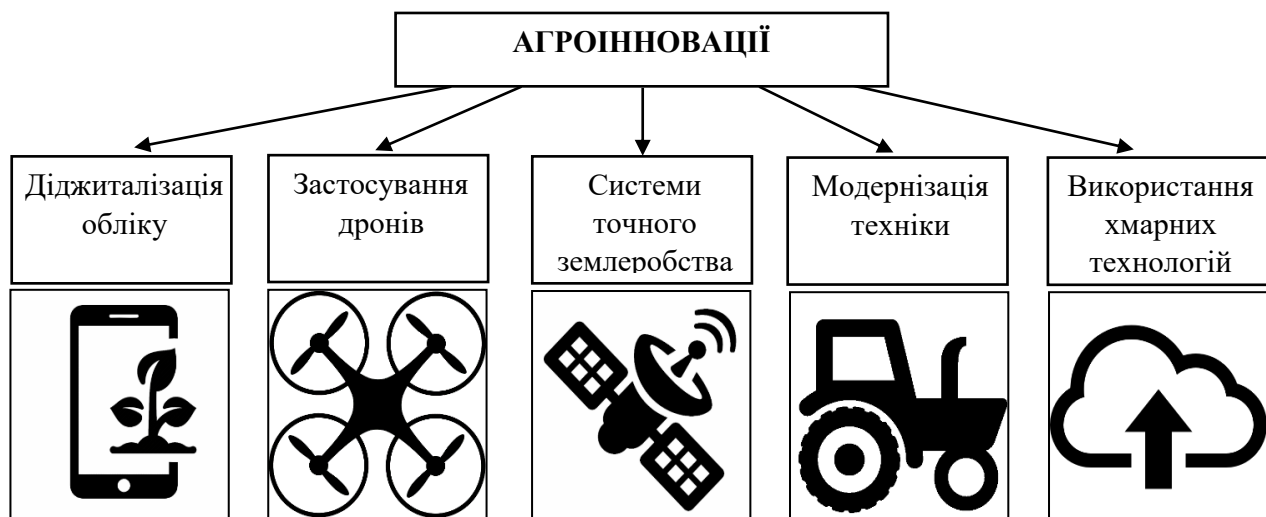

Рис. 1.12. Напрями, за якими відбувається впровадження агроінновацій вітчизняними аграрними підприємствами

Джерело: сформовано автором.

До базових агротехнологій, які використовують аграрні підприємства відносять діджиталізацію процесів виробництва, використання дронів, модернізацію і оновлення техніки, застосування системи точного землеробства та хмарні технології. Завдяки їм управління господарською діяльністю можна здійснювати ефективніше, отримувати кращі врожаї, через визначення чинників та здійснення контролю температури ґрунту, рівня вологості, наявності шкідників чи хвороб, прогнозувати ціну.

Одним із провідних напрямів в сфері публічного управління інноваційним розвитком вважається впровадження сучасних технологій вирощування, в тому числі точне землеробство, що дає змогу суттєво підвищити ефективність виробництва та прибуток агроформувань. Точне землеробство розглядається як симбіоз різних технологічних рішень, завдяки яким можна збільшити врожайність і краще управляти аграрними ресурсами. Воно передбачає використання концепції неоднорідностей у межах одного поля або вирощування однієї культури. Такі особливості можуть бути зумовлені специфікою ландшафту, складом ґрунтів із неглибоким заляганням пластів корисних копалин, станом ґрунтових вод, кліматичними особливостями й особливостями культур, які вирощували на цій ділянці раніше. Точне землеробство передбачає постійне спостереження за станом посівів і ґрунту для оперативного планування комплексу дій щодо оптимізації стану проблемних ділянок [169]. Основними інноваціями в точному землеробстві є такі: системи спостереження, використання GPS/GNSS, робототехніки, безпілотних літальних апаратів БЛА/дронів, бездротових датчиків тощо.

Дрони можуть забезпечити виробникам аграрної продукції такі важливі переваги: зображення з повітря дозволяють охопити великий спектр здійснення технологічних операцій – від потреби зрошення до оцінки якості ґрунтів і навіть визначити наявність шкідників; бортові камери, обладнані сенсорами, можуть приймати мультиспектральні зображення, відповідно вдається визначити відмінності між здоровими та проблемними рослинами та прийняти дієві рішення.

У великих господарствах вже є перші зразки самокерованих тракторів, які

можуть зорювати поля, використовуючи дані супутникової навігації. За допомогою GPS-трекерів відстежують роботу механізаторів, завдяки антенам, можна точніше обробляти поля. У свою чергу, GNSS робить цю технологію універсальною. Вона охоплює всі існуючі системи супутникового позиціонування GPS, Galileo і ГЛОНАСС [171].

Інноваційна складова забезпечує нові парадигми конкурентоспроможності аграрних підприємств. Таким чином, переглядається поведінка підприємств з позицій збереження їхньої конкурентоспроможності. Вектор інтересів зміщується з операційної досконалості, якісного виконання процесів, стабільного виробництва якісної продукції, ISO 9001, кайдзен, ощадливого виробництва у бік формування попиту споживачів; корпоративної соціальної відповідальності, визнання неминучості непередбачених змін і побудови систем, стійких до них.

Вперше термін публічного управління використав англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р., який зазначив, що публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики». Публічне управління по своїй суті спрямовано на консолідацію всіх суб'єктів та об'єктів в процесі виконання провладних функцій та формування таких умов, що забезпечуватимуть підвищення ефективності управлінської діяльності. В системі публічного управління суб'єкт одночасно є і об'єктом, до них відносять колективи людей, громади сіл, селищ, району, міста, країни, а також входять недержавні інституції, які об'єднані спільними професійними, конфесійними, корпоративними та іншими інтересами. Головним суб'єктом в публічному управлінні завжди є населення країни та групи їх інтересів, а органи влади направлені на ефективне здійснення своєї діяльності, яка буде носити додану корисність для суспільства. Тому публічне управління базується на цінностях громадянського суспільства та повній демократизації суспільних процесів без будь-яких проявів авторитарності та монополізму.

Публічне управління носить багаторівневий характер, який включає обов'язкову взаємодію всіх інституційних рівнів, максимальне залучення до

процесів державотворення представників бізнесових структур і обов'язково громадськості. Вважаємо, що ефективність публічного управління забезпечується через створення та реалізацію схем узгодженості спільних дій державних інституцій, виконання своїх функцій з залученням суб'єктів бізнесу та суспільства.

На сьогодні впровадження агроінновацій є трендом, тенденцією до отримання висококонкурентних переваг у сільськогосподарському виробництві. Нові агротехнології, які тільки зароджуються в середовищі стартапів, будуть вже приєднуватися до цих цілісним ІТ систем і практично застосовуватися у виробничому процесі.

Підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору економіки України, їх своєчасна адаптація до змін конкурентного середовища, формування стійких конкурентних переваг на основі найбільш повної взаємоузгодженості стратегічних можливостей підприємств із внутрішнім потенціалом та невикористаними резервами, максимальна синергізація ефективності роботи на конкурентному ринку також безпосередньо залежність від темпів технологічного оновлення та дифузії інновацій.

Таким чином, розвиток аграрних підприємств в Україні відбувається в умовах докорінних економічних перетворень, спрямованих на посилення методів публічного управління й інноваційні компоненти їхнього функціонування. Цільова спрямованість такої трансформації в наступному: досягнення економічного зростання і збалансованості функціонування; забезпечення органічного поєднання інтересів суб'єктів господарських відносин; перетворення науково-технічного прогресу в головний чинник економічного розвитку підприємства; створення умов для реалізації пріоритету споживача в господарських відносинах. Інноваційні зміни у функціонуванні аграрних підприємств це фактор, який сприяє розв'язанню питань техніко-технологічного оновлення, інноваційно-маркетингового розвитку й економічного зростання.

1.3. Методичні засади формування системи публічного управління в аграрному секторі

Методичні засади формування системи публічного управління в аграрному секторі реалізуються у відповідності до суб'єктів, що задіяні в господарській діяльності агроформування. До них відноситься економічний (планово-економічний) відділ, бухгалтерська служба, фінансовий відділ, відділ оплати праці, агрономічна, ветеринарна, зоотехнічна, інженерно-технічна служби, виробничий відділі, збуту та постачання. Суть аналітичної роботи планово-економічного відділу полягає в здійсненні загальної координації дій кожної із служб підприємства, розробці плану виконуваних робіт та методики контрольних заходів, збір й аналіз даних щодо діяльності суб'єкта господарювання, а також розробка дій, що треба здійснити виходячи з результатів аналізу. До функціональних обов'язків бухгалтерської служби перш за все відносять групування даних та аналіз основних показників господарської діяльності агроформування, аналіз обсягів здійснення витрат за галузями рослинництва та тваринництва, розрахунок собівартості та аналіз виробництва продукції. Фінансовий відділ працює над розробкою бізнес-плану, а потім здійснює моніторинг та аналіз щодо виконання його позицій, відслідковує рух грошових коштів від здійснення їх витрат до їх надходження, робить оцінку фінансових результатів діяльності та рентабельності діяльності підприємства, а також налагоджує взаємовідносини з банківськими установами, на цю службу також покладений аналіз та оптимізації оподаткування суб'єкта господарювання. На цих трьох перших проаналізованих суб'єктах аналітичної роботи лежить відповідальність за здійснення ефективної фінансово-економічної діяльності, що направлена на проведення комплексу заходів щодо аналізу господарської діяльності та забезпечення фінансовими ресурсами підприємство від операційної чи інвестиційної діяльності.

Відділ оплати праці щодо виконання функціональних обов'язків по відношенню до здійснення аналітичної роботи полягає у аналізі рівня організації та нормування праці, забезпеченості трудовими ресурсами,

визначення продуктивності по відношенню до наявного фонду оплати праці, аналіз трудомісткості, формування методів щодо її зниження.

Агрономічна служба здійснює аналіз наявних сільськогосподарських земель та на скільки підприємство ними забезпечене, аналіз щодо дотримання обсягів, строків, якості виконання робіт в рослинництві, а також слідкує за виконанням всіх технологічних завдань для виробництва якісної продукції. Зоотехнічний відділ проводить визначення наявної кількості, рух поголів'я тварин в господарстві, їх продуктивність, оцінку забезпеченості кормової бази та здійснення кормовиробництва, а також цій службі належить виконання аналізу виробництва і якості продукції тваринництва. Ветеринарна служба оцінює стан профілактичних заходів, що впроваджуються суб'єктом господарювання та як здійснюється дотримання зооветеринарних вимог утримання тварин, проводить вивчення відтворення стада, одержання приплоду.

Виробничий відділ забезпечує аналіз та дослідження показників виконання плану випуску продукції за обсягом, асортиментом, якістю, оцінює тривалості технологічного циклу, ритмічність роботи виробничих потужностей та проводить аналіз витрат ресурсів. За службою збуту закріплене здійснення аналізу виконання зобов'язання відповідно до укладених договорів постачання продукції, що відповідала потребам споживача, а також це пошук, вивчення альтернативних ринків для збуту. Відділ постачання здійснює оцінку наявності всіх ресурсів: пального, насіння добрив, засобів захисту, кормів тощо, контролює план поставок і відслідковує, щоб не було збоїв, які б вплинули на вчасне отримання покупцем бажаного товару, а також покладений обов'язок здійснення аналізу наявності складських запасів. Інженерно-технічна служба займається аналізом стану експлуатації сільськогосподарської техніки та всього виробничого обладнання, проводить оцінку щодо виконання графіків ремонту техніки, її ефективності та раціональності використання, аналіз використання паливно-мастильних матеріалів, запасних частин, електроенергії, газу, палива, води тощо.

Здійснюють аналітичну роботу всі наявні служби та відділи аграрних

підприємств виходячи із характеристики, аналізу показників за допомогою яких і відбувається оцінка ефективності діяльності кожного структурного підрозділу й агроформування в цілому.

Стосовно оцінки результатів інноваційного розвитку, то відбувається вона виходячи із застосування таких критеріїв: актуальність, значущість та багатоаспектність. Під критерієм актуальності розуміється формування рівня відповідності певного інноваційного проєкту пріоритетам науково-технічного і соціально-економічного розвитку суб'єкта господарювання. Критерій значущості інноваційного розвитку суб'єкта господарювання виходить з оцінки відносно його ефективності для державного, регіонального рівня, відповідного того цільового сегмента, що займає підприємство та цінності для самої організації. Критерій багатоаспектності передбачає аналіз впливу інноваційного розвитку агроформування на всі його види діяльності, а також включає оцінку впливу на отримання науково-технічного, ресурсного, соціального та екологічного ефекту. Економічний ефект від інноваційного розвитку – це отримання прямих вигод від реалізації інноваційного продукту. Кількісно він проявляється через економію часу, скорочення трудомісткості, підвищення продуктивності, зростання прибутку, зменшення витрат тощо. Оцінити отриманий економічний ефект від впровадження інноваційних продуктів для кожного суб'єкта можна здійснити для розробника, через кількість розробок, які були застосовані в виробничому процесі (впроваджені патенти, товарні марки, корисні моделі, промислові зразки), для виробника – впровадження нововведень у виробництво чи реалізацію інноваційної продукції, для посередника – використання нових методів просування та збуту продукції, для споживача – швидке задоволення бажаних потреб від впроваджених інноваційних технологій і для суспільства – підвищення рівня життя населення.

Науково-технічний ефект від впровадження інновацій суб'єктом господарювання відбувається у збільшенні використання фундаментальних та прикладних науково-технічних знань, умінь, навичок, які можна оцінити та проаналізувати за показниками науково-технічного рівня виробництва, виходячи з питомої ваги нових прогресивних технологічних процесів і

інформаційних технологій, що використовуються суб'єктом господарювання, кількості зареєстрованих охоронних документів, рівня автоматизації, механізації виробництва. Якщо виходячи з аналізу даних показників буде прослідковуватися позитивна динаміка до їх зростання, то можна говорити про підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства, продукції та цільовому ринковому сегменті, а також це сприятиме зростанню загального іміджу товаровиробника.

Науковий ефект проявляється в збільшенні наукових знань щодо певних закономірностей, що відбуваються при застосуванні новацій підприємством, аналіз робиться факторів впливу на ці процеси, які можуть носити як позитивний характер так і негативний. Кількісно цей ефект оцінюється виходячи з стану розвитку існуючих галузей науки, виникнення нових галузей чи нових напрямків у вже традиційних галузях. Науковість також аналізується з динаміки зростання кількості наукових публікацій та використаного вітчизняного чи зарубіжного досвіду з кількості зроблених посилань на них.

Соціальний ефект від використання інноваційних технологій аналізується виходячи з показників рівня життя працівників організації їх кількісних і якісних значень. На рівні підприємства це удосконалення умов праці фахівців, підвищення рівня їх доходу, системні структурно-організаційні перетворення в залежності від кваліфікаційних навичок, гендерного співвідношення, покращення соціально-психологічного клімату, збільшення тривалості вільного часу при зменшенні тривалості робочого часу без зменшення чи зі збільшенням рівня оплати праці. Екологічний ефект від застосування інноваційного підходу він передбачає зменшенні впливу на довкілля, що спричиняє виробничо-господарська діяльність суб'єкта господарювання, що у підсумку веде до поліпшенні якості навколишнього середовища.

В загальному підсумку оцінка інноваційного розвитку підприємства здійснюється комплексно виходячи з трьох основних складових: ресурсної, технологічної, ринкової. Під ресурсною складовою розуміють оцінку рівня забезпеченості інноваційними ресурсами, що призвели до ефективного інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. Технологічна складова

об'єднує сукупність показників, за якими здійснюється аналіз рівня технологічного переоснащення виробництва, застосування автоматизованих технологій, що призводить до освоєння та виготовлення інноваційного, нового продукту, що відповідає європейським стандартам та задовольняє потреби споживачів, а підприємство від цього отримує позитивний ефект в вигляді сталих прибутків. Ринкова складова інноваційного розвитку визначається через вплив виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання на економіку в цілому, а відбувається це через реалізацію і насичення цільового ринку інноваційною продукцією. Аналіз кожної з наведених вище складових здійснюється за сукупністю визначених показників, які характеризують та за допомогою них можна оцінити суттєві ознаками інноваційного розвитку враховуючи вплив кожного з показників один на одного.

Вибір перспективного напрямку інноваційного розвитку суб'єкта господарювання науковці пропонують проводити виходячи з аналіз здійсненого за двома позиціями: підприємства-інноватора та споживача інновацій. Оцінка інноваційного розвитку підприємства з позиції підприємства-інноватора визначається як співвідношення очікуваного ефекту від впровадження і реалізації напрямку та очікуваної величини вкладеного інноваційного капіталу.

Здійснюючи оцінку інноваційного розвитку суб'єкта господарювання з позиції споживача інновацій, то перш за все відбувається розрахунок показника, який визначає рівень споживчого задоволення того продуктового напрямку, який пропонує підприємство на цільовому ринку в межах свого інноваційного розвитку. Розраховується він як добуток показника, що враховує співвідношення ціни споживання інноваційної продукції і середньої ціни існуючої на ринку продукції та показника, що враховує оцінку вигоди, отриману споживачем при використанні інноваційної продукції.

Формування ціни на споживання інноваційного продукту для споживача відбувається з урахуванням ціни самого товару, здійснених витрат, що пов'язані з експлуатацією та включають такі статті: витрати на транспортування, монтаж, навчання працівників, ремонт, технічне обслуговування, сплату податків, страхові внески, пальне, електроенергію,

утилізацію відходів, зберігання товару, транспортування тощо.

Купуючи, використовуючи та споживаючи інноваційну продукцію споживач отримує ряд базових вигод для себе: соціальні; техніко-економічні; сервісні.

Соціальні вигоди до них відносять величину отриманого вільного часу для себе, фізичне навантаження від застосування інноваційної продукції. Техніко-економічні вигоди включають задоволення споживчих потреб у надійності, довговічності, естетичності, екологічності, безпечності через отримання більш широких функціональних властивостей, якими володіє інноваційний продукт на сьогодні. Сервісні вигоди базуються для покупця на умовах надійності в доставці, на гарантіях виконання своїх зобов'язань продавця, забезпеченості комплектуючими деталями.

Для здійснення розрахунку перерахованих показників вище слід використовувати інформаційну базу підприємства щодо інноваційного розвитку суб'єкта господарювання, що у вітчизняній економіці відображається в статистичній звітності, у відповідних формах. Однією з таких форм є форма № 1 – інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства», виходячи з її даних можна зрозуміти чи здійснюється суб'єктом господарювання інноваційна діяльність чи ні, адже вона відображає внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, проведення навчання та перепідготовки персоналу тощо. Також виходячи з даних форми можна здійснити аналіз джерел фінансування та вкладення коштів в процес впровадження нововведень організацією, що включає показники надходження від власних коштів, коштів державного та місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, вітчизняних та іноземних інвесторів, кредиторів. А також приведені статистичні дані за формою № 1 відповідають на питання чи представляє суб'єкт господарювання нову продукцію на цільовому ринку, чи вийшов на новий ринок з інноваційним товаром, який може задовольнити інший ринковий сегмент, що ще не завойований організацією, чи новий продукт є інноваційним тільки для конкретного суб'єкта господарювання..

До інформаційної бази щодо кількості придбаних підприємством нових технологічних розробок чи впровадженої техніки відображується в статистичній формі – технологія «Звіт про створення та використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності». Її дані дають змогу провести оцінку щодо створених новітніх технологій за областю призначення, за значимістю яку вона може мати на державному, регіональному чи на рівні підприємства, кількості зареєстрованих охоронних документів на винахід, корисну модель, промисловий зразок, використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності. Також використовуються й інші форми, які не мають безпосереднього відношення до оцінки інноваційного розвитку суб'єкта господарювання, але в них висвітлюються різні аспекти наукової, технологічної та інноваційної діяльності.

Для детальної та всебічної характеристики стану інноваційної діяльності суб'єкта господарювання доцільно здійснювати за такими показниками: науково-технічний потенціал, показники комерціалізації, тривалість виконуваних робіт, характеристика інноваційності керуючої системи. Стан науково-технічного потенціалу оцінюється за наявною кількістю працівників організації, що мають науковий ступінь та компетентні на продукування новачій, кількістю раціональних пропозицій на одного працівника, кількістю патентів. Ступінь комерціалізації оцінюється за часткою новоствореної продукції в загальному обсязі виробленої продукції, кількістю укладених ліцензійних договорів. Інноваційність в підходах керуючої ланки організації це перш за все наявні чіткі та зрозумілі механізми стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві, участь у реалізації інноваційних проєктів безпосередньо керівної ланки, рівень свободи, що отримує працівник, який безпосередньо задіяний у продукуванні нової технології, продукту чи послуги [89].

Також інноваційний потенціал підприємств доцільно оцінювати за рядом складових, що характеризуються відповідними показниками. Так фінансова складова у забезпеченні інноваційної діяльності складається з таких показників [89]:

а) частка внутрішніх витрат на НДДКР і придбання технологій в загальних витратах на виробництво (K_1):

$$K_1 = \frac{B_{\text{НДДКР}} + B_m}{B_{\text{заг}}}, \quad (1.1)$$

де $B_{\text{НДДКР}}$ – внутрішні витрати на НДДКР;

B_m – витрати на придбання технологій;

$B_{\text{заг}}$ – загальні витрати на виробництво.

б) наукоємність продукції, що виробляється (K_2):

$$K_2 = \frac{B_{\text{НДДКР}}}{B_{\text{пр}}}, \quad (1.2)$$

де $B_{\text{НДДКР}}$ – внутрішні витрати на НДДКР;

$B_{\text{пр}}$ – витрати на продукцію.

в) забезпеченість інтелектуальною власністю (K_3):

$$K_3 = \frac{B_{\text{ІВ}}}{B_{\text{заг}}}, \quad (1.3)$$

де $B_{\text{ІВ}}$ – витрати на інтелектуальну власність;

$B_{\text{заг}}$ – загальні витрати на виробництво.

г) частка витрат на придбання нематеріальних активів в загальних витратах на дослідження та розробки (K_4):

$$K_4 = \frac{B_{\text{НА}}}{B_{\text{НДДКР}}}, \quad (1.4)$$

де $B_{\text{НА}}$ – витрати на придбання нематеріальних активів;

$B_{\text{НДДКР}}$ – внутрішні витрати на НДДКР.

д) частка витрат на підвищення кваліфікації кадрів в загальному обсязі витрат на дослідження та розробки (K_5):

$$K_5 = \frac{B_{\text{ок}}}{B_{\text{НДДКР}}}, \quad (1.5)$$

де $B_{\text{ок}}$ – витрати на підвищення кваліфікації кадрів;

$B_{\text{НДДКР}}$ – внутрішні витрати на НДДКР.

е) державні джерела фінансування НДДКР (K_6):

$$K_6 = \frac{ВД}{В_{НДДКР}}, \quad (1.6)$$

де $ВД$ – витрати держави;

$В_{НДДКР}$ – внутрішні витрати на НДДКР.

Кадрова складова здійснення інноваційної діяльності підприємств характеризується трьома основними показниками до яких відносяться [89]:

а) частка працівників, зайнятих дослідженнями та розробками в загальній кількості працюючих (K_7):

$$K_7 = \frac{Ч_{НДДКР}}{Ч_{заг}}, \quad (1.7)$$

де $Ч_{НДДКР}$ – працівники, які зайняті науковими дослідженнями та розробками;

$Ч_{заг}$ – загальна чисельність працюючих.

б) забезпеченість кадрами найвищої кваліфікації (K_8):

$$K_8 = \frac{Ч_{вк}}{Ч_{НДДКР}}, \quad (1.8)$$

де $Ч_{вк}$ – чисельність працівників, що мають найвищу кваліфікацію;

$Ч_{НДДКР}$ – чисельність працівників, які зайняті науковими дослідженнями та розробками.

в) рівень заробітної плати науково-технічних робітників (K_9):

$$K_9 = \frac{ЗП_{нтс}}{ЗП_B}, \quad (1.9)$$

де $ЗП_{нтс}$ – середня заробітна плата науково-технічних робітників;

$ЗП_B$ – середня заробітна плата, що не задіяні у наукових дослідженнях та розробках.

Наведені вищі показники оцінювання інноваційного потенціалу на підприємствах в більшості своїй не можуть бути розраховані та проаналізовані для окремого суб'єкту господарювання. Ця проблема пов'язана з тим, що існує

недостатня наявність аналітичної інформації стосовно здійснюваних інноваційних процесів. На сьогодні відсутній дієвий механізм щодо здійснення статистичного обліку інноваційної діяльності підприємств різних галузей, тільки для промислових суб'єктів господарювання створені звітні форми, які дають можливість охарактеризувати та проаналізувати їх діяльність щодо розробки, створення та впровадження інноваційних продукції, послуг, технологій. Тому оцінювання інноваційного потенціалу підприємств, там де його не можливо здійснити кількісно відбувається через використання методу експертних оцінок. Суть його полягає в зборі та групуванні суб'єктивних думок експертів щодо ефективності формування інноваційного потенціалу суб'єктом господарювання і це не супроводжується традиційними розрахунками [89].

Виходячи з методу експертних оцінок, то здійснюється він через певний алгоритм, першим етапом якого є аналіз структури інноваційного потенціалу. Суть його полягає не тільки в аналізі структури інноваційного потенціалу, а й кожної її складової та елемента виходячи із застосування методу експертних оцінок. При цьому для оцінки використовується бальна шкала за якою 0 балів – зовсім не використовується потенціал елемента; 1 бал – низький рівень використання потенціалу елемента; 2 бали – середній рівень використання потенціалу елемента; 3 бали – високий рівень використання потенціалу елемента. З цього можна зробити висновок, що чим більший бал, що отримує елемент потенціалу, тим більше можливостей у підприємства до отримання конкурентних переваг, які він короткостроковій перспективі спроможний зміцнити з метою подальшого впровадження ефективної інноваційної діяльності [89].

Узагальнюючим показником при оцінці інноваційного потенціалу є визначення рівня інноваційної активності підприємства, що розраховується виходячи з коефіцієнта:

$$P_{ін.акт} = \sum (P_i * W_i), \quad (1.10)$$

де $P_{ін. акт.}$ – рівень інноваційної активності підприємства;

P_i – експертна оцінка використання i -того елемента інноваційного

потенціалу, бали;

W_i – коефіцієнт вагомості i -того елементу інноваційного потенціалу.

Розрахувавши даний показник отримані дані співвідносять до відповідної шкали, де в 0–4,0 – низький рівень, 4,1–8,0 – середній рівень, 8,1–11,55 – високий рівень.

Визначивши та проаналізувавши кожен з показників, що характеризують стан інноваційного потенціалу на основі отриманих даних можливо здійснити розробку та впровадження ряду заходів, які будуть направлені на удосконалення механізмів застосування нововведень, а також на стимулювання суб'єкта господарювання до підвищення рівня інноваційної активності.

Також вчені виходячи з використання матриці інноваційного потенціалу можуть провести оцінку готовності суб'єкта господарювання до інноваційного розвитку. Перш за все здійснюється аналіз наявності ресурсної бази, яка є основою для ефективного опанування суб'єктом господарювання нововведень та їх реалізація. Оцінка проводиться матеріально-технічної, бази, наявних фінансових ресурсів, організаційної складової, кадрового потенціалу, наявних соціально-психологічних чинників. Виходячи з отриманих показників можна говорити про наявність вільних грошових коштів, які можуть бути спрямовані на фінансування розробок та винаходів, про відповідну матеріально-технічну базу, яка технологічно та технічно оснащена для масового виробництва нового продукту, про достатню кількість співробітників, що здатні генерувати неординарні ідеї та рішення. Оцінка ресурсного забезпечення підприємства через матрицю інноваційного потенціалу дозволяє розкрити ступінь готовності підприємства до здійснення розробок та впровадження новаторських проєктів та виявити існуючі проблеми в організаційній, фінансовій, виробничій, кадровій, маркетинговій, науковій, технічній, соціальній та управлінській сферах діяльності [89].

Ефективним способом при аналізі впливу зовнішнього середовища на функціонування аграрних підприємств є здійснення SWOT-аналізу. Під яким розуміють визначення сильних, слабких сторін, можливостей та загроз, які виникають перед суб'єктом господарювання під впливом як внутрішнього та і

зовнішнього середовища. Даний аналіз дозволяє визначити та наростити виробничі потужності аграрного підприємства і в той же час уникнути можливих загроз.

Визначення слабких та сильних сторін застосування інновацій аграрними підприємствами, що призводить до отримання економічного ефекту представлено на рис. 1.13.

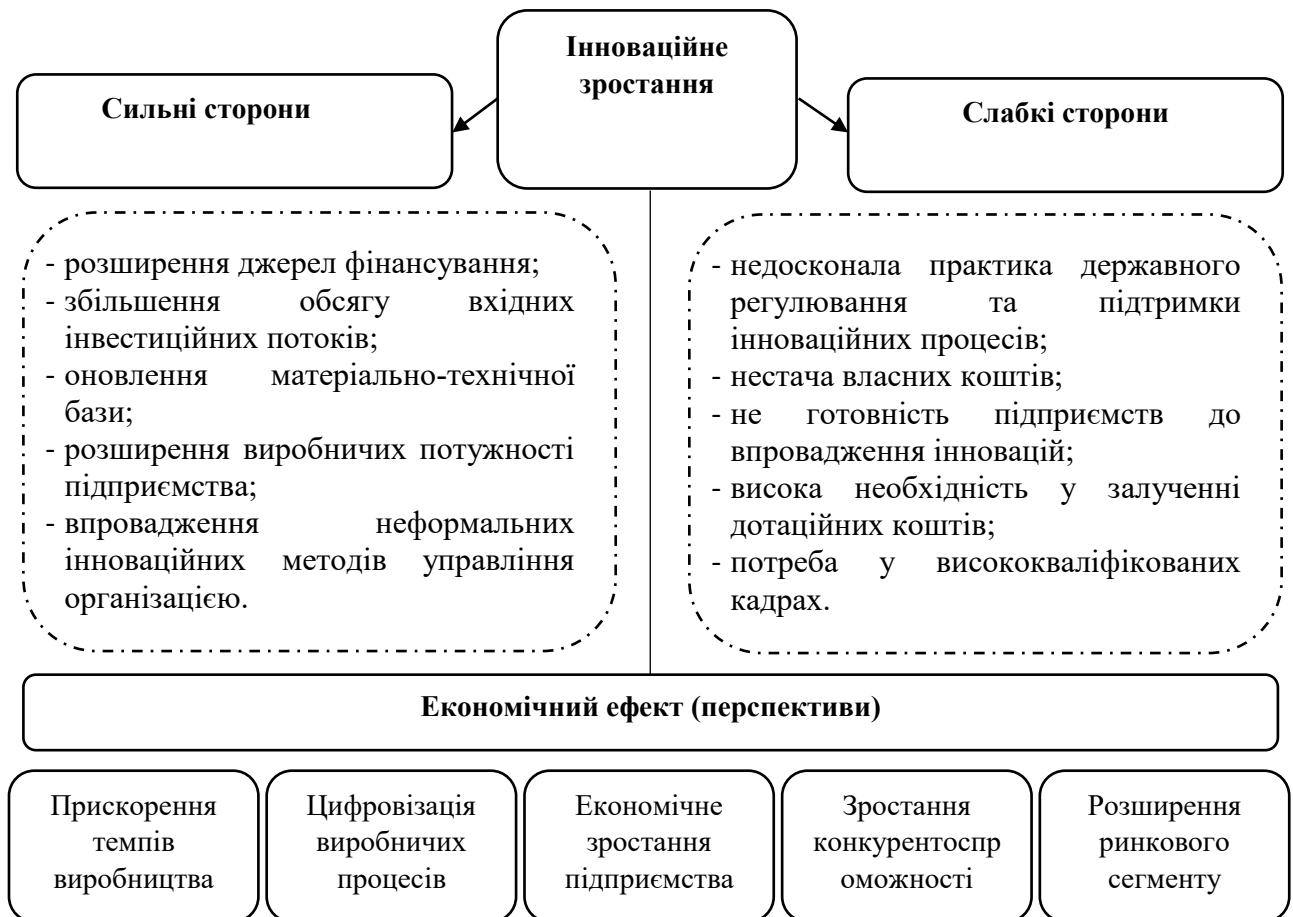

Рис. 1.13. Сильні та слабкі сторони впровадження інновацій агроформуваннями

Джерело: сформовано автором.

Інноваційне зростання суб'єктів господарювання залежить від внутрішніх чинників: інноваційного потенціалу, наявності ресурсів, ефективності управлінської структури, а це є основою для формування виробничо-господарської стратегії організації. Розвиток інноваційних процесів на підприємствах призводить до виведення його на новий рівень для потенційного інвестора, який бачить, що агроформування змінюється в плані технічного і

технологічного оновлення, готове йти на ризики з метою завоювання домінуючих позицій в своїй ринковій ніші і це призводить до того, що інвестор готовий вкладати у виробничу діяльність свої фінансові кошти. Але цю картину можуть змінити негативні фактори з якими доводиться стикатися суб'єкту господарювання, до яких безпосередньо відносяться недосконала законодавча база, відсутність формування інноваційної інфраструктури, неналежний захист інтелектуальної власності, практично відсутня підтримка кадрового потенціалу, що генерує нові ідеї та технічні рішення.

Попри всі позитивні та негативні чинники з якими доводиться стикатися підприємствам впроваджуючи інновації у свою діяльність вони отримують економічний ефект у вигляді прискорення темпів виробництва, економічного зростання організації, розширення ринкового сегменту, зміцнення конкурентних позицій та ін. Ті хто впроваджують інновації приходять до активної цифровізації виробничих процесів, адже сьогодні це визнаний механізм економічного зростання завдяки якому введені в дію технології позитивно впливають на ефективність, результативність, вартість та якість господарської діяльності, що в кінцевому випадку призводить до створення високотехнологічного виробництва.

Аграрні підприємства мають всі наявні реальні можливості щодо успішного розвитку за умов, коли сильні сторони і можливості будуть враховані, розроблені напрями подолання слабких сторін і загроз, а також буде впроваджено ефективну систему стратегічного управління підприємством. Агроформування повинні прагнути посилити конкурентні позиції серед тих факторів, де це можливо, з одночасною ліквідацією своїх слабких сторін. Доречним на сьогодні є підвищення конкурентоспроможності продукції і зменшення рівня витрат за рахунок підвищення рівня вмотивованості серед працівників підприємства. Для рослинництва ефективним є використання нових технологій, високоврожайних та стійких сортів сільськогосподарських культур. Тому, пошук ефективних шляхів отримання конкурентних переваг є однією із умов забезпечення ефективності діяльності аграрних підприємств.

За результатами проведеного SWOT-аналізу встановлено, що аграрні

підприємства мають ряд сильних сторін і можливостей. Їм можна впроваджувати стратегії з ресурсозбереження, бо присутня наявність високих потенціальних можливостей за умови врахування й обмеження впливу слабких сторін і загроз, що забезпечить підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності. Здійснювати розвиток наявного людського потенціалу та покращувати соціальну сферу, виділити стратегічні напрями з підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства; стимулювати розвиток підприємництва та здійснювати формування конкурентних переваг аграрних підприємств за рахунок інноваційних нововведень, нарощення експортного потенціалу, участь у грантових програмах щодо отримання фінансової підтримки, отримання дотації та доступного кредитування.

Посилення конкурентних переваг аграрних підприємств можливо досягти через формування економічного механізму публічного управління щодо впровадження інновацій в аграрному секторі України, що реалізовуватиметься через кластер «влада-наука-інноваційне виробництво» та забезпечить створення передумов для ефективної діяльності суб'єктів господарювання, сприятиме нарощенню економічних показників для регіонів, однак зазначене твердження потребує додаткової та детальної конкретизації.

Висновки до розділу 1

1. Тракткування поняття «механізм» в наукових працях здійснюється з різних позицій. Переважно під даною категорією прийнято розуміти систему елементів, які становлять вплив на об'єкт управління з метою отримання бажаного результату. У рамках дослідження термін «механізм» трактуємо як набір способів, методів, важелів зовнішнього і внутрішнього середовища за допомогою яких здійснюється вплив на господарюючий суб'єкт за для забезпечення підвищення ефективності його функціонування.

2. Економічний механізм розглядаємо як ключовий при здійсненні управління аграрними підприємствами. Він характеризується сукупністю матеріальних і нематеріальних стимулів, важелів, які становлять прямий або

опосередкований вплив на господарську діяльність підприємства. Економічний механізм управління реалізується через суб'єкти макро- та мікрорівня і проявляється у таких формах: дотації, податки, штрафи, кредити, заробітна плата, матеріальне стимулювання, премії, програми лояльності та підтримки бізнесу. У той же час даний перелік не є вичерпним, він поповнюється виходячи з умов в яких підприємство здійснює свою діяльність. На сьогодні до таких факторів можна віднести економічну нестабільність в країні, світову пандемію COVID-19, невизначеність з відкриттям ринку землі та наслідками для аграрної галузі в цілому.

3. Узагальнено твердження вчених про сутність поняття «інновації» - це зміна, процес, спосіб, оновлення через, що відбувається зміни в управлінні, виробництві, організаційній структурі підприємства із застосування передових технологій науково-технічного прогресу. Нами трактується поняття «інновація» по відношенню до підприємства як інструмент та спосіб, який спонукає суб'єкт господарювання до виходу із застою, змін вектору діяльності для покращення ведення господарської діяльності та отримання від цього бажаного ефекту. Суть даної категорії також розкривається через набір функцій, видів та класифікаційних ознак, де відбувається їх поділ відповідно до сфери і способу застосування. Вивчення основних видів інновацій для сільськогосподарських підприємств показало, що використання їх буде результативним для суб'єкта господарювання якщо це буде систематизовано та комплексно. Це сприятиме вдалому протіканню інноваційного процесу, що призведе до прогресивних науково-технічних, технологічних, організаційних, соціально-економічних, екологічних змін та підвищення ефективності діяльності підприємств. В рамках дослідження для цілісної характеристики даного поняття запропоновано використання теоретичної платформи в структурі, якої економічний зміст інновацій розкривається з моменту зародження ідеї до результату, який отримує підприємство від її застосування.

4. Розкрита суть трактування дефініції «агроінновації» та визначено, що це технологічні рішення, які направлені на розвиток аграрного бізнесу та спонукають аграрні підприємства до використання нових технічних та

технологічних методів щодо обробітку ґрунту, вирощування, зберігання, переробки, збуту сільськогосподарської продукції. Визначили, що продукування агроінновацій відбувається за п'ятьма напрямками діджиталізація обліку, застосування дронів, точне землеробство, модернізація техніки, використання хмарних технологій та приведений перелік програмного забезпечення, що дозволить ефективніше вести виробничо-господарську діяльність економлячи при цьому ресурси. Також визначено поетапний процес, який проходять агроінновації до моменту, коли вони можуть бути використані підприємствами.

5. Встановлено, що ефективність впровадження інновацій у діяльності аграрних підприємств слід визначати на основі оцінки інноваційного розвитку підприємства з позиції підприємства-інноватора та з позиції споживача інновацій. Також раціональним є проведення аналізу щодо визначення фінансової, кадрової, матеріально-технічної, інформаційної складової у забезпеченні інноваційної діяльності, ефективності застосування інноваційного продукту. В той же час оцінювання інноваційного потенціалу підприємств, там де його не можливо здійснити кількісно відбувається через використання методу експертних оцінок. Ефективним способом при аналізі впливу зовнішнього середовища на функціонування аграрних підприємств є здійснення SWOT-аналізу. Він дозволяє визначити та наростити виробничі потужності аграрного підприємства і в той же час уникнути можливих загроз. При прийнятті рішення про впровадження інновацій варто використовувати не лише кількісні показники, а й якісні, що дозволяє всебічно проаналізувати їх економічну доцільність.

6. Формування економічного механізму публічного управління щодо впровадження інновацій в аграрному секторі, пропонується здійснювати через реалізацію кластера «влада-наука-інноваційне виробництво», що забезпечить створення передумов для ефективної діяльності суб'єктів господарювання, сприятиме нарощенню економічних показників для регіонів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДІАГНОСТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Аналіз середовища функціонування аграрних підприємств

Однією з умов ефективної діяльності аграрних підприємств є налагодження такого управлінського механізму, який би враховував всі фактори зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування та міг швидко переорієнтуватися під їх мінливий стан. В свою чергу зі сторони зовнішнього середовища вплив здійснюється на агроформування з боку складових макро- та мікросередовища. Під мікросередовищем розуміють партнерське середовище з якими суб'єкт господарювання взаємодіє та вступає з ним у виробничі, фінансові, економічні, організаційні, управлінські відносини – це організації, компанії, підприємства, установи різних організаційних форм. Їх взаємовідносини оформлюються через ділові угоди або за усною домовленістю. Така їх взаємодія обумовлена тим, що кожна з сторін прагне отримати прибуток через налагодження ефективних партнерських відносин. Це обумовлює також створення конкуренції в ринкових умовах не тільки між однопрофільними аграрними підприємствами, а й між підприємствами-партнерами для того, щоб стимулювати один одного працювати на результат. Сприятливе середовище функціонування повинно формувати чесні та відкриті відносини між партнерами, тому як в майбутньому з суб'єктом господарювання, який намагався бути нечесним з ним не стануть співпрацювати, а в ринкових умовах сьогодення – це може призвести до повного краху в господарської діяльності. До складових мікросередовища в якому функціонує аграрне підприємство відносять: споживачів, посередників, постачальників необхідних ресурсів, агросервісні підприємства й організації, що надають певні виробничі послуги аграрним підприємствам, фінансово-кредитні установи, юридичні організації, конкуренти. Саме дані суб'єкти

чинять безпосередній вплив на виробничо-господарську, інноваційну та інвестиційну діяльність аграрних підприємств та спонукають агроформування до налагодження взаємодії та формування дієвих конкурентоспроможних переваг.

Стосовно макросередовища під впливом якого знаходяться всі суб'єкти мікросередовища та безпосередньо аграрне підприємство чинить зовнішній вплив на них, що може нести за собою як нові можливості, так і створювати нові загрози.

Стан аграрного сектору економіки України за даними Державної служби статистики України за період січень-листопад 2019 р. у порівнянні з січнем-листопад 2018 р. погіршився на 5,8 в.п., про що свідчить індекс сільськогосподарської продукції, у розрізі за галузями по рослинництву він становив 102,8 %, по тваринництву 101,1 %. Натомість збільшення обсягів сільськогосподарської продукції відбулося у 15 областях за аналізований період січень-листопад 2019 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2018 р.: Запорізька (на 22,6 %), Кіровоградська (на 8,7 %), Вінницька (на 6,2 %), Херсонська (на 2,2 %), Миколаївська (на 3,8 %), Львівська (на 3,5 %), Сумська (на 5,8 %), Донецька (на 17,2 %), Дніпропетровська (на 7,7 %), Луганська (на 7,2 %), Чернігівська (на 2,0 %), Харківська (на 0,2 %), Черкаська (на 1,2 %), Житомирська (на 0,4 %), Волинська (на 0,1 %). Загальна посівна площа під урожай станом на 1 листопада 2019 р. становила 27,7 млн. га, що у порівнянні з 2018 р. на 0,1 млн. га менше. У тому числі посівні площі 2019 р. під ярі зернові та зернобобові культури (з кукурудзою) склали 5,5 млн. га, під ранні зернові – 2,1 млн га, кукурудзу на зерно – 3,3 млн га, гречку – 5 тис. га, просо 18 тис. га. В загальному підсумку зернові культури посіяні на площі 14,8 млн га, технічні – 9,2 млн га, що перебуває на рівні 2018 року. Під посів цукрових буряків відведена 217 тис. га, що становить 89 % від плану на 2019 рік.

Станом на початок 2019 р. за даними Держгеокадастру 3,8 млн га загальної площі сільськогосподарських угідь знаходиться під обробітком фермерських господарств. Наочно у розрізі областей дані за наявною кількістю фермерських господарств та площ землі в їх обробітку наведена на рисунку 2.1.

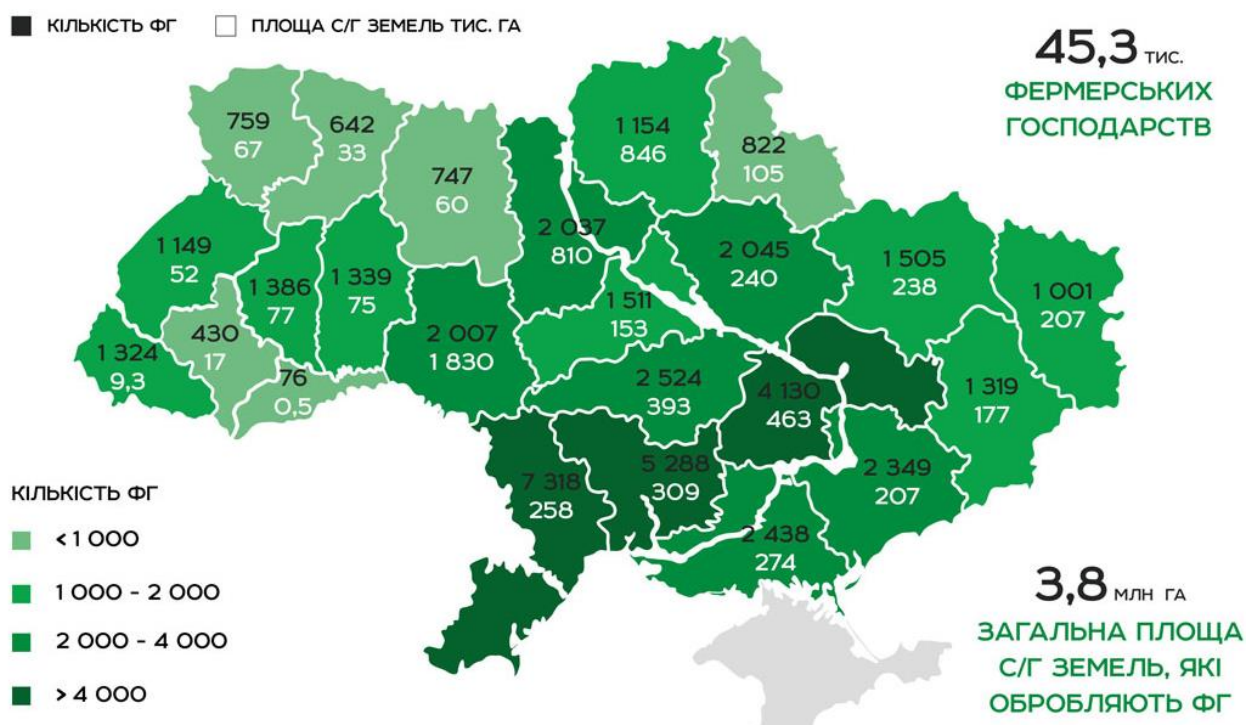

Рис. 2.1. Кількість фермерських господарств в Україні з розподілом їх за областями та наявною площею сільськогосподарських земель в обробітку.

Загальна кількість фермерських господарств станом на початок 2019 р. по країні становить 45,3 тис. Рис. 2.1 наочно показує, що до областей з найбільшою кількістю фермерських господарств відноситься Одеська, Миколаївська, Дніпропетровська, де в обробітку знаходиться 258, 309, 463 тис. га сільськогосподарських угідь відповідно. До областей, де кількість фермерських господарств менше 1000 відносять Волинську, Рівненську, Житомирську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Сумську.

Суттєву частку в структурі посівних площ займають зернові та зернобобові культури – 64%, такий стан спостерігається не тільки у аналізованому 2018 р., а й в 2017 р., 2016 р., під соняшником 26% площі, іншими культурами (цукровий буряк, картопля, овочеві, плодово-ягідні культури – 10%.

За даними Державної служби статистики України, виробництво основних сільськогосподарських культур у 2018 р. можна оцінити за такими показниками як валовий збір, зібрана площа та урожайність (табл. 2.1, табл. 2.2 про урожайність).

Таблиця 2.1

Виробництво основних сільськогосподарських культур за 2018 р.

Найменування	Валовий збір			Зібрана площа		
	тис. т	2018 р. до 2017 р.		тис. га	2018 р. до 2017 р.	
		+,-	у %		+,-	у %
Зернові та зернобобові	70057	8140	113,15	17794	3234	122,21
Озимі, у тому числі	27268	-1726	94,05	7430	199	102,75
пшениця	23907	-1492	94,13	6409	248	104,03
жито	393	-112	77,82	148	-22	87,06
ячмінь	2923	-118	96,12	873	-12	98,64
Ярі, у тому числі	42789	9866	129,97	7364	35	100,48
пшениця	699	-61	91,97	195	-5	97,50
ячмінь	4426	-818	84,40	1611	-6	99,63
овес	419	-52	88,96	196	-2	98,99
кукурудза на зерно	35801	11132	145,13	4564	83	101,85
просо	81	-3	96,43	55	-1	98,21
гречка	137	-43	76,11	113	-72	61,08
рис	69	5	107,81	13	0	100,00
культури зернобобові	955	-284	77,08	556	52	110,32
Буряк цукровий фабричний	13968	-914	93,86	275	-39	87,58
Соняшник	14165	1929	115,76	6167	106	101,75
Картопля	22504	296	101,33	1320	-3	99,77
Культури овочеві	9440	154	101,66	440	-6	98,65
Культури плодові та ягідні	2571	523	125,54	228	2	100,88
Виноград	468	58	114,15	43	-1	97,73

Джерело: розраховано автором на основі [137].

Виходячи з аналізу даних таблиці у загальному підсумку по зерновим та зернобобовим культурам спостерігається приріст по валовому збору у аналізованому році у порівнянні з попереднім і становить він 13,15% або 8140 тис. т., що зумовлено також зростанням середньої врожайності з 1 га (на 11,53%). Збільшення відбулося за рахунок ярих культур, валовий збір яких склав 42789 тис. т, що на 9866 тис. т (29,97%) більше ніж у 2017 р. Позитивний ефект з цієї групи культур прослідковується тільки за такими культурами як кукурудза на зерно та рис, в той час як по пшениці, ячменю, овесу, просу,

гречці, зернобобовим спостерігається скорочення і по деяким культурам це зменшення склало 20%. По озимим в загальній групі зернових та зернобобових відбулося скорочення валового збору на 1726 тис. т (5,95 %), з них по пшениці на 1492 тис. т (5,87 %), ячменю – 118 тис. т (3,88 %), житу – 112 тис. т (22,18 %). На таку ситуацію вплинуло скорочення зібраної площі по деяким культурам: озимі жито і ячмінь на 22 та 12 тис. га відповідно, ярі пшениця, ячмінь, овес, просо, гречка на 5, 6, 2, 1, 72 тис. га відповідно.

Валовий збір буряка цукрового фабричного становив 13968 тис. т, що на 914 тис. т або 6,14% менше ніж у 2017 р., але зважаючи на урожайність даної культури, то спостерігається збільшення на 11,53%. По картоплі хоч і існує позитивна динаміка до збільшення валового збору на 296 тис. т, але відбулося несуттєве скорочення зібраної площі на 3 тис. га у звітному році у порівнянні з базовим. Культури плодів та ягідні показують приріст у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. і по врожайності і по валовому збору який становив 523 тис. т, зважаючи, що зібрана площа не змінилася з попереднім роком.

Аналізуючи урожайність за видами сільськогосподарських культур станом на 01.12.2019 р., то вона становила для зернових та зернобобових 48,2 ц/га, цукрових буряків – 423,9 ц/га, соняшнику – 25,9, ріпаку озимого – 25,9 ц/га, сої – 23,2 ц/га, картоплі – 154,6 ц/га (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз урожайності за видами сільського господарських культур усіх форм господарювання за 2014-2018 рр., ц/га

Вид культури	Роки					2018 р. у % до	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014 р.	2017 р.
Зернові та зернобобові	43,7	41,1	46,1	42,5	47,4	108,47	111,53
Буряк цукровий фабричний	477	436	482	475	509	106,71	107,16
Соняшник	19,4	21,6	22,4	20,2	23,0	118,56	113,86
Картопля	176	161	166	168	171	97,16	101,79
Культури овочеві	208	206	211	208	214	102,88	102,88
Культури плодів та ягідні	95,2	104,5	101,9	103,1	128,4	134,87	124,54
Виноград	98,6	92,3	88,4	99,3	114,9	116,53	115,71

Джерело: [134-137].

Аналіз урожайності за видами сільськогосподарських культур за аналізований період 2014-2018 рр. показує нарощення обсягів, так у 2018 р.

порівнянні з 2014 р. та 2017 р. приріст урожайності по зерновим та зернобобовим склав 8,47 в.п. або 3,7 ц/га та 11,53 в.п. або 4,9 ц/га відповідно. Зважаючи, що посівні площі у своїй структурі по рокам, то вони мали не суттєві зміни, тому можна говорити, що збільшення урожайності зернових з 1 ц/га пов'язано зі збільшенні продуктивності посівів, що досягається через правильно сформовані сівозміни, систематичне внесення органічних та мінеральних добрив понаднормово, використання продуктивних сортів тощо. Урожайність буряка цукрового фабричного за аналізований період 2014-2018 рр. в середньому становить 476 ц/га, піковим роком з найвищою врожайністю є 2018 р., де показник збору зріс більше ніж на 10 в.п. у порівнянні з 2017 р. та на 9 в.п. – у 2014 р. З аналізу таблиці видно, що відсоток зростання врожайності у 2018 р. у порівнянні з 2014 р. та 2017 р. найбільший по таким видам культур як плодові та ягідні, майже на 35 в.п. та 25 в.п. такий стан спричинений збільшенням площ висадки, зростання продуктивності та проведення технологічне оснащення з метою оцінки стану та швидкого реагування на усунення недоліків. Спад урожайності прослідковується по картоплі і за аналізований період і якщо порівнювати 2018 р. та 2014 р. це сталося майже на 3 в.п. або на 5 ц/га. На сьогодні Україна стикається з дефіцитом виробництва картоплі і тому в останні роки спостерігається нарощення імпорту цієї культури, так у 2019 р. імпорт склав понад 140 тис. т, що є дуже великим показником якщо говорити про роки неврожаю картоплі, в які Україна імпортувала всього лише 20 тис. т. Згідно даних таблиці рекордним роком збору врожаю винограду став 2018 р., де він склав 114,9 ц/га, що на 16,5 в.п. більше ніж у 2014 р. та на 15,71 ніж у 2017 р. це відбувається через збільшення площ, у 2018 р. вони досягли 45 тис. га та за рахунок впровадження новітніх технологій на виноградниках, закладення якісного посадового матеріалу. Фахівці стверджують, що на сьогодні Україна має всі передумови включаючи сприятливе географічно-грунтове розташування для збільшення площ під виноградом до 300 тис. га. Зважаючи на це можна стверджувати, що в найближчі роки вітчизняним підприємствам вдасться задовольнити в повному обсязі попит в середині країни і наростити частку експорту. Тож факторами, які

позитивно вплинуть на зростання урожайності для аграрних підприємств в сьогоденних умовах ведення можуть стати застосування інновацій в технічних та технологічних процесах, що пов'язані з обробіткою ґрунту, внесенням добрив, боротьбою з шкідниками, збором врожаю, селекцією, їх застосування призведе до скорочення низки статей витрат, що призведе до отримання бажаних вигод.

Узагальненим показником галузі рослинництва та тваринництва, який використовують для оцінки стану аграрного виробництва є індекс сільськогосподарської продукції, який показує фактичні зміни обсягу виробництва за аналізований період у порівнянні з базовим. Так, його значення у 2019 р. у порівнянні із 2018 р. становило 101,1% для агроформувань. У розрізі регіонів та господарств усіх категорій індекс сільськогосподарської продукції представлений в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Індекс сільськогосподарської продукції по регіонах з урахуванням підприємств та особистих селянських господарств у 2019 році, у % до відповідного періоду попереднього року

Регіон	Господарства усіх форм власності	З них	
		Підприємства	Особисті селянські господарства
Україна	101,1	103,3	98,0
Вінницька	102,1	106,1	94,1
Волинська	100,2	102,1	98,6
Дніпропетровська	107,2	112,5	98,6
Донецька	117,3	126,3	105,9
Житомирська	100,3	103,5	97,4
Запорізька	123,2	137,0	106,6
Кіровоградська	106,7	110,6	100,7
Луганська	110,7	115,9	103,0
Львівська	100,7	101,1	100,4
Миколаївська	104,1	107,1	99,9
Рівненська	100,1	101,7	99,1
Сумська	100,2	101,2	97,9
Харківська	101,6	107,5	94,0
Херсонська	102,8	108,2	96,7

Джерело: [31].

Індекс сільськогосподарської продукції з найвищим показником за господарствами усіх форм власності серед регіонів у Запорізькій області і становить 123,2%, де 137,0% це аграрні підприємства і 106,6%— особисті

селянські господарства, Донецька – 117,3%, Луганська 110,7%. На рівні середнього від представлених регіонів він перебуває по таких областях як Дніпропетровська – 107,2%, Кіровоградська – 106,7%, Миколаївська – 104,1%. Загалом по всій Україні індекс сільськогосподарської продукції по господарствам усіх форм власності перебуває на рівні 101,1%, де 103,3% – сільськогосподарські підприємства, 98,0 % – особисті селянські господарства.

Інновація є тією складовою, яка сприяє економічному розвитку аграрного підприємства, але за цим стоїть також і правильний розподіл фінансових ресурсів, які є суттєвим стимулом, який направлений на підтримку та покращення стану суб'єкта господарювання в плані впровадження новацій. Вибір методів та способів фінансової підтримки виробничо-господарської діяльності за інноваційним принципом повинен здійснюватися з врахуванням всіх можливих факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища функціонування. Це ті чинники, які вкрай важливі для розвитку підприємства за інноваційним типом і нехтування їх може призвести до втрати фінансових ресурсів, призупинення проєктів, які знаходилися на стадії реалізації. В той же час, нестабільність економічної ситуації в Україні, що також зумовлена проблемами, що викликані здійсненням бойових дій в яких країна знаходиться з 2014 р. і по теперішній час, карантинними заходами, які направлені на послаблення хвороби COVID-19 – це спричиняє нестачу фінансових ресурсів, які були б направлені на розробку та впровадження новітніх технологій у виробничі процеси підприємств. Зараз аграрні підприємства стикаються з недофінансуванням через високу вартість впровадження та освоєння інновацій, а також довгостроковістю вкладень. У більшості своїй суб'єкти господарювання не мають власних коштів для вкладення їх в розробки, а залучення їх із зовнішніх джерел є обмеженим. Тому аграрному виробництву слід змінювати орієнтири та залучати до фінансування інноваційної діяльності не тільки вітчизняних інвесторів, а й знаходити перспективні напрями, де був би сприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвестицій. Так сума іноземних інвестицій в галузь у 1995 р. складала 18,5 млн дол. США, то у 2004 р. вона збільшилася у 12 разів, у 2009 р. зростання відбулося майже в 30 разів.

В той же час, у період 2014-2018 рр. притік іноземних інвестицій в аграрну галузь скоротився, в динаміці ми це можемо побачити на рис. 2.2.

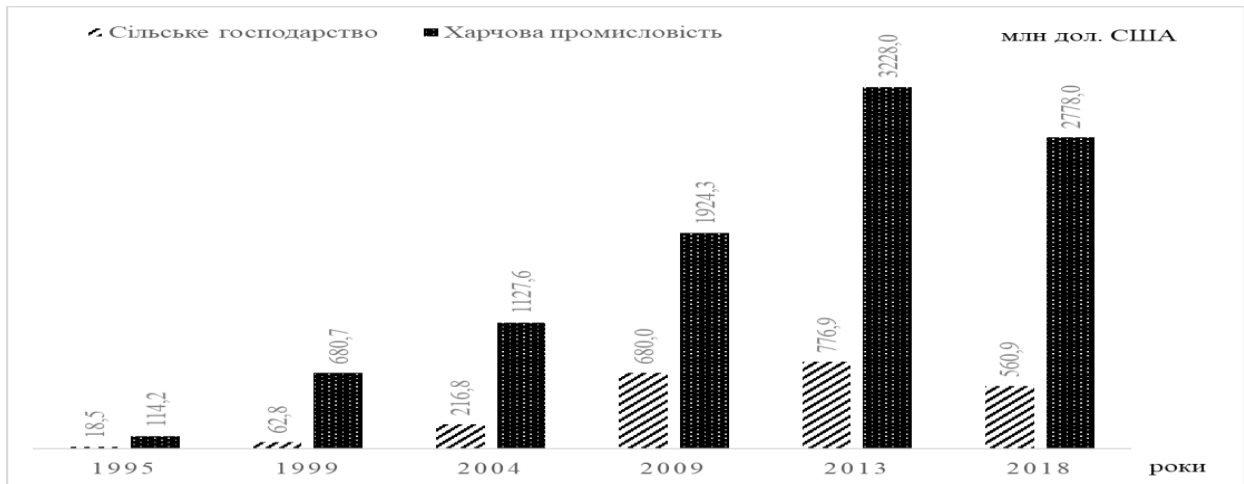

Рис. 2.2. Динаміка прямих іноземних інвестицій в АПК, млн дол. США
Джерело: [17].

Проаналізувавши дані по рокам бачимо, що спостерігається до 2013 року приріст прямих іноземних інвестицій в сільське господарство та харчову промисловість і досяг він 776,9 млн дол. США та 3228,0 млн дол. США відповідно. Починаючи з 2014 р. притік інвестицій має спадний характер і у 2018 р. по відношенню до 2013 р. скоротився на 666 млн дол. США по всі галузі АПК. Така ситуація спричинена економічною кризою, внутрішньополітичною нестабільністю, а також девальвацією системи мотивацій до інвестування, насамперед через обмеження та скасування важливих механізмів фінансової реформи. В той же час, навіть ці незначні суми коштів є вагомим внеском для розвитку сільського господарства, хоча для усунення причин глибокої економічної та фінансової кризи, яка має місце в національній економіці їх все одно недостатньо.

Впровадження новітніх технологій вимагає розширення інвестиційних потоків та посилення зв'язків між економічним зростанням підприємства та його діловою активністю і цей взаємозв'язок є нерозривним і дуже тісним. На сьогодні будь-яка інноваційна діяльність суб'єкта господарювання та подальший її розвиток не можливий без забезпеченості інвестиційної складової, яка передбачає фінансування виробничої сфери, вкладення коштів у науково-

технічні розробки та технології з метою здійснення ефективного інноваційного розвитку. Тому питання фінансового забезпечення підприємств є актуальним, яке за рахунок власних фінансових коштів вирішити не можливо. Для того щоб цей механізм ефективно працював, він передбачає алгоритм дій та функціонування системи згідно з якою буде налагоджена інвестиційна політика в сфері інноваційного розвитку. Така система фінансування інноваційної діяльності передбачає в першу чергу на рівні держави [89]:

- створення умов для швидкого й ефективного впровадження науково-технічних новинок в усі сфери національного господарства;
- збереження й розвиток науково-технічного потенціалу враховуючи пріоритетні напрями розвитку науки і техніки;
- створення необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу в сфері науки і техніки, запобігання його відтоку за межі держави.

Оновлення виробничих процесів вимагають пошуку інноваційних та неформальних форм інвестування підприємств. Новим джерелом у вітчизняній економіці, яке можна залучити для освоєння підприємствами інноваційних проєктів є використання грошових коштів бізнес-ангелів. Це одна з складових венчурного інвестування, яка є неформальною формою капіталу, яка представлена приватними інвесторами, які володіють достатньою кількістю накопичених фінансових ресурсів і готові вкладати в практичні, швидкоокупні ідеї, які згодом перетворюються у прибуткові бізнес-проєкти [2, с. 1]. Сутність фінансування через бізнес-ангеліві інституції полягає у стимулюванні розвитку інноваційних структур та диверсифікації виробництва шляхом інвестування та передачі управлінського досвіду новоствореним компаніям та стартапам.

Приватні інвестори (бізнес-ангели) на відміну від банків надають кредити як на розвиток бізнесу так і на його відкриття. Тому основною перевагою ангелів бізнесу над банківськими установами є те, що перші готові завжди йти на ризики, а другі звикли додатково їх страхувати. Залучення капіталу через бізнес-ангелів в інноваційну діяльність підприємств є альтернативою стандартним формам інвестування.

Метою бізнес-ангела, який готовий вкладати власні кошти в діяльність

підприємства є нарощення прибутків за рахунок збільшення вартості компанії, а після трьох-семи років продаж своєї частки в бізнесі, для того щоб зайнятися іншим інноваційним проєктом, який потребує його грошових активів і буде більш вигідний ніж попередній.

На сьогодні найуспішніші проєкти, які отримали інвестування від бізнес-ангелів та перетворилися на найбільші корпорації Google та Apple та компанії світу – Polo та Amazon.com. Економічний ефект, який отримали приватні інвестори після виходу з даних проєктів, то він вражаючий, тому як їх початкові вкладення були перевищені у 1000 разів.

Таким чином, світова практика свідчить про доцільність застосування неформальної форми інвестування малого та середнього бізнесу вітчизняних підприємств. На сьогодні вдалим інноваційним проєктом у сільському господарстві, акваріумістиці для інвестування бізнес-ангелів можуть стати, як наприклад виробництво спіруліна – морський суперфуд, мікроводорості, які мають тривалий термін придатності та високу додану вартість. Український ринок ще має низький рівень конкурентної боротьби та незаповненість даного ринкового сегменту. Даний інвестиційний проєкт в українських реаліях ведення бізнесу є привабливою нішею для інвестора. Спіруліна є затребуваним як серед звичайних людей – домашні умови використання, так і в ресторанній сфері, адже сьогоднішній тред правильне та здорове харчування за яке готові платити високу ціну.

Сьогодні Україна потребує створення міцної мережі бізнес-ангелів, через яку будуть залучені інвестиції у різні види інноваційних діяльності, що сприятиме покращенню економічного клімату в країні, допоможе уникнути певних кризових ситуацій та стане допоміжним етапом на шляху до підвищення рівня розвитку підприємницького сектору в нашій державі у порівнянні з провідними країнами світу.

Показником, який характеризує оновлення матеріальних, нематеріальних активів та впровадження інноваційних підходів у технологічні процеси для сільськогосподарських підприємств виступає індекс капітальних інвестицій. Сутність його відображається у витратах, які здійснює суб'єкт господарювання

на будівництво нових, розширення, реконструкцію, реставрацію та технічне переобладнання наявних основних засобів виробничого та невиробничого призначення. Капітальні інвестиції являють одним з каталізаторів виробничих процесів на підприємствах, є підґрунтям для їх економічного зростання та для здійснення стабільної виробничо-господарської діяльності. Так індекс капітальних інвестицій для сільського господарства починаючи 2015 року має хвилеподібну динаміку у змінах це відображено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Індекси капітальних інвестицій за січень-вересень відповідного року в сільське господарство, до відповідного періоду попереднього року, %

Джерело: [128-132].

За аналізований період 2015-2019 рр. піковим роком для капітальних інвестицій в основні засоби підприємств сільського господарства був 2016 р. і індекс капітальних інвестицій склав 162,7 % до відповідного періоду попереднього року. Така ситуація говорить про те, що саме в цей рік економічний та фінансовий стан суб'єктів господарювання був сприятливим для придбання за власні кошти, виготовлення та використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік. В той же час починаючи з 2016 р. прослідковується спад індексу капітальних інвестицій і найнижчий його показник у 2019 р. становив 88,7 % це на 19 % (або на 38,53 млрд. грн) менше у порівнянні з аналогічним періодом 2018 р. Виходячи з цього можна говорити, що на сьогодні в сільському господарстві спостерігається інвестиційна криза на це впливає постійне скорочення

фінансової підтримки товаровиробників з боку держави, формування несприятливою аграрної політики, невизначеність, яка існує над запуском ринку землі, а також не прямо, а опосередковано позначається на цьому процесі постійні військові та інші загрози. Науковці Інституту аграрної економіки стверджують, що після введення ринку землі в Україні кошти потенційних інвесторів, які прагнули вкладати їх у проекти агробізнесу можуть піти на операції з купівлі-продажу земельних ділянок [33].

Стан аграрного виробництва підприємств, його взаємодія з зовнішніми та внутрішніми ринками оцінюється за обсягами проведених експортно-імпортних операцій, які здійснюються аграрною галуззю. Аналізуючи експорт аграрної продукції за підсумками 2018 р., то трійку лідерів посідає олія соняшникова – 4,99 млн. т., що на 0,36 млн. т менше порівнюючи з 2017 р., основні країни імпортери: Індія, Китай, Ірак, Італія, Іспанія; кукурудза – 18,2 млн. т, що на 1,05 млн. т більше ніж у 2017 р., попит на дану культуру спостерігався серед раїн Китаю, Єгипту, Нідерландів, Іспанії та Італії та раїни Європейського Союзу; пшениця – 15,27 млн. т, що на 0,78 млн т менше ніж у 2017 році, країни імпортери – Індонезія, Філіппіни, Республіка Корея, Бангладеш, Іспанія.

Загальнорегіональна структура експорту сільськогосподарської продукції відображена на рис. 2.4:

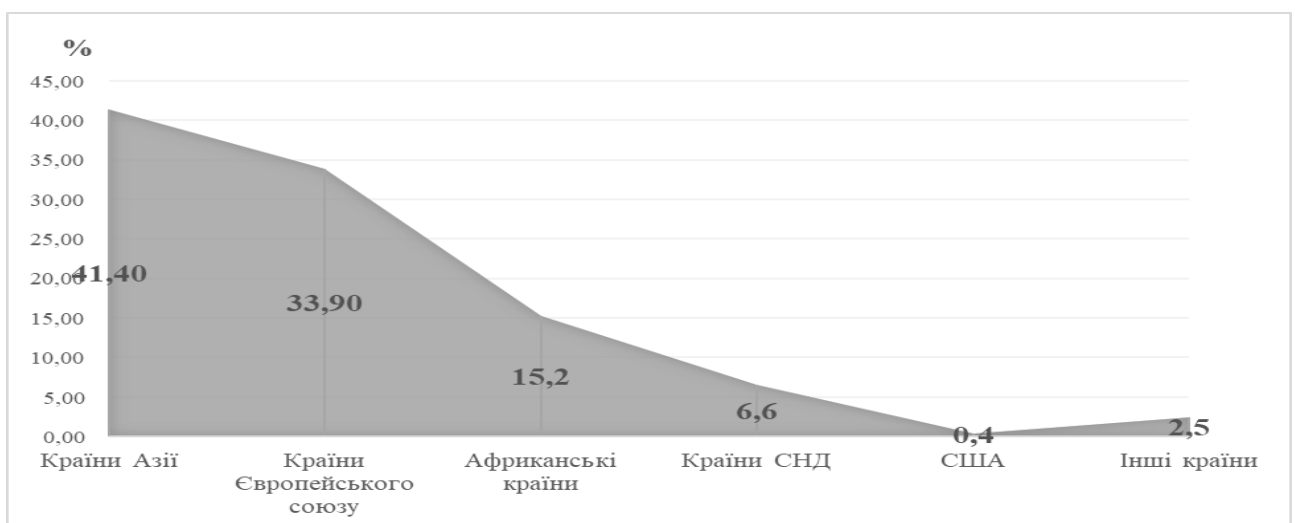

Рис. 2.4. Експорт сільськогосподарської продукції за період січень-вересень 2019 р. в розрізі об'єднань країн, %

Джерело: [48].

Наочно з рис. 2.5 видно, що найбільший експорт аграрної продукції становив до країн Азії – 41,4% (6 529 млн дол. США) та країн ЄС – 33,9% (5 344,2 млн дол. США), потім за ними йдуть африканські країни – 15,2% (2 400,5 млн дол. США), країн СНД – 6,6% (1 045,2 млн дол. США), США – 0,4% (66,4 млн дол. США) й інші країн – 2,5% (390,2 млн дол. США) [48].

Обсяг експорту продукції рослинництва склав 93,1%, тваринництва – 6,9% у загальній структурі експорту сільськогосподарської продукції. За підсумками січня-вересня 2019 р. зросли обсяги експорту відносно січня-вересня 2018 р. продукції рослинництва – на 22,9% (кукурудзи – на 61,3%, пшениці – на 26%, насіння ріпаку – на 30,6%, макухи та інших відходів від соняшнику – на 22,6%, макухи та інших твердих відходів соєвої олії – в 2,2 рази, ячменю – на 24,5%, сої – на 14%, олії соєвої – на 56,3%, олії соняшникової – на 1,9%, тютюну та виробів з нього – на 13,6%, а також продукції тваринництва – на 5,7% (м'яса та субпродуктів домашньої птиці – на 15,3%, молока згущеного – на 36,5%, меду – на 26,4%, яєць птиці – на 13,9%, живої ВРХ – на 34,5% та ін.) [48].

Найбільшими імпортерами української сільськогосподарської продукції за 2019 рік стали Китай (10,2%), Єгипет (10,1%), Іспанія (8,0%), Нідерланди (8,0%), Туреччина (6,6%). У грошовому еквіваленті обсяг імпорту у розрізі країн представлений на рис. 2.5.

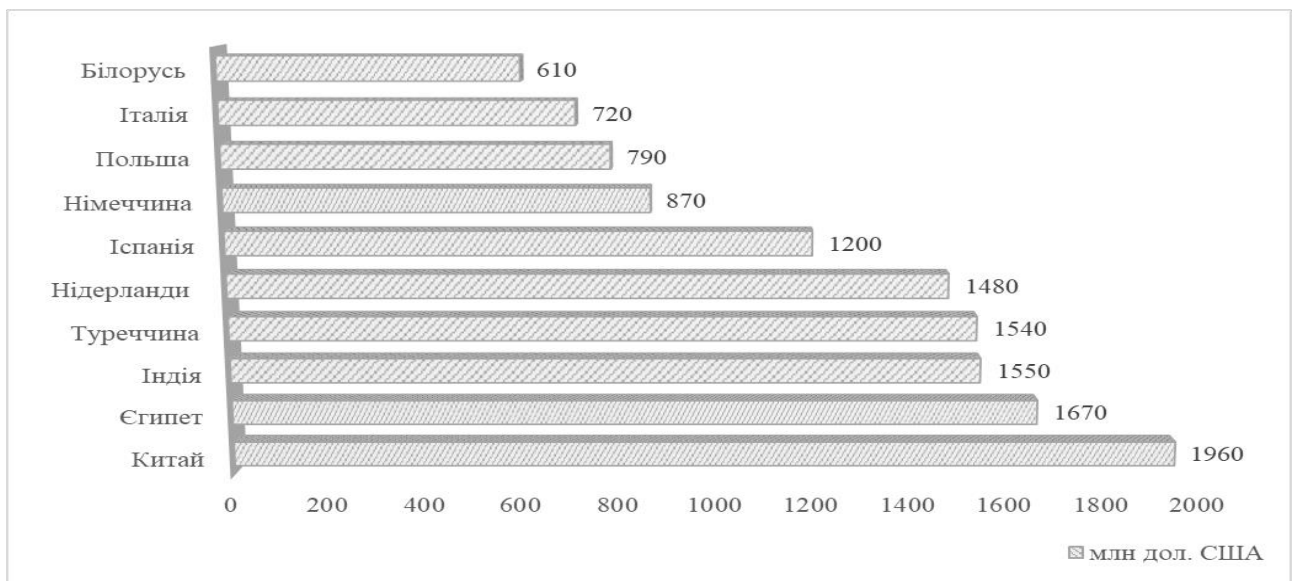

Рис. 2.5. Обсяг імпорту аграрної продукції у 2019 році, млн дол. США

На рисунку представлено ТОП-10 найбільших країн імпортерів української продукції, де лідируючу позицію займає Китай, хоча протягом трьох років поспіль це місце було за Індією, а в 2019 р. – з цієї країни склали 1550 млн дол. США і це третє місце, на другому місці Єгипет, далі йде Туреччина та інші країни Європейського союзу. Основний обсяг в імпорті займають цитрусові, банани, горіхи, насіння олійних культур, риба, ракоподібні та молюски, тютюнові вироби, алкогольні напої та інші харчові продукти. Тому у загальній сукупності ці продукти утворюють понад 53% вартості вітчизняного імпорту сільськогосподарської продукції.

Аналіз виробничої діяльності аграрних підприємств спонукає до проведення оцінки інноваційних процесів, що реалізуються аграрними суб'єктами господарювання. Так, за результатами рейтингу Глобального інноваційного індексу Україна у 2019 р. знаходилася на 47 місці, що на 4 позиції нижче у порівнянні з 2018 р. Найкращі дані у 2019 р. були продемонстровані по таким показникам: виробництво нових знань (патенти, винаходи), нематеріальні активи – 17 місце у світі, діяльність вищої освіти – 37, легкість отримання кредитів – 29 [173].

Таблиця 2.4

Питома вага витрат на виконання наукових досліджень та розробок у ВВП, %

Країна	Роки						Абсолютне відхилення, +/-	
	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2010 р.	2014 р.
ЄС 28	1,92	2,02	2,03	2,04	2,08	2,12	0,2	0,1
Болгарія	0,57	0,79	0,95	0,77	0,74	0,76	0,19	-0,03
Естонія	1,57	1,42	1,46	1,25	1,28	1,40	-0,17	-0,02
Іспанія	1,36	1,24	1,22	1,19	1,21	1,24	-0,12	0
Латвія	0,61	0,69	0,62	0,44	0,51	0,64	0,03	-0,05
Литва	0,79	1,03	1,04	0,84	0,90	0,94	0,15	-0,09
Німеччина	2,73	2,88	2,93	2,94	3,07	3,13	0,4	0,25
Польща	0,72	0,94	1,00	0,96	1,03	1,21	0,49	0,27
Румунія	0,46	0,38	0,49	0,48	0,50	0,50	0,04	0,12
Словаччина	0,61	0,88	1,16	0,79	0,89	0,84	0,23	-0,04
Словенія	2,05	2,37	2,20	2,01	1,87	1,95	-0,1	-0,42
Угорщина	1,14	1,35	1,35	1,19	1,33	1,53	0,39	0,18
Чеська Республіка	1,34	1,97	1,93	1,68	1,79	1,93	0,59	-0,04
Україна	0,75	0,60	0,55	0,48	0,45	0,47	-0,28	-0,13

Джерело: [97-98].

Показником, що характеризує рівень суспільних витрат на інноваційну діяльність у загальному балансі національного господарства, є наукомісткість валового внутрішнього продукту, а саме витрати, які здійснюються на дослідження і розробки у відсотковому відношенні до ВВП. Для порівняльного в динаміці за 2010-2018 рр. виконаємо аналіз даного показника в країнах Європи (табл. 2.4).

Найбільша питома вага загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень та розробок у ВВП становила за аналізований період в Україні 0,75% у 2010 р., у наступні роки вона мала тенденцію до скорочення і у 2018 р. склала 0,47 %, що на 0,28 % менше у порівнянні з 2010 р., а з 2014 р. на 0,13%. За даними таблиці, частка обсягу витрат на НДР у ВВП найбільше серед країн у Німеччині та у середньому становила 2,95%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки у країн ЄС-28 – 2,04%, Естонії – 1,04%, Словенії – 2,08%, Угорщині – 1,32%, Чеській Республіці – 1,77%, Іспанії – 1,24, меншою – у Болгарії, Іспанії, Латвії, Литві, Польщі, Румунії, Словаччині, України (від 0,47% до 0,98%).

Кількість суб'єктів господарювання, що займаються науково-дослідною роботою за напрямом сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство приведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Аналіз кількості організацій, які здійснювали науково-дослідні розробки у сільському господарстві за 2017-2019 рр.

	Роки				2019 р. у % до	
	2010	2017	2018	2019	2010 р.	2018 р.
Всього організацій по Україні	1303	963	950	950	72,91	100,00
в т.ч. в Херсонській області	28	21	19	21	75,00	110,52
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	168	14	15	7	4,17	46,67

Джерело: [97-98].

З проаналізованих даних табл. 2.5 за період 2017-2019 рр. спостерігається тенденція до скорочення кількості суб'єктів господарювання, які займаються науково-дослідними розробками. У 2010 р. наукові та науково-технічні роботи по Україні виконували 1303 організації, половина з яких відносяться до

підприємницького сектору економіки, 39,5% – до державного, 13,7% – вищої освіти і 1 організація – до приватного неприбуткового сектору. Загалом по Україні кількість таких організацій в 2019 р. у порівнянні з 2010 р. зменшилася на 27,09 в.п., у 2017 р. скорочення відбулося на 1,35 в.п., в той же час порівнюючи звітний рік з 2018 р. їх кількість залишилась незмінною. По Херсонській області у 2019 р. у порівнянні з 2010 р. існує значне скорочення організацій, які здійснювали науково-дослідні розробки і становить воно 25 %, якщо порівнювати з 2018 р., то бачимо зростання з 19 до 21 або на 10,52 в.п. Стосовно суб'єктів господарювання, які здійснювали науково-дослідні розробки за напрямом сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство їх кількість в 2019 р. у порівнянні з 2017 р. скоротилася на половину, а у 2018 р. на – 46,67 %. Їх скорочення викликане рядом причин, до яких можна віднести недостатність або брак фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок; відсутність привабливості у наукових розробка аграрної галузі для потенційного інвестора; недосконалість законодавчої бази; відсутність дієвої державної політики за цим напрямом; несприйнятливості підприємств до застосування нововведень; нестача інформації про нові технології та їх можливості для безпосереднього суб'єкта господарювання, що буде їх впроваджувати.

В табл. 2.6 приведені витрати на здійснення наукових досліджень і розробок за період з 2017 р. по 2019 р. в розрізі видів робіт за галуззю сільськогосподарські науки.

Таблиця 2.6

Витрати на здійснення наукових досліджень і розробок за галуззю сільськогосподарські науки, тис. грн

Види робіт	Роки			2019 р. у % до	
	2017	2018	2019	2017 р.	2018 р.
Фундаментальні дослідження	276084,9	327045,9	262636,0	95,13	80,31
Прикладні дослідження	388186,6	460565,0	489089,6	125,99	106,19
Науково-технічні (експериментальні) розробки	157678,6	188341,1	211542,6	134,16	112,32
Всього	821950,1	975952,0	963268,2	117,19	98,70

Джерело: [97-98].

Проаналізувавши дані таблиці бачимо, що витрати на фінансування фундаментальних досліджень за галуззю сільськогосподарські науки мають тенденцію до скорочення. Порівнюючи 2019 р. з 2018 р. та 2017 р. по статті витрат «Фундаментальні дослідження» зменшення коштів становить 13448,9 тис. грн (19,69%) та 64409,9 тис. грн відповідно. Стосовно прикладних досліджень, то витрати на здійснення наукових досліджень і розробок за галуззю сільськогосподарські науки з кожним роком зростають у 2019 р. в порівнянні з 2017 р. на 25,99 в.п., з 2018 р. на 6,19 в.п. Витрати на науково-технічні (експериментальні) розробки у 2019 р. становили 211542,6 тис. грн, що на 34,16 в.п. більше ніж у 2017 р. та на 12,32 в.п. – ніж у 2018 р. Аналізуючи сумарно витрати на здійснення наукових досліджень і розробок за галуззю сільськогосподарські науки, то вони зменшилися на 12 683,8 тис. грн (1,3 в.п) у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. Тож ми бачимо, що на сьогодні фінансування на здійснення наукових досліджень в аграрній сфері відбувається в основному за рахунок коштів державного бюджету та невеликої частки власних коштів, коштів від одержаних грантів, а також від вітчизняних замовників, які зацікавлені в даних розробках.

Графічно стан здійснених витрат на наукові дослідження і розробки за галуззю сільськогосподарські науки наведено на рис. 2.6.

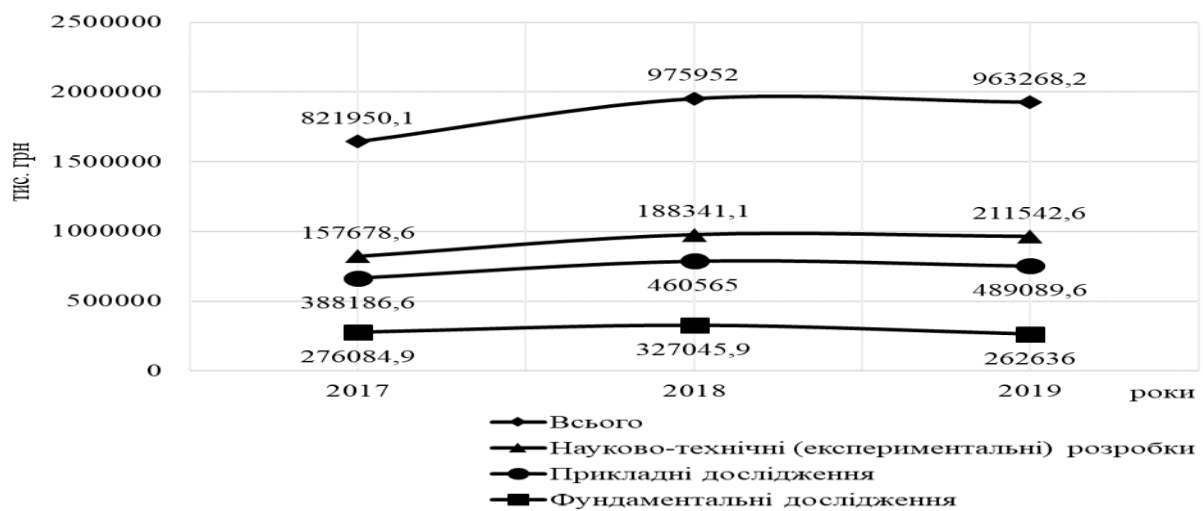

Рис. 2.6. Динаміка фінансування наукових досліджень і розробок в аграрній галузі за період 2017-2019 рр.

Джерело: [97-98].

Недостатній обсяг фінансування основних наукових досліджень і розробок призводить до припинення фінансування окремих проєктів з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, до скорочення чисельності працюючих, до посилення відтоку молодих науковців, до запровадження режиму неповної зайнятості.

Продуктування ідей та розробка інновацій як для сільського господарства так і для будь-якої іншої галузі залежить перш за все від кваліфікованих кадрів, які замаються їх розробкою та впровадженням. Для того щоб зрозуміти, яка ж їх наявність зробимо аналіз кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу та рівнем освіти за 2017-2018 рр. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу та рівнем освіти, осіб

Найменування	Усього		2018 р. до 2017 р.		З них жінки		2018 р. до 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	+, -	у %	2017 р.	2018 р.	+, -	у %
Категорія персоналу, всього	94274	88128	-6146	93,48	44173	41323	-2850	93,55
Дослідники	59392	57630	-1762	97,03	26533	25780	-753	97,16
Техніки	9144	8553	-591	93,54	5368	4994	-374	93,03
Допоміжний персонал	25738	21945	-3793	85,26	12272	10549	-1723	85,96
Рівень освіти, всього	94274	88128	-6146	93,48	44173	41323	-2850	93,55
Мають вищу освіту	81783	76455	-5328	93,49	38671	36202	-2469	93,62
Доктори наук	6942	7043	101	101,45	1883	1884	1	100,05
Кандидати наук	19219	18806	-413	97,85	9030	8837	-193	97,86
Магістри (спеціалісти)	46612	43291	-3321	92,88	22940	21586	-1354	94,10
Бакалаври (молодші спеціалісти)	9010	7315	-1695	81,19	4818	3895	-923	80,84
Інші рівні освіти	12491	11673	-818	93,45	5502	5121	-381	93,08

Джерело: розраховано автором за даними [137].

Аналізуючи отримані дані приходимо до висновку кількість працівників, що прагнуть займатися науковими дослідженнями та розробками вона скорочується. Прослідковується поступова деградація кадрового потенціалу, що забезпечує виконання наукових досліджень та впроваджує їх. Так за категоріями персоналу скорочення відбулося на 6146 осіб або на 6,52 %, них дослідників у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. стало менше на 1762 осіб (2,97 %), техніків – 591 осіб (6,46 %), допоміжного персоналу – 3793 осіб (14,74 %). Значну частку в цьому зменшенні становлять жінки в науці, кількість яких

зменшилася у загальному підсумку на 2850 осіб або 6,45 %. Така спадна ситуація викликана рядом чинників недостатнє фінансове забезпечення та рівень заробітних плат, тривалий період реалізації розробки від ідеї до її впровадження тим самим не отримання бажаного швидкого результату, перегорання працівників та зневіра у тому, що вони роблять, відсутність належної державної підтримки, відтік наукових кадрів закордон, де є кращі можливості для реалізації ідей, витрати на наукові дослідження та науково-експериментальні розробки за всіма джерелами у відсотках до валового внутрішнього продукту у 2017 р. склали лише 0,45 відсотка це все і зумовлює небажання людей займатися інноваційними розробками та здійснювати будь-яку наукову діяльність.

Одним із факторів через, що відбувається скорочення працівників в науково-дослідних установах є небажання йти здобувати освіту за певним ступенем та фахом. Так наявна кількість людей, які мають вищу освіту у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. скоротилась на 5328 осіб (6,51 %), серед них кількість жінок зменшилася на 2469 осіб (6,38%). Кількість докторів наук у аналізованому році у порівнянні з базовим зросла на 101 особу (1,45 %), але аналізуючи далі категорії, то скорочення кандидатів наук відбулося на 413 осіб, магістрів (спеціалістів) – 3321 особу, бакалаврів (молодших спеціалістів) – 1695 осіб, за іншими рівнями освіти – 818 осіб.

Проблема створення сприятливих умов для утримання фахівців є вкрай актуальною для країни в цілому. Тому для того, щоб виправити ситуацію, що склалася слід здійснювати на системній ряд програмних заходів. Під ними розуміється перш за все покращення та удосконалення нормативно-правової бази в напрямі сприяння тим суб'єктам господарювання, які здійснюють інноваційну діяльність. Другий крок це направленість на розвиток інноваційної інфраструктури, здійснення методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців з іноземними підприємствами. Також слід підвищувати культурно-просвітницьку діяльність стосовно поширення інноваційної культури серед молоді, щоб заохочувала їх після закінчення закладу вищої освіти до започаткування власної справи, роботи на

підприємствах, що здійснюють технологічному, технічну або наукову діяльність направлену на поширення інноваційних розробок. Попередню складову не можливо здійснити, якщо працівник не буде належним чином вмотивований, а для цього слід розробити механізм стимулювання науковців для генерації ідей, що затребувані ринком, спрямованої на створення інноваційних рішень, що забезпечать інноваційний розвиток для суб'єкта господарювання та економіки в цілому. Залучення молоді до розробки інноваційних підходів у здійсненні господарської діяльності повинна відбуватися, коли вони ще студенти, саме з цього моменту вони повинні бути вже дотичні до виконання спільних інноваційних проєктів над якими працює заклад вищої освіти чи окремі групи людей. Саме перераховані вище чинники зможуть покращити стан залучення високопрофесійних кадрів до виконання науково-дослідних робіт, які направлені на підвищення важливості інноваційної складової для кожного підприємства та країни в цілому [122].

Оцінка кількості залучених працівників до виконання наукових досліджень і розробок в розрізі галузей науки представлена за 2018 р. і 2019 р. у відсотковому значенні на рис. 2.7, 2.8.

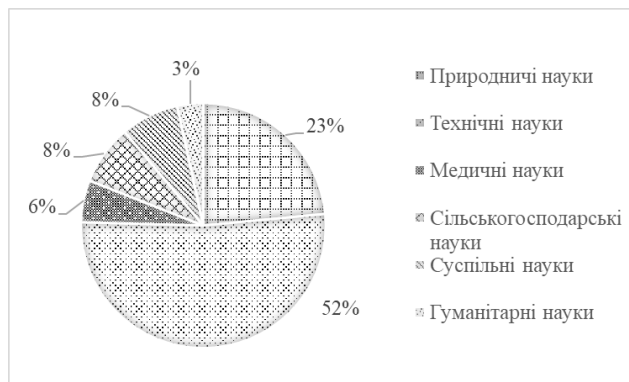

Рис. 2.7. Частка працівників задіяних у виконанні науково-дослідних досліджень і розробок за галузями наук у 2018 році

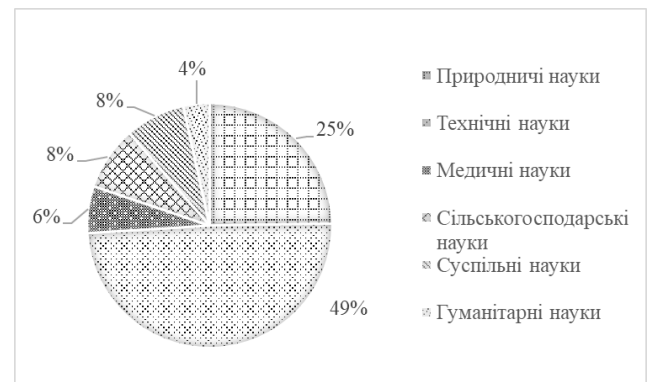

Рис. 2.8. Частка працівників задіяних у виконанні науково-дослідних досліджень і розробок за галузями наук у 2019 році

Джерело: розраховано автором за даними [136, 137].

Аналіз частки задіяних працівників у виконанні наукових досліджень та розробок показує, що найбільший показник їх по технічним наукам і за 2018 та

2019 рр. він знаходиться майже на однаковому рівні по відношенню до загальної кількості задіяних людей в розробка, а це 52% і 49% відповідно. На другому місці перебувають природничі науки, що становить $\frac{1}{4}$ від всього задіяних працівників у науково-дослідних розробок. Стосовно сільськогосподарських наук та їх інноваційного розвитку за рахунок залучення висококваліфікованих і професійних кадрів до цього процесу становить не значну частку працівників всього лиш 8% і даний показник не змінюється по роках, перебуває на одному й тому ж рівні. Хоч частка працівників задіяних у виконанні науково дослідних досліджень і розробок за галузями наук за роками особливо не відрізняється, але якщо аналізувати дані поточного року у порівнянні з базовим, то прослідковується тенденція до значного скорочення. По природничим наукам зменшення працівників у 2019 р. по відношенню до 2018 р. відбулося на 335 осіб або на 1,51%, по технічним – на 5562 особи (11,35%), сільськогосподарським – 23 особи (0,3%), суспільним – 271 особу (3,74%), гуманітарним – 197 осіб (5,82%) в той же час по медичним наукам відбулося збільшення на 233 особи (4,46%). З представленого зацікавленість працівників у виконанні наукових досліджень та розробок викликає тільки медична галузь, але в своїй структурі найбільшу частку задіяних новаторі все одно залишають за собою природничі та технічні науки, що більш притаманне Україні, яка вважається аграрною країною і потребує більше інноваційних розробок, що включають технічну та технологічно складову.

Для залучення та початку роботи в напрямі проведення науково-дослідних розробок слід також враховати та закладати статтю витрат під ці цілі. За галузями науки внутрішні витрати на проведення фундаментальних, прикладних наукових досліджень та на науково-технічні (експериментальні) розробки у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. зросли на 3394,4 млн. грн, що у відсотках становить 25,37%. Зростання в основному відбулося за рахунок здійснених витрат на оплату праці та інших поточних витрат, які в поточному році сумарно становила 16009,3 млн. грн, що на 3411,8 млн. більше ніж у 2018 р. Кошти з яких здійснюється фінансування наукових досліджень та розробок джерелами їх є в основному власні надходження, державний бюджет,

підприємницький сектор та надходження з іноземних компаній, організацій. Найбільше фінансових витрат у 2019 р. було здійснено на науково-технічні (експериментальні) розробки їх частка в структурі від загальної суми витрат склала 56,33%, 21,27% – прикладні та 22,40% фундаментальні наукові дослідження. Якщо розглядати внутрішні витрати на наукові дослідження за галузями, то найбільш затратними є технічні науки 10678,9 млн. грн у 2019 р., а це 63,66% від витрат, які здійснюються за всіма галузями, на природничі науки – 3457,0 млн. грн, що становить 20,6 % по структурі. На розробки в галузі сільського господарства в 2019 р. здійснено витрат на загальну суму 975,9 тис. грн, з них на фундаментальні дослідження 327,0 тис. грн, прикладні – 460,6 тис. грн та науково-технічні – 188,3 тис. грн [137].

Таблиця 2.8

Аналіз подачі заявок на винаходи і корисні моделі органами державного управління за період 2015-2019 рр., шт

Органи державного управління	Роки					2019 р. у % до	
	2015	2016	2017	2018	2019	2015 р.	2018 р.
Міністерство освіти і науки	2445	2030	2020	2044	2203	90,10	107,78
Міністерство охорони здоров'я	1222	831	1657	1306	1372	112,27	105,05
Міністерство аграрної політики та продовольства	120	107	148	193	418	> у 3,5 рази	> у 2 рази
Національна академія наук	486	354	418	365	397	81,69	108,77
Національна академія медичних наук	258	227	299	218	201	77,91	92,20
Національна академія аграрних наук	221	197	146	221	180	81,45	81,45
Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату КМУ	153	147	161	122	169	110,46	138,52
Державна служба України з надзвичайних ситуацій	15	12	28	34	52	> у 3,5 рази	152,94
Акціонерні товариства відкритого типу, створені на основі державних підприємств	36	38	48	28	34	94,44	121,43
Самоврядні державні заклади, установи	8	19	18	17	32	> у 4 рази	188,24
Міністерство інфраструктури	66	45	28	42	28	42,42	66,67
Державне космічне агентство	5	14	22	23	25	> у 5 разів	108,70
Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном	37	42	55	41	23	62,16	56,10
Підприємства України, засновані фізичними особами	25	9	19	15	13	52,00	86,67
Міністерство внутрішніх справ	2	4	8	5	9	> у 4,5 рази	180,00
Інші органи державного управління	472	459	445	481	472	100,00	98,13
Всього	5571	4535	5520	5155	5628	101,02	109,18

Джерело: [115].

Для розвитку науки, яка направлена на продукування нових ідей та розробку нових технологій для кожної галузі науки, то в перспективних стратегічних планах держави, що обрала інноваційний тип діяльності слід кардинально поліпшувати фінансування науки через збільшення бюджетних видатків хоча б до 1,5-2,0% від ВВП та залучати позабюджетні асигнування.

Стан зацікавленості наукових установ та організацій можна оцінити виходячи з їх винахідницької активності щодо поданих заявок на винаходи і корисні моделі. Активними впродовж п'яти років залишаються організації, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України, Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству аграрної політики та продовольства України, Національній академії наук України, Національній академії медичних наук України, Національній академії аграрних наук України та ін. (табл. 2.8) [115].

За аналізований період з 2015 р. по 2019 р. піковим роком був 2019 р., де від органів державного управління надійшло у загальному підсумку найбільше заявок на винаходи та корисні моделі, що у порівнянні з 2015 р. та 2018 р. більше на 1,02% та 9,18% відповідно. За останні роки лідируючі позиції щодо реєстрації своїх розробок займають дві державні структури України – це Міністерство освіти і науки та Міністерство охорони здоров'я, їх частка у загальній структурі у 2019 р. склала 63,52%. Міністерством освіти і науки протягом 2019 р. подало 2 203 заявки, а це 39,10 % від загальної кількості заявок, поданих юридичними особами і на 7,78 % більше у порівнянні з 2018 р., Міністерство охорони здоров'я – 1 372 (24,4 %) і на більше 5,05 % від попереднього року, Міністерством аграрної політики та продовольства – 418 (7,4 %) та у двічі більше від 2018 р., Національна академія наук – 397 (7,1 %), Національної академії медичних наук – 201 (3,6 %), Національної академії аграрних наук – 180 (3,2 %).

Серед закладів вищої освіти, що перебувають в підпорядкуванні МОН активними в поданні заявок є такі ЗВО: Національний університет харчових технологій – 262 заявки, 11,9 % від загальної кількості заявок на винаходи і корисні моделі, поданих заявниками цього міністерства; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» – 175 заявок (7,9 %), Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут» і Вінницький національний технічний університет – по 124 заявки (5,6 %), Одеська національна академія харчових технологій – 98 заявок (4,4 %), Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова – 63 заявки (2,9 %) [115].

За регіональною складовою, то активність в поданні заявок за 2018 р. прослідковується у таких областях: Харківська – 1037 заявок, Вінницька – 811, Дніпропетровська – 669, Запорізька – 368, Одеська – 358, Львівська – 315, з м. Київ подано 2 468 заявок, що складає близько 30 % від їх загальної кількості. Загалом від Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької, Одеської, Львівської областей протягом 2019 р. надійшло понад 6 тис. заявок, що складає майже 73 % від загальної їх кількості.

Протягом останнього часу підприємства показують свою готовність до інноваційного розвитку і впровадження розробок, з кожним роком їх кількість зростає, ситуацію по окремим регіонам можна оцінити виходячи з представлених даних табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Інноваційна активність регіонів України

Область	Кількість підприємств		2016-2018 рр. у % до 2014-2016 рр.	У тому числі					
				інноваційно активних підприємств		2016-2018 рр. у % до 2014-2016 рр.	з них		2016-2018 рр. у % до 2014-2016 рр.
	підприємства з технологічними інноваціями								
	Роки			Роки			Роки		
	2014-2016	2016-2018		2014-2016	2016-2018		2014-2016	2016-2018	
Україна	27726	29129	5,06	5095	8173	60,41	3278	2937	-10,40
Вінницька	811	840	3,58	123	203	65,04	79	66	-16,46
Дніпропетровська	2508	2677	6,74	476	776	63,03	337	270	-19,88
Житомирська	772	788	2,07	137	187	36,50	89	80	-10,11
Запорізька	1177	1225	4,08	206	352	70,87	138	125	-9,42
Київська	1469	1687	14,84	260	520	100,00	132	154	16,67
Львівська	1822	1867	2,47	336	544	61,90	207	187	-9,66
Одеська	1636	1576	-3,67	267	357	33,71	160	115	-28,13
Полтавська	854	921	7,85	157	217	38,22	110	94	-14,55
Харківська	2048	2226	8,69	479	670	39,87	382	382	0,00
Черкаська	686	714	4,08	81	155	91,36	68	70	2,94

Джерело: сформовано автором на основі даних [97-98].

За даними таблиці у більшості регіонів економічна активність населення є високою у порівнянні з іншими областями країни. Аналіз показників свідчить про необхідність активізації впровадження новітніх технологій підприємствами. Проаналізувавши дані таблиці 1 можна сказати, що кількість підприємств, які активно займаються інноваційною діяльністю у 2016-2018 рр. у порівнянні з 2014-2016 рр. по країні збільшилася на 3078 або на 60,41% це свідчить про позитивну динаміку, яка показує те що суб'єкти господарювання готові до ризиків, розуміють наскільки це є необхідним – впровадження нововведень у вдосконалення виробництва, технологічного процесу з метою здобуття якісно нової продукції (робіт, послуг) для задоволення споживчих потреб. В період 2016-2018 рр. лідерами по кількості підприємств, які активно здійснюють інноваційний розвиток, де спостерігається зростання є такі регіони: Вінницька область – 65,04 % у порівнянні з 2014-2016 рр., Дніпропетровська область – на 63,03 %, Запорізька – на 70,87 %, Київська – у 2 рази, Львівська – на 61,90%, Черкаська – на 91,36%, в той же час Житомирська, Одеська, Полтавська, Харківська області показують зростання, але воно в порівнянні з іншими регіонами, які взяті для аналізу є менше майже у двічі. В той же час з аналізу даних видно, що кількість підприємств скорочується по впровадженню технологічних інновацій, у деяких областях зменшення сягає 28% у порівнянні з 2014-2016 рр.

Важливим аспектом інноваційної активності є аналіз структури інноваційного продукту, що впроваджується у виробництво (табл. 2.10).

Проаналізувавши частку підприємств за регіонами щодо впровадження інновацій відповідно до видів діяльності, то найбільший їх відсоток становить на товари, потім на процеси і на останньому місці це послуги. З даних таблиці 2.10 видно, що за аналізований період частка підприємств, які впроваджують нововведення в товари суттєво зростає в таких областях: Вінницька – на 19,9 %, Дніпропетровська – на 17,3 %, Запорізька – на 19,6 %, Полтавська – на 25,3 %, Харківська – на 16,8 %, в Херсонській та Черкаській областях прослідковується не значне, але скорочення на 1,5 %. В той же час частка впровадження інновацій в товари є такою, що дозволяє стверджувати про можливість

радикально змінити ринок за рахунок витіснення попередників та виведення нових продуктів.

Найвища частка підприємств за впровадженням інновацій в процеси у 2018 р. за регіонами була у Дніпропетровській області – 55,6%, Київській – 51,9 %, що на 11,0 % більше у порівнянні з 2016 р., Львівській – 50,8 %, Херсонській – 55,0 %, покращення на 7,0 % порівнюючи з 2016 р., однак цей відсоток все одно залишається доволі незначним, щоб дозволити істотно покращити рівень забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Таблиця 2.10

Структура інновацій у виробництві товарів, послуг, процесів
в період 2016-2018 рр., %

Область		Вінницька	Дніпропетровська	Житомирська	Запорізька	Київська	Львівська	Одеська	Полтавська	Харківська	Херсонська	Черкаська
Товари	2016 р.	31,6	23,1	28,1	50,0	30,3	34,3	23,8	17,3	26,7	44,0	52,9
	2018 р.	51,5	40,4	36,3	69,6	39,0	42,2	33,9	42,6	43,5	42,5	51,4
	Абсолютне відхилення	19,9	17,3	8,2	19,6	8,7	7,9	10,1	25,3	16,8	-1,5	-1,5
Послуги	2016 р.	11,4	11,3	6,7	11,6	13,6	5,3	3,8	5,5	7,6	10,0	8,8
	2018 р.	15,2	11,9	10,0	21,6	8,4	4,8	10,4	12,8	12,3	17,5	7,1
	Абсолютне відхилення	3,8	0,6	3,3	10	-5,2	-0,5	6,6	7,3	4,7	7,5	-1,7
Процеси	2016 р.	58,2	57,0	46,1	48,6	40,9	52,7	39,4	67,3	39,5	48,0	29,4
	2018 р.	42,4	55,6	47,5	49,6	51,9	50,8	35,7	39,4	42,4	55,0	17,1
	Абсолютне відхилення	-15,8	-1,4	1,4	1,0	11,0	-1,9	-3,7	-27,9	2,9	7,0	-12,3

Джерело: сформовано автором на основі даних [97-98].

Введення нових технологій суб'єктами господарювання в послуги має дуже низьку динаміку до зростання за регіонами, а по деяким вона взагалі негативна. Така ситуація свідчить про недостатню інформованість щодо існуючих технологій та можливості ринків, недовіру та небажання вкладати кошти в інновації, які пов'язані з послугами, тому як наслідок переорієнтація організацій з надання послуг на виготовлення товарів та диверсифікацію виробничих процесів.

Для характеристики стану впровадження інновацій у діяльність вітчизняних підприємств слід проаналізувати наявну їх кількість за 2014-2018 рр. в розрізі видів діяльності (табл. 2.11). За період з 2014 по 2018 р. прослідковується тенденція до скорочення майже у двічі кількості інноваційно активних підприємств, в той же час у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. спостерігається їх зростання на 18 одиниць чи на 2,37 в.п.

Таблиця 2.11

Кількість підприємств за напрямками інноваційної діяльності
у 2014-2018 рр., од.

Підприємства	Роки					2018 р. у % до	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014 р.	2017 р.
Інноваційно активні	1609	824	834	759	777	48,29	2,37
Впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси)	1208	723	735	672	739	61,17	9,97
Упровадили у виробництво нові технологічні процеси	1743	1217	3489	1831	2002	14,86	9,34
Упровадили наявні види інноваційної продукції (товари, послуги)	3661	3136	4139	2387	3843	4,97	61,00

Джерело: [197].

Піковим роком щодо інноваційної активності та впровадження інновацій в продукцію та технологічні процеси можна вважати 2014 р. У 2018 р. упровадили у виробництво нові технологічні процеси 2002 підприємства, що на 14,86 в.п більше ніж у 2014 р. та на 9,34 ніж у 2017 р. З приведених даних бачимо збільшення по впровадженним наявним видам інноваційної продукції на 61,00 % у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. до яких увійшли товари та послуги.

Для отримання наочної картини щодо впровадження інновацій підприємствами в свою діяльність, перш за все проаналізуємо в динаміці їх частку (рис. 2.9).

За аналізований період частка аграрних підприємств, що займаються інноваційною діяльністю зросла на 0,3 в.п. у 2018 р. у порівнянні з 2014 р. Найменша питома вага щодо впровадження інновацій спостерігається у 2014 р. і становить 16,1 %. За даними рис. 1 все ж таки прослідковується тенденція до зростання кількості підприємств, що займаються інноваційною діяльністю у період з 2014 р. по 2016 р., але у 2017 році відбулося скорочення по

відношенню до 2016 р., така ж тенденція прослідковується і у 2018 р. Ситуація, що склалася свідчить про хвилеподібну динаміку у впровадженні нововведень суб'єктами господарювання.

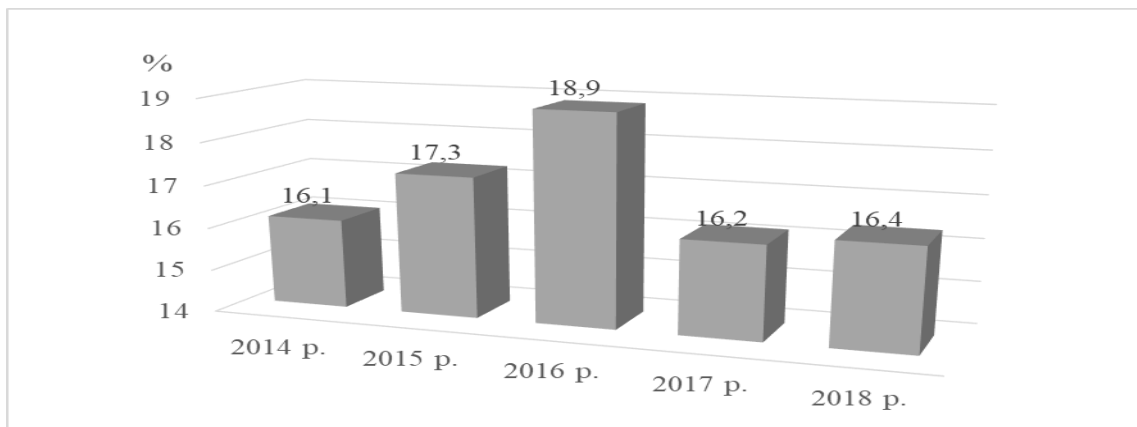

Рис. 2.9. Частка підприємств, що займалися інноваційною діяльністю за період 2014-2018 рр., %

Джерело: [97-98].

В тих умовах здійснення виробничої діяльності необхідності застосування інноваційних методів для забезпечення сталого розвитку підприємств потребує залучення коштів та фінансових ресурсів як від внутрішніх так і від зовнішніх суб'єктів. До джерел інвестиційного забезпечення інноваційних процесів підприємств можна віднести: власні кошти, кошти державного бюджету, іноземні інвестиції (зовнішні інвестори), лізингові кошти, кредити, кошти спеціальних позабюджетних фондів, грошові кошти фінансових структур.

Як бачимо з наведених даних, впровадження у виробничу діяльність підприємства інноваційних методів вимагає від суб'єкта господарювання залучення все більшої суми інвестиційних коштів. Це сприяє перш за все до забезпечення зростання основного капіталу підприємства, якісного удосконалення матеріально-технічної бази, впровадження новітніх досягнень науки і техніки в даній галузі, що дозволить підвищити ефективність виробництва на всіх рівнях, створити необхідні умов для збереження кадрового потенціалу та допоможе зміцнити конкурентні позиції суб'єкта господарювання, але якщо будуть наявні позитивні результати впровадження.

Здійснення інноваційної діяльності для підприємства це шлях, який призводить до формування ефективної зворотної реакції та антикризової стратегії на всі ризики з якими йому доводиться стикатися у ході ведення бізнесу: загроза втрати місця на ринку, тиск зі сторони стейкхолдерів, законодавчі обмеження та постійно змінні ринкові умови. Впровадження нововведень як єдиного джерела тривалого успіху для суб'єкта господарювання відкриває новітні можливості та створює такі конкурентні переваги, які спроможні зміцнити економічну безпеку та посилити її у довгостроковій перспективі, а це в свою чергу забезпечить успішне функціонувати у цільовому ринковому сегменті. Тому для підприємства першочерговим завдання є стабільний та поетапний розвиток інноваційної діяльності на всіх рівнях, в межах всіх структурних підрозділах. Такий шлях сприятиме результативному економічному зростанню та створюватиме необхідні передумови для стійкого положення на конкурентному ринку. Отже, дуже важливо на сьогодні створити такі умови, які зможуть забезпечити стабільний розвиток інноваційної діяльності на підприємстві, тому як це є одним з основних факторів щодо формування його економічної безпеки та засобом до подальшої діяльності суб'єкта господарювання.

2.2. Ідентифікація факторів впливу на інноваційний розвиток аграрних підприємств

В умов підвищеної конкурентоспроможності дуже важливого значення набуває посилення публічного управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання, так як це спонукає до здійснення прогресивних структурних зрушень на підприємстві, в галузі та зможе забезпечити сталий соціально-економічний розвиток. Економічний стан розвитку України характеризується на сьогодні деяким сповільненням, а й в не поодиноких випадках відсутністю інноваційної активності аграрних підприємств, що спричинено низкою факторів починаючи від недостатності фінансування до відсутності можливості в принципі впроваджувати нововведення. Саме тому є необхідність

ідентифікації та аналізу факторів, що стимулюють чи стримують інноваційний розвиток суб'єктів господарювання. Тому перш ніж почати впровадження інновацій підприємствами слід врахувати всі існуючі фактори впливу та загрози, що можуть стати на шляху до ефективного застосування нововведень та по можливості мінімізувати їх, або зменшити вплив. Це в свою чергу дасть змогу управлінській ланці швидко приймати рішення щодо усунення існуючих загроз, що сповільнюють чи унеможливають впровадження нововведень підприємствами. Та перш ніж перейти до безпосередньої вивчення та характеристики чинників треба з'ясувати сутність інноваційного розвитку підприємств.

Економічна література трактує словосполучення інноваційний розвиток як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності, який полягає у виконанні переліку етапів, які проходить нововведення: створення, впровадження, поширення та у підсумку реалізація інноваційних проектів. Найчастіше термін «інноваційний розвиток» розглядають, коли йде мова про проведення досліджень щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу, формування нових економічних знань, пошуку сучасних джерел економічного зростання як на макро- та і на мікрорівні, побудови інноваційної моделі розвитку на державному рівні тощо. В свою чергу інноваційний тип розвитку трактують як спосіб завдяки якому відбувається економічне зростання за рахунок постійного та систематичного застосування нововведення, їх технологічне впровадження у виробництво, що призводить до суттєвих поліпшень всієї господарської діяльності підприємства через структурні зміни, коригування цілей та завдань, оновлення кадрового потенціалу, цифровізації та автоматизації процесів [89, с.27-28].

Щодо трактування інноваційного розвитку на мікрорівні, то Адаменко О. з цього приводу стверджує, що це діяльність підприємств, яка зводиться до постійного пошуку нових методів та засобів задоволення потреб споживачів та підвищення ефективності виробництва. Борисова І. трактує інноваційний розвиток підприємства як діяльність, що пов'язана з підвищенням вартості бізнесу за рахунок впровадження інновацій. Ілляшенко С. стверджує, що це

процес діяльності в процесі якого здійснюється постійний пошук, щодо впровадження нових способів, методів, механізмів впливу на виробничо-господарський процес у змінних умовах функціонування та у межах обраних цілей та стратегій господарювання. Поляков С., Степнов І., Федулова І., Погорелов Ю. інноваційний розвиток підприємства сприймають дуже вузько та визначають це поняття як суто впровадження інновацій не враховуючи потенціал підприємства [89, с. 28-29].

Зважаючи на викладені думки науковців можна сказати, що вони дещо різняться в плані того, що дехто з них ототожнює розвиток і діяльність, хтось наголошують на тісному взаємозв'язку між інноваційним розвитком та потенціалом підприємства і на тому, що це веде до якісних змін, на запуском механізмів в інноваційному процесі. Як бачимо тверджень багато і кожне з них має на право існування, адже те середовище в якому функціонують підприємства швидко змінне від цього і настільки різні судження.

Отже, під інноваційним розвитком підприємства розуміється закономірна зміну стану суб'єкта господарювання через наявний інноваційний потенціал організації та залучені інноваційні ресурси, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності на цільовому ринковому сегменті шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та знання щодо того як здобути конкурентні переваги.

З урахуванням існуючих наукових підходів та трактувань автором удосконалено дефініцію та в результаті сформовано сутність інноваційного типу розвитку, що являє собою сукупність господарських, виробничих, управлінських та організаційних рішень, що впливають на структуру товарної продукції підприємства в результаті чого на ринок виходить новий високотехнологічний, екологічно безпечний та якісний продукт, що максимально повно задовольняє потреби споживача, характеризується високою граничною корисністю та здатен впливати на якісні зміни в структурі потреб споживача.

У ході дослідження виявлені основні проблемні чинники, що гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств: недосконала законодавча база та

недостатнє державне стимулювання інноваційної діяльності; гостра нестача інвестиційних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності; низький, а в деяких випадках нульовий рівень фінансової підтримки, як від держи, так і від внутрішніх інвесторів; мала частка іноземного фінансування через невисоку інвестиційну привабливість інноваційного сектора для зовнішнього інвестора; відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями; відсутня стала тенденція до забезпечення інтеграції науки і виробництва, що призвело б до стимулювання підприємств з метою впровадження нововведень у діяльність; однакове податкове навантаження як для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю та і ті що її не здійснюють; низька купівельна спроможність населення; тривалий термін окупності нововведень; нестача інформації про нові технології.

До основних напрямів інноваційного розвитку суб'єктів господарювання відносять комплексну механізацію, автоматизацію та електронізацію виробничих процесів, фінансову успішність, використання ресурсоощадних і нових технологій, впровадження прогресивних технологій в формуванні і прийнятті управлінських рішень (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Основні напрями інноваційного розвитку підприємства

Джерело: сформовано автором за даними [89, с. 28-29].

Під механізацією та автоматизацією виробничих процесів розуміють широке та комплексне змінення, оновлення, перекомплектування машин, обладнання, устаткування, приладів на всіх етапах господарської діяльності,

виконання робіт та налагодження технологічних операцій. Це сприяє інтенсифікації виробництва, підвищенню продуктивності праці, зменшенню частки ручної роботи, скороченню витрат ресурсів, які відбувалися в наслідок «людського фактору». Якщо раніше механізація стосувалася виключно основних, найбільш трудомістких етапів діяльності, то сьогодні це охоплює й допоміжні процеси, тобто відбувається здійснення комплексної механізації. Автоматизація включає такі етапи: часткову (охоплює окремі операції і процеси), комплексну (охоплює весь цикл виробництва продукції, надання послуги, виконання робіт), повну (в цьому процесі людина ні як не задіяна, її втручання виключене повністю).

Електронізація виробництва – це забезпечення всіх підрозділів організації високотехнологічними засобами починаючи від комп'ютерної техніки, закінчуючи супутниковими системами зв'язку та передання інформації. Це пришвидшує процес здійснення технологічних комплексів, проектно-конструкторських робіт, проведення наукових досліджень, налагодження інформаційних потоків, які при правильному управлінні дають позитивний ефект для виробництва. У підсумку це призводить до нарощення продуктивності праці, скорочення часу на отримання інформації та збільшення швидкості господарських процесів із створення кінцевого продукту.

На сьогодні важливого значення набуває розширеного застосування впровадження енерго- та ресурсоощадних технологій зважаючи на кризові явища, що відбуваються в економіці. Тож інноваційний розвиток підприємства спонукає до використання ресурсозберігаючих технологій, тому як це ефективний спосіб покращити стан виробничого процесу. Наприклад, можна розглянути галузь рослинництва, як одну зі значним споживанням енергетичних ресурсів, тож впровадження механізму ресурсоощадних технологій призводить до економії ресурсів, підвищення урожайності, сприяє поліпшенню родючості ґрунтів, покращенню якості продукції і навіть в деяких випадках зменшує залежність отриманих врожаїв від непередбачуваних погодних умов. Ресурсоощадні технології для сільськогосподарських культур вони наукоємні, передбачають зменшення виробничих витрат,

характеризуються дією факторів інтенсифікації на продуктивність культури, передбачають зменшення наполовину обсягів застосування агрохімікатів.

Одним з факторів, що говорить про інноваційний тип розвитку аграрного підприємства є застосування нанотехнологій під час вирощування сільськогосподарських культур. Нанотехнології – це поєднання методів, засобів, прийомів, які забезпечують можливість суб'єкту господарювання проводити контроль над створенням модифікованих об'єктів, що включають компоненти з розмірами менш, ніж 100 нм. Також інноваційний підхід у розвитку аграрних підприємств повинен також стосуватися не тільки використання препаратів розроблених за нанотехнологічним підходом, а й застосовувати новітні або удосконалені технології посівів. Більшість вітчизняних та зарубіжних вчених пропонують використовувати раціональні методи вирощування до якого відноситься прямий посів (No-till, без оранки) та мульчуючий посів. У всьому світі близько 95 млн. га ріллі обробляється за системою прямого посіву, але тільки 4 % із загальної кількості земель, що обробляються за такою технологією припадає на країни Європи. Такий низький показник обумовлений тим, що аграрії при використанні нової системи обробітку ґрунту бояться в першій рік її введення не дотримати бажану урожайність, а також господарства не мають досить ретельного контролю за виконанням усіх елементів технології, тому вони скептично ставляться до нових технологій і продовжують і далі дотримуються вже давно знайомих старих методів посіву. На Україні є не одне аграрне підприємство яке використовую технологію No-till та має позитивний ефект від її впровадження. Першим підприємство стала корпорація АТЗТ «Агро-Союз», що в Дніпропетровській області та компанія «Агромир». Перевагами для господарства від застосування прямого посіву стало зниження собівартості вирощеної продукції, знижує ризиків ведення бізнесу, отримання стабільного прибутку, покращення якості ґрунтів та стану навколишнього середовища, створює гарантії раціонального використання ріллі. Відмова від попереднього обробітку ґрунту та перехід на прямий обробіток, дає змогу з економити аграрному підприємству на енергоносіях, зменшити амортизацію техніки та

витрати на ремонтні роботи, покращити прохідність техніки на ґрунті через більш стабільну структуру ґрунту. Впровадження зазначеної технології за словами науковців та тих хто її використав на практиці приносить економічний ефект, який виражається в збільшенні прибутку, що в свою чергу приносить скорочення кількості операцій в полі, об'ємів використання палива, зменшення парку техніки та впливу людського фактора. Так, наприклад, для компанії «Агромир» No-till технологія створює економічні переваги, які полягають у скороченні капіталовкладення в сільськогосподарську техніку на 39 %, зменшуються потреби за потужністю тракторів на 75 %, зниженні затрати праці на 80 %, зменшенні затрат палива на 84% та на 96% допомагає вирішити проблему з ерозією ґрунтів. Враховуючи урожайність сільськогосподарських культур та використання інноваційного підходу No-till технології аграрним підприємствам зможуть отримувати рентабельність по кожній культурі на рівні 115%. Дану технологію рекомендовано перш за все використовувати агроформуванням, які мають проблеми із зрошенням або воно в них взагалі відсутнє, але й на зрошуваних землях при використанні No-till вдається досягти зниження собівартості виробництва, скороти водну ерозію на полях. Але на сьогодні можна говорити про те, що використання цієї технології можуть собі дозволити великі аграрні підприємства, які мають стійкі фінансові надходження.

У сьогоднішніх умовах одним з ключових факторів, що стимулює інноваційний розвиток підприємства є здійснення суб'єктом господарювання ефективної фінансової діяльності. В той же час економічна ситуація в країні, незадовільний рівень інфляції, спади виробництва та інше не дозволяють стовідсотково забезпечити технологічну реконструкцію виробничої бази лише за рахунок власного прибутку. Тому, суб'єктам господарювання слід вдаватися до залучення необхідної кількості додаткових коштів через інші джерела фінансування [71].

До джерел фінансового забезпечення інноваційних процесів відносять: власні кошти, кошти державного бюджету, іноземні інвестиції (зовнішні інвестори), лізингові кошти, кредити, кошти спеціальних позабюджетних фондів, грошові кошти фінансових структур. А в загальному вигляді їх

поділяють на дві основні групи: зовнішні (залучені, позичені) і внутрішні (власні). До першої класифікаційної ознаки відносяться: дохід одержаний від володіння акціями, цінними паперами, комерційні кредити, інвестиції від організацій, фондів, фізичних осіб. До внутрішніх джерел відносять прибуток, амортизаційні відрахування, резервні фонди, відсотки по депозиту. Кожен з представлених видів має як свої недоліки та і переваги, але використання одного чи іншого не виключає додаткової можливості підприємства в отриманні фінансових коштів. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності повинно передбачати раціональне взаємопов'язане використання як зовнішніх так і внутрішніх джерел і воно повинне бути максимальним, при цьому при мінімальних втратах [71].

Більш детальний розподіл фінансових коштів за суб'єктами фінансування наведений в табл. 2.12. Основним джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств виступають власні фінансові кошти та асигнування з державного бюджету. Обсяг грошових коштів з державного бюджету у 2016 р. у порівнянні з 2019 р. зріс у 11,5 разів, зростання також відбулося від фінансових надходжень інших джерел у 3,5 рази.

Таблиця 2.12

Аналіз джерел інвестиційного забезпечення
інноваційних процесів підприємств, млн. грн

Джерела	Роки			2019 р. у % до 2016 р.
	2016	2018	2019	
Державний бюджет	55,1	227,3	639,1	↑ у 11,5 разів
Місцевий бюджет	38,4	95,6	13,4	34,9
Власні кошти	13427	7704,1	10742,0	80,0
Кошти інвесторів-резидентів	74,3	273,1	109,7	↑ у 1,5 рази
Кошти інвесторів не резидентів	58,6	107,8	107,0	↑ 1,8 рази
Інші джерела	160,3	709,6	568,9	↑ у 3,5 рази
Всього	13813,7	9117,5	12180,1	88,17

Джерело: [134-137].

Від інвесторів резидентів і нерезидентів з даних таблиці видно, що збільшення відбулося у 2019 р. у порівнянні з 2016 р. за аналогічними позиціями на 47,6 в.п. та на 82,6 в.п відповідно. Стосовно отримання підприємствами коштів від місцевого бюджету, то за аналізованими даними бачимо, що відбувається їх дуже суттєве скорочення на 65,1 в.п у 2016 р і на

86,0 в.п у 2018 р. у порівнянні з 2019 р. У сумарному підсумку спостерігається скорочення інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств на 11,8 в.п. у 2019 р. у порівнянні з 2016 р. та збільшення на 33,6 в.п. у 2019 р. у порівнянні з 2016 р.

Як бачимо з наведених даних таблиці, що впровадження у виробничу діяльність підприємства інноваційних методів вимагає від суб'єкта господарювання залучення все більшої суми інвестиційних коштів. Це сприяє перш за все до забезпечення зростання основного капіталу підприємства, якісного удосконалення матеріально-технічної бази, впровадження новітніх досягнень науки і техніки в даній галузі, що дозволить підвищити ефективність виробництва на всіх рівнях, створити необхідні умов для збереження кадрового потенціалу та допоможе зміцнити конкурентні позиції суб'єкта господарювання, але якщо будуть наявні позитивні результати впровадження.

Інноваційний розвиток підприємств перебуває у залежності від розвитку наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок, але ефективність цього процесу безпосередньо перебуває під впливом залучення фінансових потоків в них. Це відбувається в більшості випадків через кредитні ресурси. Тому в інноваційну діяльність, яку здійснює суб'єкт господарювання сьогодні залучені і банківські установи, які не тільки забезпечують фінансування, а стають посередниками між всіма учасниками інноваційного процесу – державою, інвестиційними фондами, науково-технічними установами. Натомість підприємства від банківських кредитів не завжди отримують позитивний ефект, через недостатньо зрозумілий механізм кредитування, занадто високі ставки по кредитах, великі ризики по відношенню до зміни відсоткової ставки, практично відсутня можливість рефінансування у НБУ та ін. [71].

Ще одним чинником, який впливає на інноваційний розвиток підприємств є активізація цифрової трансформації економіки, що полягає у створенні логічних схем бізнес-процесів, ідей з інтеграцією їх у виробничу систему. Діджиталізація в цьому процесі стає як ніколи актуальною, вона дозволяє здійснювати трансформацію, впроваджувати цифрові технології щодо

покращення, повної або часткової автоматизації виробничої діяльності, підвищувати продуктивність формуючи при цьому більш якісні властивості продукції щодо задоволення потреб споживачів [112]. До сучасних форм активізації інноваційного принципу розвитку підприємства можна віднести: впровадження програмного забезпечення для ІТ-інновацій та ІТ-послуг; інвестування в стартапи; застосування сучасних біржових механізмів з метою додаткового залучення інвестиційних потоків. На сьогодні в час інформатизації та цифровізації для того щоб бути конкурентоспроможним на ринку та бути лідером для наслідування пошуком інноваційних рішень займаються всі структурні ланки організації і ІТ-спеціалісти не перебувають осторонь цього процесу, адже саме їх рішення за останні роки змінюють діяльність не тільки маленьких компаній, а й цілі корпорацій та різні сфери бізнесу. Що стосується аграрного виробництва, то виокремлюють низку головних напрямів ІТ-інновацій для використання у інноваційному розвитку виробничої діяльності агроформувань: картографія, система логістики, моніторинг технопарку, аналітика і планування, спеціалізовані CRM та HRM системи, мобільність [189].

У таблиці 2.13 представлені та описані можливості у вигляді ІТ-напрямів використовуючи, які суб'єкти господарювання зможе розкрити свій інноваційний потенціал, що суттєво призведе до підвищення прибутковості ведення бізнесу через їх застосування. Це ці способи завдяки яким підприємства багатьох країн отримали прогрес у своєму розвитку не залежно від сфери ведення бізнесу, тому організаціям вітчизняним особливо аграрної сфери треба не боятися йти на ризи і використовувати їх у своїй діяльності при цьому вони зможуть зменшити витрати часові, людські та ресурсні і знайти можливість паралельного розвитку ще одного напрямку виробничої діяльності. З представлених форм щодо активізації процесів цифровізації аграрними підприємствами можна виділити ряд переваг діджиталізації. Першою перевагою є нарощення та пришвидшення інноваційних впроваджень у виробничий процес, що для суб'єкта господарювання несе покращення стосовно скорочення витрат, підвищення продуктивності та ефективності

діяльності.

Таблиця 2.13

ІТ-інноваційні напрями для використання агроформуваннями

I. Картографія
1) можливість в будь-який момент в режимі реального часу переглянути всю інформацію про кожну земельну ділянку, яка цікавить безпосередньо користувача; 2) отримати дані про площу земельного угіддя, культуру, яка вирощується, середні показники родючості, попередні сівозміни та які роботи виконувалися; 3) здійснити моніторинг якості ґрунтів, зробити супутників знімки, зробити карти врожайності культур.
II. Налагоджена система логістики
1) дозволяє економити на витратах пального; 2) за допомогою інфраструктурних об'єктів підвищує якість продукції, що зберігається на складах, при цьому зменшуючи при цьому ризики її псування; 3) відбувається ефективна планування щодо збору врожаїв, транспортування сільськогосподарської продукції.
III. Моніторинг технопарку
1) систематичне оновлення та збереження технопарку шляхом планування її безпечного використання та планування її завантаженості; 2) здійснення контролю за пересуванням та витраченим паливом; 3) контроль площ, які обробляє технопарк підприємства.
IV. Аналітика і планування
1) планування сівозмін та оптимального сусідства культур; 2) використання тих технік та методів селекції, які будуть пристосовані до зміни кліматичних умов; 3) планування внесення добрив на основі вивчення полів щодо їх стану та виснаження; 4) моніторинг наявності шкідників та планування внесення пестицидів щодо боротьби з ними.
V. Спеціалізовані CRM та HRM системи
1) концептуальні засади з набору функціональних елементів щодо управління взаємовідносинами із партнерами, постачальниками, працівниками компанії, споживачами, що включає збір, аналіз та зберігання інформації про них; 2) автоматизація та контроль збуту; 3) можливість в режимі онлайн надавати інструкції працівникам та реагувати на їх запити та потреби; 4) забезпечення постійного контролю за роботою працівника, аналіз її якості та ефективності.
VI. Мобільність
1) керівник використовує будь-яку можливість, коли з'являється вільний час для контролю та надання розпоряджень щодо роботи підприємства; 2) мобільні версії різних програм дозволяють на відстані отримувати звіти про хід робіт, призначати відповідальних, планувати та перевіряти виконання завдань, виставляти рахунки клієнтам та ін.

Джерело: сформовано автором на основі [189].

До процесу застосування нововведень залучаються різні суб'єкти економічних відносин (новатори, розробники, споживачі, користувачі) завдяки яким у підприємства налагоджується співпраця, яка несе за собою отримання

досвіду, переймання технологій, що дозволить удосконалити механізм впровадження нововведень. Діджиталізація спонукає замислитися підприємствам про штучний інтелект, тому це все веде до відмови від людського фактору і застосування масової роботизації й біотехнологій. Сьогодні Україна використовуючи механізм діджиталізації може перетворитися на центр впровадження агроінновацій так як для цього є всі наявні умови: розвинуте сільське господарство, висококваліфіковані ІТ-фахівці, вирощуються більшість культур, які котируються на світових біржах, а це означає, що інноваційний продукт, який буде розроблений в Україні, буде затребуваний аграріями у всьому світі, низький рівень зарегульованості діяльності наукових і дослідницьких компаній, порівняно з ЄС, США та Австралією.

На сьогодні для ефективної роботи сільськогосподарських підприємств як ніколи виникає необхідність застосування big data технологій в таких процесах як обслуговування обладнання для тваринницьких ферм, точного внесення добрив, застосування засобів захисту рослин, планування сівозмін для сільськогосподарських культур та ін. Кожен з перерахованих процесів охоплює чотири етапи з обробки великих масивів даних до цього відносяться: фіксація, збір, аналіз інформації та розробка переліку альтернативних рішень щодо того як діяти в тій чи іншій ситуації. Тому для того, щоб це носило швидкий характер, а не затягувалося на довгий час слід використовувати різні системи: GPS навігатори, сенсорні технічні засоби, сучасне програмне забезпечення, яке в автоматичному режимі і в залежності від заданих умов спроможне розрахувати та спланувати всі витрати на здійснення запланованої діяльності та оцінити ефективність роботи підкоригувавши їх під стратегічні завдання підприємства та до швидких кон'юнктурних змін, що повсякчас відбуваються в ринковому середовищі [189].

Застосування цифрової технології – «Інтернет речей» є одним з проявів та факторів, що говорить про інноваційний розвиток аграрного виробництва, так як даний механізм включає в себе моніторинг за сільськогосподарськими угіддями за допомогою датчиків, які спроможні здійснити комплексну агродіагностику під якою розуміють оцінку природного та ефективного

потенціалу поля, агрохімічний стан ґрунту, аналіз погодних і кліматичних умов, встановлення критичних факторів, що пов'язані з характеристиками ґрунтово-кліматичних умов і особливостей полів для вирощування культур. Вивчаючи та систематизуючи ці всі показники можна оцінити та спрогнозувати стан розвитку виробництва та в режимі реального часу внести оперативні коригування, відслідкувати зміни та попередити непередбачувані ситуації. Це і є тією інформаційно-інноваційною платформою завдяки, якій суб'єктам господарювання вдається забезпечити оперативні та ефективні комунікації та вдатися до безпосередньої взаємодії і іншими зацікавленими сторонами до яких відносяться наукові та освітні установи, бізнес структури, громадські організації, влада [189].

В умовах ведення бізнесу в Україні виникають можливості для розвитку цифрового ринку і це є ще одним сприятливим фактором для суб'єктів господарювання для інноваційного розвитку. Під цифровим ринком розуміють проведення операцій, які пов'язані з купівлею-продажем товарів за допомогою комп'ютерних мереж та використання сучасного програмного забезпечення, це вільний потік інформації через відкриту і безпечну Інтернет мережу. Функціональні можливості для цього створюють використання комплексу програмних і технічних продуктів, що направлені на налагоджену роботу цієї ринкової інфраструктури.

Перші кроки на створення в Україні цифрового ринку були обумовлені намірами країни почати етап входження до Європейського союзу. 17.09.2019 р. в Україні з робочим візитом приїхала місія ЄС по інтеграції з єдиним цифровим ринком ЄС. Початок цього процесу та створення умов для його функціонування є можливістю для прискорення економічного та соціального розвитку не тільки для країни, а й для кожного суб'єкта господарювання, який здійснює чи планує здійснювання інноваційну діяльність, яка не можлива без цифрових економічних перетворень. На думку експертів створення в Європі єдиного цифрового ринку дасть можливість залучати щороку додаткові 415 мільярдів євро, що покращить соціально-економічне становище континенту: створення додаткових робочих місць, покращення виробничих потужностей, ведення

справедливої та відкритої конкуренції, підприємства отримають кошти для впровадження інновацій тощо. Входження України до Єдиного цифрового ринку ЄС дозволить ефективно розвивати різні сектори економіки та використовувати цифрові технології для інновацій з метою завоювання та утримання конкурентних позицій на глобальному ринку. Тому і завдяки такому механізму як цифровий ринок і використання його можливостей можна говорити про вплив на інноваційний розвиток підприємства і все залежить від самого суб'єкта господарювання внесе чи не внесе він в свою діяльність позитивні чи негативні перетворення.

За показниками Інноваційного табло Європейського Союзу Україну віднесено до групи «Інноватор, що формується». За проведеним аналізом Україна має значні нереалізовані можливості в інноваційному розвитку, особливо щодо комерціалізації нововведень та в сфері захисту права інтелектуальної власності. Головними перевагами нашої держави є вигідне географічне положення, місткий ринок, наявність поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та відносно високий рівень розвитку людського потенціалу.

Зараз, хоч і складається динаміка щодо зниження інноваційної активності суб'єктів господарювання, але потенціал для інноваційної діяльності наявний і його треба використовувати ефективно. Головним в цьому напрямі є напрацювання наукової бази, яка незважаючи на міграцію кадрів та відсутність державної підтримки є дієвою і її можна використовувати у виробничо-господарських цілях. Тож, ще одним чинником та фактором розвитку та впровадження інновацій у виробничо-господарську діяльність є безпосередньо людина, яка виступає в ролі того хто генерує ідеї та новинки з однієї сторони, а з іншої це суб'єкт який знає як це нововведення застосувати, щоб у підсумку його комерціалізувати з позитивним для себе ефектом. У цьому контексті людина може виступати як носій інновацій, тобто новатор, модифікатор, генератор ідеї, який володіє конкретною інформацією, креативними знаннями та вміннями щодо створення нової цінності або покращення того чи іншого технологічного процесу та готовий з ними поділитися на вигідних для себе

умовах. Також людина виступає як суб'єкт, що готовий впроваджувати дане нововведення – підприємець, який має бажання і спроможний реалізувати новацію для розвитку, вдосконалення своєї виробничо-господарської діяльності, який освоїв управлінський механізм та знає як об'єднати в єдиний потік витрати наукової ідеї, її розроблення, упровадження результату у виробництво, реалізацію, поширення і споживання. Людина, що освоює новацію, тобто це менеджер, який володіє знаннями про те як вона працює, знає як її правильно скерувати та пристосувати до тих умов в яких на даний момент функціонує суб'єкт господарювання. Це також посередник між новатором та підприємцем, який практично вводить нововведення в дію, запускає інноваційний процес на підприємстві, при цьому коригуючи його і відшліфовуючи всі неточності технології впровадження та забезпечує умови інноваційного розвитку організації, він має тісні взаємозв'язки між створенням, проектуванням продукту та його безпосереднім виробництвом. Під самим інноваційним процесом прийнято розуміти процес створення, поширення та застосування продукту-нововведення, що являється науково-технічною розробкою, яка направлена на задоволення суспільних потреб. Інноваційний процес пов'язаний з практичною реалізацією нововведення та полягає в його створенні, освоєнні та поширенні. Джерела інвестиційної підтримки на кожному з етапів здійснення інноваційного процесу подано в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Джерела інвестиційної підтримки в ході реалізації інноваційного процесу

Група	Етапи введення інновацій	Джерело інвестицій
1	Фундаментальні та прикладні наукові дослідження щодо одержання принципово нових технологій, засобів і предметів праці	Бюджет держави, спеціальні фонди
2	Прикладні дослідно-конструкторські та технологічні дослідження новинки	Бюджет держави, венчурні інвестиції
3	Дослідно-конструкторські розробки (проектування), новинки	Венчурні інвестиції
4	Виробниче освоєння і випробування новації	Довгострокові кредити, прибуток, залучені кошти
5	Поширення масштабу нововведення після ефективного виробничого освоєння	Прибуток, короткострокові кредити, емісія цінних паперів

Джерело: сформовано автором за даними [36].

Етапність введення інновацій характеризує ступінь готовності інновації

до реалізації, що визначає вибір джерела інвестиційної підтримки. При цьому слід враховувати, що чим нижче ступінь готовності інновації до реалізації, тим нижче ймовірність успішного завершення проекту а, отже, вище ризик його фінансування.

Вдале поєднання та використання державних та людських факторів, що так чи інакше впливають на інноваційний розвиток підприємства залежить також і від організаційно-економічного механізму публічного управління інноваційними (ОЕМПУІ) процесами, що здійснює суб'єкт господарської діяльності. Під ОЕМУІ розуміють систему взаємоузгоджених дій між учасниками інноваційної діяльності, що включає в себе ефективне планування й управління, раціональне використання наявних ресурсів та їх розподіл в залежності від умов, що диктує зовнішнє та внутрішнє середовище в якому доводиться працювати. Головними в цьому процесі виступають суб'єкт та об'єкти управління, де перший формує методи та способи стосовно здійснення керівництва, має чітку схему щодо ресурсного управління та володіє знаннями на скільки треба забезпечити виробничо-господарську діяльність факторами виробництва, щоб функціонування цієї системи змогло виправдати всі понесені витрати та реалізувати свою першочергову мету. Об'єкт управління виступає керованою підсистемою, яка чітко виконує поставлені задачі щодо введення того чи іншого інноваційного продукту у виробничий процес. Суб'єкт управління в ОЕМУІ виступає рушійною силою, що запускає всі ланки механізму в дію та здійснює безпосереднє керування цілої системи. Об'єкт управління – елементи, способи завдяки яким відбувається реалізація поставленої цілі. Це може бути інноваційна ідея, продукт, процес, персонал завдяки яким організаційно-економічний механізм управління інноваціями працює ефективно. Соціально-психологічні фактори впливають на інноваційний розвиток підприємства через небажання вдаватися до змін, суб'єкти господарювання не вбачають необхідності у оновленні діяльності, у зміні стереотипів поведінки, не бажання відходити від вже існуючих традицій, постійний страх щодо невизначеності, відсутність бажання нести відповідальність за помилку, яка станеться під час впровадження нововведення.

Але й за цим чинником є фактори, які сприяють інноваційній діяльності і до них відносять моральну винагороду, суспільне визнання, можливість до самореалізації, прояву творчих умінь і навичок [16].

Розвиток підприємств за інноваційним типом здійснюється у відповідності до інноваційної моделі, яка визначається кожним суб'єктом господарювання. До даної інноваційної моделі включені такі етапи: визначення потреби в нововведенні, збирання інформації про нововведення, попередній вибір новації, прийняття рішення про впровадження нововведення, безпосереднє впровадження, інституціоналізація (рутинізація, модифікація, дифузія). Працює дана модель починаючи з моменту виникнення певної проблеми на підприємстві, яку можливо вирішити шляхом застосування нових методів, технологій та безпосередньої потреби в цьому нововведенні. Коли необхідність визначена, то вирішують яку саме новацію слід застосовувати та переходять до вивчення її особливостей, характеристик для того, щоб результат від її застосування був максимально ефективний [16].

Структура публічного управління аграрними підприємствами наведена на рис. 2.11.

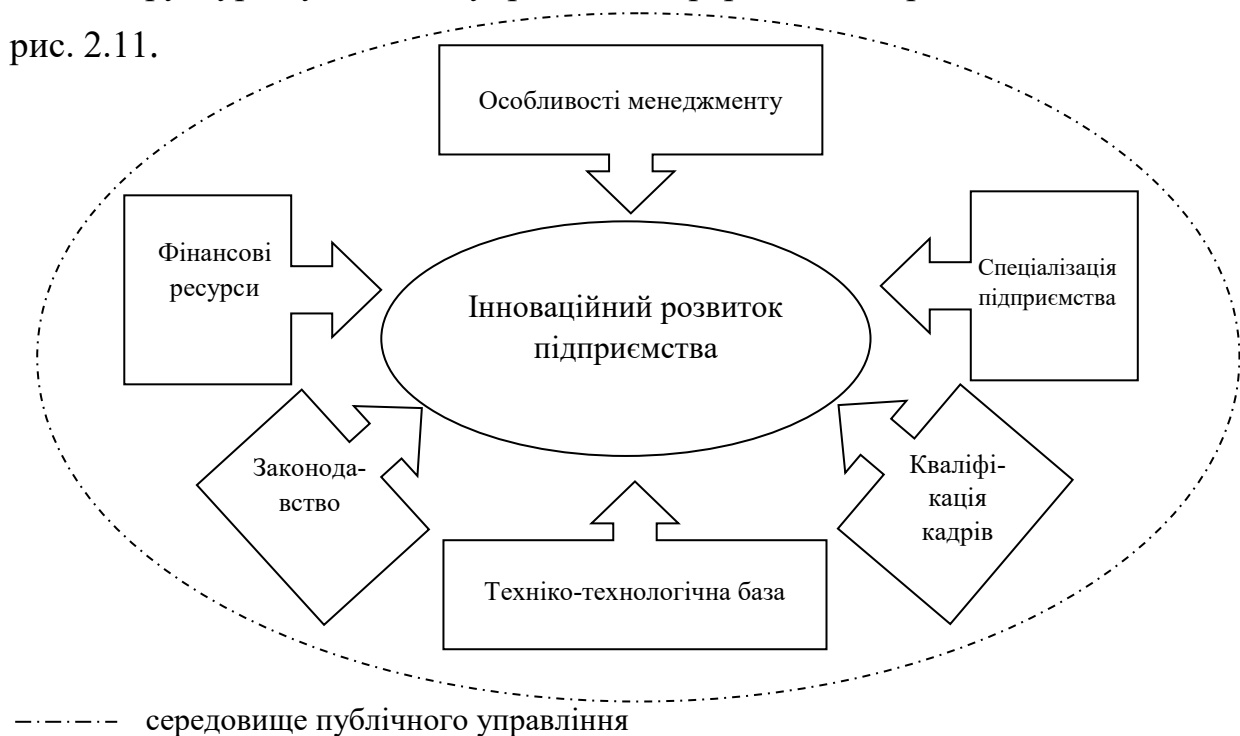

Рис. 2.11. Структура публічного управління аграрними підприємствами

Джерело: сформовано автором.

Фінансовий фактор в системі публічного управління має особливе

значення. Інноваційний розвиток підприємств залежить не тільки від удосконалення виробничих процесів, а й від пошуку правильних механізмів щодо мінімізації витрат та ресурсозбереження. Інформаційний чинник є базою на основі якої отримують знання про те як використовувати техніку і технології, здійснювати управління та забезпечувати при цьому екологічно-чисте середовище. Менеджмент підприємства – ефективна організація діяльності, що визначена через місію, цілі та стратегію у розвитку бізнесу, кадровою політикою та постановкою завдань виходячи з умов обмеженості ресурсів та кваліфікації персоналу організації. Техніко-технологічного фактор впливу на інноваційний розвиток суб'єкта господарювання полягає у використанні та впровадженні технологій, критеріями яких є економічність та низка матеріалоємності, що призводить до підвищення конкурентоспроможності та зниження втрат виробництва. Вагому частку в інноваційному розвитку підприємства відіграє законодавчий чинник, що являє собою перелік нормативно-правових актів, що регулюють діяльність кожного суб'єкта господарювання. Всі ці фактори та їх безпосередній вплив можна унеможливити через використання такого чинника як кваліфіковані кадри, адже компетентний працівник, який знає що йому робити, вміє критично та креативно мислити, враховує всі ризики у підсумки продукує товар, який цікавий сьогоdnішньому споживачу, який готовий за нього заплатити достойну ціну і прийти за ним наступного разу.

Ще одним фактором завдяки якому можна підвищити інноваційну активність аграрних підприємств виступає соціально-економічний чинник. Для розкриття його сутності слід вивчити та проаналізувати основні його прояви завдяки яким в більшості випадків відбувається гальмування процесу розвитку підприємств за інноваційним типом. До числа основних соціально-економічних механізмів, що стримують розвиток інноваційної активності, а це в більшій мірі стосується малих і середніх підприємств відносять: відсутність інноваційної активності працівників, сприятливого інноваційного клімату на підприємстві, стимулювання тих хто здійснює розробки нововведень та їх введення в дію. Під дефіцитом інноваційної активності працівників розуміють не бажання

проявляти власний інтерес до нових розробок як з боку керівної ланки та і з боку безпосередніх виконавців. Тому такі пасивні працівники в основному чинять супротив щодо створення, впровадження нової технік, технологій та осучаснення бізнес-процесів. І в підсумку підприємство здійснює дуже мало нововведень, які б суттєво могли покращити виробничо-технологічні процеси та створити сприятливий соціально-економічний клімат безпосередньо в середині організації. Натомість не можна сказати, що впровадження інновацій не здійснюється зовсім, але чинниками, які до цього спонукають виступаю в основному конкуренти, партнери одного цільового ринку, споживачі продукції, але ні як не виконавча ланка підприємства [92].

Відсутність на підприємстві сприятливого інноваційного клімату – це сприймання працівниками впровадження нововведень як негативного фактора, рутинної праці, не сформована норма активної участі їх у цьому процесі, тому прослідковується відсутність бажання та будь-яких передумов для того, щоб цим займатися. Але є багато прикладів на вітчизняних підприємствах, де новатор це людина яка виконує корисну роботу для суб'єкта господарювання, його поважають керівники, спеціалісти та робітники, а це говорить про те що існує сприятливий клімат, налагоджені соціально-поведінкові умови [92].

Також в процесі розвитку інноваційної активності підприємств не останню роль відіграє економічне і соціальне стимулювання тих хто працює над створенням новацій та вводить їх у виробничий процес та широке застосування. На сьогодні нажалі вітчизняна практика нам показує, що в цьому плані з боку держави маємо певні недосконалості [92].

Інноваційний розвиток підприємств базується та на нього безпосередньо діє державна політика, яка в головному проявляється через свою нормативно-правову базу та механізми впливу. На сьогоднішній день українське законодавство регламентує інноваційну діяльність суб'єктів господарювання через Конституцію України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України та Закони України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV, «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII, «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в

Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI, «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 р. № 5080-VI, «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII, «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» 16.07.1999 р. № 991-XIV, «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 р. № 2623-III, «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» 22.03.2012 р. № 4618-VI та інші підзаконні акти. Саме дані документи та прописані в них норми визначають правові, економічні, організаційні засади державного регулювання щодо впровадження інноваційної діяльності на підприємствах України. В них також зазначені основні форми стимулювання державою інноваційних процесів, що спрямовані на підтримку розвитку економіки країни інноваційним шляхом. Для того щоб інноваційні процеси на підприємствах мали свій динамічний розвиток, а не перебували на етапі стагнації державі слід впроваджувати та підтримувати інноваційну політику та розробити таку інноваційну модель, згідно якої повинні постійно відтворюватися етапи щодо введення нововведень в господарську діяльність суб'єктів господарювання.

Інституційна інфраструктура для здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання забезпечена державними фондами підтримки інноваційного бізнесу. Така інституційна одиниця не володіє достатнім фінансовим забезпеченням, її резерви є не значними але вони сприяють підтриманню вітчизняних наукових шкіл та не в поодиноких випадках стають інвесторами для інноваційних проєктів (стартапів). Одним з напрямів діяльності венчурних фондів є фінансування розробок, що створюються всередині великих фінансово-промислових груп. Їх частка у фінансуванні високотехнологічних розробок у країни перебуває на рівні 5% від загального обсягу прямих інвестицій. В нашій державі представниками венчурних фондів в своїй більшості є зарубіжні представники. Ще однією одиницею інституційної інфраструктури є страхові компанії, їх завдання це страхування суб'єктів господарювання від ризиків, що пов'язані з інноваційною діяльністю. Але більшість організацій, що займаються інноваційними розробками не вдаються

до послуг страхових компаній через те, що інноваційні проєкти це непередбачувана, унікальна діяльність, де неможливо точно визначити адекватне страхове покриття, тому як правило страхові в кілька разів завищують розмір страхової премії. Цим фактором і обумовлена не популярність даного методу у боротьбі з інноваційними ризиками. Державними інституціями, які забезпечують розвиток інноваційної діяльності в плані сертифікації інноваційної продукції є Харківський науково-дослідний інститут метрології НВО «Метрологія», Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації і інформатики, Державний науково-дослідний інститут «Система» Комітету України з питань стандартизації, метрології і сертифікації. Іншими установами, які сприяють поширенню до застосування інновацій, консультуванню та інформування стосовно ефективності впровадження нововведень є Інститут інтелектуальної власності і права, Український інститут промислової власності (Укрпатент), Українське агентство з авторських і суміжних прав, інтернет-біржа промислової власності тощо [89].

Натомість для всіх є не секретом, що ведення інноваційної діяльності в аграрному виробництві має відмінні характерні ознаки, що відрізняються від підприємств інших галузей. Агроформування передбачають, що на законодавчому рівні їм створять всі умови для прискорення розвитку інноваційно-інвестиційних процесів в аграрній сфері та сформують певні гарантії при впровадженні нововведень. Головним завданням на цьому етапі має стати розробка концепції розвитку агропромислового комплексу України на основі інноваційного підходу. Першими кроками у цьому напрямі має стати визначення всіх нормативно-правових актів, що регулюють інноваційні процеси в АПК та виключення тих, які повторюють положення один одного, вдатися до використання правового досвіду в цьому закордонних країн, де законодавчо налагоджено регулювання інноваційної діяльності в АПК, залучення до розробки Концепції прогресивних науковців, креативних студентів, які не бояться ризикувати та генерують ідеї, які допоможуть вивести аграрну галузь країни з інноваційної кризи [167].

Але на сьогодні в країні складається така ситуація, що законодавчі акти,

які направлені на підтримку розвитку інновацій нажалі у багатьох випадках мають низький пріоритет до їх слідування та застосування порівняно з деякими іншими нормативними актами [60. с. 9]. А це перший крок до гальмування ініціатив, щодо генерування ідей по відношенню до створення нового продукту, розробки сучасної технології. Тому для того аби цього уникнути державна інноваційна політика повинна перейти с пасивного стану щодо впровадження до активного та вдатися до радикальних зрушень.

Пріоритетного значення для розвитку аграрного виробництва на основі інноваційного підходу набуває також наявність інтелектуального капіталу в суб'єкта господарювання. Він має вплив на дохідність агроформувань та на їх основні соціально-економічні показники. Під інтелектуальним капіталом розуміють ресурс характерними ознаками якого є обсяг і рівень знань, вмінь, навичок потенціалом яких володіє організаційно-виробнича структура підприємства як одним з ключових факторів при нарощенні конкурентних переваг на цільовому ринковому сегменті [84].

Суб'єктам господарювання сьогодні слід гарантовано ставати на шлях інноваційного типу розвитку, адже це дасть поштовх до осучаснення матеріально-технічної бази, створення ресурсоощадних технологій, широкого застосування маркетингових прийомів, удосконалення системи сертифікації та стандартизації та ін. І навіть тільки лише завдяки цим позиціям підприємству вдасться підвищити темпи та переорієнтувати виробництво на випуск інноваційного продукту, який має високий попит на ринку серед споживачів та повністю задовольняє їх своєю якістю та кількістю.

Засобом, який змінить скептичне відношення вітчизняних підприємств до впровадження інновацій також може стати і активна державна політика у цьому напрямі. Першим кроком у цьому повинні стати ряд заходів: як вже говорили раніше зміни у податковій системі (пільгове оподаткування), написання програм щодо сприяння міжнародним інвестиціям та введення їх в дію, державне страхування інвестиційних ризиків та інших засобів підвищення інвестиційної привабливості підприємств, що стали на шлях застосування нововведень у своїй господарській діяльності, створення інформаційно-консультаційних

служб для підприємств з надання дорадчої, консультаційної допомоги з питань освоєння інноваційних розробок і передового досвіду вітчизняних та іноземних товаровиробників. З боку самого ж підприємства з огляду на це повинна швидко змінюватися та покращуватися його організаційна структура в залежності від змін у зовнішньому середовищі, мусять бути наявні методи стимулювання працівників, які продукують нові ідеї, знання щодо покращення процесу виробництва чи створення інноваційного продукту, забезпечення всіх можливостей у самореалізації кожного працівника.

Ще одним гарним фактором на розвиток інноваційного бізнесового середовища аграрної сфери економіки є використання стартапів на основі поєднання технологій агровиробництва та ІТ-індустрії. За підрахунками спеціалістів для світова потреба в ІТ-рішеннях для сільського господарства це щорічно понад 400 млрд. дол. США. Популярним стартапом, яким з 2017 року зацікавилися іноземні покупці запровадила компанія Kray Technologies, технологія направлена на конструювання агродронів для потреб агровиробництва. На сьогодні ці апарати запатентовані в США, оснащений він системою комп'ютерного бачення, яка дозволяє розпізнавати перешкоди і автоматично ухилятися від них. Основні характеристики: продуктивність до 27-48 га на годину, 300-500 га за день, швидкість 110 км/год, об'єм бака для хімікатів 22,5 л і 15 кг, в планах активізувати та налагодити в ньому ще функцію «комп'ютерного зору», яка дасть змогу виконувати роботи і в нічний час доби. Використання такого апарату забезпечить точність проведених вимірювань, швидкий збір та аналіз даних щодо стану, росту посіві, місця скупчення та відсоток бур'янів та розрахунок оптимальної норми внесення добрив, що призводить до економії з однієї сторони і виробництва екологічно чистої продукції з іншої.

Іншим стартапом, який спрощує роботу в агровиробництві є система STRM. Розробником виступає компанія Грейнтрек. Даний стартап цікавим буде для великих агрохолдингів, які займаються перевезеннями через зернотрейдерів, саме дана новація допомагає керувати їх бізнес-процесами, має налагоджену систему взаємодії з бухгалтерськими програмами обліку та

розкриває можливість в онлайн-режимі здійснювати обробку інформації про контрагентів, платежі, логістику, строки та умови поставок.

Стартап Agrieue – можливий для використання малими сільськими господарствами, використовує дані отримані від дронів чи супутників він їх синхронізує, аналізує, систематизує та на основі цього дає рекомендації для кожної окремої земельної ділянки. Перші її застосування показують, що відбувається економія на добривах до 20%, на 15% зменшується використання хімікатів, на 10 % збільшується врожайність та покращується ефективність поля на 30%.

Стартап від Скок Агро направлений на усунення проблем, що виникають у господарств з обробітком ґрунту враховуючи метеомоніторинг через встановлення модульних метеостанцій. Для підприємств аграрної галузі пропонують платформу від Forland, яка дозволяє керувати суб'єктом господарювання в режимі реального часу, через спеціальні датчики та обладнання, яке встановлюється на сільськогосподарську техніку і через нього відбувається аналіз стану угідь, вивчаються погодні умови, визначаються технічні несправності і завдяки цьому керівник має змогу в той же самий момент усунути проблеми, що виникли через швидке прийняття рішення.

В час коли продукти без ГМО є трендом в правильному харчуванні такий IoT-стартап BIOsens є дуже актуальним для агроформувань, він дозволить виробляти продукцію, яка відповідатиме стандартам європейського ринку, тим самим стане сходинкою на шляху до входження на глобальний ринок. Це компактна лабораторія, де фермер власноруч може провести експрес-діагностику рівня мікротоксинів у продуктах. Маючи таке спеціальне обладнання за 15 хвилин здійснюється аналіз якості продукції і наскільки вона готова до реалізації для кінцевого споживача.

Пріоритетними напрямками, яким надаватимуться переваги в першу чергу є виробництво агропромислової техніки, штучний інтелект (AI), доповнена реальність (AR/VR), великі дані (BigData), блокчейн, кібербезпека, захист, медицина та охорона здоров'я, подорожі, фінансові технології (FinTech), освітні технології (EdTech), робототехніка, професійні послуги, програмне

забезпечення як послуга (SaaS), виробництво, електронна комерція, інтернет речей (IoT) та ін. Один стартап на стадії pre-seed може отримати грант на суму 25 000 тис. дол. США, проєкт на стадії seed – грант на суму 50 000 тис. дол. США, тому у підсумку один стартап може сумарно отримати 75 000 тис. дол. США, що виплачується траншами.

Для інноваційного розвитку агровиробництва як наукоємної сфери на українському ринку створена технологічна платформа «Агротехнополіс», що відповідає європейським нормам і пріоритетам програми «Горизонт-2020». Базою на якій формується зазначена платформа виступає державна інноваційна політика щодо розвитку високотехнологічних виробництв, інноваційної інфраструктури, запровадження системи регулювання та стимулювання високотехнологічного аграрного виробництва, підтримки проєктів, що направлені на економічні, соціальні, екологічні перетворення в галузі та регіоні. Тому метою створення даної платформи є встановлення «правил гри» в наукоємній аграрній сфері щодо створення й поширення передових технологій та реалізації інноваційної продукції, сприяння розвитку вітчизняної науки, яка направлена на продукування конкурентоспроможних товару, послуг, технологій, що ні чим не будуть поступатися світовим аналогам і тим самим зможуть витіснити з ринку неякісні їх прояви. Для забезпечення цього слід встановити паритетні відносини між суб'єктами наукоємного ринку, які б забезпечували інноваційно-інвестиційну активність, захищали інтереси, спонукали б до застосування механізмів стосовно інноваційного розвитку агротоваровиробників. Ресурсними можливостями якими забезпечена платформа виступають дослідно-експериментальний потенціал аграрної науки, виробничі потужності інноваційно розвинутих агроформувань, фінансовий потенціал замовників.

Для розвитку аграрного ринку треба введення комерційно вигідної та споживчо затребуваної нішевої продукції. Таким видом продукцію в першу чергу зацікавляться малі та середні сільськогосподарські підприємства, які потребують впровадження швидкого технологічного виробництва, що має вже гарантований налагоджений збут. Розробку технологій для цього цілком може

забезпечити вітчизняна аграрна наука, яка має інноваційний потенціал, генерує ідеї та створює розробки, але нажаль вони мають низький рівень комерціалізації і для того, щоб це виправити слід налагодити тісну співпрацю між науковими установами та суб'єктами ринкових взаємовідносин. Це закладено в основній місії платформи «Агротехнополіс» як системи, що поєднує в собі створення замовлення, освоєння, виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції ґрунтуючись при цьому на засадах державного-приватного партнерства науки і бізнесу та слугує поштовхом до активізації інноваційного процесу в ключовій галузі економіки України – аграрній.

Будь-яке формування конкурентних переваг підприємства не обходиться без моніторингових досліджень особливо, коли це стосуються інноваційного розвитку та ще й до того ж аграрної галузі. Такі дослідження при здійсненні підприємницької діяльності за ринкових умов включають такий перелік обов'язкових дій: вивчення попиту та пропозиції, визначення наявної достатньої ресурсної бази, виробничих потужностей, кваліфікованих кадрів, формування першочергових заходів для інвестування та багато інших аспектів, які повинні мати своє детальне відображення у бізнес-плані. Більшість фахівців приходять до загальної думки, що якщо підприємства, які запланували стати на шлях інноваційних впроваджень, а не здійснили перед цим моніторингові дослідження, то такі суб'єкти господарювання приречені на невдачу. Тому як основна мета впровадження нововведень агроформуваннями – це встановлення відповідності критеріям ефективності, підвищення якості сільськогосподарської продукції, застосування маловитратних, ресурсощадних та екологічно безпечних технологій. В цьому контексті застосування зазначених вище технологій дозволить також підтримувати сприятливу науково-технологічно-технічну політику не тільки для окремої галузі, а й на державному рівні, підвищить інтерес до вкладення коштів з боку інвесторів, дасть поштовх до підвищення зацікавленості з боку науковців до впровадження власних розробок у виробничу сферу [84].

Науково-технічний прогрес як фактор забезпечення провадження

ефективної інноваційної діяльності є дуже вагомим у цьому процесі. Застосування результатів науково-технічного прогресу – це той процес під яким розуміють введення у діяльність підприємств досягнень науки і техніки з метою розширення можливостей рентабельного виробництва та реалізації продукції. Він створює умови для набуття товаром корисних властивостей для споживача тим самим формуючи більш високий попит на нього та роблячи його дещо унікальним у порівнянні з аналогами, що заповнили ринок. Як показує практика, агроформуванням завдяки науково-технічному прогресу вдалося сформувати попит на сучасні види органічних і мінеральних добрив, на використання сучасних засобів та способів боротьби з шкідниками та хворобами, на оновлення сільськогосподарської техніки, яка б в відповідала умовам маловитратності, ресурсощадності та екологічної безпеки. Головним стимулом для цього є впровадження інновацій з метою отримання прибутку, а це дає додатковий поштовх підприємцю бути активним в плані постійного моніторингу попиту на власну продукцію чи аналізу ринку стосовно готовності до споживання інноваційних товарів, удосконалювати організацію маркетингової діяльності, застосовувати сучасні методи управління всіма виробничими та фінансовими процесами [84].

Сьогодні інформаційне забезпечення у переорієнтації на інноваційний тип розвитку відіграє важливу роль і є не менш важливим за матеріальні, трудові чи фінансові ресурси. Володіння інформацією про нові технології у процесі виробництва, засоби автоматизації та механізації технологічних процесів, осучаснені форми управління, зміни на ринку та майбутні тенденції щодо того, який продукт чи послугу хоче отримати кінцевий споживач – це все обумовлює налагодження вдалого управлінського процесу, який здатний призвести до економічного підйому у розвитку суб'єкта господарювання.

Інформаційне забезпечення у розвитку підприємств за інноваційним підходом є актуальним та набирає своєї популярності тому як зараз доступ до тієї інформації, що треба в більшості випадків є не обмеженим і потребує всього лиш правильного аналізу та вмінь щодо того як її правильно використати для своїх виробничих потреб, при цьому отримати бажаний

результат. Роль інформації в забезпеченні сталого розвитку підприємств підвищується з переходом їх до наукомісткої спеціалізації [68]. Джерелами інформаційного забезпечення щодо впровадження нововведень є наукові організації, освітні установи, органи державної влади, зовнішні та внутрішні ринкові суб'єкти, індивідуальні наукові консультанти.

Досліджені фактори впливу на інноваційну діяльність підприємств – це ризики, які керуюча та керована система управління суб'єктом господарювання намагається мінімізувати або взагалі уникнути. Для цього використовують набір основних функцій, які знижують ступінь ризику при застосуванні нововведень. До переліку відносять в основному базові функції менеджменту серед них: прогнозування, організація, регулювання, координація, стимулювання та контроль. Функція прогнозування дозволяє управлінській ланці суб'єкту господарювання заздалегідь вивчити тенденції, проаналізувати стан ринку та спрогнозувати в якому напрямі буде розвиватися виробничо-господарська діяльність і тим самим прийняти гнучкі, раціональні рішення для утримання і підвищення рівня ефективності. Організаційна функція – структурована система в плані організації робочого процесу щодо реалізації інноваційних проєктів, під цим розуміється встановлення координаційних, субординаційних, комунікаційних зв'язків між відділами, підрозділами підприємства, доведення до них встановлених норм, методик, способів згідно яких вони повинні виконувати свої функціональні обов'язки. Функція регулювання проявляється через здійснення впливу на інноваційну діяльність через налагоджені механізми, які створюють умови для її стійкості, пристосованості до змінного середовища, тих ризиків та факторів впливу. Функція координації полягає у налагодженні взаємоузгоджених дій щодо мінімізації ризиків щодо здійснення інноваційної діяльності, а також передбачає формування протоколу дій, якщо виникне ситуація загострення загального положення впроваджуючи нововведення у виді осучаснених технік, технологій тощо. Одна з домінуючих функцій у здійсненні запровадженні та підтримці інноваційних процесів на підприємстві це належне стимулювання працівник та спонукання їх до генерації ідей, створення розробок,

зацікавленості в здійсненні новаторських ноу-хау задля отримання позитивних результатів. Функція контролю – полягає у вистежуванні за правильністю здійснюваних інноваційних процесів згідно управлінським інструкціям, технологіям впровадження, виконання програм щодо управління ризиками та інноваційної діяльності в цілому для того, щоб отримані прибутку були співмірні з тими ризиками, які в ході діяльності поніс суб'єкт господарювання [89].

Кожен з описаних факторів впливу прямо чи опосередковано приносить або негативні, або позитивні зміни в процес здійснення інноваційного розвитку аграрними підприємства. Узагальнені чинники впливу на виробничо-господарську діяльність агроформувань в контексті інноваційного розвитку представлені на табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Класифікація факторів впливу на інноваційний розвиток аграрних підприємств
в системі публічного управління

ЧИННИКИ ВПЛИВУ				
Зовнішні		Внутрішні		
<u>Макросередовища</u>	<u>Мікросередовище</u>	<u>Виробничі</u>	<u>Управлінські</u>	<u>Економічні</u>
- політичні	- постачальники	- структура виробництва	- структура управління	- недостатнє фінансування
- науково-технічні	- посередники	- технологія виробництва	- функції управління	- ризики, що несе інноваційна діяльність
- демографічні	- конкуренти	- продукція	- ТОП-менеджери	- розмір прибутків
- соціальні	- споживачі	- кадри	- інформаційне забезпечення	- відсутність фінансових резервів та джерел їх поповнення
- техніко-технологічні	- цільовий ринок	- технічне обладнання	- методи і прийоми управління	- фінансові втрати в наслідок неприйняття інноваційного продукту ринком
- природно-кліматичні	- інвестори	- методи організації виробництва	- процеси управління	- податкові ризики

Джерело: сформовано автором за даними [15].

За класифікаційними ознаками фактори впливу поділені на зовнішні і внутрішні. До ризиків спричинених впливом зовнішніх чинників відносять конкурентні – вони виникають в момент коли інтереси суб'єкта господарювання та конкурентів на цільовому ринку збігаються через подібну інноваційну продукцію, надання аналогічних послуг чи реалізацію товару. Така

ситуація часто виникає, коли підприємство, яке інтенсивно розвивається починає витіснити з ринку слабших товаровиробників. Вплив постачальників на інноваційну діяльність підприємств здійснюється через не виконання умов договору, зривом постачання сировини та матеріалів, найбільш критично це відображається на тих підприємствах, які використовують дефіцитний ресурс від обмеженого кола постачальників для виготовлення власної продукції. Споживач в умовах сьогодення дуже вибагливий до того, що він хоче придбати, тому суб'єктам господарювання слід постійно удосконалювати як якість продукції так і її асортимент, а цього не можливо зробити без застосування сучасних інноваційних механізмів. Але для того щоб інноваційний продукт отримав кінцевий споживач його слід вивести на цільовий ринок, де існують свої ризики і загрози щодо їх подолання з боку безпосередніх ринкових суб'єктів так і з боку макросередовища, яке диктує умови та «правила гри». Посередники можуть впливати на діяльність підприємства через ресурс, який потрібен для виробництва продукції, надання послуги, умови співпраці та виконання раніше обумовлених зобов'язань.

Зазначені в таблиці чинники макросередовища мають прямий або опосередкований вплив, в більшості своїй не контрольовані суб'єктом господарювання, такі ризики формують обмеження для інноваційного розвитку через нормативно-законодавчу базу, соціально-демографічні, науково-технічні та техніко-технологічні чинники. Загрози внутрішнього середовища (виробничі, управлінські, економічні) піддаються контролю з боку підприємства і він їх може уникнути через реалізацію ефективної управлінської та кадрової політики, застосування дієвих методів щодо організації виробничого процесу, залучення інвесторів та пошуку додаткових джерел фінансування.

Мінімізація ризиків для аграрного підприємства в ході здійснення інноваційної діяльності, що спричинені були чинниками макросередовищем можна подолати через диверсифікацію виробництва та каналів збуту, пошук нових та завоювання ще не освоєного сегменту, раціональне використання сприятливих можливостей в ході здійснення господарської діяльності, що також спонукає уникненню впливу деструктивних факторів [89].

Мінімізувати вплив факторів впливу мікросередовища на інноваційну діяльність відбувається через здійснення систематичного аналізу стейкхолдерів з якими відбувається безпосередня взаємодія. Вивчення суб'єктів мікросередовища можна здійснювати через матрицю, згідно з якою визначаються люди та підприємства, на які здійснює вплив інноваційна діяльність суб'єкта господарювання в цілому або за окремими проектами. Досліджуються інтереси стейкхолдерів, їх специфіку для кожної групи стейкхолдерів через оцінку отриманих вигод або недоліків. Визначення ризиків і прогнозів, що отримує підприємство взаємодіючи з стейкхолдерами, бо успіх інноваційної діяльності підприємства залежить від налагодженої співпраці в системі функціонування суб'єктів мікросередовища [89].

Ще одним важливим фактором, що може гальмувати інноваційний розвиток аграрного підприємства може бути його здатність та спроможність в плані створення та використання новаторських технологій чи підходів у діяльності суб'єкта господарювання загалом це все можна назвати як інноваційний потенціал агроформування. Наявність його можна оцінити по чотирьом типам: високі, середні, низькі чи нульові інноваційні можливості. Так під високим інноваційним потенціалом прийнято вважати належну спроможність суб'єкта господарювання для здійснення повноцінної переорієнтації виробництва на інноваційний підхід для цього є всі наявні власні ресурси та можливості здійснювати даний процес без залучення зовнішніх запозичень. В цьому випадку джерелами покриття всіх витрат виступають тільки власні кошти організації. Середні інноваційні можливості – належна фінансова забезпеченість виробництва в плані всіх необхідних ресурсів для ефективного залучення нових технологій, але це досягнуте не тільки за рахунок власних коштів, а й з використанням деякого обсягу позикових коштів. Низькі інноваційні можливості характеризуються фінансовим забезпеченням, але тільки поточних витрат на здійснення нововведень, для реалізації стратегічних планів цього напряму слід потрібне залучення значних фінансових коштів із зовнішніх джерел. За даним типом покриття витрат відбувається через власні кошти, довгострокові і короткострокові кредити і позики. Нульові інноваційні

можливості характеризуються відсутність потенціалу до здійснення інноваційної діяльності як в ресурсному так і в фінансовому забезпеченні.

Формування зовнішнього інноваційного потенціалу підприємства було описано, що стосується внутрішнього потенціалу до інноваційного розвитку, то головна його умова формування це створення дієвої та ефективної інноваційної культури. Під терміном «інноваційна культура підприємства» розуміють здатність чи в якій мірі підприємство готове до сприйняття нововведень, його досвід впровадження нових проєктів, існуюча політика менеджменту в області інновацій, готовність персоналу працювати з інноваціями та переорієнтовувати під них свою виробничу діяльність. При веденні підприємством інноваційної культури можна досягти прискорених темпів й підвищити ефективність впровадження нових технологій і розробок, реально протидіяти бюрократичним тенденціям та сприяти до розкриття інноваційного потенціалу, який є у працівників організації.

Отже, для успішного розвитку підприємства за інноваційним типом, суб'єкт господарювання повинен постійно відслідковувати змінні тенденції, що диктує інноваційний клімат, а також систематично працювати над вдосконаленням власної інноваційної культури [89].

Аналізуючи кожний фактор впливу можна сказати, що розуміючи механізм їх дії всі ці чинники впливу можна перетворити на основні важелі розвитку підприємства в напрямі здійснення ефективної інноваційної діяльності. Інноваційний розвиток аграрного підприємства можна забезпечити лише через вдале функціонування усіх факторів. Таке можливе лише за умови вибору правильної комбінації цих чинників та найбільш ефективних методів та інструментів управління ними. З цього всього випливає, що об'єднання та взаємна координація кожного суб'єкта інноваційного процесу (аграрних підприємств, інвесторів, наукової спільноти, стартаперів, держави та ін.) вона є дуже необхідною і створює корисний ефект та конкурентні переваги.

Аграрним підприємствам за рахунок інноваційної діяльності враховуючи всі негативні та позитивні фактори впливу треба йти шляхом постійного розвитку виробництва, щоб задовольнити повністю всі потреби внутрішнього

ринку, які до цього задовольнялися включаючи імпортні товари-аналоги. Інноваційний шлях розвитку агроформувань сприятиме створенню стійких конкурентоспроможних позицій на зовнішніх ринках за рахунок того, що впроваджені сучасні нововведення створять умови для виробництва органічної продукції, за відповідними європейськими стандартами, а також продукції, яка матиме високу додану вартість та всі якісно-кількісні характеристики, що зможуть задовольнити потреби споживача. Дозволить посилити інтеграцію вітчизняного агровиробництва, через розкриття експортного потенціалу сільськогосподарської продукції, а це можливим стане коли здійснюватиметься ефективна державна політика, яка буде направлена на підтримку зовнішньої активності агропідприємств. Тому для інноваційного забезпечення розвитку аграрної сфери через здійснення державної політики слід збільшити кількість аграрних підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, створити привабливі умови для тих хто створює інновації, підвищити рівень комерціалізації наукових розробок, тим самим спонукати наукові установи до продукування та розробки інноваційного продукту, що розкриє перед ними додаткові джерела з поповнення спеціального фонду організації.

Вихід на зовнішній ринок також зумовлює розширення, оновлення та переорієнтацію наявних інфраструктурних потужностей для налагодження логістичних зв'язків, тому щоб в цьому напрямі суб'єкти господарювання не зазнавали значних втрат розробляються оптимальні маршрути, здійснюється управління інформаційними і матеріальними потоками у процесі руху товарів через використання технологій цифровізації та діджиталізації. Також це обумовлює створення нових інфраструктурних форм для інноваційного розвитку аграрних підприємств, що будуть урегульовувати вирішення фінансових, консалтингових, маркетингових, інформаційно-консультативних, юридичних, освітніх та ін. питань. До них відносять: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, технопарки, лізингові центри, фінансово-кредитні установи, фонди підтримки підприємництва, інноваційні та інвестиційні фонди, довірчі товариства, фондові і товарні біржі, інформаційно-консультаційні установи, страхові компанії, аудиторські фірми.

Реалізація вищезазначеного матиме ряд позитивних наслідків, що дозволить аграрним підприємствам зміцнити їх конкурентний статус, наростити виробничий потенціал, розширити ринковий сегмент та мінімізувати ризики. Інноваційно активні підприємства матимуть значущі конкурентні переваги та пролонгований характер позитивного економічного ефекту, утримуватимуть свої конкурентні позиції та споживача.

Отже, факторами, що гальмують стрімке поширення інновації серед аграрних підприємств в умовах переходу на інноваційний тип розвитку є виробничі (структурні, ринкові) та галузеві (структурні, комунікаційні). Виробничі структурні чинники вплив яких слід змінити і це в основному можливо досягти через застосування нововведення, а це в свою чергу призведе до подолання жорсткої конкуренції, покращення іміджевої складової суб'єкта господарювання, підвищення рівня стандартизації тієї продукції, що випускається, налагодження вертикальної координації та збільшить витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Ринкові ж фактори спонукають аграрні підприємства до налагодження взаємовідносин між споживачами з метою обізнаності в їх потребах, смаках та уподобаннях для виробництва такої продукції, яка в повному обсязі зможе задовольнити потреби покупця своїми якісними та кількісними характеристиками. Врахування галузевих факторів впливу призведе до покращення інноваційного розвитку агроформувань, а це буде виражено через налагодження транснаціональних контактів, залучення зовнішніх інвесторів, підвищення рівня професійної кваліфікації працівників, в першу тих, що задіяні в процесі роботи над створенням, впровадженням, використанням та комерціалізацією нововведення, покращення співпраці між існуючими ринками збуту та налагодження зав'язків з новими точками реалізації продукції [16].

Інноваційний розвиток аграрних підприємств слід починати через технічну модернізацію інфраструктури всього аграрно-промислового комплексу країни. Першочерговим кроком повинно стати здійснення реіндустріалізації через здійснення активної інноваційної державної політики, яка буде направлена на створення національної мережі інноваційних інституцій

для зростання аграрної галузі: технопарків, бізнес-інкубаторів, стартап-центрів, наукові парки, центрів технологічного трансферу. Саме через них можливе забезпечення кругообігу матеріальних, фінансових і інтелектуальних потоків, створити раціональні економічні відносини між суб'єктами господарювання та гарантування системності, безперервності, динамічності, збалансованості економічних, соціальних, екологічних ефектів розвитку аграрних підприємств за інноваційним принципом.

Бізнес-інкубатори один з успішних методів підтримки агроінновацій та їх перетворення в дієву технологію на практиці. Раціонально засновувати бізнес-інкубатори при закладах вищої освіти, це дозволяє створити перші робочі місця для молоді, студентам розвивати підприємницькі ідеї, найбільш ефективні втілюються в життя. Крім того, інкубатори допомагають в пошуку бізнес-партнерів і інвесторів. Також дана інституція створюється для надання практичних навичок аграрним підприємствам з менеджменту, маркетингу, бізнес-планування, маркетингових досліджень конкурентоспроможності продукції і методів його просування. Тому для цього враховується та застосовується досвід фахівців і менторів, які досягли в цій сфері результатів та можуть ними поділитися через надання послуг з підвищення кваліфікації та навчання.

Вважаємо, що на початковому етапі підтримки розвитку інноваційного розвитку аграрної сфери, перспективним є організація бізнес-інкубаторів на базі аграрних закладів вищої освіти, які можуть забезпечити попит на послуги. Створення інноваційних бізнес-інкубаторів на базі університетів сформує сприятливі умови для реалізації підприємницьких інноваційних ідей і бізнес-проектів молоді, забезпечить комерціалізацію результатів їх науково-дослідних робіт в регіонах.

2.3. Комплексна оцінка ефективності інноваційної активності аграрних підприємств Херсонської області

Для проведення комплексної оцінки ефективності використання інновацій аграрними підприємствами регіону слід охарактеризувати Херсонщину з позиції тих існуючих передумов, які сприяють розвитку аграрного виробництва та створюють умови для їх інноваційного розвитку, тим самим підвищуючи загальний рівень інноваційної активності. Область є однією з тих, де кількість сонячних днів на рік є більшою у порівнянні з іншими регіонами держави, що дозволяє отримувати ранню сільськогосподарську продукцію та вирощувати плодово-овочеві культури з довгим вегетаційним періодом. Відносно водогосподарського комплексу регіону, то він є одним з найпотужніших в Україні, на території регіону розташовані найбільші в Європі мережі Північно-Кримського та Каховського магістрального каналів. Площа зрошуваних земель Херсонщини складає 21,6 % від всіх зрошуваних площ країни. За останні п'ять років в регіоні активно проводиться робота з відновлення зрошення: щороку до наявної кількості зрошуваних земель додається ще близько 10 тис га, це відбувається в основному через залучення інвестиційних коштів, власні фінансові асигнування аграрних підприємства та державну підтримку. Станом на 01.09.2019 р. в Херсонській області зрошуваних земель 320 тис га, а потенційна кількість поливних земель становить 427 тис га. Площа сільськогосподарських угідь області становить 1969,4 тис га, з яких 90% (1777,9 тис. га) – рілля [30].

Валове виробництво у грошовому виразі продукції галузі рослинництва по Херсонській області у 2018 році скало 9,2 млрд. грн. На сьогодні регіон є найбільшим виробником овочевої та баштанної продукції серед інших регіонів країни. Кожного року аграрні підприємства збирають понад 2 млн т плодових, овочевих та баштаних культур, з них 1,36 млн т – овочі відкритого ґрунту. Херсонщина є рекордсменом в країні з вирощування томатів, щороку виробляється понад 667,7 тис т томатів, з врожайністю до 466,0 ц/га. Область займає лідируючі позиції в Україні з вирощування рису, виробництво сягає 64% обсягів рису всієї країни, а урожайність становить до 57,7 ц/га [30].

Одне з ключових місць у галузі рослинництва області займає садівництво

та виноградарство. Станом на 2019 р. Херсонщина налічує 7,8 тис га садів і 4,9 тис га виноградників, серед них є такі сорти: столові, технічні та є сировиною для виноробної галузі [30].

Також в регіоні наявний потенціал та є всі можливості для вирощування та експорту органічної плодоовочевої продукції. За останні роки в області почали активно розвивати виробництво нішевих культур: шафран, лаванда, батат, нут, сочевиця, спаржа, рукола, часник, квасоля, гарбуз, сорго, гречка, шафран, капустияні овочеві культури, хурма, мигдаль, ліщина, інжир, кизил впевнено завойовують площі на землях сільськогосподарських підприємств регіону. Адже головними перевагами для аграрних підприємств у вирощуванні саме цих культур є майже відсутня конкуренція між товаровиробниками; можливість отримання прибутків вже з першого врожаю, за умови дотримання технології вирощування та використання сертифіковано посадкового матеріалу; розкриває потенціал до експорту даної продукції до інших країн враховуючи фітосанітарні особливості [20].

Стосовно тваринництва на Херсонщині, то виробництво становить більше 25% валової продукції сільського господарства, з обсягами в 2018 р. склали 2,1 млрд грн. В регіоні тваринництво представлено такими видами як молочне скотарство (виробництво молока та яловичини), м'ясне скотарство (яловичина), свинарство (свинина), вівчарство (баранина та ягнятина, вовна, овчина, смушки, бринзи), птахівництво (яєчні та м'ясні кури, качки і перепели). Поголів'я великої рогатої худоби враховуючи всі категорії господарств у 2018 р. склало 96,0 тис. голів, з них поголів'я корів – 62,2 тис. гол., свиней – 111,6 тис. гол., птиці – 5828,9 тис. гол., овець та кіз – 41,6 тис. голів. На Херсонщині функціонує станом на 2019 р. 8 суб'єктів племінної справи з молочного та м'ясного скотарства, що забезпечують племінними ресурсами господарства всієї області та півдня України [30].

Херсонщина виробляє молока 34% від загального обсягу валової продукції тваринництва, середні надої з однієї корови становлять близько 7700 т. Для збільшення валових обсягів виробництва свинини в регіоні, вчені Інституту тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова «Асканія-Нова»

виводять асканійський тип української м'ясної породи свиней, середньодобовий приріст сягає понад 600 грамів.

Традиційним для Херсонщини стало виведення високопродуктивних порід овець м'ясного типу та розведення овець вовняно-м'ясного напрямку. На сьогодні порода асканійська тонкорунна таврійського типу виведена селекціонерами області має високі технічні характеристики та поширена на території України та серед країн ближнього зарубіжжя. У середньому з однієї вівці настригають близько 3,2 кг вовни і за даним показником Херсонщина займає 1 місце серед інших регіонів країни [30].

Переробна та харчова промисловість регіону налічує 90 великих та понад 300 середніх і малих підприємств, що випускають широкий асортимент сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, з них 11 великих підприємств, що здійснюють переробку плодово-овочевої продукції, потужність переробки яких від 20 до 2000 т на добу [30].

На сьогодні інфраструктура аграрного ринку складається з 53 об'єктів загальною ємністю 280 тис. т, зокрема продовжують створюватися об'єкти для зберігання плодово-овочевої продукції. Одне з найбільших сховищ це ТОВ «Грін Тім», що знаходиться у м. Каховка з ємністю 50 тис. т та з потужності яку можна ще розширювати. Розширення інфраструктури аграрного ринку відбувається через будівництво та розширення оптово-роздрібних ринків. Також в регіоні існує позитивна динаміка до розвитку кооперації, яка створюється з метою збереження та укріплення дрібних домашніх господарств та сприяє покращенню становища на ринку для сільськогосподарських товаровиробників, отримати їм прямий доступ до споживачів та посилити свій ринковий вплив. За даними Департаменту розвитку сільського господарства та зрошення Херсонської обласної державної адміністрації в області офіційно діє 62 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи [30].

Агропромисловий комплекс Херсонщини є однією з галузей, де існує позитивна динаміка щодо залучення інвестиційних коштів як від резидентів та і від не резидентів. Прикладами перспективного залучення інвестиційних коштів у виробничо-господарську діяльність, в тому числі і від іноземних компаній по

регіону є: ПрАТ «Чумак» (України – Швеція), ПрАТ «Фрідом Фарм Інтернешнл» (Україна – США), ТОВ «Данон Дніпро» (Україна – Франція), ТОВ «Грін Тім» (Україна – Швеція) тощо. Це в першу чергу говорить про те, що Херсонщина зацікавлена у поглибленні співпраці у питаннях модернізації та розвитку агропромислового комплексу [30].

Логістичний потенціал регіону одна з важливих складових у потенційному розвитку підприємства за інноваційним типом. Логістична інфраструктура області являє собою два міжнародні транспортні коридори з країнами Близького Сходу і Балканського півострова, також з'єднують країни Європи через Чорноморські порти з країнами Закавказзя і Сходу. Все більшого поширення набуває і річковий транспорт в регіоні, так на березі річки Дніпро м. Гола Пристань у 2017 році побудований перевантажувальний термінал компанії «Нібулон» з загальними пропускними потужностями 77 тис. т, добова потужність сушарок становитиме 4 тис. т, добова потужність з відвантаження на водний транспорт – 12 тис. т, загальна потужність комплексу з відвантаження – 300 тис. т на рік., що в свою чергу значно полегшило логістику на Херсонщині та дозволило аграрним підприємствам збільшити обсяги експорту сільськогосподарської продукції. Всі процеси на терміналі повністю автоматизовані, але термінал забезпечує робочими місцями близько 120 людей, які здійснюють керівництво процесами та лабораторні дослідження. Після його відкриття сільгосптоваровиробники Херсонщини мають суттєве скорочення витрати на транспортування вирощеної продукції. Потужності другого терміналу компанії в області, що знаходиться у смт Козацьке Бериславського району дозволяють зберігати зерна в об'ємі – 76 тис. т, добова потужність сушарок складає 3 тис. т, добова потужність по відвантаженню на водний транспорт – 10 тис. т. Дані термінали дозволять значно полегшити логістику, зменшити витрати аграріїв на транспортування зернових та олійних культур для сільгосптовар виробників, в три-чотири рази зменшити потребу у додатковому автотранспорті порівняно з тим, як транспортувати до Херсону, або до Миколаєва. Враховуючи зменшення витрат на логістику аграрні підприємства зможуть забезпечити додатковий прибуток, а функціонування

терміналів призведе до стабільних надходжень до місцевого та регіонального бюджетів, будуть створюватися додаткові робочі місця в регіоні для будівельників регіону та для мешканців прибережних районів, що значно покращить соціально-економічну ситуацію для області [30].

Для інноваційного розвитку аграрного сектору в регіоні діє 12 науково-дослідних установ, основними з яких є Інститут зрошуваного землеробства, Інститут рису, Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова «Асканія-Нова», Херсонська гідробіологічна станція, Херсонський-державний аграрно-економічний університет, Чорноморський біосферний заповідник та ін. Їх наукова діяльність направлена на селекцією сільськогосподарських культур та тварин, районуваннях для степового півдня, дослідження впливу кліматичних змін, розробку нових технологій [30].

Динаміка обсягів виробництва продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) основними категоріями агровиробників Херсонської області, млн. грн наведена на рис. 2.13.

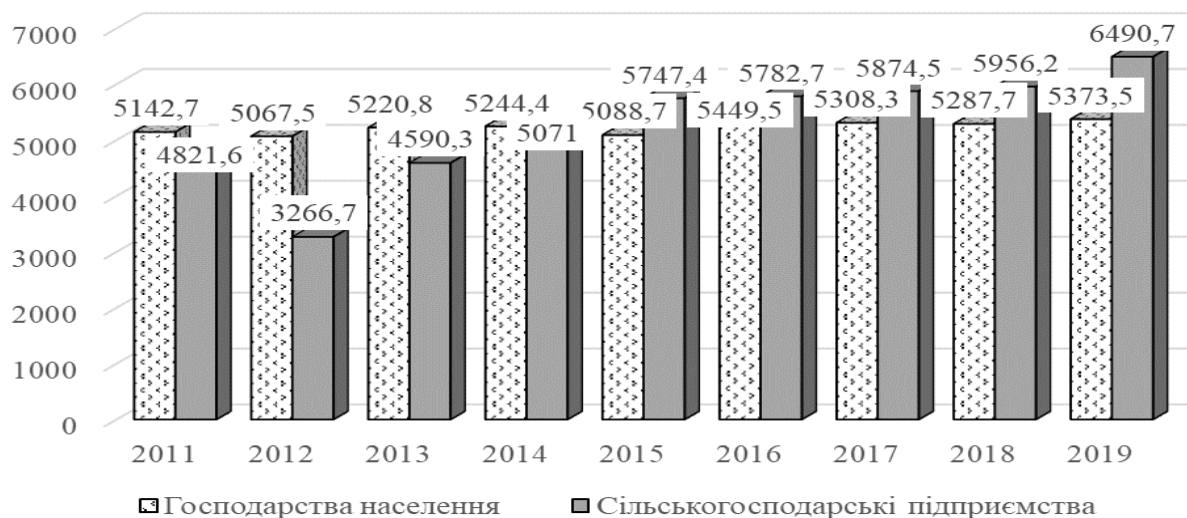

Рис. 2.16. Обсяг виробництва продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) основними категоріями агровиробників Херсонської області, млн. грн

Джерело: [31].

Аналізуючи обсяг виробництва продукції сільського господарства основними категоріями агровиробників Херсонської області у вартісних

показниках існує динаміка до їх зростання як по господарствам населення, так і по сільськогосподарським підприємствам. Найбільш продуктивним в цьому плані для аграрних суб'єктів ведення бізнесу можна вважати 2019 р., де обсяг отриманих грошових коштів становив 6490,7 млн. грн, що більше на 9,0 % у порівнянні з 2018 р. та на 34,6 % – у 2011 р. Для господарств населення Херсонської області зростаючи обсяги виробництва продукції прослідковуються до 2016 р., а з 2017 р. мають спадний характер.

У періоду 2015-2019 рр. на Херсонщині найбільший рівень урожайності зернових та зерно-бобових культур, соняшника та овочевих культур спостерігається у 2019 р. (відповідно 36,2 ц, 18,2 ц та 321,8 ц з 1 га площі збирання), картоплі – в 2015 р. (121,4 ц з 1 га площі збирання), плодових та ягідних культур – в 2018 р. (87,8 ц з 1 га площі збирання). Тенденція до збільшення урожайності по регіону за аналізовані роки прослідковується по таким культурам як: зернові та зернобобові, овочеві та соняшник, середньорічний приріст яких складає 34,1; 311,4; 16,1 ц з 1 га площі відповідно. Порівнюючи базовий з аналізованим роком, то скорочення урожайності бачимо по картоплі на 4,53 в.п. і плодово-ягідним культурам на 18,9 в.п. по іншим аналізованим культурам спостерігається приріст від 6,7 до 12,4 %.

Таблиця 2.16

Урожайності основних сільськогосподарських культур Херсонщини протягом 2015-2019 рр. ц з 1 га площі

Показники	Роки					Середньорічний рівень	2019 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019		
Зернові та зернобобові культури	33,6	34,1	34,5	31,9	36,2	34,1	107,74
Соняшник	16,2	16,0	14,0	16,2	18,2	16,1	112,35
Картопля	121,4	117,9	110,4	118,7	115,9	116,9	95,47
Овочі	301,4	313,2	304,4	316,2	321,8	311,4	106,77
Плодово-ягідні культури	85,2	76,1	78,7	87,8	69,1	79,4	81,10

Джерело: [21, 31].

Продуктивність праці є одним з показників, який характеризує стан використання досягнень науково-технічного прогресу в аграрній галузі, рівень інтенсивності ведення аграрного виробництва в розрізі окремих видів

продукції. Оцінка продуктивності праці на підприємствах, що здійснювали сільськогосподарську діяльність за період 2015-2019 рр. в Херсонській області та по Україні наведено в табл. 2.17

Таблиця 2.17

Оцінка продуктивності праці на підприємствах, що здійснювали сільськогосподарську діяльність за період 2015-2019 рр. в Херсонській області та по Україні, на 1 зайнятого тис. грн

Регіон	Роки					Середньо-річний рівень	2019 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019		
Україна	223,3	275,3	271,5	313,6	337,7	284,3	151,2
Херсонська область	240,6	258,6	255,8	263,2	270,8	257,8	112,6

Джерело: [21, 31].

У сільському господарстві продуктивність праці, незважаючи на ріст показника у 2015-2019 рр., залишається невисокою. Протягом тривалого часу продуктивність праці на аграрних підприємствах не досягає її рівня як у промисловості. Проаналізувавши даний показник на підприємствах за період 2015-2019 рр. існує позитивна динаміка до зростання даного показника у суб'єктів господарювання як по Україні та і в Херсонській області. Середньорічний рівень продуктивності праці на аграрних підприємствах Україна становив 284,3 тис. грн на 1 зайнятого, а по Херсонській області – 257,8 тис. грн на 1 зайнятого. Аналізуючи базисний рік зі звітним то зростання по Україні відбулося на 51,2 в.п., по Херсонській області – на 12,6 в.п.

Причинами не суттєвого зростання показника продуктивності праці у сільському господарстві як по Україні, так і по Херсонській області за період 2015-2019 рр. є технічна та технологічна відсталість вітчизняного виробництва, високий рівень зношення основних засобів виробництва, недостатні обсяги інвестицій для їх своєчасного оновлення та впровадження інноваційних технологій [39]. Зазначені фактори впливають не тільки на зниження продуктивності праці, а й на якість сільськогосподарської продукції.

Для визначення відносного рівня загальних фізичних обсягів сільськогосподарської продукції, що вироблені вироблених за встановлений період часу у постійних цінах (валової продукції) та тенденцій його зміни у часі в таблиці 2.18 за 2014-2018 рр. наведений розрахунок індексу обсягів

сільськогосподарського виробництва у Херсонської області.

Таблиця 2.18

Індекси обсягів сільськогосподарського виробництва
Херсонської області у % до попереднього року

Рік	Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	продукція сільського господарства	з неї		продукція сільського господарства	з неї	
		продукція рослин- ництва	продукція тваринниц- тва		продукція рослин- ництва	продукція тваринниц- тва
2014	109,3	104,6	134,5	100,6	102,2	95,9
2015	112,6	118,5	87,6	95,5	97,3	89,8
2016	101,3	106,7	70,9	106,8	105,8	110,4
2017	101,4	101,6	99,1	97,4	97,8	96,4
2018	101,2	100,8	104,3	99,6	100,6	96,0

Джерело: [21, 31].

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва Херсонщини зберігається на одному тому ж рівні і становить 101 %, у господарствах населення він має хвилеподібний характер у період 2015-2018 рр., де 2016 р. є піком зростання даного показника, який становив 106,8 %. При цьому в рослинництві індекс обсягу виробництва у сільськогосподарських підприємствах був максимальним в 2015 р. – 118,5 %, в наступні аналізовані роки він має спадний і в 2018 р. його показник досяг значення 100,8 %, у тваринництві – індекс має спадний характер у 2016 р. по відношенню до 2015 р., з 2016 р. він зріс на 28,2 в.п., у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. зростання відбулося на 5,2 в.п.

Таблиця 2.19

Аналіз наявності сільськогосподарської техніки в аграрних підприємствах
Херсонської області, шт.

Вид техніки	Роки					2018 р. у % до	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2017
Трактори	5700	5600	5900	5664	5633	98,82	99,45
Зернозбиральні комбайни	1037	1101	1088	1074	1105	106,56	102,89
Кукурудзозбиральні комбайни	47	43	37	41	36	76,60	87,80
Бурякозбиральні машини	3	3	2	2	1	38,89	70,00
Дошувальні машини	2124	2250	2376	2502	2628	123,73	105,04
Машини та пристрої для поливу	324	327	330	333	336	103,70	100,90

Джерело: [128-132].

Проведений аналіз та дані таблиці свідчать, що рівень забезпечення сільськогосподарською технікою аграрних підприємств Херсонської області він є не достатнім. Оновлення тракторного парку у регіоні в період 2014-

2016 рр. мало тенденцію до зростання, натомість у 2017 рр. скорочення з попереднім роком відбулося на 236 одиниць техніки, у 2018 р. у порівнянні з 2014 р. – на 1,18%, з 2017 р. – на 0,55 %. По зернозбиральним комбайнам Херсонщина за аналізований період демонструє позитивну динаміку до незначного, але зростання їх кількості, якщо порівнювати 2018 р. з 2014 р., то приріст становить 6,56%, з 2017 р. – 2,89%. Кількість кукурудзозбиральних комбайнів в регіоні з кожним роком скорочується, ця тенденція спричинена суттєвим скорочення посівних площ під даний вид культури, а це обумовлено тим, що наш регіон знаходиться в південно-степовій зоні, де з вологою є проблеми, а з тим що кукурудза вологолюбива, тому нестача води стримує одержання високих урожаїв зерна і аграрні підприємства обирають культури, які більш пристосовані до погодних умов області. Стосовно бурякозбиральних машин, то Херсонщина за даними таблиці на кінець 2018 р. має лише 1 одиницю на всю область, тому як аграрні підприємства вже декілька років поспіль не займаються вирощуванням даної культури взагалі.

В останні роки розвиток зрошення на Херсонщині є одним із пріоритетних напрямів стратегічного плану Уряду України та Херсонської обласної державної адміністрації, дані таблиці нам показують по рокам зростання кількості дощувальних машин. У 2018 р. їх кількість становила 2628 одиниць, що на 23,73% більше у порівнянні з 2014 р. та на 5,04% більше ніж у 2017 р. Машини та пристрої для поливу їх кількість в аграрних підприємствах регіону по рокам не суттєво, але збільшується, якщо порівнювати звітний рік з 2014 р., то в натуральному вираженні зростання відбулося на 12 одиниць або на 3,7 %, у 2017 р. – на 3 одиниці або на 0,9 %. У 2017 р. було залучено в регіон на зрошення 26 млн. грн, за рахунок яких здійснена реконструкція і відбудова насосних станцій в Генічеському, Олешківському, Каховському та Білозерському районах, що дало змогу ввести додатково 3,5 тис. га земель під зрошення. У 2018 р. з державного бюджету було виділено близько 50 млн. грн на реконструкцію зрошувальних систем. Крім того, 20 млн грн виділено з обласного бюджету на розбудову внутрішньогосподарських меліоративних мереж, аграрним підприємствам тільки залишилося забезпечити себе

дощувальними машинами та пристроями для поливу. За 2019-2020 рр. аграрними підприємствами Херсонщини закуплено зрошувальної техніки на 3,4 млн. грн і отримано компенсації (державна фінансова підтримка на придбання нового обладнання та зрошувальної техніки) на суму 1,1 млн. грн (32% від загальної кількості компенсації). На сьогодні розвиток зрошення в регіоні є важливою умовою для реалізації його аграрного потенціалу для країни, збільшення сільськогосподарського виробництва та зміцнення лідерства на аграрних ринках у світі.

Ефективне аграрне виробництво в умовах сьогодення включає в себе виробничо-господарську діяльність, яка побудована за інноваційним типом. Стагнація низки аграрних підприємств Херсонської області зумовлює необхідність систематичного впровадження результатів науково-технічного прогресу. Зважаючи на це повна відсутність інновацій для суб'єктів господарювання призводить до застою виробництва, втрати якості продукції, конкурентних позицій на цільовому ринковому сегменті, що в цілому веде до зниження економічних результатів діяльності. Постійних позитивних змін та зрушень в аграрній сфері можна досягти лиш через перехід на інноваційний тип розвитку в виробничо-господарській діяльності. Так нововведення інколи можуть відіграти вирішальну роль в боротьбі за виживання в конкурентному середовищі, тому затримка з їх розробленням, апробацією та комерціалізацією не повинна затягуватися і це перш за все стосується наукових установ, які безпосередньо задіяні в їх продукуванні. Тому як інформація про нові сорти і гібриди сільськогосподарських культур, породи тварин, технологічні процеси, формування ринків збуту повинна бути доведена в момент її генерації, а не після того, коли вона втратить хоч навіть маленьку частку актуальності, через це суб'єкти позбудуться шансу отримати максимальний ефект і очікувані прибутки.

Стосовно інвестиційного забезпечення аграрних підприємств Херсонської області, то їм доводиться функціонувати в складних умовах соціально-економічних змін, що відбуваються як на мезо- так і на макрорівні. Тому для підтримки виробничо-господарської діяльності агроформування регіону

знаходять у постійних пошуках джерел фінансування з метою підтримки та розширення природно-економічного та інвестиційного потенціалу. Для аграрних підприємств Херсонської області, які обрали інноваційний тип розвитку на сьогодні саме інвестиційні кошти допомагають здійснювати діяльність впроваджуючи нові технології та основним і найпоширенішим джерелом розширення виробництва.

За період 2015-2018 рр. обсяг прямих інвестицій в економіку регіону скоротився на 6766,1 тис. дол. США, або на 3,3%. Зниження інвестиційних надходжень спостерігається за такими видами економічної діяльності Херсонської області: як сільське, лісове та рибне господарство – 13512,4 тис. дол. США (61,5%); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 5825 тис. дол. США (21,3%); ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 993,8 тис. дол. США (16,3%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6467,3 тис. дол. США (32,6%); діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 178,3 тис. дол. США (21,7%). В той же час збільшення прямих інвестицій по регіону відбулося за такими видами діяльності як промисловість на 10,5%, переробна промисловість на 18,6 % та професійна, наукова та технічна діяльність на 55,4%. Практично не змінними залишилися надходження інвестиції на будівництво, тимчасове розміщування й організація харчування, операції з нерухомим майном та охоронною здоров'я та надання соціальної допомоги.

Аналізуючи обсяги виробництва продукції сільського господарства основними категоріями агровиробників Херсонської області, урожайність на аграрних підприємствах регіону та оцінюючи продуктивність праці приходимо до висновку, що покращення ситуації щодо розвитку та нарощення темпів виробництва суб'єктами господарювання можна досягти за рахунок впровадження інноваційного підходу. Для початку це може бути апробовано для певного виду культур чи виробничих процесів, де буде відслідковуватися отриманий ефект з метою внесення коректив на наявні відхилення, що дасть можливість більш раціонально впровадити новацію у господарську діяльність.

Оцінка інноваційної активності підприємств Херсонської області

показує, що масштаби їх інноваційної діяльності за останні роки значно скоротилися (табл. 2.20). Це свідчить і зменшення кількості підприємств, що займаються впровадженням новітніх технологій, а також і спад фінансування такого виду діяльності, низький рівень державної підтримки та й самі підприємства вже не можуть на належному рівні забезпечити за власний рахунок техніко-технологічний розвиток.

Таблиця 2.20

Інноваційна активність підприємств
Херсонської області за напрямками діяльності

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками				
			внутрішні дослідження і розробки	зовнішні дослідження і розробки	придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	придбання інших зовнішніх знань	інше
			тис. грн				
	%						
2014	24,22	90461,7	6076,8	5238,5	77231,9	674,0	1240,5
2015	20,65	70130,5	3953,8	150,8	65957,8	-	68,1
2016	19,79	49799,3	2807,6	107,1	46836,3	-	48,4
2017	15,46	56149,7	2821,4	-	48093,4	-	-
2018	15,05	50245,4	10569,4	-	35733,1	-	-

Джерело: Джерело: [21, 31].

Питома вага підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність в Херсонській області має тенденцію до зменшення, про що свідчать показники і скорочення їх склало в 2018 р. у порівнянні з 2014 р. на 9,17 %. Ця ситуація обумовлена тим, що за аналізований період відбулося скорочення кількості підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, через їх неспроможність забезпечити фінансову підтримку всіх інноваційних процесів. Тому як основним джерелом фінансування витрат на інновації залишаються власні кошти підприємств, а це за аналізовані роки близько 94,9% від загального обсягу витрат на даний вид діяльності. Витрати на інноваційну активність підприємств регіону за період 2014-2018 рр. здійснювалися за такими напрямками: внутрішні та зовнішні дослідження і розробки, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Якщо аналізувати динаміку здійснених витрат для забезпечення інноваційної активності підприємств

регіону, то вона має тенденцію до скорочення, у 2018 р. даний показник становив 50245,4 тис. грн, що на 44,46 % менше ніж у 2014 р. і на 10,52 % – ніж у 2017 р.

На сьогодні за даними Державної служби статистики України на Херсонщині налічується 21 підприємство, що впроваджує інновації їх діяльність відображена в табл. 2.21.

Таблиця 2.21

Інноваційна активність підприємств Херсонської області за загальною сумою витрат та кількістю працівників задіяних у виконанні науково-дослідних розробок

Показник	Роки					2019 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.	16	20	21	19	21	131,3
Загальна сума витрат на здійснення науково-дослідних розробок, тис. грн. з них	33610,4	48804,6	73601,9	81190,7	72220,1	у 2,1 рази
кошти бюджету	26334,4	27241,2	53812,1	55220,6	32885,4	124,9
у т.ч. державного бюджету	25376,2	26502,0	23072,9	24400,7	27053,9	106,6
власні кошти	6831,4	20723,0	18829,8	24986,1	38873,0	у 5,7 разів
коштів організацій державного сектору	-	236,5	150,5	557,3	213,0	90,1
Кількість працівників задіяних у виконанні науково-дослідних розробок, з них	497	683	732	699	557	112,1
дослідники	341	468	509	472	348	102,1
техніки	94	108	84	86	74	78,7
допоміжний персонал	62	107	139	141	135	у 2,2 рази

Джерело: [97, 98]

Оцінивши кількість підприємств Херсонської області, що впроваджують інновації у своїй діяльності за період 2015-2019 рр. існує позитивна динаміка до їх зростання. Порівнюючи базисний рік зі звітним їх кількість зросла на 5 одиниць або на 31,3 %. Такий стан спричинений зростанням грошових надходжень в здійснення науково-дослідних розробок як з державного бюджету, так і за рахунок власних коштів підприємств. Загальна сума витрат на здійснення науково-дослідних розробок у 2019 р. у порівнянні з 2015 р. зросла

у 2,1 рази та становила 72220,1 тис. грн, з яких найбільша частка припадає на кошти бюджету – 45,5 % та власні – 53,8%. Загальна сума власних коштів вкладених в інноваційну діяльність суб’єктів господарювання регіону зросла у 2019 р. у 5,7 разів у порівнянні з 2015 р. Кількість працівників задіяних у виконанні науково-дослідних розробок якщо порівнювати 2019 р. з 2018 р. скоротилася на 142 особи або на 20,3 %. Скорочення відбулося по всіх категоріям спеціалістів, які задіяні в створенні та освоєнні інновацій, але в той же час порівнюючи звітний рік з 2015 р., то по допоміжному персоналу зростання відбулося у 2,2, рази, дослідники – на 2,1 %, але по технікам існує динаміка за аналізований період до їх зменшення і у середньому на 21,3 %.

На сьогодні аграрні підприємства не дотримуються активної позиції щодо необхідності впровадження інновацій у господарській діяльності. Виявлено, що у Херсонській області вважають доцільними використовувати інновації лише 13,9 % підприємств [30], називаючи саме відсутність фінансування головною причиною даного положення (табл. 2.22).

Таблиця 2.22

Фактори, які стримують впровадження інновацій у діяльність аграрних підприємств Херсонської області, %

Чинники	Аграрні підприємства		
	малі (до 100 га)	середні (100-1000 га)	великі (1000 га і більше)
Недостатність фінансування	45	46	53
Відсутність інформації про існуючі інновації	7	8	12
Відсутність державного стимулювання впровадження інновацій	22	17	10
Низька рентабельність інноваційних проєктів	22	17	10
Наявність на ринку домінуючих аграрних підприємств	9	9	19

Джерело: Згруповано автором за даними [30].

Серед великих аграрних підприємств 45% вважають недостатність фінансування головною причиною низького рівня впровадження інновацій у своїй діяльності, серед малих підприємств питома вага даного чинника становить 53%. Для малих підприємств наявність на ринку домінуючих учасників впливає на рівень їх інноваційного розвитку на 19%, тоді як для середніх та великих підприємств його частка становить 9%, що пояснюється

більш впевненішим становищем відповідних суб'єктів аграрного ринку в регіоні. Разом з тим варто зазначити, що значної уваги рентабельності впровадження інновацій віддають саме великі аграрні підприємства Херсонської області, вважаючи даний фактор вирішальним на 22%, тоді як для середніх та малих підприємств він є менш значущим, становивши відповідно 17% та 10%. Завдяки високому розвитку сучасного інформаційного простору, питання поінформованості аграрних підприємств про інновації у галузі не є глобальним, але разом з тим саме 12% малих підприємств Херсонської області не впроваджують інновації через даний фактор, хоча для середніх та великих підприємств він має питому вагу відповідно 8% та 7%.

Незважаючи на не зовсім зростаючі показники в інноваційній діяльності підприємств Херсонської області на сьогодні використання новацій для регіону та суб'єктів господарювання є цілком виправданим та необхідним, адже це матиме позитивний вплив на економічні показники регіону. Дозволить отримати приріст виробництва продукції, підвищити її конкурентоспроможність, розширити ринки збуту, оновити асортимент, знизити матеріало- і енергоємність виробництва.

Виділено основні проблеми з якими стикаються аграрні підприємства Херсонської області в організації управління інноваційною діяльністю [15]:

- відсутній системний підхід до організації управління інноваційною діяльністю на рівні державних та місцевих органів влади, що займаються керівництвом в системі агровиробництва;
- немає механізму управління інноваційним розвитком на рівні підприємств аграрної сфери;
- не розвинена організаційна та інформаційна інфраструктура щодо поширення інновацій серед агроформувань;
- дуже низький відсоток фінансування наукових розробок, а тим більше їх впровадження;
- існує гостра потреба у кадрах, які б володіли практичними навичками у інноваційного управління аграрними підприємствами;
- скорочення частини інвестицій в інноваційні програми розвитку

агровиробництва регіону;

- майже відсутні керівники аграрних підприємств, які мають уявлення щодо того як здійснювати управління інноваціями та впроваджувати модель інноваційного розвитку суб'єкта господарювання;
- використання морально та фізично застарілої техніки та технологій через, що продукція є неконкурентоспроможною, так як рівень енерго- та матеріаломісткості продукції в рази перевищує свій аналог, який вироблений в країнах з розвинутою економікою;
- не забезпеченість аграрного сектору нормативно-правою базою в напрямі розвитку суб'єктів господарювання за інноваційним типом розвитку;
- відсутня регіональна програма щодо інноваційного розвитку аграрних підприємств;
- немає також програми щодо поширення інформації серед агроформування стосовно того як почати та як здійснювати процеси направлення на перехід до здійснення інноваційної діяльності;
- практично відсутній моніторинг щодо процесів здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання регіону в аграрній галузі.

Також до проблемних чинники, що гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств нами віднесено:

- гостра нестача інвестиційних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності;
- низький, а в деяких випадках нульовий рівень фінансової підтримки, як від держави, так і від внутрішніх інвесторів;
- мала частка іноземного фінансування через невисоку інвестиційну привабливість інноваційного сектора для зовнішнього інвестора;
- відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями;
- відсутня стала тенденція до забезпечення інтеграції науки і виробництва, що призвело б до стимулювання підприємств з метою впровадження нововведень у діяльність;
- однакове податкове навантаження як для підприємств, що

займаються інноваційною діяльністю та і ті що її не здійснюють;

- низька купівельна спроможність населення;
- тривалий термін окупності нововведень;
- нестача інформації про нові технології;
- недосконала законодавча база та недостатнє державне

стимулювання інноваційної діяльності.

Зважаючи на всі перераховані чинник, які спонукають до розвитку та впровадження інноваційних розробок, технік і технологій для підприємств регіону, все ж таки потреба в комплексній оцінці інноваційного потенціалу аграрних підприємств вона є і проводиться з метою виявити найбільш ефективних напрямів інноваційної діяльності та вибору оптимальної інноваційної стратегії саме для цього суб'єкта господарювання. Здійснення оцінки інноваційного потенціалу підприємства відбувається в основному враховуючи два підходи: детальний аналіз, під яким розуміють системну оцінку через ряд показників, значення яких розкривають можливості конкретної новації, що впроваджується і діагностичний – проводиться за експертними методами, де аналізується стан суб'єкта господарювання за рядом зовнішніх і внутрішніх параметрів [89].

Зважаючи на всі зазначені проблемні моменти на сьогодні спостерігається тенденція до зниження інноваційної активності товаровиробників і не бажання їх до впровадження нововведень.

Аналіз інтенсивності, активності та готовності підприємств до інновацій вказує на їх низький рівень. Інвестиційна активність по відношенню до фінансування нововведень є першим чинником, який призводить до пасивності з боку суб'єктів господарювання щодо їх впровадження. Такий стан свідчить про майже відсутню потенційну ефективність інновацій та посилення ризиків низької окупності вхідних інвестиційних потоків. За період 2014-2018 рр. частка аграрних підприємств, що займаються інноваційною діяльністю є незначною та в динаміці має хвилюподібний, нестійкий характер. Активізація інноваційної активності знаходить у прямій залежності від підвищення паритету, що досягається за рахунок компенсаційних витрат та додаткового

державного фінансування.

Фундаментальною базою на шляху до впровадження інноваційного типу розвитку є розробка та впровадження дієвих механізмів щодо ефективного використання та оновлення, а в подальшому створення потужної матеріально-технічної бази, яка б відповідала сучасним вимогам стандартизації, новітнім технологіям. Саме від рівня інноваційного розвитку матеріально-технічної бази залежать обсяги випущеної продукції, її якість та конкурентоспроможність.

Суб'єктам господарювання сьогодні слід ставати на шлях інноваційного типу розвитку, це забезпечить осучаснення матеріально-технічної бази, створення ресурсоощадних технологій, розширення застосування маркетингових прийомів, удосконалення системи сертифікації та стандартизації та ін. Завдяки цим позиціям підприємствам вдасться підвищити темпи та переорієнтувати виробництво на випуск інноваційного продукту, який має високий попит на ринку серед споживачів та повністю задовольняє їх своєю якістю та кількістю.

Активна державна політика щодо підтримки впровадження інновацій аграрними підприємствами є інструментом стимулювання їх до використання нововведень у виробничо-господарській діяльності. Першим кроком у цьому повинні стати ряд заходів: зміни у податковій системі (пільгове оподаткування), зниження податкового навантаження на інвесторів (зовнішніх, внутрішніх), які готові та вкладають кошти в інвестиційний розвиток підприємств країни, реалізація програм сприяння міжнародним інвестиціям та введення їх в дію, державне страхування інвестиційних ризиків та інших засобів підвищення інвестиційної привабливості підприємств, що стали на шлях застосування нововведень, створення інформаційно-консультаційних центрів для підприємств з надання дорадчої, консультаційної допомоги з питань освоєння інноваційних розробок і передового досвіду вітчизняних та іноземних товаровиробників. Підприємствам з огляду на це доцільно змінюватися та покращувати організаційну структуру в залежності від змін у зовнішньому середовищі, впроваджувати сучасні методи стимулювання працівників, які продукують нові ідеї, знання щодо покращення процесу виробництва чи

створення інноваційного продукту, забезпечення всіх можливостей у самореалізації кожного працівника.

В наш час зацікавленість держави в розвитку аграрних підприємств за інноваційним типом, повинна бути як ніколи гострою, адже це є однією з умов покращення стану національного господарства. Але щоб суб'єкт господарювання не боявся починати впроваджувати новації для цього на державному або на регіональному рівні слід створювати служби консультування аграрних підприємств щодо впровадження новацій, як один з дієвих економічних механізмів покращення ведення вітчизняного сільського господарства. Метою діяльності служби має стати консультування аграрних підприємств надання знань, практичних навичок, які необхідні сільськогосподарському товаровиробнику для освоєння й застосування ефективніших методів у рослинництві та тваринництві, що призведуть до раціонального використання наявних ресурсів, підвищення продуктивності виробництва й покращить загалом стан функціонування агроформування. Дана служба повинна стати об'єднуючою ланкою між наукою, освітою та аграрним виробництвом. До основних напрямів роботи включають: інформаційний, консультаційний, інноваційний, освітній, виставковий, видавничу діяльність, а також участь у розробці та реалізації ефективної державної аграрної політики, суб'єкти ведення сільськогосподарського виробництва. Тому важливу роль у службі консультування аграрних підприємств повинні відігравати консультанти, діяльність яких спрямована на доведення нових знань до аграрних підприємств та розкриття у фермерів позитивних сторін, формування довіри до впровадження агроінновацій.

Отже, служба консультування аграрних підприємств щодо впровадження новацій це багаторівнева система, яка поєднує ряд інформаційних, консультаційних, ознайомчих, практичних заходів, які направлені на спонукання, зацікавлення, мотивацію вітчизняних аграріїв до впровадження інновацій спочатку в поодинокі виробничі процеси з подальшою переорієнтацією всієї діяльності на інноваційний тип розвитку. Це свого роду інформаційно-інноваційний кластер, що активно взаємодіє з наукою, освітою та

аграрним виробництвом з метою доведення до суб'єктів господарювання інформації для практичного її застосування та освоєння. На початкових етапах фінансова підтримка цієї структури повинна йти зі сторони держави, а вже в ході реалізації її безпосередніх функцій переорієнтовувати на співфінансування, яке буде йти від бізнесу, громадських організацій, самих аграрних підприємств, які виявлять інтерес до отримання інформації щодо сучасних технологічних нововведень в аграрній галузі. Також не останню роль відіграє в цьому плані і формування дієвого науково-освітнього потенціалу, який здатен до взаємодії і безпосередньо з службою консультування аграрних підприємств щодо впровадження новацій зможу активізувати інноваційні процеси в аграрних підприємствах країни.

Реалізація вищезазначеного матиме ряд позитивних наслідків, що дозволить аграрним підприємствам зміцнити їх конкурентний статус, наростити виробничий потенціал, розширити ринковий сегмент та мінімізувати ризики. Інноваційно активні підприємства матимуть значущі конкурентні переваги та пролонгований характер позитивного економічного ефекту, утримуватимуть свої конкурентні позиції та споживача.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що оцінку ефективності використання економічного механізму управління інноваційним розвитком аграрних підприємств слід розпочинати з врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього функціонування суб'єктів господарювання. Тому як здійснюючи аналіз таких показників як валовий збір, зібрана площа, урожайність, наявна площа сільськогосподарських земель, структура посівних площ, виробництво продукції тваринництва, наявність та оновлення технічного парку, фінансове забезпечення становить інформаційну базу для здійснення аналізу стану та якості впровадження інновацій.

2. У структурі посівних площ під сільськогосподарські культури за останні десятиліття нічого не змінюється і найбільшу їх частку становлять зернові та зернобобові культури – 64%, під соняшник – 26%, під іншими культурами (цукровий буряк, картопля, овочеві, плодово-ягідні культури – 10%. Аналізуючи урожайність за видами сільськогосподарських культур, то для

зернових та зернобобових даний показник становив – 48,2 ц/га, цукрових буряків – 423,9 ц/га, соняшнику – 25,9, ріпаку озимого – 25,9 ц/га, сої – 23,2 ц/га, картоплі – 154,6 ц/га. Ріст показника пов'язано зі збільшенні продуктивності посівів, що досягається через правильно сформовані сівозміни, систематичне внесення органічних та мінеральних добрив понаднормово, використання продуктивних сортів тощо.

3. Визначено, перелік інновацій, які позитивно вплинуть на зростання урожайності для аграрних підприємств в сьогодишніх умовах – це застосування нового підходу в технічних та технологічних процесах, що пов'язані з обробіткою ґрунту, внесенням добрив, боротьбою з шкідниками, збором врожаю, селекцією, їх застосування призведе до скорочення фінансових надходжень по статтям витрат, що призведе до отримання бажаних вигод.

4. Пропонуємо альтернативним джерелом у фінансуванні інноваційних процесів підприємствам обрати грошові кошти бізнес-ангелів. Це приватні інвестори, які володіють достатньою кількістю накопичених фінансових ресурсів і готові вкладати в практичні, швидкоокупні ідеї, які згодом перетворюються у прибуткові бізнес-проекти. Перевагами залучення інвестицій в такий спосіб в інноваційну діяльність є участь у підприємницькій діяльності через надання професійних консультацій; проведення тренінгів щодо ефективного управління; контроль і вплив на управлінські рішення компаній; використання сучасних та швидке освоєння нових технологій; значна гнучкість в прийнятті рішень, менші організаційні витрати; ефективний менеджмент.

5. Аналіз виробничої діяльності аграрних підприємств спонукає до проведення оцінки інноваційних процесів, що реалізуються аграрними суб'єктами господарювання. Так за результатами рейтингу Глобального інноваційного індексу Україна у 2019 р. знаходилася на 47 місці, що на 4 позиції нижче у порівнянні з 2018 р. Найкращі дані у 2019 р. були продемонстровані по таким показникам: виробництво нових знань (патенти, винаходи), нематеріальні активи – 17 місце у світі, діяльність вищої освіти – 37, легкість отримання кредитів – 29.

6. Встановлено тенденцію до скорочення кількості суб'єктів господарювання, які займаються науково-дослідними розробками. У 2010 р. наукові та науково-технічні роботи по Україні виконували 1303 організації,

половина з яких відносяться до підприємницького сектору економіки, 39,5% – до державного, 13,7% – вищої освіти і 1 організація – до приватного неприбуткового сектору. Загалом по Україні кількість таких організацій в 2019 р. у порівнянні з 2010 р. зменшилася на 27,09 в.п., у на 2017 р. скорочення відбулося на 1,35 в.п., в той же час порівнюючи звітний рік з 2018 р. їх кількість залишилась незмінною.

7. У ході дослідження виявлені основні проблемні чинники, що гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств різних галузей виробництва: недосконала законодавча база та недостатнє державне стимулювання інноваційної діяльності; гостра нестача інвестиційних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності; низький, а в деяких випадках нульовий рівень фінансової підтримки, як від держи, так і від внутрішніх інвесторів; мала частка іноземного фінансування через невисоку інвестиційну привабливість інноваційного сектора для зовнішнього інвестора; відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями; відсутня стала тенденція до забезпечення інтеграції науки і виробництва, що призвело б до стимулювання підприємств з метою впровадження нововведень у діяльність; однакове податкове навантаження як для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю та і ті що її не здійснюють; низька купівельна спроможність населення; тривалий термін окупності нововведень; нестача інформації про нові технології.

8. До факторів, які становлять вплив на інноваційну діяльність аграрних підприємств нами віднесено: фінансове, інформаційне, нормативно-правове, кадрове, техніко-технологічне забезпечення, розвиток наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок, активізація цифрової трансформації економіки (діджиталізація), використання технологій «big data», «Інтернет речей», соціально-психологічні чинники. Вплив чинників на інноваційну діяльність розкривається в повній мірі через класифікаційні ознаки, які їх характеризують. Запропоновано перелік ІТ-інноваційних напрямів для використання агроформуваннями: картографія, налагодження системи логістики, моніторинг технопарку, здійснення аналітики та планування, використання спеціалізованих CRM та HRM систем, використання мобільних версій програм. Також пріоритетним у вивченні агроінновацій та їх

освоєння в діяльності рекомендовано аграрним підприємства долучатися до стартапів на основі поєднання технологій агровиробництва та ІТ-індустрії до них відносяться: технологія направлена на конструювання агродронів, система CTRM, Agrieue, платформу від Forland, IoT-стартап BIOsens.

9. У Херсонській області вважають доцільними використовувати інновації в сільському господарстві лише 13,9% аграрних підприємств. Серед великих аграрних підприємств 45% вважають недостатність фінансування головною причиною низького рівня впровадження інновацій у своїй діяльності, а серед малих підприємств – 53%. Для малих підприємств наявність на ринку домінуючих учасників впливає на рівень їх інноваційного розвитку на 19%, тоді як для середніх та великих підприємств його частка становить 9%, що пояснюється більш впевненішим становищем відповідних суб'єктів аграрного ринку в регіоні. Разом з тим варто зазначити, що значної уваги рентабельності впровадження інновацій віддають саме великі аграрні підприємства Херсонської області, вважаючи даний фактор вирішальним на 22%, тоді як для середніх та малих підприємств він є менш значущим, становивши відповідно 17% та 10%. Завдяки високому розвитку сучасного інформаційного простору, питання поінформованості аграрних підприємств про інновації у галузі не є глобальним, але разом з тим саме 12% малих підприємств Херсонської області не впроваджують інновації через даний фактор, хоча для середніх та великих підприємств він має питому вагу відповідно 8% та 7%. Головним тенденціям впровадження інновацій в діяльність аграрних підприємств віддається перевага інноваційно-активних підприємств галузі рослинництва, які запроваджують інновації у зрошувальне землеробство; селекцію; новітні засоби догляду за ґрунтом та рослинами; техніко-технологічне оснащення виробництва; логістику.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Структурна модель економічного механізму публічного управління аграрними підприємствами

Системний розвиток аграрного підприємства за інноваційним принципом потребує взаємодії між державним та приватним сектором економіки країни в даній галузі, сприяє генеруванню, накопиченню, трансферу знань, навичок та технологій, що визначають рівень інноваційної конкурентоспроможності кожного окремого суб'єкта господарювання. Це все в собі може об'єднувати створена інноваційна система аграрної сфери, яка поєднує в собі необхідні законодавчі, структурні і функціональні інституції, що допомагають у генеруванні та створенні нових знань, технологій, що відповідають всім правовим, економічним, організаційним та соціальним умовам для забезпечення інноваційного процесу на рівні підприємства. Інноваційна система аграрної сфери це органи державної влади, що створюють дієвий механізм її регулювання, освітня та наукова платформа, які здійснюють генерацію знань та практичну їх апробацію, інноваційна інфраструктура, практичне застосування нововведень безпосередньо на виробництві та оцінка ефекту від їх застосування, що отримує безпосередньо підприємство. Така система повинна включати органи влади, наукові, фінансові установи, інститути, підприємства, фонди щодо стимулювання і допомоги в запровадженні інновацій, виробництво. Ці складові створять дієвий механізм, за допомогою якого інноваційний розвиток аграрної галузі можна вивести на новий рівень (рис. 3.1).

Формування дієвих механізмів публічного управління щодо створення інноваційної системи аграрного сектору повинна базуватися на взаємодії інституцій державного та приватного секторів економіки. Держава повинна

виступати в цьому плані організатором, мотиватором щодо розвитку цієї системи, адже в її інтересах стоїть ефективно здійснювати стратегічний план розвитку економіки країни, де інноваційний підхід є ключовим за всіма видами діяльності. Приватний сектор є основною силою і виконавцем інноваційної діяльності, але в тому випадку, коли вони мають перспективні ринкові прогнози та бачать можливості щодо отримання комерційних вигод.

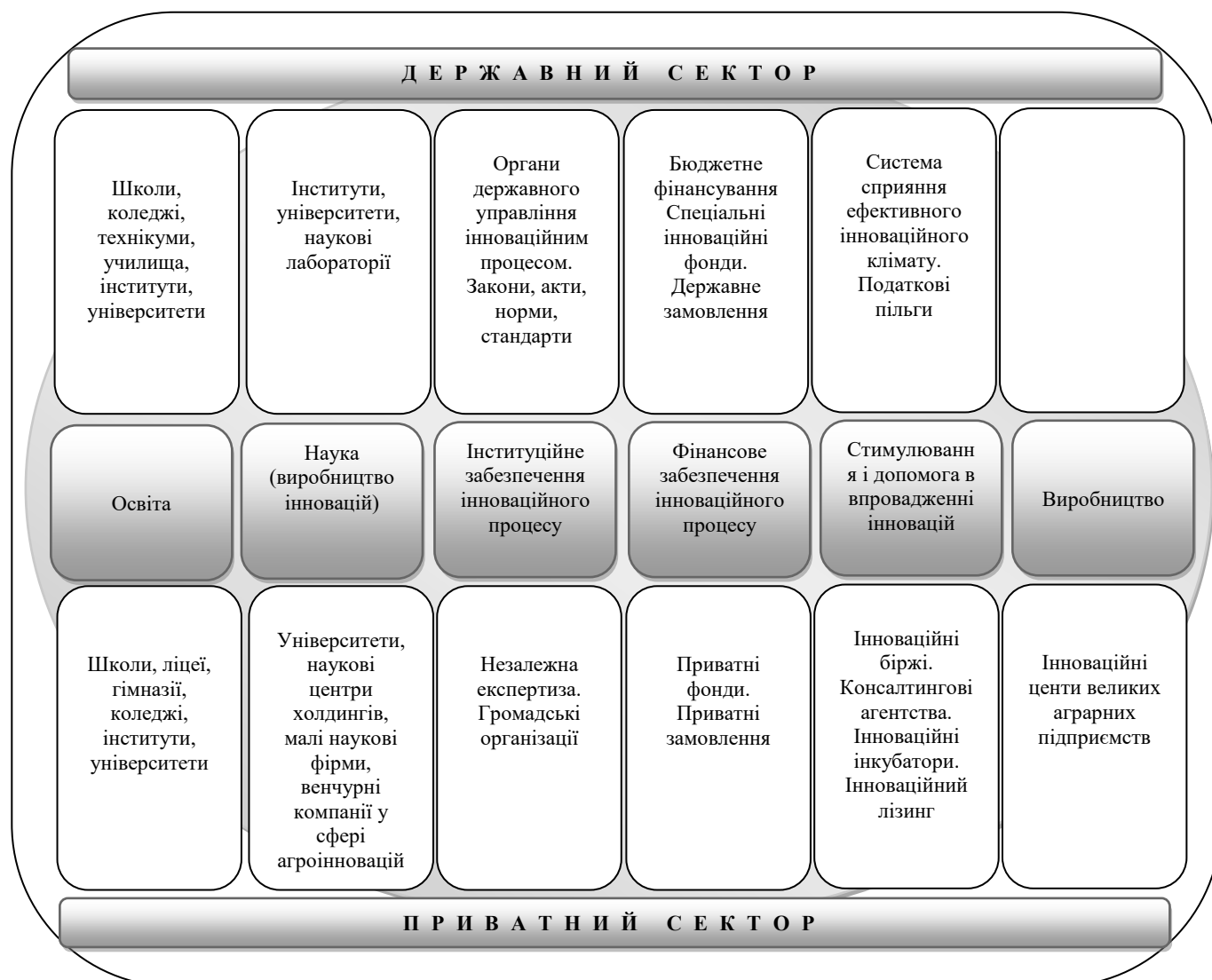

Рис. 3.1. Інноваційна система аграрного сектору економіки України в системі публічного управління

Джерело: розроблено автором

Основою від якої починається зародження новацій для кожної з галузей є освіта – це підґрунтя, на якому відбувається розуміння їх значення, ролі та сприйняття. Тому на цьому етапі держава повинна гарантувати доступність,

якість, забезпеченість комп'ютерною технікою закладів освіти та сформувати дієвий механізм виявлення обдарованої молоді, створення умов для їх навчання і розвитку. Пріоритетним має стати підготовки необхідної кількості інженерно-технічних фахівців, які зможуть забезпечувати відтворення інновації протягом всього її життєвого циклу. В той же час, не останнє місце в створенні агроінновацій посідають фундаментальні та прикладні дослідження, які виступають генератором інноваційних ідей та формують напрями їх ефективного відтворення.

Необхідною умовою успішного функціонування інноваційної системи аграрної галузі є формування її інституційної складової. З боку держави це – міністерства, державні комітети, департаменти, управління, відповідні нормативно-правові акти, норми, правила, стандарти, що створюють умови для здійснення інноваційно-впроваджувальних процесів в сільськогосподарську галузь. Приватний сектор інституційне забезпечення формує через громадськість (громадські організації, ради винахідників, незалежна експертиза тощо).

Важливим фактором в створенні інноваційної системи аграрного сектору є також фінансове забезпечення інноваційного процесу. Тому державі та бізнесу слід об'єднати свої фінансові можливості для вкладення коштів в агроінновації та напрацювати алгоритм дій та виокремити першочергово перспективні напрями виробничо-господарської діяльності з метою залучення інвестора до співфінансування. Грошова підтримка та стимулювання суб'єктів інноваційного процесу знаходяться в безпосередній взаємодії, тому як державі є стратегічно необхідним здійснювати фінансову підтримку інноваційних проєктів, а це вона може зробити через надання пільг, у тому числі і податкових, створити в країні сприятливий інноваційний клімат.

Стартап-центри – підтримка стартапів молоді в сфері агроінновацій на всіх етапах розвитку: від розробки ідеї до її комерціалізації. Дана інституція допоможе креативній молоді реалізувати свої інноваційні бізнес-проєкти пов'язані з аграрним виробництвом, а також створить екосистему, де будуть успішно взаємодіяти інкубатори, інвестори, ментори, фірми, стартапери.

Центри технологічного трансферу, їх функціональна спрямованість полягає в формуванні середовища, яке буде сприятливим щодо здійснення інноваційної діяльності направленої на розвиток аграрних підприємств та трансферу технологій. Центр здійснює пошук кращих інноваційних проєктів вітчизняної молоді, наукової і бізнес-спільноти в аграрній сфері, здійснює оцінку їх інвестиційної привабливості та ефективності в плані застосування аграрними підприємствами безпосередньо у виробничо-господарському процесі, підтримку процесів направлених на комерціалізацію результатів наукових досліджень для інноваційного розвитку суб'єктів господарювання та галузі в цілому. Діяльність центру технологічного трансферу також полягає і в створенні умов для передачі ноу-хау, нових технологій, технологічного обладнання та науково-технічних знань від власника до замовника.

У процесі формування ефективної інфраструктури щодо підтримки і розвитку аграрних суб'єктів господарювання за інноваційним типом, необхідно враховувати позитивний досвід світової практики і вітчизняні умови створення інституцій створення та просування агроінновацій, а також територіально-галузеві особливості, що дозволить поєднати кращі світові моделі з вітчизняними реаліями інноваційного розвитку.

В той же час, парадигма державного управління інноваційним розвитком аграрної галузі повинна змінити свій вектор та перейти від держави-монополіста на процеси, інформацію, винаходи до держави-сервісу для товаровиробників, що забезпечить застосування інновацій починаючи від ідеї до її безпосереднього впровадження. Для реалізації принципу розвитку суб'єктів господарювання аграрної сфери за інноваційним принципом держава зі свого боку повинна розпочати формування висококваліфікованого, мотивованого людського капіталу, який усвідомлюватиме та буде відчувати зацікавленість держави в його професійних здібностях. Здійснюючи ефективне управління виробничими процесами, де в службовій ланці будуть фахівці націлені на кінцевий результат дозволить досягти поставлених цілей щодо збалансованого розвитку виробничо-господарської діяльності на інноваційній основі. Сьогодні результативність діяльності аграрних підприємств залежить і від того на

скільки суб'єкти господарювання поєднують традиційні форми здійснення виробництва та інноваційні, адже саме такий симбіоз може дати поштовх до формування нового вектору розвитку. Тому формування людського капіталу, забезпечення техніко-технологічного оновлення, дотаційний фонд, ефективна державна політики в сфері новаційного переоснащення аграрного сектору та створення дієвої інфраструктури на національному рівні (технопарків, стартап-центрів тощо) зможуть створити передумови, які симулюватимуть аграрні підприємства до здійснення інноваційної діяльності на всіх етапах виробництва.

Функціонуючи в постійно змінних ринкових умовах аграрному підприємству доводиться постійно вдосконалюватися, впроваджувати сучасні технології в галузі, що дозволить зберегти та зміцнити позиції суб'єкта господарювання в конкурентному середовищі, закріпитися чи завоювати новий ринковий сегмент. Для практичної реалізації цього агроформуванню необхідно застосовувати специфічні засоби, способи, методи в галузі, що будуть максимально результативними для підприємства та дозволять йому вибудувати відповідну траєкторію стратегічного розвитку за інноваційним типом. Впровадження стратегії управління інноваційним розвитком для агроформування це врахування потреб при випуску продукції як з боку споживача, виробника так і особливостей ринку збуту. Стратегія передбачає здійснення перспективних заходів та прийняття актуальних рішень, які суб'єктом господарювання можуть використовуватися в залежності від кризовості моменту в ході виробничо-господарської діяльності. Інноваційний розвиток аграрного підприємства ефективний в дії, якщо враховуються всі фактори галузі та групи їх впливу, де реалізується чітка управлінська позиція, яка здійснює контроль в системі виконання дій та має альтернативи для прийняття рішень щодо ситуації, яка відтворює реальний стан впровадження та використання новацій. Стратегія управління щодо інноваційного розвитку аграрного підприємства містить набір правил для прийняття рішень в плані здійснення суб'єктом господарювання інноваційної діяльності. Всі ці правила об'єднані в чотири групи рис. 3.2.

I група правил	II група правил	III група правил	IV група правил
Використовуються для оцінки поточного стану діяльності фірми та на перспективу	Формують взаємовідносини підприємства з його зовнішнім оточенням	Установлюють взаємовідносини в середині підприємства	Проведення оперативної роботи підприємством

Рис. 3.2. Правила стратегічного управління враховуючи інноваційний тип розвитку підприємства

Джерело: згруповано автором.

Рисунок 3.2 характеризує послідовність дій, виконання яких формує передумови для впровадження нововведень у виробничо-господарську діяльність. Перша група правил направлення на аналіз поточного стану функціонування підприємства та оцінку наявних або можливих ризиків, що викликані інноваційними перетвореннями. Друга група – визначає, які види продукції та технології суб'єкт господарювання впроваджуватиме і формує набір методів, способів згідно яких та за рахунок яких дотягатиметься набуття конкретних переваг над існуючими конкурентами. Третя група – налагоджує позитивний клімат всередині підприємства зі всіма структурними підрозділами з метою формування чіткості в діях по відношенню до здійснення інноваційної діяльності. Четверта група – спонукає суб'єкт господарювання до пошуку сучасних технологій в галузі, для того щоб досягти високих показників продуктивності та ефективності діяльності. Реалізація цього можлива за рахунок застосування інноваційного підходу в системі управління підприємством, яка буде включати взаємодію всіх факторів розвитку та враховувати чинники зовнішнього середовища з метою формування результативного науково-технічного оточення організації. На сьогодні інноваційний принцип розвитку аграрних підприємств базується та враховує стан національної інноваційної системи країни, який зараз дещо пригальмований, через ряд чинників:

- відсутність сформованої концепції пріоритетів щодо державного

підходу в плані інноваційного розвитку національного господарства;

- проблеми з науковою та науково-технічними сферами, в тому числі і з фінансовою складовою;
- низька інноваційна активність, що проявляється у вітчизняних підприємствах;
- неготовність до ризиків суб'єктів господарювання, страх втрати того, що мають.

У той же час застосування інноваційного підходу аграрними підприємствами можна розпочати з регіонального рівня за рахунок створення відповідних програм, розробки концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року щодо ефективного впровадження нововведень. Освоєння інновацій агроформуваннями за ефективного стратегічного управління веде до поступового створення передумов для прискорення науково-технічного прогресу безпосередньо в галузі. При цьому аграрне підприємство отримує в процесі виробничо-господарської діяльності ефект, який виражається у додатковому виході продукції з одиниці площі, скороченні витрат на одиницю продукції та зростанні доходу. Натомість реалії сьогодення не дозволяють підприємству отримати того бажаного ефекту від впровадження результатів науково-технічного прогресу галузі та покрити всі фінансові витрати, які були направлені за даним напрямом [5].

Ринкове середовище примушує аграрні підприємства шукати шляхи щодо вдосконалення своєї діяльності, а це перехід на нові, екологічні, мало- та безвідходні технології, пошук, освоєння та виробництво нових видів продукції, ефективне використання наявних ресурсів, а це стосується не тільки основних факторів виробництва, а й інтенсивне застосування можливостей, які зараз надає інтернет ресурс для просування та реалізації агропродукції та супутніх послуг. Важливим також в цьому процесі є раціоналізація та підвищення ефективності, якості всіх напрямів в діяльності суб'єкта господарювання, а для цього необхідно провадити належну організаційно-інноваційну роботу, що полягає в створенні механізмі управління суб'єктом господарювання з

використанням інноваційного підходу на всіх етапах його здійснення. Механізм поетапного здійснення публічного управління аграрними підприємствами за інноваційним принципом відображено на рис.3.3.

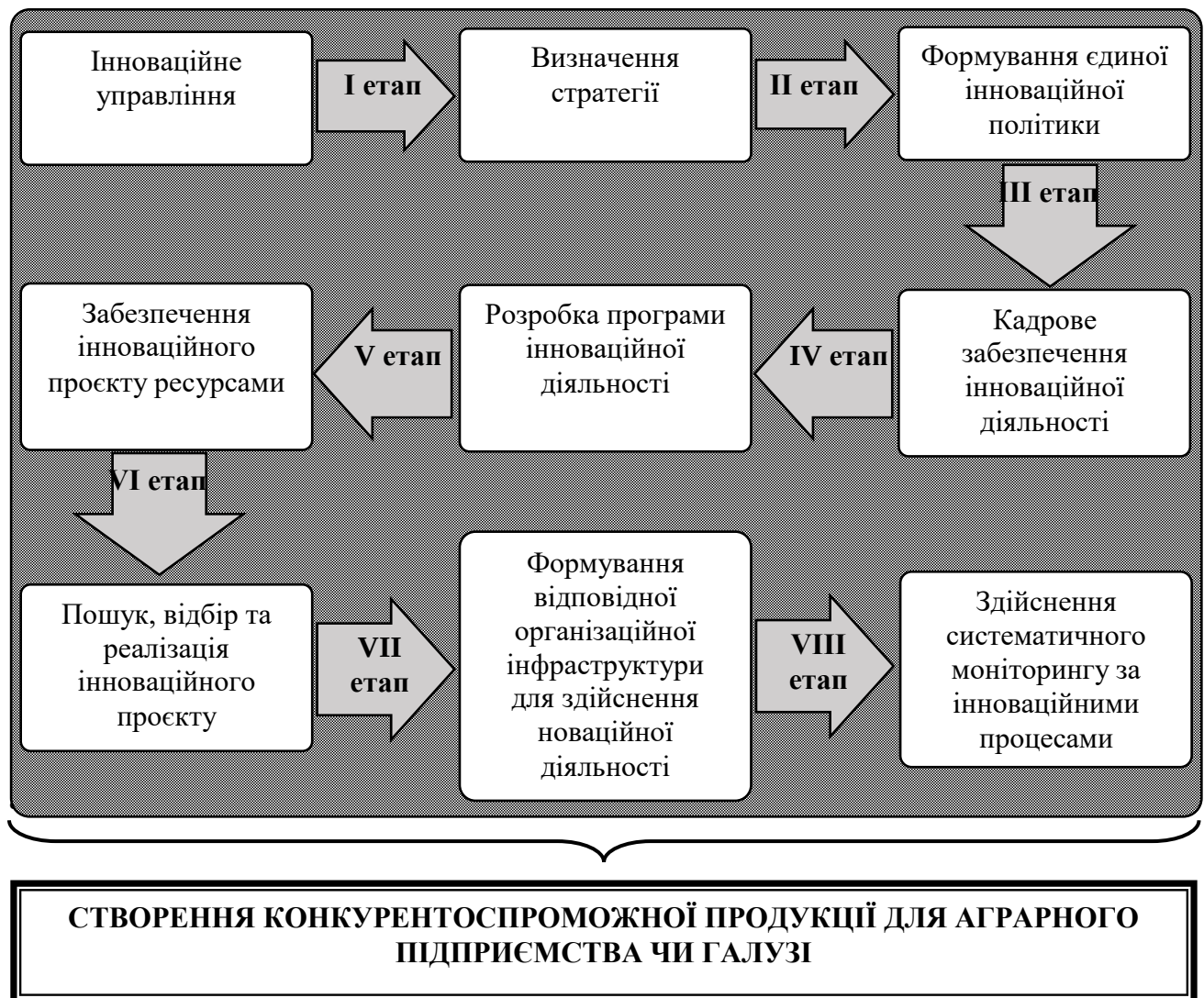

Рис. 3.3. Механізм поетапного здійснення стратегічного управління аграрними підприємства за інноваційним підходом в системі публічного управління

Джерело: розроблено автором.

Стратегічне управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств являє собою багатоетапний процес, який включає вісім взаємопов'язаних дій між собою, які призводять до створення або впровадження конкурентоспроможної продукції, тим самим реалізуючи свою інноваційну стратегію, а як результат підприємство отримує бажаний ефект у вигляді розширення клієнтської бази, збільшення обсягів виробництва, реалізації та

прибутку. Структурно інноваційне управління реалізовується виходячи з загально прийнятої стратегії розвитку підприємства, яка повинна передбачати розробку та здійснення інноваційної політики в межах окремого суб'єкта господарювання. Наступними етапами йде формування ефективного кадрового забезпечення інноваційної діяльності, який володіє компетентностями для розробки і реалізації новаціної програми. Для цього слід володіти фінансовими, техніко-технологічними, інформаційними ресурсами, які виходячи з програми забезпечать відбір та впровадження інноваційного проєкту, створять належну інфраструктуру та проведення моніторингу, щодо ефективності впровадження і якщо будуть відхилення, то здійснюватимуть коригування з метою мінімізації виникнення ризиків.

Отримання позитивного ефекту від впровадження нововведень можна за рахунок правильного підходу до організації інноваційного процесу на аграрних підприємствах, який полягає у виділенні блоків при взаємодії яких відбувається створення поетапної схеми з реалізації інноваційної діяльності. Схема організації інноваційного діяльності аграрного підприємства відображена на рис. 3.3, який включає чотири блоки та їх функціональні особливості, а в сукупності це відображає процес взаємопов'язаних дій, які створюють умови для освоєння інновацій у виробничому процесі.

Наведена схема демонструє два блоки, з яких перший носить загальний характер та включає блоки організаційно-управлінський, аграрної науки, інформаційно-консультаційного обслуговування, здійснення аграрного виробництва. Організаційно-управлінський блок господарської діяльності аграрного підприємства відповідно до прийнятої стратегії реалізації інноваційного розвитку формує набір методів, способів використовуючи, які відбувається виконання завдань та реалізація функцій щодо досягнення мети стосовно здійснення виробничого процесу з використанням інноваційних технологій. Також на хід здійснення управління впливають маркетингові дослідження ринку, вивчення думки споживачів, співпраця з посередниками та партнерами. Тож коли існує у керівника досліджена інформація та проведений її результативний аналіз перерахованих факторів, щодо впровадження інновацій у виробництво це зумовлює

прийняття виважених рішень, щодо чіткості виконання управлінських функцій, що значною мірою покращує результативність інноваційної діяльності для суб'єкта господарювання. Стосовно блоку аграрні науки, то вплив на цей сегмент аграрне підприємство має опосередкований, безпосередній вплив йде з боку держави та регіону в плані систематичного виділення коштів на здійснення всіх етапів наукових досліджень в аграрній галузі, а розроблені новації є механізмом щодо розвитку інноваційної діяльності на рівні досліджуваних підприємств.

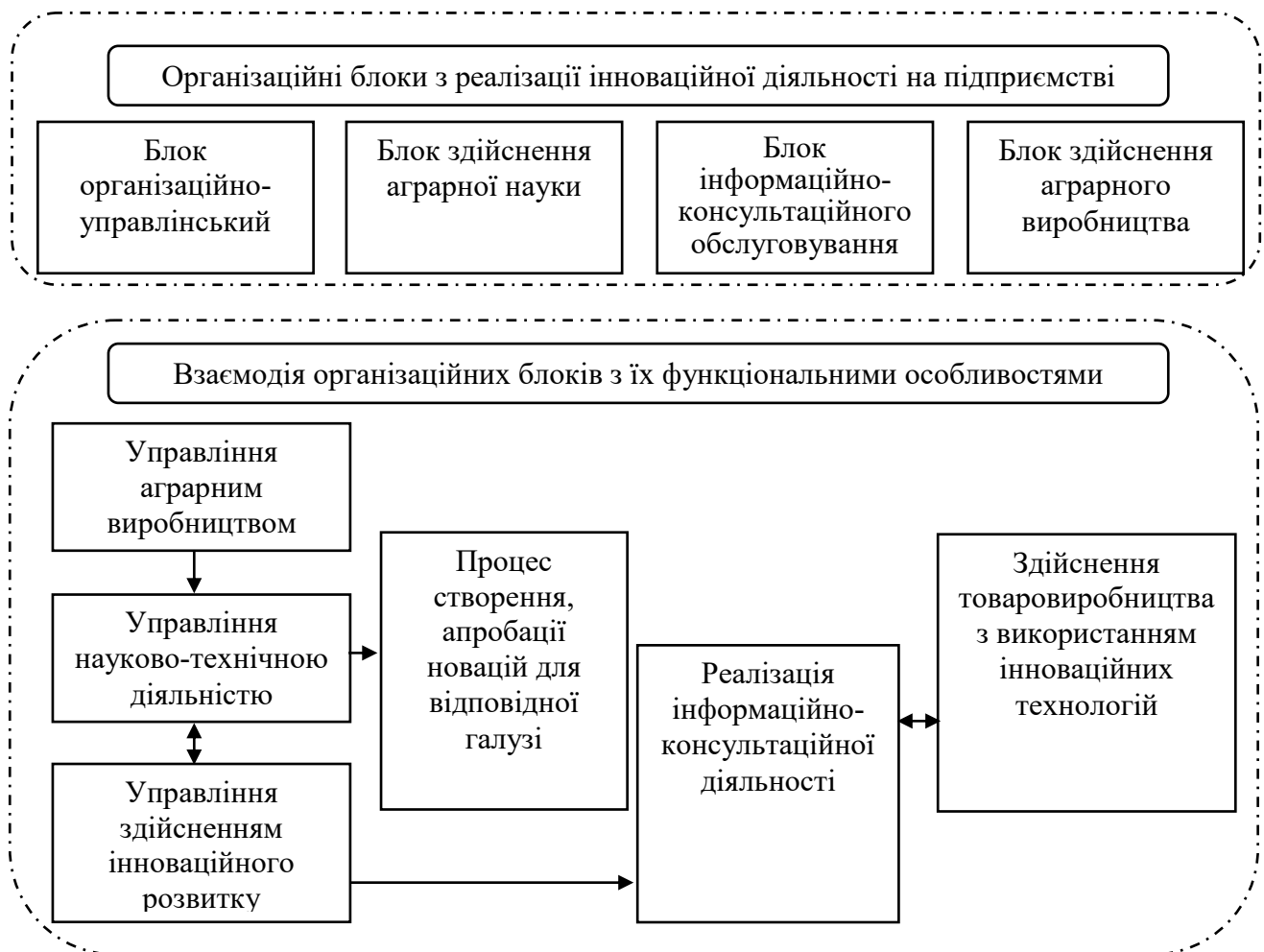

Рис. 3.4. Схема реалізації управлінських рішень в системі забезпечення інноваційних процесів господарській діяльності аграрних підприємств

Джерело: сформовано автором.

Даний блок включає проведення фундаментальних та прикладних досліджень, які є базою створення новацій, а також він передбачає поєднання комплексу знань і рекомендацій стосовно пристосування новацій до конкретних природно-кліматичних і економічних умов, які забезпечать прискорення науково-технічного прогресу в аграрній сфері. Для того щоб

вітчизняна наука створювала найефективніші інновацій в аграрній галузі, то перед тим як переходити до продукування новацій слід вивчити та дослідити взаємозв'язок з аналогічними дослідженнями в зарубіжних країнах, а це в свою чергу дозволить підтримувати високий рівень технічних, технологічних, організаційно-економічних знань та створювати інновації з високою продуктивністю, що дозволить отримати суб'єкту господарювання бажаний ефект від їх застосування [95].

Ризик в створенні нового передбачає вивчення значного об'єму інформації та проведення консультацій стосовно реалізації того чи іншого процесу, механізму, тому в цьому процесів блок інформаційно-консультаційного обслуговування відіграє значну роль як на етапі створення новації так і під час її безпосереднього введення в виробничо-товарний оборот та освоєння безпосередньо в галузі. Тому якщо підприємство може собі дозволити створення інформаційно-консультаційної служби, то вона тільки підсилювати його переваги з поміж інших підприємств. В її функції входить не тільки займатися просвітницькою діяльністю в сфері застосування новацій, а й сприяти тому, щоб підприємство дізнавалося заздалегідь про прогресивні технології та механізми їх застосування у виробничих процесах. До функцій блок інформаційно-консультаційного обслуговування відносяться також підготовка і перепідготовка кадрів на підприємствах в плані освоєння сучасних новацій, які з'являються на ринку агропромислового виробництва. Для того щоб реалізовувати вище зазначені функції до компетенцій блоку належить підтримка зв'язків з науковими та освітніми установами, що сприяє прискоренню науково технічного прогресу безпосередньо для суб'єкта господарювання. Успішне освоєння інновацій у виробництві є завершальним етапом інноваційного процесу, після чого можна говорити про їх негативні чи позитивні сторони для господарської діяльності аграрного підприємства. В той же час, для досягнення максимуму позитивного ефекту між кожним блоком з реалізації інноваційної діяльності в аграрному підприємстві повинна існувати взаємоузгодженість в діях і чітко налагоджений процес на кожному етапі запровадження новації щодо максимально швидкого його пристосування до

існуючих виробничих умов [5].

Кожен з розглянутих організаційних блоків має ряд своїх функціональних особливостей, які розкривають взаємозв'язок один з одним та підкреслюють свою нерозривність і єдність в процесі налагодження інноваційної діяльності суб'єктом господарювання. Здійснюючи управління аграрним виробництвом та вивчення механізмів його роботи призводить до дослідження розробок в галузі, які продиктовані науково-технічним прогресом, що потім спонукає підприємство бути орієнтованим на інноваційний тип розвитку. Запускаючи кожен функціональний етап по блокам в інноваційному процесі суб'єкт господарювання приходить до пошуку шляхів щодо створення, апробації новачків безпосередньо під особливості аграрної специфіки ведення господарства. В той же час ефективно використовувати нові знання щодо реалізації всіх механізмів пов'язаних з інноваціями не можливе без здійснення інформаційно-консультаційної діяльності, яка розкриває всі наявні сучасні інноваційні технології аграрної галузі, які можуть здійснити, не аби який вплив в плані покращення та пришвидшення інноваційного розвитку на підприємстві. Це інформація про технології й організацію виробництва та сучасні особливості переробки сільськогосподарської продукції, засоби механізації й автоматизації технологічних процесів, сорти рослин і породи тварин, нові форми організації управління, кон'юнктуру ринку продукції та матеріальних ресурсів слугує найважливішою складовою процесу управління стійким економічним розвитком аграрного підприємства. Тому в час розвинутих наукових технологій інформація як ніколи для агроформування є важливою і спроможна забезпечити сталий розвиток суб'єкта господарювання та створити передумови для формування стійких конкурентних переваг на цільовому ринковому сегменті з подальшим завоюванням інших ринкових ніш. Джерелами отримання такої інформації для аграрного підприємства в нашій країні є освітні установи, наукові організації, суб'єкти продовольчого ринку, органи законодавчої і виконавчої влади, тісна співпраця та взаємодія з ними є передумовою, що суб'єкт господарювання використовуватиме саме ті новачки, які зараз на часі, що дозволить вітчизняним агроформуванням використовувати біотехнології і

генну інженерію. Сільськогосподарські товаровиробники використовують різні види інформації: науково-технічну, виробничу, управлінську. Використання різних джерел інформації, її обробка та зберігання дають можливість приймати виважені рішення з питань сталого розвитку аграрних підприємств.

Зважаючи на всі створені умови для функціонування аграрних підприємств та їх орієнтацію на інноваційний тип розвитку їм слід пройти шлях до створення ефективної інноваційно моделі діяльності суб'єкта господарювання. Ключові елементи даної моделі повинні спонукати агроформування до підвищення інтенсивності відтворення інноваційних процесів, які здатні забезпечити прискорення темпів зростання виробництва у короткий період часу. Адже на сьогодні існує високий рівень як внутрішньої так і зовнішньої конкуренції, яку можливо подолати через швидку орієнтацію на зміни та пристосування до них. Цього можливо досягти застосувавши одну з інноваційних моделей, яка стане базою розробки стратегії економічного розвитку підприємства та визначальною основою для формування загальної корпоративної стратегії. Вона перш за все передбачає зміни у системі економічної діяльності суб'єкта господарювання, його організаційній структурі та у підходах до управління. Вибудована модель інноваційного розвитку підприємства згідно врахованих всіх його особливостей дозволить систематично та поетапно згідно прописаних підходів здійснювати всі перетворення в організації і вплив змін буде не такий глобальний, а поступовий. Це вербальний, графічний опис послідовності дій завдяки, яким здійснюється вся організація та управління інноваційними процесами. Тому суть моделі інноваційного розвитку підприємства полягає у створенні мотиваційних чинників, залученні рушійних сил і джерел, підборі методів, інструментів, організаційних, управлінських та фінансових механізмів завдяки яким буде здійснюватися генерування й комерціалізації інновацій в організації.

На сьогодні виділяють шість моделей інноваційного розвитку, обравши одну з яких підприємства зможуть переорієнтувати чи спрямувати свою діяльність на інноваційний тип. До переліку таких моделей відносять: інтерактивну модель; мережеву модель інновацій; модель «відкритих»

інновацій; модель інтегрованих бізнес-процесів; модель попиту інновацій; модель пропозиції інновацій.

Кожна з представлених моделей підбирається індивідуально для кожного суб'єкта господарювання виходячи з специфіки їх галузі та тих секторів економіки, де вони безпосередньо здійснюють свою діяльність.

Для агроформувань доцільно обрати синтез двох моделей – мережево-інтегрованих бізнес процесів. Пріоритетами якої повинні стати процеси, які передбачатимуть поєднання зусиль у напрямі інноваційної діяльності суб'єкта господарювання з постачальниками, посередниками, споживачами, акцент на формування та входження підприємства у стратегічні інноваційні альянси, розвиток в середині підприємства різних форм інноваційного співробітництва. Також дана модель базується на постійній внутрішній взаємодії та обміні потоками інноваційних ідей отриманих як від зовнішніх та і від внутрішніх джерел інформації. Враховуючи специфіку аграрного виробництва така обрана модель для них враховує, що суб'єкти господарювання систематично повинні впроваджувати нові технологічні досягнення НДДКР, що дозволяють оптимізувати витрати, забезпечити концентрацію фінансових ресурсів на перспективних напрямках діяльності. Використання цієї моделі розкриває для підприємства максимальні можливості для інноваційного розвитку та комерціалізації нововведень, створює перспективи для формування ефективних конкурентних переваг на цільовому ринку. Пік результативності застосування мережево-інтегрованих бізнес процесів настає коли починають застосовуватися дієві механізми, що спонукають агроформування до інноваційного співробітництва всередині та створюються мережі, які пов'язують організацію з іншими фірмами, науковими центрами, дослідницькими лабораторіями тощо.

Модель інноваційного розвитку аграрного підприємства повинна обов'язково базуватися на використанні всього кола наявних можливостей з метою формування дієвого потенціалу, який би підсилював інноваційний розвиток суб'єкта господарювання. Дана модель повинна включати окремий обов'язковий підхід, який базуватиметься на аналізі зовнішнього середовища (пошук «відкритих» інновацій) діяльності агроформувань, що розкриє можливості для отримання ідеї щодо

існуючих нових потреб ринку або створених нових технологій, які сьогодні є найбільш актуальному на ринку та в аграрній галузі. Використовуючи систему пошуку «відкритих» інновацій відбувається вивчення нових можливостей для нововведень, які не тільки пов'язані з споживачами, постачальниками, але й враховуються наукові відкриття фахівців-експертів з інших галузей, зацікавлених осіб, студентство. Здійснюючи системний моніторинг та вивчення зовнішнього середовища це дозволяє сформулювати чіткі цілі щодо інноваційного розвитку з використанням досягнень НДДКР, при цьому налагодити співробітництво з передовими підприємствами галузі в цьому напрямі, це все дозволяє мінімізувати витрати ресурсів матеріальних, часових, фінансових та по можливості об'єднати унікальні ресурси для завоювання не тільки внутрішніх, а й зовнішніх ринків.

Ця модель також повинна враховувати регіональні особливості ведення сільськогосподарської діяльності та рівень готовності до впровадження інновацій. Даний рівень визначається виходячи з типу суб'єкта господарювання, які бажають інноваційно розвиватися і до них відносять:

1) новаторів – мають всі наявні ресурси та вже сьогодні готові до впровадження передових інноваційних технологій галузі (високий рівень готовності до впровадження нововведень);

2) організації – мають бажання та високі ризики гальмують їх шлях інноваційного розвитку, але вони готові застосовувати нововведення після первинної апробації в інших суб'єктах господарювання (середній рівень готовності до впровадження нововведень);

3) підприємства – використовують тільки широко розповсюджені технології, які були апробовані довгий час декількома суб'єктами господарювання (низький рівень готовності до впровадження нововведень).

Тож інноваційна модель розвитку аграрного підприємства включає та виходить з аналізу інноваційну діяльність суб'єкта господарювання, що здійснюється на даний момент. Базисом цієї діяльності є розкриття внутрішніх можливостей, які призведуть до посилення інноваційного потенціалу підприємства, аналіз зовнішнє ринкове середовище функціонування агроформування, а також створення умов для налагодження ефективної інноваційної інфраструктури ринку.

Дано модель спонукає суб'єкт господарювання та обґрунтовує необхідність у постійному генеруванні інноваційних ідей, налагодженні співробітництва та системній інформатизації щодо новостворених технік, винайдення нових технологій тощо, адже вчасно використана потрібна інформатизація призводить до налагодження більш ефективної діяльності та приближує до досягнення поставлених стратегічних цілей. Здійснюючи аналіз зовнішнього ринкового середовища перш за все враховуються мікро- і макромартингові чинники. Найбільш впливовими з першої категорії є такі: конкуренти, постачальники, споживачі, контактні аудиторії, а до другої – політико-правові, економічні, демографічні, соціально-культурні, науково-технічні. В свою чергу внутрішня система в моделі вона включає аналіз, систематизацію, контроль щодо налагодження в середині інфраструктури компанії, її логістичних зв'язків, розвитку технологій, управління трудовими ресурсами, матеріально-технічного забезпечення, виробництва, маркетингової складової, обслуговування тощо.

Під інфраструктурою підприємства розуміють налагоджену систему управління та планування кожного виробничого процесу задля повного виключення всіх можливих втрат і дотримання принципу «точно в час» при виконанні за планових робіт із раціональним використанням ресурсних можливостей. Ефективна реалізація цього відбувається за рахунок використання сучасних інноваційних концепції управління: концепція Lean Management (ощадне управління), Total Quality Management (комплексне управління якістю), Business Process Reengineering (реінжиніринг бізнес-процесів), Change Management (менеджмент змін), Benchmarking (бенчмаркінг), Time Business Management (управління бізнес-часом) Використовуючи одну з запропонованих концепцій ймовірність усунення витрат зростає, а це для суб'єкта господарювання може значно підвищити ефективність його роботи [94].

Розвиток технологій – це той напрям, який є пріоритетним, безумовним у здійсненні інноваційної діяльності підприємства. Характеризується він готовністю суб'єкта господарювання до технологічних новацій, здійснення науково-дослідних розробок у сфері виробництва, реалізації, обслуговування, досліджень. Для аграрних підприємств це спонукає до підвищення врожайності

сільськогосподарських культур, усуває надлишкову зайнятість переводячи її на автоматизаційні процеси, раціональної організації виробництва, а також приводить до здійснення НДДКР, а також вивчення погодно-кліматичних умов для здійснення селекції рослин та винайдення тих культур, які будуть пристосовані до них, при цьому не поступаючись в обсягах валового виробництва й отриманого врожаю. Також технологічні розробки зараз повинні направлятися на три базові інноваційні напрями в розвитку аграрного підприємства, що планує ефективно працювати за інноваційним типом, а це точне землеробство, інновації в обліку та аналізі полів, ERP-системи управління компанією, проведення діджиталізації Застосування першого напрямку призводить до заощаджень на добриві в середньому 15%, паливі та ЗЗР та дозволяє здійснити оптимізацію в управлінні полями. Третій пріоритет – це контроль за розрізненістю земельних масивів на полях господарства та керування значною кількістю працівників, що задіяні безпосередньо у виробничому процесі. Дані напрями допоможуть підприємству в першу чергу мінімізувати наявні наслідки посухи та остаточно не втратити фактичну урожайність. На сьогодні вітчизняним аграрним підприємствам слід переорієнтувати фокус направлення інновацій із посилення контролю і протидію розкраданню на збільшення врожайності та загальної ефективності виробництва [94].

Інновації в системі управління трудовими ресурсами базується на створенні ефективної, новаторської моделі щодо відбору професійних працівників, які вміють працювати в команді, віддаються роботі і знають, що таке працювати на результат. Така система включає застосування провідних схем навчання та періодичної атестації персоналу, адже інформація в галузі про інноваційні розробки змінюється повсяк час і треба знати як їй вміло скористатися, щоб отримати бажаний ефект. Це спонукає підприємства бути зацікавленим в організації участі його працівників у різного роду тренінгах, дорадчих навчаннях, що проводяться через навчально-практичні центри та центри атестації кадрів. Це одна із платформ, де відбувається обмін досвідом у сфері передових технологій галузі, практичне моделювання їх застосування, генерування ідей та оцінка можливого отриманого результату, розгляд закордонних технологічних механізмів щодо покращення діяльності підприємств. Розвиток працівників та систематичний кваліфікаційний їх ріст не

дозволить суб'єкту господарювання бути в стані застою, а спонукатиме його до поступового, але систематичного розвитку та посилення конкурентних переваг.

Ефективні логістичні комунікації, системи, налагоджена інфраструктура – це ключові показники моделі та додаткові можливості для суб'єкта господарювання, що показують вдале використання інновацій підприємством. Тому система управління в цьому напрямі повинна поєднувати в собі ключові принципи логістики (системності, оптимальності, гнучкості) та сучасні маркетингові підходи, які враховують особливості сільськогосподарської галузі та спонукають до створення ефективної моделі логістичних взаємозв'язків. Базою для них повинна стати інформаційна логістична система, яка акумулюючи та аналізуючи світові новаторські методи в логістиці дозволить використати досвід для управління процесами на регіональному рівні. Застосування інноваційного підходу в логістиці підприємства дозволяє досягти суб'єкту господарювання такого позитивного ефекту: скорочення простою обладнання, налагодити партнерські взаємовідносини з постачальниками, скоротити виробничий цикл та мінімізувати витрати, а також збільшити термін зберігання продукції, тим самим підвищити її якість. За рахунок використання інноваційних технологій в логістичній інфраструктурі вдасться наблизитися до подолання таких проблем з якими зараз стикається вітчизняний підприємець: технологічне відставання транспортної системи; недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури в цілому; недостатня кваліфікація кадрів; нестача інвестиційних коштів [24]. Подолання цих проблем можливо через налагоджену агрологістику починаючи від планування, реалізація і контролю виробничого процесу до отримання продукції споживачем. А це включає оцінку наскільки продуктивно й ефективно проходить потік і зберігання продукції, відповідної інформації в аграрному підприємстві від точки виникнення ідеї виробництва інноваційного продукту до точки споживання, заради задоволення потреб кінцевого споживача. Тому на сьогодні логістика, яка враховує інноваційні технології галузі повинна бути достатньо гнучкою, задовольняти різні вимоги та бути максимально високої корисності для споживача.

Основним етапом, який підпадає під інноваційні зміни є саме виробнича діяльність підприємства, яка є ключовою у технічній та технологічній

переорієнтації. Це стосується удосконалення процесів обробки, збирання, зберігання, обслуговування обладнання та випробування нових зразків, винайдення оптимальних видів культур, які виходячи із всіх параметрів повністю зможуть задовольнити господарство. Тому інноваційний підхід в аграрному виробництві ще дозволяє аграріям вирішити питання як виробляти більше продукції при цьому за меншої кількості використаних сільськогосподарських земель. Цього можливо досягти оптимізувавши технологічні процеси в аграрному виробництві, за рахунок впровадження цифрового сільського господарства, яке визначає методи завдяки яким здійснюється управління з використанням цифрових технологій і біотехнологій. Саме ці технології визначають оптимальні показники внесення добрив, препаратів для боротьби із шкідниками, за допомогою них здійснюється вивчення молекулярно-біологічних, молекулярно-генетичних процесів у різного роду рослин та відбувається створенням нових і поліпшенням уже існуючих сортів культур виходячи з наявних потреб та зважаючи на глобальні зміни клімату. Використання біотехнологій в сільському господарстві це інноваційний підхід, який дозволяє створення високопродуктивних і стійкі до шкідників, хвороб, гербіцидів сорти рослин і тим самим підвищує ефективність сільського господарства. За даною технологією здійснюється також розробка нових регуляторів росту для рослин, мікробіологічні засоби захисту рослин від хвороб і шкідників, бактеріальні добрива. Одним з ефективних напрямів біотехнологій для аграрних підприємств є утилізація побічної продукції рослинництва і виробництва з неї біогазу, пального, високоякісних і екологічно чистих органічних добрив. На сьогодні на вітчизняному ринку агроінновацій компанія Bayer розробляє додаток-визначник бур'янів для ідентифікації програмою бур'яну, це дозволить вчасно зреагувати на початок забур'янення на полі та прийняти заходи, щодо визначення оптимальних методів, щоб їх прибрати з мінімальними пошкодженням при цьому посівів.

Налагодження співпраці, для створення спільної інноваційної інфраструктури та здійснення генерування новаторських ідей для агроформування враховуючи всі фактори впливу може відбуватися через інноваційні центри, інноваційні бізнес-інкубатори, технопарки, наукові парки, індустріальні парки, центри трансферу

технологій, технополіси, науково-технічні вільні зони, технологічні платформи.

Рис. 3.5. Структура економічного механізму публічного управління агроінноваційними процесами на підприємствах

Джерело: розроблено автором.

Для економічного розвитку регіону, а особливо, якщо його спеціалізація – це аграрне виробництво, то в межах області, в тому числі як іміджева складова є пріоритетним створення інноваційних кластерів, які будуть об'єднувати в одну сукупність інноваційні організації різних спрямувань, що дозволить їм обмінюватись досвідом, переймати передові технології, що створять передумови для їх ефективної діяльності та у підсумку сприятиме нарощенню економічних показників регіону.

Беручи до уваги кожен з складових інноваційної моделі розвитку можна говорити про те, що вони набуваючи цінності для суб'єкта господарювання стають потенційним джерелом його конкурентних переваг. А це створює передумови та спонукає агроформування до пошуку, прийняття все більш нових, сучасних інноваційних ідей та рішень. Кожна складова можливостей формує для суб'єкта господарювання план дій та перелік завдань, що потребують виконання і їх реалізація призводить до створення доданої вартості на підприємстві та розкриття, примноження інноваційного потенціалу. Ця модель також визначає для підприємства перспективні напрями розвитку, які призводять до створення джерел конкурентної переваги та спонукають їх до подальшого піднесення за рахунок упровадження інноваційних методів (рис. 3.5).

Інноваційна модель розвитку аграрного підприємства, крім того, що вона об'єднує всі складові та механізми того як це повинно бути все реалізовано, вона також спонукає суб'єкт господарювання до розробки певної програми. Сутність програми інноваційного розвитку полягає у наявності комплексу процесів та заходів, що реалізуються за інноваційним принципом, вони повністю узгоджені з наявними ресурсами, виконавцями та мають чітко окреслені терміни виконання (рис. 3.6). Вона також направлена на ефективне вирішення завдань щодо створення, освоєння та поширення принципово нових видів продукції або технологій для цієї галузі.

Структурно інноваційна програма підприємства складається з окреслених цілей та поставлених задач, визначених заходів підтримки та механізмів реалізації завдань за кожне з яких відповідає свій виконавець та все це не можливе без належного ресурсного забезпечення. Тому інноваційна програма графічно може складатися з п'яти блоків, що включають науково-методичне, нормативно-правове, організаційне, фінансове, матеріально-технічне обґрунтування щодо її реалізації. Науково-методичне забезпечення включає необхідності розробки інноваційної програми, опис вибору цільових показників, які слід досягти, визначення очікуваних результатів і необхідних організаційних перетворень на підприємстві для реалізації програми. Фінансове

забезпечення базується на наявності грошових коштів, інвестиційних надходжень та механізмів здійснення фінансового контролю за процесом використання грошових ресурсів.

Рис. 3.6. Складові забезпечення інноваційної програми підприємства

Джерело: розроблено автором.

Організаційне забезпечення інноваційної програми включає підготовку висококваліфікованих кадрів, які володіють професійними навичками щодо розробки, використання та впровадження нововведень у виробничий процес. До цього також відноситься розробка дієвої організаційної структури підприємства, яка може за потреби бути переорієнтована під новий функціональний вектор у своїй роботі при цьому принести мінімум ризиків на суб'єкта господарювання. Організаційне забезпечення також включає й базову функцію в управлінні, що здійснює поетапний контроль за всіма складовими

інноваційної програми підприємства. Матеріально-технічне забезпечення інноваційного процесу в реалізації новаторської програми включає ресурсний набір, який достатній для створення й випуску нової продукції. Нормативно-правове забезпечення включає участь суб'єкта господарювання в розробці та коригування вже існуючих законодавчих актів що стосуються інноваційної діяльності підприємств, а також мають вплив на їх господарську діяльність та можуть мати позитивний ефект для нього від їх введення в дію. Перераховані вище складові інноваційної програми дозволяють нам сформулювати стратегічний напрям в якому буде рухатися суб'єкт господарювання задля досягнення визначених цілей та поставлених завдань. Підприємство одночасно може здійснювати реалізацію декількох інноваційних процесів за такими напрямками: виробництво, збут, постачання, фінанси, маркетинг.

Розробкою інноваційної програми в більшій мірі можуть собі дозволити займатися великі підприємства так як вони мають перелік суттєвих переваг у порівнянні з малими та середніми суб'єктами господарювання. Зважаючи на наявні можливості у великих підприємств доцільність впровадження інноваційної програми в їх діяльності полягатиме в наступному:

- визначення тенденцій розвитку науково-технічного прогресу в конкретних напрямках функціонування суб'єкта господарювання;
- створення дієвої, структурованої системи управління інноваційним розвитком;
- аналіз всієї діяльності і виділення в першу чергу потенційних напрямів, які зможуть дати позитивний ефект від впровадження інновацій;
- визначення ризиків з якими може стикнутися підприємство в процесі впровадження інноваційного підходу за відповідним напрямом своєї діяльності;
- розробка проєктів щодо впровадження нововведень;
- формування системи управління інноваціями.

В умовах постійних змін з якими доводиться стикатися агроформуванням виникає необхідність розробки стратегічної моделі управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання, яка забезпечить, перш за все підвищення техніко-технологічного рівня підприємств та диверсифікацію виробництва,

зростання обсягів та прибутків. Такий напрям розвитку організацій сприятиме також і налагодженню інтеграційних процесів щодо входження до когорти технологічно розвинених фірм. Складові стратегічної моделі інноваційного розвитку агроформувань представлено на рис. 3.7.

Застосування механізмів з трьох основних складових стратегічної моделі, дозволить сформувати інноваційний підхід до впровадження техніко-технологічних парадигми у виробничо-господарську діяльність аграрних підприємств та дозволить набути їм додаткових конкурентних переваг та перейти в бік якісного задоволення попиту споживача та впровадження інноваційних змін не тільки у виробництві, а у прийнятті управлінських рішень.

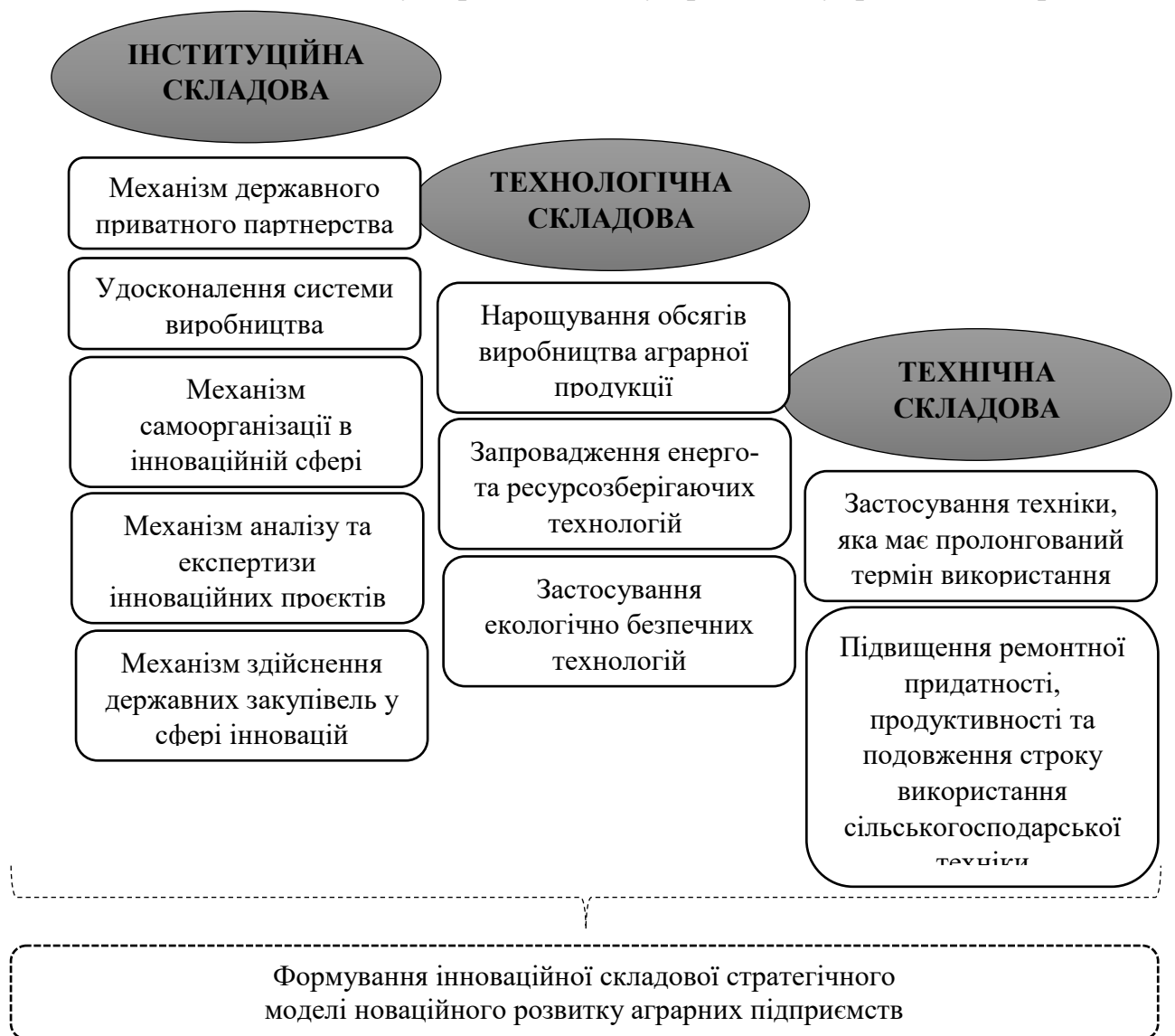

Рис. 3.7. Складові структурної моделі публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств

Джерело: розробка автора.

Принцип реалізації стратегічної моделі управління інноваційним розвитком схематично відображений на рис. 3.8.

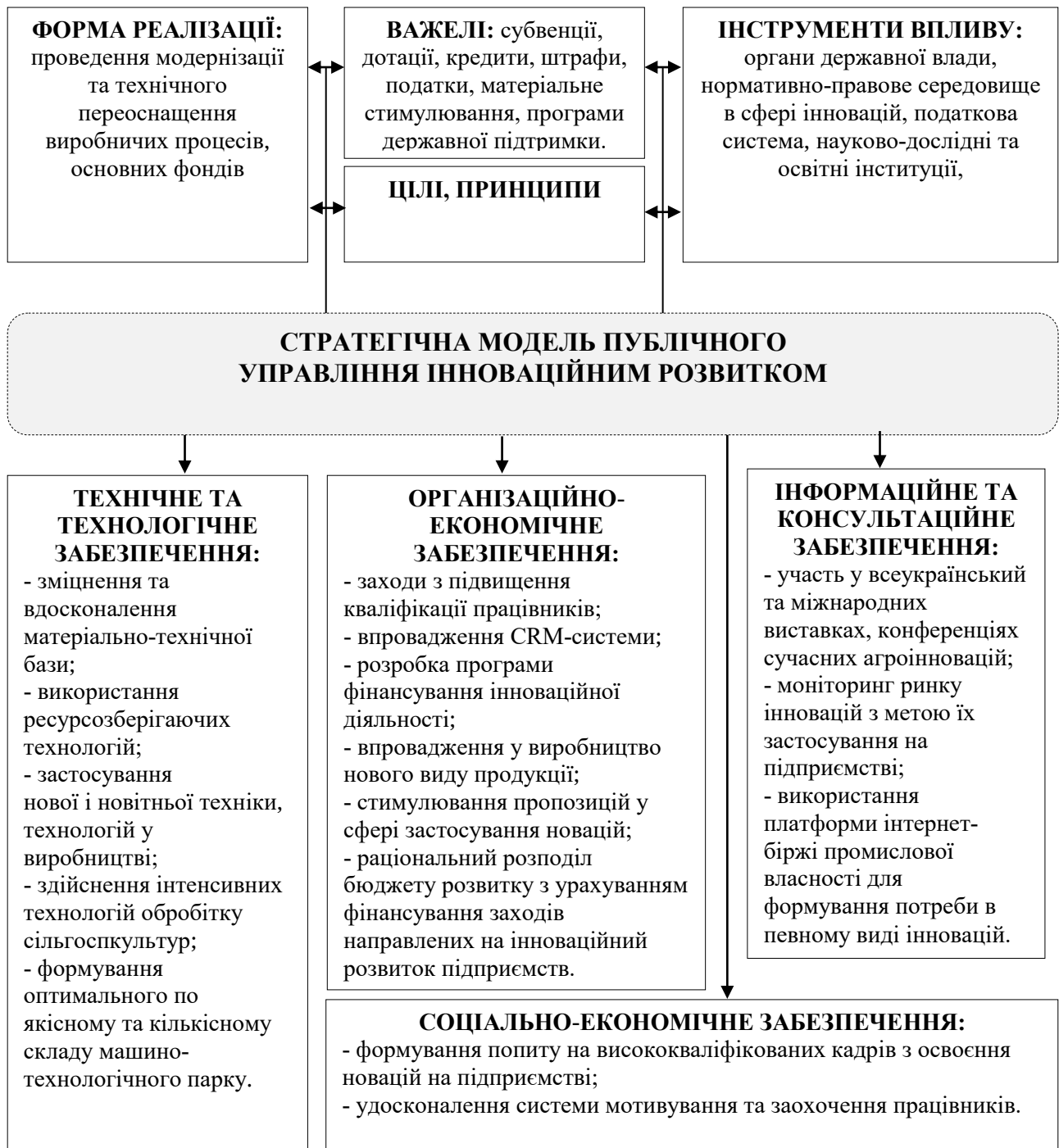

Рис. 3.8. Напрями реалізації структурної моделі публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств

Джерело: розроблено автором

Рис. 3.8 демонструє сукупний набір факторів, які забезпечують створення стратегічної моделі інноваційного розвитку аграрних підприємств, яка має багатоетапний процес з її реалізації, що обумовлює необхідність формування

інноваційної інфраструктури, яка забезпечуватиме умови щодо «втілення», «сегментування» та «експансія» новацій та розвитку мережі інноваційних структур, що тим самим призведе до створення відповідної законодавчої та нормативно-правової бази; дієвих механізмів фінансово-кредитного забезпечення, податкової та організаційної підтримки в тому числі і з боку державних установ; до інтенсивного розвитку матеріально-технічної бази та впровадження наукових розробок у виробництво.

3.2. Удосконалення підходів до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств

Питання розвитку аграрних підприємств за інноваційним принципом як ніколи є актуальним для національного господарства країни. Суб'єкти господарювання зараз повинні вдаватися до реалізації наявного виробничо-господарського потенціалу з використанням досвіду провідних вітчизняних та іноземних підприємств аграрної галузі. Це дасть їм можливість закріпити свої наявні конкурентні переваги і зайняти гідне місце на цільовому ринковому сегменті.

З приведених досліджень розвитку аграрних підприємств за інноваційним принципом дозволяє виокремити основні етапи завдяки яким можна здійснювати результативне впровадження новацій. Це етапи, які пов'язані з створенням інновації, її поширенням та освоєнням безпосередньо товаровиробником. Перший етап впровадження новацій передбачає безпосередню взаємодію агроформування з науковими та освітніми установами, де в ході співпраці буде об'єднаний вже набутий практичний досвід підприємств і теоретичні знання науково-освітніх організацій. Даний етап починає свою реалізацію з зародження ідеї, що практично впроваджується через аналіз, вивчення проблеми не тільки на мезо– та макрорівнях, а й на внутрішніх ринках, особливо в країнах з найбільш розвиненими процесами впровадження новацій агроформуваннями. Потім здійснюється проведення фундаментальних і прикладних досліджень, розробок, де існують певні ризики

щодо одержання незадовільних результатів, але це цілком допустиме в процесі створення науково-технічної продукції та практичної реалізації задуманої ідеї. Тому це вважається найбільш важливим і тривалим етапом інноваційного процесу.

Ефективному відтворенню всіх зазначених вище етапів сприяє впровадження економічного механізму, який направлений на управління інноваційним розвитком аграрного підприємства. Економічний механізму управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання полягає у формуванні дієвих організаційних, економічних, інвестиційно-інноваційних, управлінських та інформаційних важелів, що спонукають, стимулюють його до впровадження новацій. До економічних важелів, які здійснюють вплив на агроформування відносимо цінову та кредитну політику в країні, бюджетні субвенції, податкову систему, здійснювану зовнішньо-економічну діяльність. Важіль інвестиційно-інноваційний полягає в застосуванні наявного потенціалу щодо залучення з різних джерел інвестицій для здійснення інноваційного розвитку. Управлінські та інформаційні важелі включають підготовку персоналу до реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності, при цьому використовуючи сучасні технології підготовки та прийняття рішень, тим самим удосконалюючи процес планування розвитку суб'єкта господарювання. А це все у підсумку призводить до якісних зрушень в сільськогосподарському виробництві сприяючи застосуванню інноваційної стратегії і тактики по відношенню до розвитку аграрного підприємства. Тому це спонукає до ефективного впровадження інновацій у сучасних підприємствах сільського господарства, що є необхідним для визначення економічної доцільності їх застосування, що дозволить виявити можливості та загрози їх впливу на діяльність суб'єкта господарювання [78].

Серед важливих факторів, які становлять загрозу в структурі економічного механізму публічного управління в напрямі впровадження новацій аграрними підприємствами є падіння платоспроможного попиту на результати прикладних досліджень даної галузі. До механізмів стимулювання зростання можна віднести, по-перше, підвищення якості технологій, нової

продукції, впроваджуваного проекту, конструкторських розробок, але при цьому утримати або навіть знизити собівартість наукоємної продукції, яка використовується, щоб ціна була помірна за належної якості. По-друге, через здійснення ефективної економічної політики та законотворчої діяльності зі сторони виконавчих та законодавчих органів влади. По-третє, в період швидкого поширення інформації через різні засоби масової інформації, значне місце у завоюванні цільового ринкового сегменту стоїть за просуванням продукції через рекламу, яка може надати технологічні, технічні, якісні та кількісні характеристики товару, який бажає купити споживач, ще до того як він його отримає безпосередньо [78].

Для розвитку аграрного підприємства за інноваційним типом слід здійснити створення в середині підприємства структуру організаційних форм, які спрямовані на інноваційний розвиток агроформувань, які між собою будуть взаємопов'язаними та взаємодоповнювати один одного. Така інноваційна система повинна враховувати спеціалізацію господарств, використання технологій ресурсозбереження, кваліфікацію кадрів та їх матеріальне стимулювання, механізми державного регулювання, комерційний розрахунок. Здійснюючи організацію інноваційного процесу підприємствам слід враховувати, що при переході на використання нової техніки і технологій вони стикнуться на початковому етапі з певним розбалансуванням в виробничо-господарській діяльності, що спричинить дисбаланс в економічних показниках функціонування суб'єкта господарювання та його структур. Зважаючи на це, переходячи до інноваційного типу розвитку агроформування, то впроваджені дії, механізми, способи, методи, заходи повинні бути динамічними, ціленаправленими та забезпечувати взаємодію між всіма структурними елементами господарської діяльності підприємства, які задіяні в освоєнні новітніх технологій та техніки, нових форм організації праці, виробництва, маркетингу тощо [78].

Тому в межах удосконалення економічного механізму публічного управління є необхідність формування системи інноваційного розвитку суб'єкта господарювання, яка буде включати ряд елементів (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Система економічних важелів публічного управління інноваційним розвитком підприємств та механізми її стимулювання

Джерело: розроблено автором.

Система економічних важелів інноваційного розвитку підприємств включає в себе ряд механізмів завдяки, яким відбувається процес поступового та динамічного впровадження нововведень. Так одним з механізмів, який безпосередню бере в цьому участь є внутрішньогосподарський механізм, який повинен бути орієнтований на здійснення фінансового, трудового та матеріального забезпечення господарської діяльності у сфері виробництва продукції за використання інноваційного підходу, що включає організацію праці, створення товару з високим споживчим попитом та здійснення ефективної маркетингової політики щодо просування його на цільовому ринковому сегменті. В той же час, використовуючи сучасні інноваційні підходи при виробництві товарів та наданні послуг господарський механізм повинен

бути направлений на зниження витрат, що є в ході виробничої діяльності, в межах цього слід витримувати лінію по заміні асортименту і підвищення якості виробів. Реалізуючи внутрішньогосподарських механізм на підприємстві слід враховувати наявність системи стимулювання щодо впровадження інновацій до якої повинні входити: система мотивації працівників, система державної підтримки, система соціальних пільг, система надання пільгових кредитів, система податкових пільг.

В межах системи інноваційного розвитку аграрного підприємства удосконалення економічного механізму інноваційного розвитку агроформування є вкрай важливим чинником і потребує систематичного підходу в перегляді та обумовлює необхідність покращувати кожен етап в залежності від умов середовища функціонування, що склалося на даний момент. Економічний механізм інноваційного розвитку діяльності аграрних підприємств у Україні обумовлює здійснення консолідації та об'єднання суб'єктів господарювання, органів державної влади всіх рівнів, науки і вищої освіти з метою просування науково-технічної та інноваційної продукції до кінцевого споживача, тим самим сприяючи підвищенню економічного ефекту як діяльності окремого агроформування так і всієї галузі. В той же час удосконалення даного механізму передбачає поліпшення організації інноваційного процесу суб'єкту господарювання, економічне стимулювання інноваційної діяльності на всіх рівнях управління, підвищення сприйнятливості аграрних товаровиробників до нововведень.

У своїй структурі економічний механізм має два ключові блоки: організаційний та економічний. До першого відносять такі складові: планування і організацію науково-дослідної діяльності, розвиток підприємництва в науково-технічній сфері, організацію інформаційної обізнаності стосовно поширення інновацій і їх застосування у виробничий процес. До економічно блоку входить фінансування та кредитування підприємства на всіх етап використання нововведень, оподаткування та страхування в процесі створення та освоєння інновації, методи стимулювання інноваційного процесу організації, політику ціноутворення та державної

підтримки здійснення інноваційної діяльності суб'єктом господарювання. в контексті перерахованих чинників, які формують економічний блок організаційно-економічного механізму можна узагальнити та виділити підвиди економічного механізму, що включають фінансовий, кредитний та податковий блоки. Сам по собі економічний механізм реалізується в рамках певної спрямованості, яка полягає у формуванні інноваційної політики всієї аграрної галузі, а об'єднавши його з організаційним – це дозволить виробити стратегічні підходи до переходу на більш сталий розвиток як аграрних підприємств, так і всієї аграрної галузі (рис. 3.10).

Економічний механізм інноваційного розвитку аграрних підприємств передбачає реалізацію ряду заходів суб'єктами господарювання, які направлені на переорієнтацію його виробничо-господарської діяльності на використання сучасних технік та технологій, які пропонує ринок новацій даної галузі. В контексті цього організаційна складова направлена на здійснення інноваційного менеджменту, сприяння участі у комплексних науково-технічних програмах, інтеграційних процесів аграрної науки в виробничо-господарську діяльність, що створить передумови для забезпечення виходу на зовнішні ринки інноваційної продукції агроформування. Економічна складова реалізується суб'єктами господарювання через три вектори, які забезпечуються фінансовим, кредитним і податковим блоками.

Фінансовий – включає залучення коштів для інноваційних проєктів через цільові програми, входження до регіональних фондів підтримки інновацій, створення сприятливого економічного клімату діяльності організації з метою залучення зовнішніх та внутрішніх інвесторів для співфінансування розробок. Також даний блок передбачає обов'язкове страхування інноваційної діяльності та залучення венчурного капіталу, альтернативних неформальних джерел фінансування. Структура кредитного блоку передбачає, що суб'єкт господарювання буде брати участь у створенні кредитних кооперативів, які об'єднавши зусилля та капітал спільно здійснюватимуть реалізацію інноваційних проєктів; в удосконаленні системи аграрних фінансових інститутів; у створенні на мезорівні механізму пільгового кредитування при

використанні новітніх технологій.

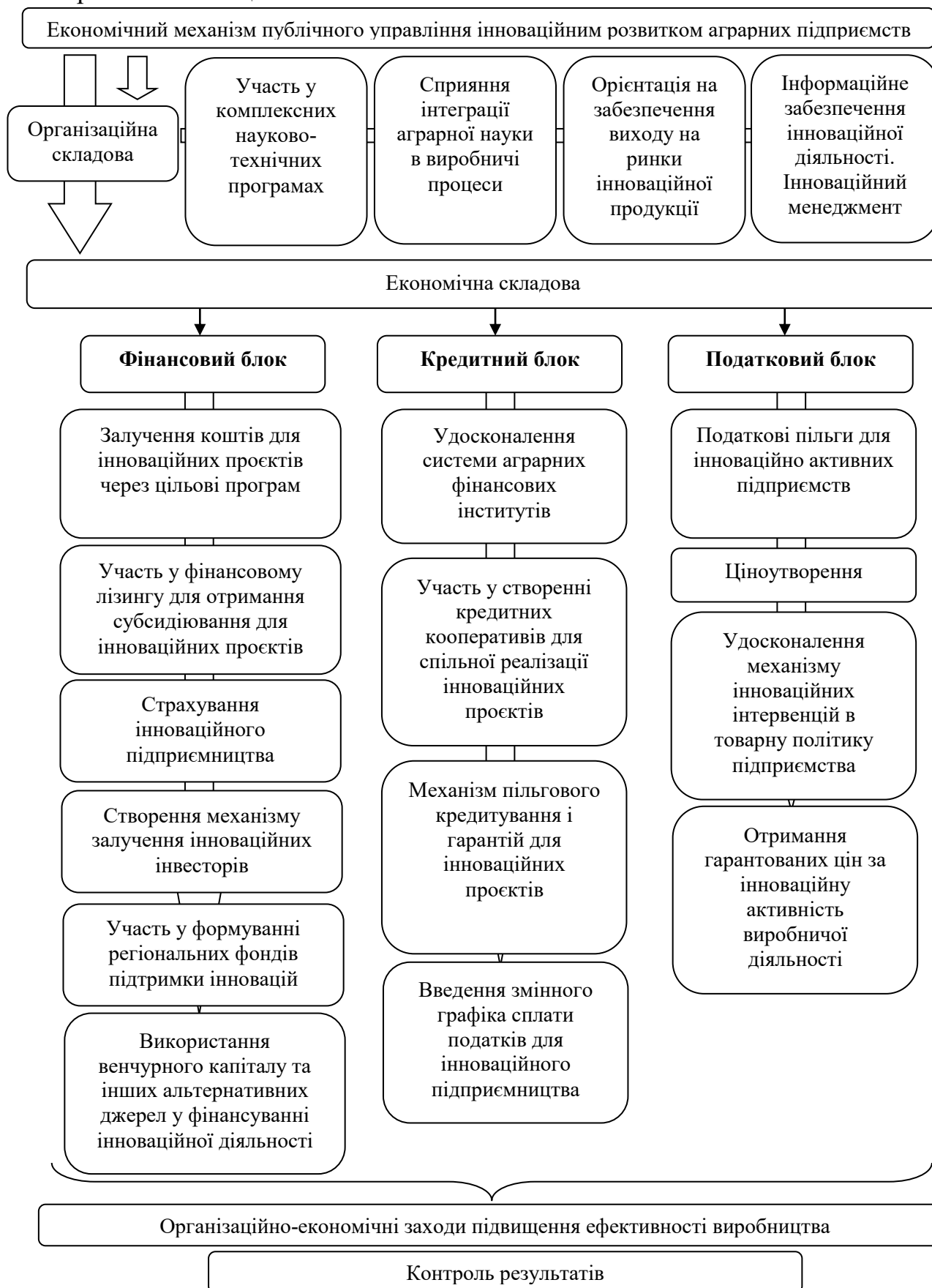

Рис. 3.10. Формування економічного механізму публічного управління у забезпеченні інноваційного розвитку аграрних підприємств

Джерело: сформовано автором

Податковий блок регулює ціноутворення на інноваційну продукцію та направлений на удосконалення механізму інноваційних інтервенцій щодо товарної політики, отримання грантових цін за впровадження у виробничі процеси новітніх технологій.

Тому перераховані вище дій обумовлюють необхідність розробки заходів, які враховуючи елементи організаційної і економічної складової будуть створювати передумови для підвищення ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання та створять умови для: збільшення продуктивності полів та фермерських господарств; коригування оптимальний розмір виробництв; запровадження альтернативних видів палива; підвищення продуктивності виробництва та працівників; раціонального використання земельних ресурсів; застосування ресурсозберігаючих технологій; поповнення та раціонального використання машинно-тракторного парку.

Сучасні підходи до формування економічного механізму управління інноваційним розвитком аграрних підприємств, обумовлюють необхідність застосування новітніх технологій, завдяки яким можна переорієнтувати діяльність підприємства та підвищити обсяги виробництва та реалізації, сформувати додаткові конкурентні переваги. На сьогодні рекомендовано аграрним підприємствам використовувати розумні технології та сучасні методи, інструменти в роботі для виведення суб'єкта господарювання на новий рівень ведення бізнесу. Пропозиції, які рекомендуємо застосовувати аграріям приведено в табл. 3.1.

Отримання позитивних результатів в управлінні аграрними підприємствами реалізується завдяки дієвим механізмам і на сьогодні без розумних технологій в аграрній сфері обійтись не можливо, так як це є умовою набуття сталих конкурентних переваг. В табл. 3.1 приведені ключові інтернет-технологій, які здатні посилити формування економічного механізму публічного управління агроформуваннями для того, щоб їх господарська діяльність була ефективною та приносила бажаний ефект. Дані цифрові інновації здатні поліпшити виробничі та управлінські процеси, забезпечити оптимальність роботи обладнання і техніки, зменшити використання фізичної

праці та перейти максимально на використання механічної, що прямопропорційно впливає на результативність аграрного виробництва.

Таблиця 3.1

Приклади інтернет технологій, які посилять формування економічного механізму публічного управління агроформуваннями

№	Ідентифікація	Основна характеристика
1.	Інтернет-майданчик оренди сільськогосподарської техніки	Платформа, на якій зустрічаються ті хто має пропозицію сільськогосподарської і вона в них простоє, та ті у кого наявний попит на неї. Зручність такого майданчика полягає у простоті, постійній доступності, відсутності дзвінків і будь-яких переговорів, якщо зацікавила техніка чи питання про неї, заповнюємо форму і відправляємо.
2.	Торговий «БОТ»	Програма, яка направлена на пошук найкращих пропозицій з продажу сільськогосподарської продукції.
3.	Створення мобільних додатків з реалізації сільськогосподарської продукції, техніки, послуг.	Це додаток, який міститиме каталог, базу цін, регіони розповсюдження, способи доставок та методи розрахунків.
4.	Внутрішні мобільні додатки	Управління та керівництво виробничими процесами через мобільні пристрої, що дозволяють віддалено здійснювати моніторинг наявного на підприємстві обладнання, техніки, сільськогосподарських культур і тварин, а також отримувати щоденну оперативну інформацію з можливістю статистичних прогнозів та передбачення майбутніх загроз.
5.	Супутниковий моніторинг	Програмне рішення, що забезпечить супутниковий моніторинг стану посівів, ведення обліку показників та відстеження обладнання і техніки з метою максимального підвищення ефективності прийняття рішень. Це дозволить дистанційно контролювати сільськогосподарські угіддя, здійснювати автодокументування, прогнозування та планування всіх операцій.

Джерело: сформовано автором.

Отже, стратегічним завданням публічного управління аграрним підприємством є формування інноваційного потенціалу господарств, який враховує принципи економічного механізму щодо розвитку інноваційних процесів, який створює передумови для організації інноваційної діяльності, сприятимуть розвитку суб'єкта господарювання в науково-технічному напрямі щодо впровадження інноваційних проєктів та бере участь в цільових та державних програмах щодо фінансування інноваційних проєктів. А також включає заходи по стимулюванню всіх учасників, що є учасниками в інноваційного розвитку підприємства на всіх стадіях та етапах з урахуванням їх економічних інтересів.

В той же час створення дієвої системи щодо переорієнтації суб'єктів

господарювання на інноваційний тип розвитку має носити комплексний характер, де кожен з рівнів впливу покаже свою дієвість: на державному рівні – це акумулювання, мотивування всіх освітньо-наукових установ, щодо проведення наукових досліджень і розробок, здійснення експериментальної перевірки наукових результатів з подальшим введенням у виробництво та оцінкою ефективності; на регіональному рівні – посилення обґрунтованості, щодо ефективності прийняття заходів державного впливу у сфері організації інноваційної діяльності в аграрній галузі, через розробку концепцій, стратегічних планів, стратегій розвитку регіонів; безпосередньо підприємство – мотивація працівників до систематичного підвищення кваліфікації, переймання досвіду як вітчизняних так і зарубіжних колег, пошук додаткових джерел фінансування інноваційної діяльності тощо. У підсумку все переховане вище становить певну проблему з якою стикається суб'єкт господарювання під час впровадження новацій, тому стратегічних планах розвитку аграрної галузі це треба виділити як проблему, що може стати додатковим імпульсом для активізації інноваційної діяльності аграрними підприємствами, що сприятиме прискоренню науково технічного прогресу і підвищенню ефективності агропромислового виробництва. Тому реалізуючи принципи стратегічного управління в плані застосування інноваційних технологій аграрними підприємствами вони повинні бути направлені в першу чергу на

- збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції;
- диверсифікацію виробничих процесів в напрямі випуску органічної продукції;
- підвищення рівня дохідності від впровадження у господарську діяльність інноваційних технік та технологій щодо виробництва аграрної продукції;
- переорієнтацію всіх процесів виробництва на використання механічних засобів з метою підвищення продуктивності, зростання рівня оплати праці та зменшення трудомісткості тощо.

3.3. Напрями підвищення ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств

XXI століття час інтенсивного розвитку всіх сфер суспільного життя та науково-технічного прогресу. Все змінюється і потребує нових ідей та ноу-хау для отримання позитивного економічного ефекту. У цьому плані аграрні підприємства не стоять на місці, а вивчають досвід провідних європейських країн та впроваджують його в умовах, які диктує український ринок сільськогосподарської продукції.

Зважаючи на всі економічні перетворення, що є на сьогодні в державі аграрним підприємствам слід швидко до них пристосовуватися та постійно удосконалювати виробничо-господарську діяльність через здійснення систематичного інноваційного розвитку, використання сучасних, актуальних технологій («технологій на часі»). Використання інноваційних технологій для сільського господарства – це один з кроків до зміцнення конкурентних позицій як на внутрішніх, так і на зовнішніх цільових ринках. На сьогодні ІТ технології та сільське господарство це дві нероздільні сфери, завдяки першій сфері здійснюються структурні перетворення в другій. Реалії спонукають аграрні підприємства використовувати ІТ технології, адже це набагато зменшує витрати часові та дозволяє здійснювати постійний контроль за станом того, що відбувається при веденні бізнесу. Впровадження сучасних технологій в діяльності аграрних підприємств це докорінні зміни та переорієнтація бачення щодо ефективності функціонування сільського господарства в цілому, тому зараз час коли віддається перевага використанню високотехнологічних систем.

Основні напрями за допомогою, яких можна сприяти підвищенню ефективності публічного управління за інноваційним типом розвитку агроформувань наведені в додатку Д.

На сьогодні метод вирощування продукції на аквапоніці стає трендом у вітчизняному аграрному виробництві. Про даний підхід активно заговорили українські сільськогосподарські підприємства на початку 2018 року. Світовий досвід впровадження інноваційного методу – аквапоніка, дійшов і до

вітчизняних товаровиробників, які прагнуть вирощувати органічну продукцію як для населення України так і для експорту на міжнародні ринки.

Аквапоніка – це інноваційна, високотехнологічна сільськогосподарська технологія, яка є новою концепцією у розвитку агровиробництва. Головна суть методу полягає у взаємовигідному співфункціонуванні та поєднанні аквакультури з гідропонікою, що утворює повноцінну екосистему, яка між собою поєднує три типи живих організмів: тварин, які живуть у водному середовищі (риби), рослин і бактерії. Дана технологія вважається екологічно безпечною, працює за принципом екосистеми риб і рослин: риби забезпечують живлення для рослин, а рослини очищують воду. Функціонування аквапонної екосистеми базується на постійній рециркуляції води між основними її компонентами. Дана система може бути створена як для малих фермерських господарств так і для господарств, які планують використовувати дану технологію у промислових масштабах.

Новий підхід у вирощуванні органічної продукції має величезний потенціал до розвитку і компанія ТОВ «Аква систем органік» ТМ «Aquafarm» (Київська обл., м. Васильків) – перша, хто вже реалізовує такий проєкт з вирощування риби та овочевих культур із використання інноваційного методу аквапоніки у промислових масштабах України. Підприємство «Aquafarm» вже має перші плоди: томати, вирощені без використання пестицидів, гербіцидів, шкідливих хімічних добрив та домішок. Овочі та зелень, вирощені завдяки інноваційному методу аквапоніки, є екологічно чистими, мають справжній, натуральний смак та аромат незалежно від пори року. Рослини вирощені за агротехнологією аквапоніка мають у 5-10 разів менше вмісту нітратів і пестицидів ніж овочі вирощені традиційним способом [32].

Фермерське господарство «Лиманськ», що знаходиться на території Херсонської області на площі 0,2 га (з басейном у 100-150 м³) планує впроваджувати дану інноваційну методику, що стане за розмірами найбільшою в Україні аквапонічною фермою. Її перевагами є використання природних добрив для вирощування рослин, які отримуються від продуктів життєдіяльності риб. При цьому очищення води відбуватиметься за рахунок

спеціалізованих штамапів корисних бактерій, ними перероблюються продукти життєдіяльності риб на різноманітні поживні речовини (нітри, нітрати тощо), якими живляться рослини. Після цього очищена у такий спосіб вода знову подається до танкерів із водною біотою, і таким чином одержуємо замкнену систему, яка здатна до ефективного екологічно безпечного самоочищення [182].

У Продовольчій та сільськогосподарській організації ООН (далі – ФАО) аквапоніку вважають однією з перспективних агротехнологій з вирощування сільськогосподарських культур у закритому ґрунті для країн Близького Сходу та Африки. За даними ФАО, в світі для посушливих країн саме метод аквапоніки став екологічним інноваційним підходом, який дозволяє скоротити на 90% споживання води в порівнянні з традиційними сільськогосподарськими фермами та отримати агропродукцію на несприятливих та непридатних для використання ґрунтах.

Дана агротехнологія дає сьогоднішньому аграрному підприємству можливість та перспективу для вирощування та збуту екологічно чистої продукції, яка не має шкідливих домішок і відповідає всім європейським стандартам. Завдяки впровадженню даного методу агропідприємства отримують можливість вийти на світові ринки, де вони можуть запропонувати органічну продукцію рослинництва та рибництва. Така продукція є поживною, екологічною, з високим вмістом білку, що швидко засвоюється. За оцінками експертів збільшення доступності їжі для людей, яка вирощена за технологією аквапоніки є тією можливістю завдяки, якій вдається зменшити смертність, одночасно підвищивши доходи фермерів і поліпшивши економіку країни в цілому. Аквапоніка є більш економічно ефективнішою, ніж традиційні методи ведення сільського господарства.

Одним з прикладів поєднання ІТ технології та сільського господарства є використання системи «розумна теплиця», суть якої полягає в повній автоматизації, здійсненні моніторингу за допомогою датчиків за всіма процесами та виходячи з аналізу отриманих даних вже здійснюється підбір оптимальних умов, які будуть сприяти росту, розвитку рослин, здійснений буде підбір щодо найліпших температур, доз внесення добрив, кліматичного

режиму. До факторів, які контролює дана система відносять тепло, світло, вода, повітря, шкідники, опилення. Саме виходячи з отриманих даних аналізу перерахованих вище чинників аграрному підприємству вдасться запобігти втрат врожаю через перемерзання, замерзання, перегрівання рослин, також це дозволяє здійснювати анулювання недостачі світла, а бо його надлишок за допомогою регулювання його пропуску. Через відсутність в даній системі природного клімату (опадів), то вона контролює життєво необхідний полив рослин виходячи з необхідних об'ємів, температур та часу поливу, оцінює стан наявності шкідників, оптимальні умови боротьби з ними, що також має вагомий вплив на обсяги отриманих прибутків. Позитивним моментом «розумної теплиці» є те що керування нею можна здійснювати знаходячись далеко за її межами та відслідковуючи всі зміни, що в ній відбуваються і за потреби втрутитися в них. Зараз для аграрних підприємств пропонують модульну автоматизовану систему для «розумних теплиць» – CyberGrowю. Це датчики температури і вологості повітря, температури рідини, рН і CO₂, ультразвукові датчики рівня рідини тощо.

На часі для ефективного публічного управління аграрними підприємства є необхідність використання інноваційних інтернет платформ, перелік яких наведений в рис. 3.11.

Платформа Watson Decision Platform for Agriculture – застосування інтелектуальних алгоритмів та знаходження ключових чинників, які здатні вплинути на врожайність: температура ґрунту, рівень вологості, наявність шкідників чи хвороб. Отримавши аналітичні прогнози, аграрії зможуть швидше прийняти рішення стосовно культур, які варто вирощувати. Аграрні корпорації за допомогою даної платформи зможуть запланувати час посадок, поливу, внесення добрив та збору врожаю. Також Watson Decision Platform for Agriculture зможе спрогнозувати ціни на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку.

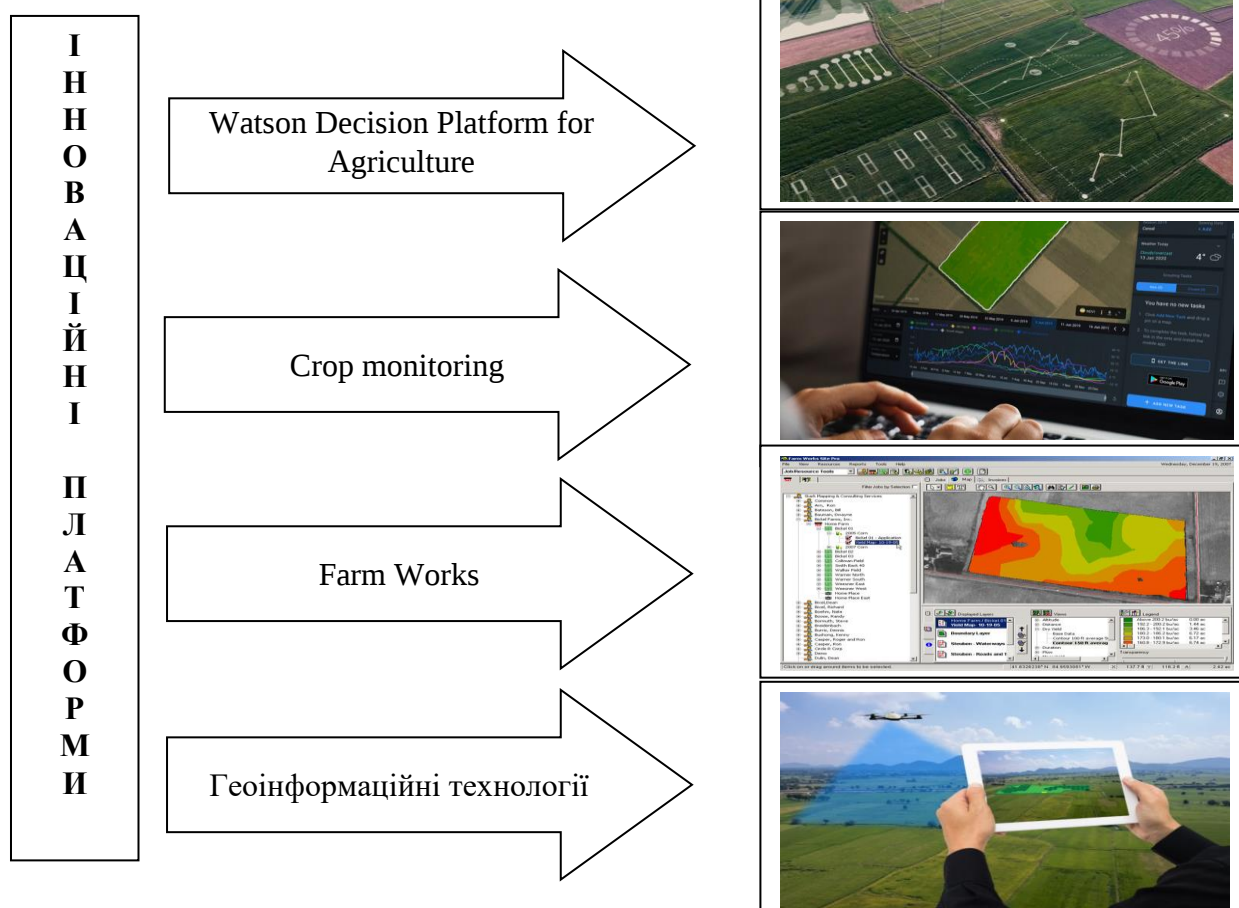

Рис. 3.11. Сучасні агроінноваційні платформи, які дозволяють здійснювати ефективне публічне управління виробничо-господарською діяльністю підприємства

Crop Monitoring – цифрова платформа, яка використовує супутниковий моніторинг з метою пришвидшення процесу прийняття рішень фермером, аби він не пропустив важливий момент обробки поля. Основні задачі, які вирішує дана платформа:

- відстежує диференційований вегетаційний індекс (NDVI) для розуміння того, яким буде врожай на підприємстві. Коли показник NDVI високий, то це свідчить, що рослина здорова, адже вона має достатню кількість хлорофілу;
- здійснює моніторинг за допомогою програми Scouting проблемних ділянок поля, перевіряє активність шкідників, пропонує ряд дій по боротьбі з бур'янами, тим самим відбувається заощадження часу для прийняття необхідних профілактичних заходів;

- аналізує погодні дані відповідно до даних про стан рослин, отриманих із супутникових знімків, тому агровиробники можуть точно застосовувати полив та запобігати пошкодженню культур від морозу чи спеки;
- за допомогою супутникових знімків допомагає аналізувати польові умови ведення агровиробництва і оперативно отримувати цінну інформацію, тим самим прискорюючи оптимальний час реакції, а також приймаючи рішення, які сільськогосподарські культури вирощувати, коли збирати, як ефективно планувати в наступному сезоні, яку кількість поживних речовин та добрив застосовувати.

Farm Works – це повномасштабна і в той же час проста у використанні програма польового запису і картографії від компанії Трімбл Навігейшн (Trimble Navigation). Програма Farm Works спрощує завдання читання даних, зібраних в таких дисплеях Trimble, як EZ-Guide 250, EZ-Guide 500, CFX – 750 або FmX. Продукт також працює з даними з будь-яких інших пристроїв, включаючи різні дані моніторингів врожаю, перевірки ґрунту і його типу. Надає фінансові інструменти, що дозволяють підвищити рівень прибутковості аграрного підприємства. Ці інструменти включають інтерактивний реєстр контрольних книг, бюджет руху грошових коштів, фонд зарплати, обслуговування устаткування, ринкову вартість і докладні відомості підприємства. Всі дані по фінансам інтегруються з записами про полях і поголів'я для розрахунку вартості за гектар або вартості за голову з поголів'я. Створює звіти бухгалтерських книг по прибутковості та готівці для керівників ферм і фахівців з оформлення податкової документації.

Геоінформаційні технології – дана платформа дозволяє здійснювати інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень, планування агротехнічних операцій, моніторинг агротехнічних операцій і стану посівів, прогнозування врожайності культур і оцінка втрат, планування, моніторинг та аналіз використання техніки.

Кожна з проаналізованих інноваційних платформ стане ефективним помічником для прийняття управлінських, виробничо-господарських рішень для здійснення підприємством сільськогосподарської діяльності. Адже

XXI столітті спонукає всі галузі переходити на повну цифровізацію та роботизацію і АПК цьому не виключення. На сьогодні аграрії зможуть здійснювати польоти безпілотниками (БЛА) над полями, де за допомогою камер і датчиків фермерам в режимі реального часу можуть бачити, як виглядає кожна рослина, як відбувається процес дозрівання сільськогосподарської культур і як змінюється колір ґрунту. Також БЛА дозволяють створювати електронні карти полів в форматі 3D, розраховувати показник – вегетаційний індекс з метою ефективного удобрення культур, слідкувати за проведенням робіт та здійснення охорони сільськогосподарських угідь.

Рис. 3.12. Дані, які надає онлайн-сервіс про діяльність аграрних підприємств

Джерело: згруповано автором.

Отже, за рахунок діджиталізації та впровадження таких агроінновацій можна отримувати всі просторові дані стосовно виробничо-господарських процесів суб'єктів господарювання на одному пристрої в незалежності від місця розташування. Це дані про польові роботи, переміщення сільськогосподарської техніки, історія свівозмін в господарстві, дані метеостанцій, внесення добрив, рівень вологості ґрунтів, ортофотоплани, фото і відео зйомка (рис. 3.12).

Сукупність таких даних на онлайн-сервісі дозволяє раціонально та

системно здійснювати планування, контроль та аналіз виконання польових робіт: керувати внесенням насіння, добрив, гербіцидів, контролювати витрату палива і праці, отримувати агрозвіти по всьому земельному фонду господарства. Такий інноваційний підхід в управлінні діяльністю аграрного підприємства та фактичний перехід на діджиталізацію бізнесу матиме ефект щодо скорочення витрат на матеріали, зменшення часу виконання робіт та сприятиме ефективному використанню задіяних ресурсів.

Використання Green IQ – це теплиці з розумною системою, яка повністю автоматизована та нею можна керувати через мобільний додаток для віддаленого моніторингу та управління в режимі online. Використовуючи систему аеропоніки та всі технічні механізми, що її забезпечують в такий спосіб можна вирощувати цілий рік сільськогосподарські культури. Аграрні підприємства, які використовують технологію Green IQ отримують такий перелік переваг: автоматизовану систему виробництва з розумною системою управління; з 1 м² збір урожаю, як з 4 м² звичайної теплиці; витрати води 0,3 м³/добу за рахунок аерозольного розпилення поживних речовин для рослин; теплицю може обслуговувати одна людина; контроль процесів вирощування та сервісне обслуговування; екологічний спосіб вирощування, так як живлення рослин відбувається тільки через їх коріння.

Інтелектуальна система управління за технологією Green IQ включає набір функцій, здійснюючи, які можна в короткостроковий період досягти бажаного ефекту. До переліку таких функцій відносять управління температурою повітря, його вологістю, системою опалення, освітлення, вентиляції, поливу. По зазначеним вище позиціям здійснюється систематичний контроль, який дозволяє вчасно реагувати на будь які зміни (механічні, природні тощо) з метою їх усунення, корегування задля уникнення порушень у здійснюваному виробничому процесі. Утримання та обслуговування аеропонної системи за досвідом провідних компаній швидко окуповується, приблизно за три роки, тому що отримати можна до 14 врожаїв, залежно від культури.

На сьогодні аграрний сектор економіки країни потребує створення

постійно функціонуючої інноваційної системи, яка б відповідала основним вимогам, для того щоб спонукати суб'єкт господарювання до застосування новітніх технологій та виробництва інноваційної продукції. Створення такої інноваційної системи для аграрних підприємств дозволить подолати низку мезо- та макрофакторів, які стримують агроформування розвиватися за новаторським принципом. До таких гальмуючих чинників відносяться: непослідовність державної політики; недосконалість законодавчої бази в частині стимулювання інноваційної активності; відрив науки від господарської практики; відсутність належної інноваційної інфраструктури; відсутність дієвих механізмів комерціалізації науково-технічних розробок аграрної галузі; диспропорції у кадровому забезпеченні інноваційного процесу.

Зважаючи на всі перепони, що існують для впровадження інновацій все ж таки в своїй більшості агроформування приходять до того, що введення у виробництво інноваційного продукту є позитивним ефектом. На сьогодні ринок інновацій пропонує для аграріїв автоматизацію виробництва АПК на всіх рівнях: smart-землеробство та тваринництво, GPS-моніторинг та навігацію, дрони та роботехніку, сільгосптехніку нового покоління, інновації в селекції та харчових технологіях, біоінженерії АПК, вертикальне фермерство, smart-логістику, smart-пакувальні технології, технології blockchain, bigdata, енергоефективні технології та інше. Впровадження цифрових технологій дає змогу сільгоспвиробнику здійснювати ефективно процес управління у галузі рослинництва, віддалено контролювати та завчасно попереджувати всі форс-мажорні ситуації, які можуть виникнути на полі, фермі, лабораторіях, цехах для того, щоб кінцевий споживач зміг отримати високоякісну, безпечну і доступну за ціною продукцію [183].

Одним з напрямів підвищення ефективного управління інноваційним розвитком підприємства є налагоджений взаємозв'язок між інституційним середовищем та безпосередньо механізмом впровадження новацій. На рис. 3.13 представлений взаємозв'язок між головними інституціями та їх вплив на інноваційний розвиток аграрних підприємств.

Рис. 3.13 показує, що інноваційний розвиток аграрних підприємств на

пряму залежить від державних, науково-освітніх, фінансових інституцій та бізнесу, в свою чергу їх ефективне відтворення залежить від того на скільки вони і між собою взаємоузгоджують дії на шляху створення та впровадження новацій. Даний процес призведе до зростаючого попиту на інноваційну аграрну продукцію, що дозволить зробити запаси для українського споживача і сформувати високий попит на зарубіжних ринках.

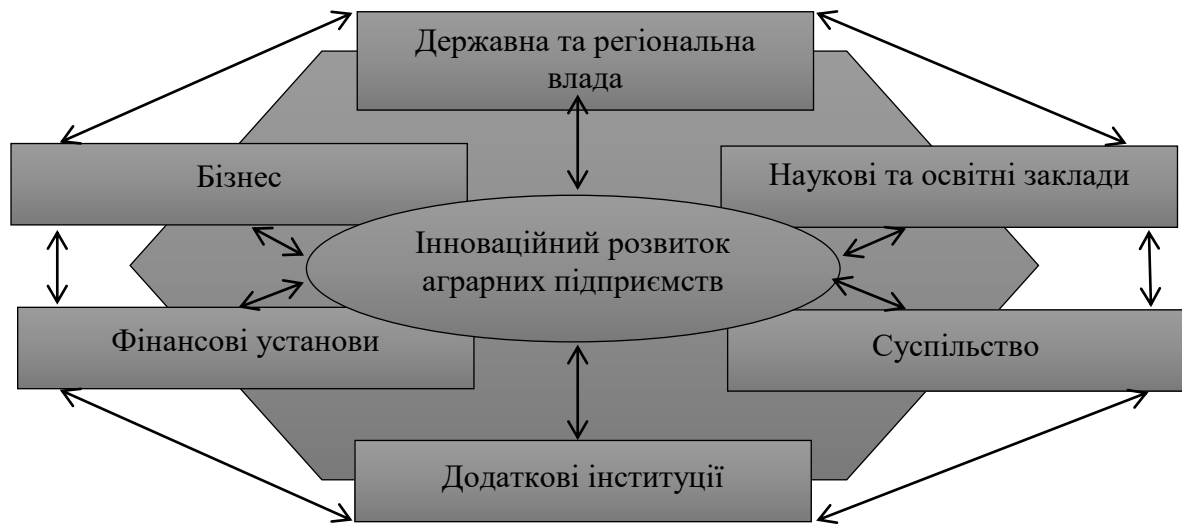

Рис. 3.13. Взаємозалежність інституційного середовища та інноваційного розвитку суб'єктів господарювання

Джерело: сформовано автором.

На сьогодні є потреба у ефективному розвитку регіональної політики щодо взаємодії державних органів влади та бізнесу. Це створить умови для активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств, сприятиме раціональному використанню потенціалу регіонів через наявні у них науково-технічні ресурси. Ключовим для формування механізму щодо управління аграрним підприємством за інноваційним принципом на регіональному рівні є визначення суб'єктів, від яких безпосередньо буде залежати запуск цього процесу на всіх рівнях. Першочергово слід створити два управлінські блоки: управління на рівні регіонального аграрного виробництва, що включатиме відділ сприяння інноваційних перетворень та розвитку аграрних підприємств та локальну мережу управління інноваціями на рівні підприємства.

Вважаємо вдалим в рамках реалізації публічної політики направленої на

стимулювання інноваційного розвитку аграрних підприємств та створення в обласних центрах відділів сприяння інноваційних перетворень та розвитку аграрних підприємств, робота якого буде направлена на формування інноваційної політики, інноваційних стратегій, сприяння створенню відповідної інфраструктури, надання всіх можливих процесуальних консультацій, формування кадрового забезпечення, здійснення науково-дослідної роботи щодо впровадження агроінновацій суб'єктами господарювання. Структура відділу представлена на рис. 3.14.

Рис. 3.14. Структура відділу сприяння інноваційних перетворень та розвитку аграрних підприємств

Джерело: сформовано автором.

Передбачається, що створення відділу сприяння інноваційних перетворень та розвитку аграрних підприємств повинно відбутися на базі департаменту агропромислового розвитку сільського господарства та зрошення

при обласних державних адміністраціях. Даний відділ включатиме чотири сектори: інноваційних перетворень, якому підпорядковуються сектори з організаційно-консультаційної роботи; кадрового забезпечення інноваційного розвитку; організаційно-консультаційної роботи та з науково-дослідної роботи. Сектор інноваційних перетворень до його функціональних обов'язків входить аналіз стану інноваційного забезпечення аграрних підприємств, вивчення інноваційного клімату в аграрній галузі з метою формування інноваційної політики регіону, розробка стратегій, проєктів та програм розвитку суб'єктів господарювання з використання сучасних інноваційних перетворень тощо.

Сектор організаційно-консультаційної роботи передбачає надання суб'єктам господарювання опрацьованої, актуальної інформації з врахуванням вітчизняним та зарубіжним досвідом щодо процесів, механізмів та етапів впровадження агроінновацій. До його функцій також входить проведення інформаційної кампанії щодо інноваційних моделей розвитку сільськогосподарського виробництва. Завданням сектору також є створення ієрархічної структури щодо розвитку цілої системи інформаційного забезпечення аграрних підприємств з ключових та пріоритетних напрямів НТП, щоб суб'єкти господарювання мали змогу отримувати вчасно актуальні роз'яснення щодо наявних сучасних техніко-технологічних розробок та способи їх застосування безпосередньо для себе і вже тоді оцінивши всі ризики керівник господарства зможе або прийняти їх для використання чи шукати якусь іншу альтернативу.

Сектор кадрового забезпечення інноваційного розвитку працює над постійним підвищенням кваліфікації працівників, які безпосередньо задіяні в процесі впровадження новачій і враховуючи систематичні зміни, які відбуваються в технологіях перепідготовка кадрів для аграрного сектору в напрямі застосування агроінновацій є актуальною та необхідною, якщо суб'єкт господарювання націлений на розвиток та вдосконалення. Також на даний сектор може бути покладена розробка довідника, де прописані будуть типові функції, якими повинен володіти фахівець реалізуюючи інноваційну політику в аграрній сфері регіону, щоб витрачені зусилля були ефективними та приносили результат. Він також може служити практичним посібником та бути долучений до навчального процесу з підготовки фахівців за напрямом

інноваційного управління аграрними підприємствами.

В той же час, структура відділу передбачає, що наявність науково-дослідної роботи в плані пошуку нових інноваційних рішень та технологій є ключовим для розвитку аграрних підприємств регіону. Це обумовлює також, те що аграрна наука не повинна закінчуватися на рівні Національної академії аграрних наук чи вищих навчальних закладах, а їх винаходи повинні переходити в практично-комерційну площину впровадження вітчизняними суб'єктами господарювання. Тому для цього ефективним може стати і створення консорціумів в рамках реалізації регіональної політики щодо інноваційного розвитку агроформувань, де відбувалося б об'єднання зусиль, досвіду та спільних напрацювань в плані практичного застосування новаційних розробок аграрними підприємствами.

Консорціум – поєднання освіти, науки та виробництва в напрямі застосування агроінновацій. Метою створення такого кластеру є перш за все подолання існуючого дисбалансу між тим, що створює освітньо-наукове середовище і тими реаліями з якими доводиться стикатися під час безпосереднього застосування у виробничий процес. Тому в консорціумі повинна бути безумовна взаємодія і виконання фундаментальних та прикладних досліджень у відповідності до реальних потреб часу і того, що потребує на сьогодні аграрне підприємство для того, щоб ефективно розвиватися. Також завданням даного об'єднання є налагодження співпраці з бізнесом для комерціалізації досягнень науки. Це генерація ідей фахівцями в сфері агроінновацій, які здатні оцінити ситуацію та виділити дієві заходи щодо вирішення існуючих проблем з інноваційним розвитком аграрних підприємств. Даний кластер буде ефективним для аграрного виробництва так як освітньо-науковий простір створення новації буде проводити виходячи з реальної потреби аграрного підприємства в тій чи іншій технології, це дозволить за умови очікуваного позитивного ефекту залучити кошти на реалізацію проєкту та сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості галузі, що тим самим спонукатиме до удосконалення системи планування щодо організації та здійснення управлінських функцій стосовно розвитку інноваційної діяльності безпосередньо суб'єктом господарювання.

В той же час, аграрні підприємства не позбулися недоліків з якими вони

стикаються на етапі впровадження інноваційних технологій. Серед них виділяють неготовність до реалізації найбільш вдалих інноваційних проєктів, до яких відносять створення сортів рослин і порід тварин, стійких до хвороб та шкідників, до несприятливих чинників довкілля та кліматичних умов; проєктів із впровадження нових ресурсозберігаючих технологій й проєктів зі створення інноваційно-консультативних систем у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності. Вважаємо, що активізація інноваційної діяльності аграрними підприємствами має відбуватися саме за рахунок впровадження інноваційних технологій за вказаними вище напрямками.

До основних напрямів підвищення ефективності управління інноваційним розвитком агроформувань можна віднести і формування сталого фінансового забезпечення, яке буде забезпечуватися, в тому числі, за рахунок краудфандингу та венчурного фінансування. На сьогодні краудфандинг починає набирати популярності і вже існує в Україні кілька проєктів, які успішно реалізуються в даний спосіб. В нашій країні створена краудфандингова платформа – Велика Ідея, яка в собі акумулює відкриті фінансові ресурси на реалізацію інноваційних ідей та проєктів, які збираються через спільнокошти. Це може бути як і стартовий капітал на започаткування бізнесу, так і гроші під розвиток окремого напрямку. Зараз дана платформа охоплює: соціальні інновації, відновлювальну енергетику, ІТ, ефективність людських ресурсів та продуктивність роботи, реформи, що відбуваються в країні, відповідальне підприємництво, венчурна філантропія в Україні. Всі перераховані вище сфери куди йде спрямування коштів суспільства є супутніми з діяльністю аграрного підприємства і його розвитком за інноваційним принципом. Це для агроформування може стати додатковою платформою через яку можна залучити кошти для реалізації нового проєкту в плані покращення виробничо-господарської діяльності, і який в тому числі буде направлений на зміцнення продовольчої безпеки країни та матиме суспільну корисність.

До переваг краудфандингу для аграрного підприємства можна віднести: наявність простого та зрозумілого способу надходження фінансових коштів для новаторських проєктів, мінімізація ризиків при їх отриманні; підтримка інноваційних проєктів, які суспільству будуть важливими; відкритість; отримання коштів не від одного інвестора, а від декількох; реклама та

просування ідеї. В той же час до мінусів краудфандингу відносять не спроможність фінансова в реалізації великих проєктів; шахрайство; несумлінність позичальників. Отже, краудфандинг для аграрних підприємств одна з сучасних можливих альтернатив та інструменті за допомогою яких можна залучити додаткові фінансові кошти для впровадження інноваційних проєктів у діяльність агроформувань [53].

Ще одним напрямом, який може забезпечити інноваційний розвиток суб'єктів господарювання – це венчурне фінансування. До головних переваг даного способу отримання коштів на інноваційний розвиток є те, що інвестор дає гроші не під заставу і йому не треба сплачувати відсотки, як для порівняння з банківським кредитом. В Україні на сьогодні в аграрному секторі даний механізм використовується лише як інструмент корпоративних інвестицій та оптимізації оподаткування і реалізується через венчурні фонди [53].

Розглянуті сучасні альтернативні методи фінансової підтримки, аграрних підприємств створюють ще одну передумову та можливість, щодо залучення коштів у зміцнення технологічної оснащеності виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Здійснений аналіз у попередньому розділі спонукає нас говорити не тільки про фінансову неспроможність агроформувань до інноваційного розвитку, а й про методи та підходи до здійснення обробітку ґрунту. На сьогодні у аграрних підприємств Херсонської області існує загальна тенденція до зменшення валових обсягів збору та посівних площ по кожній культурі. Спеціалізація господарств регіону в основному зосереджена на виробництві зернових видів культур (їх відсоток по структурі знаходиться у межах 58% та технічних (36%), дана тенденція прослідковується протягом тривалого періоду часу. Для того, щоб даний стан покращити аграрні підприємства Херсонщини повинні перейти на застосування агротехнологічних інновацій, які базуються не на технологіях ХХ століття, а на технологіях, які пройшли апробацію в ХХІ столітті та показали свою ефективність.

Перш за все слід розпочати з впровадження ресурсозберігаючих технологій, що призведе до якісних змін в господарській діяльності підприємств регіону, допоможе підвищити їх економічну ефективності, знизить залежність від конкурентів. У рослинництві це стосується вибору оптимальних

попередників для культур, визначення прийомів підготовки ґрунтів; використання найбільш перспективних сортів та високоякісного насіння; застосування необхідних доз добрив, гербіцидів; використання всіх агротехнічних операцій за допомогою сучасної техніки на основі раціональних форм організації праці. Першочерговим з чого слід розпочати це застосування ефективних способів обробітку ґрунту, за рахунок цього вдасться покращити агрофізичні властивості землі, її аерацію, підвищити продуктивність вирощування культур, це також сприятиме врегулюванню водно-фізичних властивостей та зменшенню ерозійності ґрунту, знищить надмірну забур'яненість тощо.

В рослинництві найбільш енергоємною технологічною операцією на яку приходится до 50% паливно-енергетичних витрат, є обробка ґрунту. По окремих культурах питома вага витрат на паливо складає: пшениця озима – 67,6%, озиме жито – 36,8%, яра пшениця – 35,3%, ячмінь – 43,2%, овес – 49,7%, кукурудза на зерно – 44,6%, просо – 38,1%, горох – 42,3%, соняшник – 55,9%, кормовий буряк – 21,6%, кукурудза на силос – 44,5%.

Зараз є технологічне рішення, що забезпечує економію пального та збереження родючості ґрунту. Такі прогресивні технології передбачають мінімальний і нульовий обробіток ґрунту: суміщення технологічних операцій, оптимізацію внесення органічних та мінеральних добрив, розробку гербіцидних технологій, застосування машин з меншим питомим опором, а також відповідне формування агрегатів зі зниженням тиску на ґрунт.

При цьому господарствам слід одночасно проводити компенсаційне внесення рідких азотних добрив та загортання пожнивних рослинних решток в ґрунт, де відбувається їх мінералізація, гуміфікація і поповнення запасів органічної речовини ґрунту та елементів живлення рослин.

Для аграрних підприємств регіону пропонуємо інноваційні технології, щодо вирощування соняшнику:

- 1) використання високоурожайних гібридів соняшнику з підвищеною олійністю;
- 2) використання якісного передпосівного обробітку ґрунту в якому поєднується декілька робочих операцій – підрізування та розробка поверхневого шару, подрібнення грудок, вирівнювання поверхні, внаслідок

чого зменшується кількість пересувань техніки по полю, ущільнення ґрунту;

3) використання комбінованих та широкозахватних агрегатів, що значно зменшує виробничі витрати на вирощування культури;

4) використання системи удобрення, яка дозволяє забезпечити культуру необхідними елементами живлення;

5) проведення захисту рослин за допомогою високопродуктивних, широкозахватних агрегатів;

6) залишення поживних залишків на полі, що покращує структуру та родючість ґрунту.

Звідси висновок про необхідність прийняття невідкладних заходів щодо забезпечення зростання обсягу виробництва продукції на основі технічного його оновлення та підвищення ефективності виробництва. У свою чергу, вдосконалення розрахунково-платіжних відносин між підприємствами буде сприяти поліпшенню умов реалізації продукції, а отже, зростання прибутку.

Впровадження ресурсозберігаючих технологій приведе до якісних змін в господарській діяльності суб'єктів господарювання, допоможе підвищити його економічну ефективність, знизить залежність від конкурентів. В рослинництві це стосується вибору оптимальних попередників для основних культур вирощуваних, визначення прийомів підготовки ґрунтів; використання найбільш перспективних сортів та високоякісного насіння; застосування необхідних доз добрив, гербіцидів; використання всіх агротехнічних операцій за допомогою сучасної техніки на основі раціональних форм організації праці.

Ефективність сільськогосподарського виробництва аграрних підприємств залежить від організації просування та збуту продукції, яка повинна включати наявність декількох каналів збуту, форми розрахунків, рівні цін та ін. Велике значення має вексельна форма при взаєморозрахунках суб'єктів господарювання. При цьому, господарство не скорочуючи обігових коштів, підтримує свою платоспроможність, що впливає на покращення рівня його конкурентоспроможності.

На нашу думку, одним з найважливіших чинників досягнення ефективності діяльності аграрних підприємств регіону за інноваційним типом розвитку є розвиток інтеграційних процесів, спрямованих на поєднання діяльності сільськогосподарських товаровиробників різних форм власності та

переробних суб'єктів господарювання Херсонської області. Доцільним є формування інтеграційних структур кластерного типу з можливим входженням до них на добровільних засадах сільськогосподарських, переробних та обслуговуючих підприємств, кредитних та наукових установ, та фізичних осіб з метою стабілізації та подальшого розвитку економічних зв'язків між учасниками інтегрованого угруповання, отримання конкурентних переваг, а також економічних і фінансових вигод від здійснення господарської діяльності. Перспектива розвитку такого об'єднання залежатиме: від використання науково-технічного потенціалу; застосування удосконалення технологій виробництва; підготовки висококваліфікованих спеціалістів; удосконалення елементів маркетингової стратегії та системи управління якістю на всіх стадіях для всіх членів об'єднання; єдиної цінової політики та справедливого розподілу між учасниками отриманого прибутку.

Підсумовуючи вище викладене, до основних напрямів ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств в умовах сьогодення відносять техніко-технологічну модернізацію, використання ресурсозберігаючих технологій, покращення якісних характеристик продукції, поліпшення екологічних характеристик у здійсненні господарської діяльності. До ключових напрямів інноваційного розвитку аграрних підприємства належать біо- і нанотехнології, генетичні, мікробіологічні, екологічні розробки, використання вдосконалених організаційно-економічних механізмів функціонування суб'єктів господарювання та впровадження нових форм і методів здійснення управління виробничо-господарською діяльністю.

Стрімка цифровізація в ХХІ столітті змінює стиль життя людей, і технології маркетингу, і способи досягнення цільової аудиторії навіть для аграрної галузі. Використання контент-маркетингу на сьогодні може стати механізмом інноваційного розвитку виробничо-господарської діяльності для аграрних підприємств. До цього підприємців підштовхнула світова пандемією коронавірусу та введення карантинних заходів, через що всі суб'єкти підприємницької діяльності були змушені змінити підхід до просування та реалізації продукції.

Аграрним підприємствам в цьому процесі не слід також стояти осторонь, а перейти до використання підходів у відповідності до умов, що диктує

сьогодення та застосовувати механізми контент-маркетингу (Smart Agro Marketing), який сприятиме отриманню продукції кінцевим споживачем.

Контент-маркетинг можна вважати однією із стратегій новаційного розвитку аграрних підприємств. По своїй суті він направлений на залучення цільової аудиторії та на побудову довірливих взаємовідносин для досягнення поставлених цілей. Це один з видів управлінської новації для аграрного підприємства, який стосується не техніко-технологічного оновлення, хоча охоплює механізми діджиталізації та застосування BigData, а це також зміна відношення до збуту та просування продукції. На сьогодні вже звичні моделі ведення бізнесу під час кризи виявляються неефективними. Аби лишатися конкурентоспроможним, необхідно вдаватися до гнучких та новаторський підхід аграрним підприємствам.

Це не безпосередній контакт в умовах ринку, а перехід ринку аграрної продукції і її споживачів в віртуальну мережу, через яку і починається створення товарно-грошових взаємовідносини. Як бачимо, що сьогодні на розвиток аграрних підприємств все більше починають впливати технології, які не пов'язані безпосередньо з вирощуванням та збором сільськогосподарської продукції, на часі пріоритетом є здійснення відповідального планування, управління бізнес-процесами, продаж врожаю та налагодження комунікації з споживачами через світову мережу інтернет.

Контент-маркетинг в аграрному підприємстві спосіб з побудови довгострокових взаємин з цільовою аудиторією. Сприяє залученню потенційних клієнтів і утримує існуючих. Наприклад, компанії, які використовують даний механізм, залучають на 55% більше потенційних споживачів. Головним завданням стратегії контент-маркетингу для кожного аграрного підприємства є те, що її застосування направлене виключно на ефективне позиціонування товару та на те, щоб споживачі обирали саме його продукт або послугу й тільки за ним вишиковувалася черга.

Просування аграрної продукції через використання стратегії Smart Agro Marketing є необхідною умовою для розвитку бізнесу в умовах сьогодення. Запуск роботи за даного механізму реалізується через запуск платформи або комерційної сторінки в соціальних мережах. Smart Agro Marketing на сьогодні можна застосовувати аграрним підприємствам, які спеціалізуються на

продукції з високою доданою вартістю (вина, ягоди, органічна продукція, сири, локальні продукти). На Херсонщині до таких підприємств можна віднести ФГ «Курінь», виноробне господарство Князя П.Н. Трубецкого, агрофірма радгосп «Білозерський» тощо.

Аграрному регіональному бізнесу, який хоче відповідати потребам сучасного споживача слід переходити на Smart Agro Marketing. Даний підхід спонукає аграрні підприємства до здійснення повної діджиталізації, що дозволить в цілому масштабувати аграрний бізнес країни. Завдяки цьому крупні аграрні агрохолдинги можуть вийти на зовнішні ринки, налагодити роботу на експорт, а середні та малий аграрний бізнес – збільшити впізнаваність бренду, розширити ринки збуту, залучити нових клієнтів.

До зовнішніх майданчиків застосування контент-маркетингу можна віднести: профільні ЗМІ, тематичні портали і блоги, лідери думок (соціальні мережі, YouTube), заходи (офлайн і онлайн конференції, форуми, круглі столи). Контент-маркетинг зараз є ефективним способом рекламування та просування свого бренду. 70% користувачів бажають отримувати інформацію про компанії через статті, а не рекламні оголошення, 86% не зважають на телевізійну рекламу і 44% нехтують прямі поштові розсилки. Тактика «агресивного маркетингу» викликає опір, користувачі хочуть отримувати цікавий, змістовний та інформативний контент високої якості, який допоможе приймати рішення про покупку. 60% шукають продукт після прочитання контенту про нього, тому використання контент-маркетингу для аграрних підприємств – це ще один напрям для того, щоб підвищити рівень впізнаваності та сформувати якісний попит на товар за допомогою веб-мережі.

Просування аграрної продукції через використання Smart Agro Marketing має етапність щодо позиціонування продукції в мережі Інтернет. Відповідно до цього слід здійснювати реалізацію всіх процесів на шляху до розширення активності клієнтської бази, яку не тільки зацікавить продукція, а вони будуть готові придбати її.

Створений контент і заслужені авторитет, довіра не зникнуть з витраченим бюджетом, а будуть працювати ще довго. Контент-маркетинг включає публікування контенту на сайті, в соціальних мережах та на інших зовнішніх ресурсах, створення email-розсилки для того, щоб ефективність

залучення та привертання уваги до продукції та наданих послуг підприємством систематично зростала. Завдяки цьому споживачі мають можливість сприймати інформацію різного формату, яку вміщують веб-ресурси в тому числі у будь-який зручний для них час, тому як все, що доступне онлайн є доступним цілодобово.

Контент-маркетингу для аграрних підприємств є сучасним засобом, який потребує в рази менших капіталовкладень та приносить більше вигоди. Вкладення коштів і часу в контент-маркетинг – це інвестиції суб'єктів господарювання, а не витрати. Таргетована реклама для просування контенту є найбільш актуальною, а правильний вибір її охоплення дозволяє цільовій аудиторії регулярно її бачити і тим самим проявляти зацікавленість до бажаного товару.

На сьогодні в умовах світової пандемії, коли більшість ринків зачинено, попит на продукцію знизився, аграрні підприємства та фермерські господарства Херсонщини зіштовхнулися з проблемою реалізації власної продукції. Тому умовою не втрати своїх споживачів є перехід до електронних (інтернет) продажів, для впровадження цього, як ми говорили вище можна створювати власні сайти, комерційні соціальні сторінки, ютуб канали з відеоконтентом, а можна почати впровадження регіональної онлайн платформи для аграрних товаровиробників по типу prom.ua, OLX.ua, gia.com, shafa.ua тощо. Дана платформа повинна займатися реалізацією виключно продукції, товарів та послуг аграрного спрямування. Це створення веб-ринку електронної сільськогосподарської комерції в регіоні, де пропозицію на ньому будуть формувати багато різних товаровиробників починаючи від великих агрохолдингів, закінчуючи одноосібними підсобними домогосподарствами. Для початкової реалізації цієї платформи слід першочергова державна підтримка, фінансове та законодавче сприяння. Так у червні 2020 р. Кабінетом Міністрів України було ініційовано проєкт по створенню онлайн-платформи для реалізації продукції малими і середніми підприємствами. Планується, що дана платформа стане майданчиком, де матимуть змогу комунікувати між собою виробники сільськогосподарської продукції та споживачі без посередників. Створення даного онлайн-майданчику стане підтримкою для агропромислового сектору Херсонської області та стимулом для дистанційного збуту

агропродукції в умовах пандемії COVID-19. Це також за собою призведе до налагодження онлайн-продажів сільськогосподарської продукції і діджиталізації всіх процесів, що з цим пов'язані.

Зараз в регіонах України запущена онлайн-платформа як соціальний проєкт «Відкритий ринок» (rynok.in.ua), який відкритий для аграрних товаровиробників та споживачів, але на сьогодні там представлена продукція виробників Закарпатської, Київської, Харківської областей. Реалізовує його громадська організація Освітньо-аналітичний центр розвитку громад у партнерстві та при підтримці Асоціацією міст України.

На сьогодні вважаємо, що даний проєкт для аграрної Херсонщини також є актуальною і на часі. Розпочати реалізацію слід на обласному рівні долучивши безпосередньо до цього процесу Департамент агропромислового розвитку Херсонської обласної державної адміністрації у партнерстві з громадськими організаціями та з Асоціацією міст України. Проєктною назвою даної інтернет платформи може бути «Агроонлайнкомерція»

Основні характеристики та можливості інтернет-платформи «Агроонлайнкомерція» представлені в додатку Ж.

Реалізація даної інтернет-платформи – це створення майданчика для онлайн реалізації аграрної продукції, що дозволить зменшити ризики щодо ліквідації чи банкрутства малого та середнього бізнесу, місцевих сільськогосподарських товаровиробників, дрібних сімейних кооперативів Херсонської області. Це додатковий канал збуту сільськогосподарської продукції, який складе конкуренцію роздрібній торгівлі, так як зараз відбувається стрімке збільшення інтернет замовлень і популярність робити покупку в онлайні серед споживачів зростає.

Для створення даної платформи щодо збуту агропродукції слід щоб було наявне фінансове, технічне (діджиталізація), нормативно-правове та кадрове забезпечення (додаток З). Фінансування інтернет платформи «Агроонлайнкомерція» планується здійснювати з використанням коштів державних (гранти, стартап-проєкти, державний фонд регіонального розвитку), місцевого бюджету, громадських організацій, приватних фірм, міжнародних фондів. Це одні з перелічених варіанті, де можливо віднайти початкове фінансування на запуск та просування платформи для того, щоб отримати

програмне забезпечення, технічне оснащення та розробити веб-сайт для запуску онлайн-продажів. В результаті відбувається формування великого масиву оцифрованих даних у вигляді BigData, які показуватимуть характеристику, основні властивості продукту, що буде зручним для споживача, щоб визначитися здійснювати покупку чи ні. Для запуску механізмів функціонування даної онлайн платформи також бажаним було і підтримка на рівні Кабінету Міністрів України, обласної державної адміністрації, об'єднаних територіальних громад, які б для прикладу в рамках Стратегій розвитку регіонів та аграрного виробництва запускали окремі проекти щодо використання інтернет ресурсу в рамках просування аграрної продукції малим та середнім бізнесом. Реалізації функцій інтернет майданчику також забезпечується через наявність кадрів: маркетолог, дизайнер, редактор, СММ-фахівець, які володіють навичками ефективного складання і використання інформації щодо просування продукту та її реалізації, що призведе також і до підвищення конкурентоспроможності підприємства.

На початковому етапі в процесі формування онлайн-платформи слід здійснити відбір власників особистих селянських господарств (ОСГ) та малих фермерських господарств (ФГ), які будуть представлені; сформувати асортимент продукції, яка буде представлена на інтернет ресурсі. Бажаним є створення певної кооперації у складі 3000 учасників, третина з яких це будуть представники ОСГ та малі ФГ. На початку запуску даного інтернет майданчику доцільним вважаємо презентувати товаровиробників сільськогосподарської продукції, де споживач міг би наочно побачити товар, оцінити його властивості та сформувати думку про нього, а це можливо зробити через проведення:

- масових заходів (ярмарки, агрофестивалі);
- ознайомчих поїздок до господарств;
- ярмарок-конференцій, що включає навчальну компоненту (експертна думка) та обговорення проблемних питань.

Апробацію даної платформи слід запустити на одному чи декількох регіонах, щоб можна було оцінити всі ризики пілотного проекту та внести відповідні корективи для подальшої ефективної роботи.

Також ціленаправленим для інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в рамках Стратегії розвитку Херсонщини є створення на

території кожної територіальної громади області програм щодо формування ефективної логістичної системи збуту сільськогосподарської продукції, як економічного механізму з метою створення умов для забезпечення використання новачійних підходів, яка може мати для початку робочу назву «Система доставки сільськогосподарської продукції в межах Херсонської області». До стратегічної цілі програми відноситься створення ефективних умов розвитку сільських територій та територій навколо міст регіону. Операційна ціль – підвищення продуктивності аграрного сектору через покращення організації інфраструктури ринків збуту для сільськогосподарської продукції, а також налагодження внутрішніх й зовнішніх транспортно-логістичних зв'язків регіону. Завдання на вирішення яких направлена програма:

- забезпечення державної підтримки з метою підвищення рівня облаштування сільської місцевості як сфери життя, діяльності та побуту сільського населення, в рамках реалізації політики щодо підтримки аграрного виробництва та розвитку сільських територій;
- здійснення раціоналізації структури та проведення диверсифікації аграрного виробництва для зростання його доданої вартості;
- сприяння розвитку альтернативних видів економічної діяльності у сільській місцевості з метою стимулювання зайнятості населення в сфері аграрного виробництва, включаючи розвиток сільського туризму, народних ремесел і промислів, підприємств сфери послуг, збору та переробки плодово-ягідної сировини тощо;
- створення умов для соціального розвитку села, стійкої мотивації до соціальної відповідальності бізнесу в аграрному секторі, суміжних секторах виробництва і сфері послуг.

Учасники програми: особисті селянські та малі фермерські господарства, інші виробники аграрної продукції; споживачі.

Вигоди та очікувані результати від реалізації програми полягають у:

1. Запуск в експлуатацію інтернет – платформа для комунікації між виробниками та споживачами.
2. Налагоджена системи логістики та інфраструктури для торговельних відносин.
3. Створена законодавчо регламентована модель торговельних відносин

сільського виробника через кооперативні об'єднання різних видів, приватних підприємців та сімейних фермерських господарств.

Здійснення фінансування програми планується через державний фонд регіонального розвитку, кошти місцевих бюджетів та загального бюджету програми.

Реалізація програми сприятиме впровадженню наступних інновацій:

- організаційних – суть яких полягає в організації логістично-збутової системи аграрної продукції, що забезпечує максимально ефективне використання виробничих ресурсів власників особистих селянських господарств, що призводить до зростання прибутковості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та сприяє самозайнятості у сфері аграрного виробництва;
- формування бренду та його просування є інновацій] гімн рішеннями по відношенню до поточного стану виходу на ринок виробників сільськогосподарської продукції та покупців продукції та споживачів кінцевого продукту;
- використання сучасних виробничих та інформаційних технологій для організації роботи агро-логістичної збутової системи, в тому числі використання енергоефективних технологій (електромобілів);
- формування тренду кооперації товаровиробників сільськогосподарської продукції не лише щодо організації збуту продукції, а також надавати консультативну, методично-довідкову підтримку, доступ до інформації про сучасні технології вирощування аграрної продукції, ефективні методи здійснення конкурентоспроможного господарювання та самозайнятості сільського населення.

У кінцевому підсумку реалізуючи дану програму кількісний результат матиме наступне вираження: підвищення зайнятості населення на 5-7 %, зростання сум відрахувань до бюджетів усіх рівнів більш ніж на 5,4 млн. грн., формування учасників кооперативів до 500 осіб; залучення понад 3000 осіб (виробники та споживачі) у систему кооперації з Херсонщини; зростання товарообігу в грошовому еквіваленті; реєстрацію не менше ніж 5 кооперативів, до 60-ти ФОПів, близько 10-60 фермерських господарств; залучити до 300 особистих селянських господарств у кооперативи; зменшити на 25% вартість

сільськогосподарської продукції для споживачів; провести 1 маркетингове дослідження, 1 дослідження виробничого потенціалу території, 1 продуктову ярмарку-конференцію, 1 агрофестиваль; зареєструвати 1 комунальне підприємство; встановити 6 МАФів; ввести в експлуатацію 1 логістичний центр; систематичне проведення тренінгів та інформаційних семінарів щодо інноваційної складової інфраструктурного оновлення та покращення системи логістики щодо збуту аграрної продукції; створити близько 200 робочих місць.

Висновки до розділу 3

1. Запропоновано інноваційна система аграрного сектору економіки України, яка базується на взаємодії інституцій державного та приватного секторів економіки. Визначено, що необхідною умовою успішного її функціонування є формування її інституційної складової. З боку держави це – міністерства, державні комітети, департаменти, управління, відповідні нормативно-правові акти, норми, правила, стандарти, що створюють умови для здійснення інноваційно-впроваджувальних процесів в сільськогосподарську галузь. Приватний сектор інституційне забезпечення формує через громадськість (громадські організації, ради винахідників, незалежна експертиза тощо).

2. Розробку стратегічної моделі публічного управління інноваційним розвитком агроформувань слід розпочати з виділення напрямів стратегічного управління, що враховуватимуть інноваційний тип розвитку підприємства, характеризувати послідовність дій, виконання яких формує передумови для впровадження нововведень у виробничо-господарську діяльність.

3. Формування стратегічної моделі розвитку підприємства за інноваційним типом характеризується наявністю механізму поетапного здійснення стратегічного управління агроформуваннями за інноваційним принципом. Це процес, який включає вісім взаємопов'язаних дій між собою, які призводять до створення або впровадження конкурентоспроможної продукції, тим самим реалізуючи інноваційну стратегію, а як результат підприємство отримує бажаний ефект у вигляді розширення клієнтської бази, збільшення обсягів виробництва, реалізації та прибутку.

4. Отримання позитивного ефекту від впровадження нововведень можна за рахунок правильного підходу до організації інноваційного процесу на аграрних підприємствах, який полягає у виділенні блоків при взаємодії яких відбувається створення поетапної схеми з реалізації інноваційної діяльності. Схема організації інноваційного діяльності аграрного підприємства, яка включає чотири блоки та їх функціональні особливості, а в сукупності це відображає процес взаємопов'язаних дій, які створюють умови для освоєння інновацій у виробничому процесі.

5. Вважаємо за доцільне суб'єктам господарювання в рамках реалізації стратегічної моделі здійснювати та впроваджувати програму інноваційного розвитку, що полягає у наявності комплексу процесів та заходів, що реалізуються за інноваційним принципом, вони повністю узгоджені з наявними ресурсами, виконавцями та мають чітко окреслені терміни виконання. Вона також направлена на ефективне вирішення завдань щодо створення, освоєння та поширення принципово нових видів продукції або технологій для цієї галузі.

6. В умовах постійних змін з якими доводиться стикатися агроформуванням виникає необхідність розробки стратегічної моделі управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання, яка забезпечить, перш за все підвищення техніко-технологічного рівня підприємств та диверсифікацію виробництва, зростання обсягів та прибутків. Такий напрям розвитку організацій сприятиме також і налагодженню інтеграційних процесів щодо входження до когорти технологічно розвинених фірм. Суть її розкривається через складові стратегічної моделі інноваційного розвитку агроформувань, а це інституційна, технологічна та технічна складові. В той же час, модель реалізації публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств становить сукупний набір факторів, які забезпечують створення стратегічної моделі інноваційного розвитку аграрних підприємств, яка має багатоетапний процес з її реалізації, що обумовлює необхідність формування інноваційної інфраструктури, що забезпечить умови щодо «втілення», «сегментування» та «експансія» новацій та розвитку мережі інноваційних структур, що призведе до створення відповідної законодавчої та нормативно-правової бази, дієвих механізмів фінансово-кредитного забезпечення,

податкової та організаційної підтримки з боку державних установ; до інтенсивного розвитку матеріально-технічної бази та впровадження наукових розробок у виробництво.

7. Для розвитку аграрного підприємства за інноваційним типом слід здійснити створення в середині підприємства структурно-організаційні форми, які спрямовані на інноваційний розвиток агроформувань, які між собою будуть взаємопов'язаними та взаємодоповнювати один одного. Така інноваційна система повинна враховувати спеціалізацію господарств, використання технологій ресурсозбереження, кваліфікацію кадрів та їх матеріальне стимулювання, механізми державного регулювання, комерційний розрахунок. Здійснюючи організацію інноваційного процесу підприємствам слід враховувати, що при переході на використання нової техніки і технологій вони зіштовхнуться з певним розбалансуванням у виробничо-господарській діяльності, що створить дисбаланс в економічних показниках функціонування суб'єкта господарювання та його структур.

8. У межах проведеного дослідження запропоновано ряд підходів, які повинні входити до процесу формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком: застосування принципів внутрішньогосподарського механізму, який направлений на здійснення фінансового, трудового та матеріального забезпечення господарської діяльності у сфері виробництва продукції, наступним етапом має стати окреслення системи стимулювання щодо впровадження інновацій до якої повинні входити: система мотивації працівників, система державної підтримки, система соціальних пільг, система надання пільгових кредитів, система податкових пільг. Посилення формування економічного механізму управління агроформуваннями ми пропонуємо через використання інтернет технологій: інтернет-майданчик оренди сільськогосподарської техніки, торговий «БОТ», мобільні додатки з реалізації сільськогосподарської продукції, техніки, послуг тощо. Дані цифрові інновації здатні поліпшити виробничі та управлінські процеси, забезпечити оптимальність роботи обладнання і техніки, зменшити використання фізичної праці та перейти максимально на використання механічної, що прямопропорційно впливає на результативність аграрного виробництва.

9. Визначено основні напрями ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств до них відносять: техніко-технологічну модернізацію, використання ресурсозберігаючих технологій, покращення якісних характеристик продукції, поліпшення екологічних характеристик у здійсненні господарської діяльності, використання біо- і нанотехнології, генетичні, мікобіологічні, екологічні розробки, посилення впливу економічних механізмів на функціонування суб'єктів господарювання та впровадження нових форм і методів здійснення управління виробничо-господарською діяльністю.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі проведених досліджень було вирішено науково-практичне завдання щодо активізації впровадження інновацій у діяльність аграрних підприємств через застосування економічних механізмів публічного управління, що є особливо актуальним для розвитку галузі та аграрного сектора в цілому.

За результатами проведеного дослідження зроблені наступні висновки.

1. Узагальнено сутність інноваційного типу розвитку аграрних підприємств на засадах публічного управління, який становить регуляторний вплив через сукупність господарських, виробничих, управлінських, адміністративно-організаційних, фінансових, інформаційно-мотиваційних механізмів, що веде до змін структури товарної продукції, яку виробляє підприємство в результаті чого на ринок виходить новий високотехнологічний, екологічно безпечний та якісний продукт, що максимально повно задовольняє потреби споживача, характеризується високою граничною корисністю та забезпечує отримання конкурентних переваг суб'єктом господарювання. Встановлено, що економічний механізм публічного управління становить вплив через застосування економічних методів, які в свою чергу діють на організацію безпосередньо або опосередковано з урахування економічних інтересів кінцевих споживачів. Тому можна говорити про те, що ефективність діяльності підприємств залежить від поєднання як зовнішніх так і внутрішніх важелів економічного механізму публічного управління, що в свою чергу забезпечує формування переваг в конкурентному середовищі функціонування.

2. Визначено особливості використання методичних засад формування системи публічного управління аграрними підприємствами, що базується на поєднанні адміністративних (державних), фінансових ресурсів та системі правил і стимулів, які активізують бізнес, науковців, освітян, винахідників з метою створення кластеру «влада-наука-інноваційне виробництво» ціллю якого є забезпечення передумов для ефективної діяльності

суб'єктів господарювання в напрямі застосування новаційного підходу, а також реалізація принципів щодо створення нормативно-правової бази, впровадження ефективної державної, фінансової, інформаційної підтримки інноваційних процесів, посилення коопераційних зв'язків між організаціями, закладами освіти, науки та агроформуваннями, що створить додаткові можливості для залучення інновацій в галузь.

3. Ідентифіковано сукупність факторів, які становлять вплив на економічний механізм публічного управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств. До них віднесено: фінансове, інформаційне, нормативно-правове, кадрове, техніко-технологічне забезпечення, розвиток наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок, активізація цифрової трансформації економіки (діджиталізація), використання технологій «big data», «Інтернет речей. Виходячи з цього сформовано структуру публічного управління аграрними підприємствами, яку доповнено інноваційною складовою, що прискорює системні нововведення та підвищує готовність до впровадження змін. Пропонується використання ряду державних механізмів, які будуть направлені на стимулювання аграрних підприємств щодо використання ними IT-інноваційні технології, а це: електронна картографія, налагодження системи логістики, моніторинг технопарку, використання спеціалізованих CRM та HRM систем, використання мобільних версій програм.

4. Здійснено комплексну оцінку ефективності публічного управління інноваційною активністю аграрних підприємств Херсонської області. На основі проведеного аналізу визначено, що інноваційно-активним в регіоні є суб'єкти господарювання галузі рослинництва, які запроваджують новації у зрошувальне землеробство, селекцію, сучасні засоби догляду за ґрунтом та рослинами, техніко-технологічне оснащення виробництва, логістику. Виявлено одну з причин низького рівня впровадження інновацій у діяльність – недостатня інформаційна поінформованість про техніко-технологічні зміни, що відбуваються в галузі. Тому запропоновано вирішення даної проблеми через створення на обласному рівні служби консультування щодо впровадження новацій на базі інформаційно-інноваційного кластеру, що включатиме ряд

інформаційних, консультаційних, ознайомчих, практичних заходів, які направлені на спонукання, зацікавлення, мотивацію вітчизняних аграріїв до впровадження інновацій, спочатку в поодинокі виробничі процеси з подальшою переорієнтацією всієї діяльності на інноваційний тип розвитку або відділів сприяння інноваційних перетворень та розвитку аграрних підприємств при Департаментах розвитку сільського господарства обласних державних адміністрацій, робота якого буде направлена на формування інноваційної політики, інноваційних стратегій, сприяння створенню відповідної інфраструктури, надання всіх можливих процесуальних консультацій, формування кадрового забезпечення, здійснення науково-дослідної роботи щодо впровадження агроінновацій суб'єктами господарювання.

5. Розроблено структуру економічного механізму публічного управління аграрними підприємствами, яка передбачає розвиток інноваційної діяльності шляхом реалізації відповідної моделі та створення нових проєктів, які спроможні забезпечити умови щодо «втілення», «сегментування» та «експансія» новацій та сприяти розвитку мережі інноваційних структур, що призведе до створення відповідної законодавчої та нормативно-правової бази; застосування дієвих механізмів фінансово-кредитного забезпечення, податкової та організаційної підтримки, в тому числі і з боку державних установ; до інтенсивного розвитку матеріально-технічної бази та впровадження наукових розробок у виробництво. Реалізація вищезазначеного матиме ряд позитивних наслідків, що дозволить аграрним підприємствам зміцнити їх конкурентний статус, наростити виробничий потенціал, розширити ринковий сегмент та мінімізувати ризики. Інноваційно активні підприємства отримають конкурентні переваги та пролонгований економічний ефект, тим самим утримають свої конкурентні позиції та споживача.

6. Запропоновано підходи до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком: застосування принципів внутрішньогосподарського механізму, які базуються на здійсненні фінансового, трудового та матеріально-технічного забезпечення господарської діяльності у сфері виробництва продукції; системи стимулювання щодо впровадження

інновацій, до якої повинні входити: система мотивації працівників, система державної підтримки, система соціальних пільг, система надання пільгових кредитів, система податкових пільг. Посилення формування економічного механізму публічного управління агроформуваннями ми пропонуємо здійснювати через використання інтернет технологій: інтернет-майданчиків оренди сільськогосподарської техніки, торгівельний «bot», мобільних додатків з реалізації сільськогосподарської продукції, техніки, послуг тощо. Дані цифрові інновації здатні поліпшити виробничі та управлінські процеси, забезпечити оптимальність роботи обладнання і техніки, зменшити використання фізичної праці, що прямопропорційно впливає на ефективність виробництва галузі. Також доцільним є утворення інноваційних інтеграційних структур кластерного типу, з метою стабілізації та подальшого розвитку економічних зв'язків між учасниками інтегрованого угруповання, отримання конкурентних переваг, а також економічних і фінансових вигод від господарської діяльності.

7. Визначено напрями підвищення ефективності публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств через: адаптацію вітчизняного законодавства в сфері агроінновацій до європейських стандартів; розробка Державної програми інноваційного розвитку аграрних підприємств (яка має передбачати: здійснення системного моніторингу поточного стану впровадження новацій в аграрному секторі; надання консультаційно-дорадчих послуг щодо застосування техніко-технологічних новинок в галузі); створення онлайн-платформи «Агроонлайнкомерція» із реалізації аграрної продукції на території Херсонської області, як інноваційного напрямку збутової діяльності підприємств в умовах пандемії COVID-19, що збільшить обсяги продажів серед товаровиробників регіону та дозволить зменшити ризики їх можливої ліквідації чи банкрутства. Запропоновано альтернативні шляхи розвитку техніко-технологічного потенціалу агроформувань через використання у виробничому процесі методів вирощування продукції на аквапоніці, аеропоніці, технології Green IQ, Smart Agro Marketing, агробіотехнологій, біотехнологій для рослин та тварин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізов С. П., Кенійський П. К., Скупий В. М. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підруч. / за ред. проф., С. П. Азізова. К. : ІАЕ, 2001. 834 с.
2. Александрова Л. Бізнес–ангели інвестиційних проектів. *Фінансовий ринок України*. 2012. №2. С. 24., с. 1
3. Альтшуллер Г. Найти идею: Введение в ТРИЗ – теорию решения изобретательских задач. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 400 с.
4. Американские буржуазные теории управления. (Критический анализ). Москва. 1978.
5. Амоша О.І., Антонюк В.П., Землянкін А.І. та ін. Активізація інноваційної діяльності: організаційно–правове та соціально–економічне забезпечення: монографія. Донецьк : Ін–т економіки пром–сті НААН України, 2007. 328 с.
6. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. 2–ге вид., доп., перероб. К. : КНЕУ. 2004. 624 с.
7. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : моногр. К. : КНЕУ. 2005. 292 с.
8. Андрушків Б. М. Ф. В. Бортняк Інноваційна політика; за заг. ред. Б. М. Андрушківа. Тернопіль : ТЗОВ «Терно–Граф», 2012. 483 с.
9. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.В.. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія. К. : КНЕУ, 2003. 394 с.
10. Афендікова Н.О. Інноваційний розвиток аграрного виробництва в сучасних умовах. *Економіка та держава*. № 6. 2016. С. 32-34.
11. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. 7–ме вид., стер. К. : Знання–Прес, 2008. 719 с.
12. Батюк Б. Б., Пенцак Т. Г. Управлінські рішення в організаційних формах аграрного виробництва. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. 2013. Т. 15, № 1(5). С. 3–11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2013_15_1\(5\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2013_15_1(5)_3).
13. Білоброва І.О Проблеми мотивації інноваційної діяльності: Світова

практика та українські реалії. *Економічні науки*. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/14229/1-Bilobrova.pdf?sequence=1>

14. Білоусько Я.К., Питулько В.О., Товстопят В.Л. Державна підтримка техніко–технологічного забезпечення аграрного виробництва. *Економіка АПК*, Міжнародний науково–виробничий журнал. 2005. № 5. С. 30–35

15. Боліла С., Кириченко Н., Осадчук І. Інноваційний вектор розвитку регіонального аграрного виробництва. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (2), 2020. С. 86–94. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/52>.

16. Власов А.М. та Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: КНЕУ. 1997. 92 с.

17. Гайдучський П.І. Аграрна реформа Л.Д. Кучми в Україні. К. : ДКС ЦЕНТР, 2020. 544 с.

18. Ганечко І. Проблеми розвитку інновацій в Україні. *Економіка*. 2011. № 5. с. 21–24.

19. Главный журнал по вопросам агробизнеса URL: <http://propozitsiya.com/ukrainskie-razrabotchiki-prezentovali-tri-agroinnovacii>

20. Головне управління Держпродспоживслужби в Херсонській області URL: <https://dpss-ks.gov.ua/novini/nishevi-kulturi-perspektivi-viroshhuvannya-lfnf-pdthytyyz> 15/032020.

21. Головне управління статистики у Херсонській області URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/silskeliso-ve-ta-ribne-gospodarstvo/1754-2-1-8-1-silskeliso-gospodarstvo/2025-zvedeni-pokazniki-1995-2011-rr.html>.

22. Гончаров А. Б., Олейникова Н. М. Економічне управління підприємством : конспект лекцій. Харк. нац. екон. ун–т. Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. 366 с.

23. Грещак М. Г., Колот В. М., Наливайко А. П. Економіка підприємства : підручник ; під ред. С.Ф. Покропивного. – [2-ге вид., перероб. та допов]. – К. : КНЕУ, 2001. 528 с.

24. Гринько Т. В. Функції логістичної системи в умовах забезпечення конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та держава*. 2016. № 5. С.

12–16.

25. Давила Т. Эпштейн М., Шелтон Р. Работающая инновация: Как управлять ею, измерять её и извлекать из неё выгоду; пер. с англ. Т.Ф. Козицкой. Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. 320 с

26. Дацій О.І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно–інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65–76.

27. Двенадцать фактов про контент–маркетинг, которые должен знать каждый владелец бизнеса. URL: <http://alexanderbankin.ru/12-faktov-pro-kontentmarketing>.

28. Деминг Э. Выход из кризиса: Новая парадигма управления людьми, системами и процессами; Пер. с англ. 2–е изд. М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. 419 с.

29. Денисов А.Ю., Жданов С.А. Экономическое управление предприятием и корпорацией. М. : Дело и Сервис, 2002. 416 с.

30. Департамент розвитку сільського господарства та зрошення Херсонської обласної державної адміністрації URL: <http://apk-kherson.gov.ua/ahrobiznes/investytsiinyi-potentsial.html> (дата звернення 14.03.2020).

31. Державна служба статистики України: статистична інформація URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

32. Державне агентство рибного господарства України URL: http://darg.gov.ua/_predstavniki_0_0_0_7721_1.html

33. Детальніше читайте на УНІАН: URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/10811891-pidstav-dlya-zrostannya-investiciji-v-silske-gospodarstvo-nemaye-ekspert.html>.

34. Джордж Л. Майкл Бережливое производство + шесть сигм: Комбинируя качество шести сигм со скоростью бережливого производства / Майкл Л. Джордж; [пер. с англ.] – [2–е изд.] М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. 360 с.

35. Долгошея Н.О. Організаційно–економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки. *Вісник ЖДТУ (Економічні науки)*. № 1 (55). 2011. С.192–195.

36. Домбровська С.М. Удосконалення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників зерна. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу : монографія. За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. Київ : ІАЕ, 2000. Т. 2. С. 517-523.
37. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі. К. : Україна, 1994. 422 с. с. 86.
38. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу. К. : Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
39. Економіка підприємства: підручник, за заг. ред. С.Ф. Покропивного. [вид. 2–ге, перероб. та доп.]. К. : КНЕУ, 2011. 528 с.
40. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 2, ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К. : Вид. центр «Академія». 2001. 846 с.
41. Економічна енциклопедія: в 3 т., ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред) К. : Видавничий центр „Академія”, 2002. 864 с.
42. Економічна енциклопедія: у трьох томах, ред. кол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
43. Економічне управління підприємством: навч. посіб. / [А. М. Колосов, О. В. Коваленко, С. К. Кучеренко, В. Г. Бикова]; за заг. ред. А. М. Колосова. Старобільськ : Вид–во держ. закл. «Луган. Нац. Ун–т імені Тараса Шевченка», 2015. 352 с.
44. Економічний словник–довідник. URL: <http://www.sesia.org.ua/348.html>
45. Євдокимова Н. М., Батенко Л. П., Вербя О. О., Кизенко В. А. Економічне управління підприємством : навч. посіб.; за заг. ред. Н. М. Євдокимової. К. : КНЕУ, 2011. 327с.
46. Єпіфанова І.Ю. Власний капітал у системі фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств. *Проблеми економіки*. 2016. №3. С. 239–244.
47. Жаровська Н. Ю. Класифікація та характеристика факторів впливу на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 3. С. 191–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_29.
48. За 9 місяців 2019 року український аграрний експорт склав \$15,8

млрд. Офіційний сайт Інформаційно–аналітичного порталу АПУ України URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/za-9-misyaciv-2019-roku-ukrayinskij-agrarnij-eksport-sklav-158-mlrd>.

49. Завадський Й. С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК: [підручник]. К. : Вища школа, 1992. 367 с.

50. Завгородня О. Структурна динаміка як фактор інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка України*. 2004. №11. С.34–42.

51. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 380–IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. №36 (06.09.2002). Ст. 231.

52. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266.

53. Заплатинський М. В. Проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств в Україні. *Агросвіт*. 2020. № 4. С. 83–90. DOI: 10.32702/2306–6792.2020.4.83.

54. Зянько В.В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2015. 172 с.

55. Іванов Ю. Б., Орлов П.А., Іванова О.Ю. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток: [моногр.]. Харків: ІНЖЕК, 2008. 352 с.

56. Ілляшенко С. М. Інноваційний розвиток: маркетинг і менеджмент знань: монографія. Суми: ТОВ «Діса плюс». 2016. 192 с.

57. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. 278 с.

58. Ілляшенко С.М. Менеджмент і маркетинг інновацій: Монографія. Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. 616 с.

59. Інноваційна та модернізаційна діяльність в Україні як фактор забезпечення її економічного розвитку та державної стабільності: навч.–метод. Матеріали / Уклад: Баранцева К.К. к.філ.н., доцент кафедри державного управління та податкової політики Київ : ДПС України, 2012. 44с., с. 22.

60. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. Київ. 2015. 336 с. с. 9.

61. Інтелектуальна аеропоніка для дому та бізнесу URL: <http://greeniq.com.ua/uk/intelektualna-aeroponika-dlya-domu-ta-biznesu>.
62. Іртищева І.О. Особливості інноваційних процесів у сільському господарстві. URL: http://www.confcontact.com/2009_03_05/5_irtisheva.php/
63. Кирилов Ю. Є. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 420 с.
64. Кирилов Ю. Є., Грановська В. Г. Агротехнопарки як інноваційний напрям конкурентоспроможного розвитку підприємств аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2017. № 6. С. 65–73.
65. Кирилов Ю.Є., Стукан Т.М. Інноваційне забезпечення аграрних підприємств в умовах розвитку цифрового сільського господарства. *Сучасна наука: стан та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених з нагоди Дня науки, 23 травня 2019 р.* Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 170 с.
66. Кирилов Ю.Є., Стукан Т.М. Стан та перспективний план формування об'єднаних територіальних громад Херсонщини. *Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (19 квітня 2018 р.) Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. 334 с.
67. Кирилов, Ю. Є. Бренд країни в глобалізованому світі. Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний ун–т». Херсон: Гринь Д.С., 2013. 156 с. ISBN 978–966–2660–82–1.
68. Кирилюк Є. М. Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем [Текст] : монографія /; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун–т ім. Вадима Гетьмана». К. : КНЕУ, 2013. 571 с.
69. Кирилюк Є. М. Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем : монографія. Київ : КНЕУ, 2013. 571 с.
70. Кісіль М. І. Критерій і показники економічної ефективності малого і середнього бізнесу на селі. *Економіка АПК*. 2001. № 8. С. 59–64.
71. Климова В.М. Фінансування інноваційної діяльності України в сучасних умовах інтеграції у світовий економічний простір. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*.

Випуск 9. 2011. С. 107–111.

72. Ключові показники ефективності. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: [https:// ru.wikipedia.org/wiki/](https://ru.wikipedia.org/wiki/)

73. Ковалев Г. Д. Основы инновационного менеджмента: учебник для вузов, под ред. Швандра В. А. М. : ЮНИТИ, ДАНА, 1999. 208 с.

74. Коваль П.В. Особливості управління аграрними підприємствами за концепцією ощадного виробництва. *Економіка АПК*. 2012. № 5. С. 91–98.

75. Колодяжна І.В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 448–453.

76. Кондратьев Н.Д. Основные проблемы экономической статистики динамики. М. : Наука. 1991. 569 с.

77. Конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств [Текст] : [монографія] / Грановська В.Г. Херсон : ОЛДІ-плюс, 2018. 402 с.

78. Корсікова Н.М. Організаційно–економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах. *Економіка харчової промисловості*. 2009. №3. С. 8–11.

79. Котлер Ф. Маркетинг в третьем тысячелетии: Как создать, завоевать и удержать рынок. М. : ООО «Издательство АСТ», 2000. 272 с.

80. Котлер Ф. Основы маркетинга: пер с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Е. М. Пеньковой. М.: Прогресс, 1990. 736 с., с. 214.

81. Коюда О.П., Колесніченко В.Ф. Інноваційна діяльність: від оцінки привабливості до інвестиційного забезпечення. Харків : ХНЕУ, 2009. 276 с.

82. Коюда П.М., Шейко І.А. Ефективність інноваційної діяльності підприємств: теорія та практика: Монографія. Х. : ХНУРЕ, 2013. 337 с.

83. Кругликов А. Г. Системный анализ научно–технических нововведений. М. : Наука, 1991.

84. Кулаєць М.М., Бабієнко М.Ф., Лайко П.А., та ін. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України. *Економіка АПК*. №6. 2010. С. 113–119.

85. Лебедєва І.Б., Касьянова Л.П., Новак О.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Алчевськ : ДГМІ. 2004. 205 с.

86. Лігоненко Л. О. Обґрунтування теоретичних засад економічного управління підприємством з позиції теорії фірми. *Бізнес Інформ*. 2013р. № 5.

С. 227–231.

87. Лігоненко Л. О. Систематизація трактувань змісту поняття «економічне управління підприємством». *Економіка і управління*. 2012. № 3. С. 61–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2012_3_13.

88. Маєвський Ю.Ф. Механізми державного управління інституціонального середовища в аграрному секторі економіки України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ*, 2020. Вип. 2 (13). С. 182–189. (Серія «Державне управління»).

89. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк–Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с. с.27–28.

90. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 295 с. с. 41.

91. Москаленко О.М. Інституціональні чинники формування інноваційної економіки : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 "Екон. теорія та історія екон. думки" / Москаленко Олександра Миколаївна ; Держ. вищ. навч. заклад "Київ. нац. екон. ун–т ім. В. Гетьмана". К., 2009. 20 с., іл., табл. Бібліогр.: с. 17–18.

92. Мошек Г.Є. Соціально–економічні фактори підвищення інноваційної активності підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. Випуск 9. 2011. С. 6–8.

93. Мудрак Р. П., Довгаль О. В. Актуальні проблеми глобальної економіки: зміни у світовому виробництві в постпандемічний період. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Вип. 96, ч. 2. С. 116–131.

94. Нагачевська Т. Модель інноваційного розвитку сучасного підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка «ЕКОНОМІКА»*. №5(200). 2018. С. 33–41.

95. Науменко А.О. Державне управління розвитком агропромислового комплексу України. *Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління*. 2019. 1(10). С. 226-233.

96. Наслідки епідемії COVID-19 та карантинних заходів для провідних секторів економіки України. Дослідження за результатами глибинних інтерв'ю

з власниками та топ-менеджерами українських компаній. Київ. Харків: Видавець О. А. Мірошніченко, 2020. 188 с.

97. Наукова та інноваційна діяльність України – 2018. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 108 с.

98. Наукова та інноваційна діяльність України – 2019. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 100 с.

99. Небава М.І., Міронова Ю.В. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.

100. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики. Київ: ІАЕ НАНУ, 2003. 412 с.

101. Павленко І.А., Гончарова Н.П., Швиданенко Г.О. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посібник. К. : КНЕУ, 2004. 202с.

102. Павлюк М.В. Мотиваційні можливості вітчизняного законодавства у сфері інноваційної діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. с. 117–121

103. Паламарчук О.М. Сутність та формування організаційно–економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. *Економічний вісник університету*. 2011. Вип. 17/2 URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Palamarchuk.pdf.

104. Пальчик І. М. Формування логістичної стратегії підприємства у сучасних умовах господарювання. *Ефективна економіка*. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3575>.

105. Панде Пит. Что такое «шесть сигм»? Революционный метод управления качеством. М: Альпина Бизнес Букс, 2004. 157 с.

106. Парвина Т.Г. Суть організаційно–економічного механізму управління інноваційною діяльністю URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/parvina/library/st1.htm>

107. Пенькова О.Г. Проблеми реалізації інноваційної стратегії розвитку України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 9. С. 96–99.

108. Петренко И. Я., Чужинов П. И. Экономика сельскохозяйственного производства. Алма–Ата : Кайнар, 1992. 560 с.

109. Петрина Н. Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України. *Економіка України*. 2006. №8. С. 35–40.

110. Писаренко Т.В., Кваша Т.К. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році: аналітична довідка. К. : УкрІНТЕІ, 2018. 98 с.

111. Погрішук Г.Б., Руденко В.В. Інвестування: навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2014. 277 с.

112. Подольчак Н.Ю., Білик О.І., Левицька Я.В. Сучасний стан цифровізації в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. №10 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/6.pdf

113. Полозова Т.В. Організаційно-економічний механізм управління інноваційноінвестиційною спроможністю підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017.126 с.

114. Портер М. Конкуренция. М.: Вильямс, 2001. 171 с.

115. Промислова власність у цифрах за 9 місяців 2018 року: ЗВО з найвищою винахідницькою активністю. Офіційний сайт ЄвроОсвіта. URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?Category=1&id=5824> (дата звернення 19.03.2020).

116. Пропозиція. Головний журнал з питань агробізнесу URL: <https://propozitsiya.com/ua/aeroponika-ray-dlya-roslyn>

117. Пугач А.М., Демчук Н.І., Довгаль О.В., Крючко Л.С., Тягло Н.В. Інноваційний розвиток підприємства [текст]: навч. посіб. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. с. 5–6

118. Pirc X. Managing high technology companies Blmont. N. Y., 1983.

119. Рогач С. М., Гуцул Т. А., Ткачук В. А. Економіка і підприємництво, менеджмент. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2015. 726 с.

120. Розвиток аграрного сектору економіки України та його конкурентні переваги: монографія / Ю.Є. Кирилов, В.Г. Грановська, В.І. Пічура, В.О. Бойко, О.Г. Карташова, Т.М. Стукан, А.А. Осадчий. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 265 с.

121. Розпорядження Кабінет Міністрів України № 67–р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67–р URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovo-yi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi> (дата звернення

17.10.2019).

122. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 0 липня 2019 р. № 526–р «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.

123. Ротвелл Р., Гардинер П. Invention, innovation, re-innovation and the role of the user. // *Techonovation*. 1985. 3. 168 p.

124. Рябов І. Б., Шевкопляс І. М. Особливості та сучасні тенденції застосування системи digital-маркетингу на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8423> (дата звернення: 28.06.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.93

125. Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія. К. : ННЦ ІАЕ, 2010. 706 с.

126. Савицький Е. Е. Інноваційні технології в аграрній сфері: сутність, класифікація та українські реалії. *Економіка АПК*. 2014. № 2. С. 110-115.

127. Семенова А.Ю. Економічний механізм управління сільськогосподарським підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. №3. С. 186-190.

128. Сільське господарство України за 2014 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 379 с.

129. Сільське господарство України за 2015 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 360 с.

130. Сільське господарство України за 2016 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 246 с.

131. Сільське господарство України за 2017 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 245 с.

132. Сільське господарство України за 2019 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 230 с.

133. Спаський Г.В, Інновації в розвитку аграрних підприємств Закарпатської області. *Вісник аграрної науки*. 2017. №10'17. С. 67–73.

134. Статистичний щорічник України за 2015 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 575 с.

135. Статистичний щорічник України за 2016 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 611 с.
136. Статистичний щорічник України за 2017 рік. Київ : Державна служба статистики України. 2018. 482 с.
137. Статистичний щорічник України за 2018 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 541 с.
138. Стратегия и планирование в логистике URL: http://logistclub.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=122.
139. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України у період до 2020 року. За ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Масель. Веселяка. К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
140. Стукан Т. М. Економічний зміст інновацій для сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 17. с. 213-220. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/38.pdf
141. Стукан Т.М. Аналіз європейської системи інституційного забезпечення молодіжної політики. *Фаховий науковий журнал «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління»*. Том 32 (71) № 4, 2021. С. 113-123.
142. Стукан Т. М. Етапи формування системи управління підприємствами // *збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції [«Економіка підприємства: теорія і практика»]*, (м. Київ 13 жовтня 2016 року) / Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016.
143. Стукан Т. М. Ефективність діяльності агарних підприємств як складова забезпечення їх конкурентоспроможного розвитку // *збірник наукових праць [«Стратегія економічного розвитку України: теоретичні засади та механізми реалізації»]* – Ніжин: Видавець ПП «Лисенко М.М.», 2016. – 418 с
144. Стукан Т. М. Ефективність як ключовий фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. Київ, 2016. № 5/2016. С. 115-119
145. Стукан Т. М. Інноваційна діяльність як фактор забезпечення

економічної безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 118–124.

146. Стукан Т. М. Інноваційний тип розвитку аграрних підприємств як чинник зміцнення конкурентоспроможних позицій. *Фаховий збірник наукових праць Національного авіаційного університету «Проблеми системного підходу в економіці»*, Випуск 2(76)/2020. С. 80-87.

147. Стукан Т.М., Кирилов Ю.Є. Державна політика формування та просування бренду країни: світовий і вітчизняний досвід. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2019. Вип. 1 (11). С. 485-502.

148. Стукан Т.М. Неформальні форми інвестування агроформувань в системі публічного управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2018. Вип. 1 (8). С. 508-515.

149. Стукан Т. М. Особливості використання неформальних форм інвестування аграрними підприємствами в умовах цифрового сільського господарства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2020. № 16(44). С. 97–101.

150. Стукан Т. М. Особливості зайнятості молоді в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: "Економічні науки". 2020. №7. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-7-6181>.

151. Стукан Т.М. Стан фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад Херсонщини. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2019. Вип. 1 (10). С. 381-390.

152. Стукан Т. М. Підходи до трактування сутності економічного управління підприємством // *збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції [«Перспективи розвитку національної економіки»]*, (м. Запоріжжя, 9-10 вересня 2016 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016. – 132 с.

153. Стукан Т. М. Сучасні концепції управління аграрними підприємствами в умовах трансформаційних перетворень економіки // *збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції [«Глобальний економічний простір: детермінанти розвитку»]*, (м. Миколаїв 21 жовтня 2016

року) / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2016.

154. Стукан Т. М., Грановська В.Г. Інноваційна складова забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств [Електронний ресурс]. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 328-334. URL: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018>

155. Стукан Т.М. Аквапоніка – інноваційний підхід для аграрних підприємств на шляху до вирощування органічної продукції. *Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 22 червня 2019 року). – Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. – 136 с.

156. Стукан Т.М. Бізнес-ангели – як неформальна форма інвестування в інноваційну діяльність підприємств. *Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій: матеріали X Міжнародної науково-практичної молодіжної інтернет-конференції*, 10 жовтня 2019 р. – Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2019. – 210 с.

157. Стукан Т.М. Економічне управління підприємством: сутність та напрями підвищення ефективності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент»*. 2017. № 27/2017. С. 61-65.

158. Стукан Т.М. Термінологічний інструментарій дослідження дефініцій «державне управління» та «публічне управління». *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2017. Вип. 2 (7). С. 462-468.

159. Стукан Т.М. Експортний потенціал аграрних підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Серія: «Економіка»*. 2017. Том 22 Випуск № 9 (62). С. 64-69.

160. Стукан Т.М. Ідентифікація факторів впливу на інноваційний розвиток молодіжного підприємництва. *Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 9 квітня 2020 р.) / за

ред. Деркач Т.В., Одеса : МГУ, 2020. 192 с.

161. Стукан Т.М. Напрями розвитку молодіжної політики в ХХІ столітті. *Економіка, фінанси, облік та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 24 лютого 2021 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 1. 71 с.

162. Стукан Т.М. Основні напрями та показники економічного управління підприємствами. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції [«Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки»]*, (Дніпро, 17-18 березня 2017 р.) У 2-х частинах.- Дніпро: ПДАБА, 2017.- Ч. 1.- 136 с.

163. Стукан Т.М. Оцінка стану фінансової децентралізації для об'єднаних територіальних громад. *Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (04 грудня 2018 р.) – Житомир: ЖНАУ, 2018.-

164. Стукан Т.М. Стан фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад Херсонщини. Сучасний стан та пріоритети розвитку системи обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів господарювання агропромислового сектору економіки: [колективна монографія] / за заг. ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2018. – 376 с. (с. 311-319).

165. Стукан Т.М. Теоретичні основи дослідження поняття «економічне управління підприємством. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України: [колективна монографія]. – Херсон: ТОВ «СТАР» ЛТД», 2017.- 432 с.

166. Стукан, Т. Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. Випуск № 4, (2020). С. 125-131.

167. Тарасенко Ю.І. Проблеми нормативно–правового регулювання інноваційної діяльності агропромислового сектору економіки України. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. Випуск 9. 2011. С. 124–128.

168. Твисс Б. Управление научно–техническими нововведениями.

Москва. 1989. 271 с.

169. Тимошенко Є. Точне землеробство та українські реалії URL: <http://www.agro-business.com.ua/ekspertna-dumka/1307-tochne-zemlerobstvo-ta-ukraiinski-realiii.html>

170. Тідд Д., Бессант Д., Павітт К. Managing innovation. John Wiley and Sons, LTD, Chichester, 2001.

171. Точне землеробство URL: <http://aggeek.net/ru/technology/id/top-10-tehnologij-tochnogo-zemledelija-212>.

172. Уколова Н.В. Формирование хозяйственного механизма инновационного развития социально-экономической системы : автореф. дис. на соискание наук. степени доктора эконом. наук : спец. 08.00.01 «Общая экономическая теория». Саратов, 2011. 43 с.

173. Україна опустилася в рейтингу інноваційних країн URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/25/novyna/ekonomika/ukrayina-opustylasya-rejtynhu-innovacijnyh-krayin>

174. Уряд направив 555 млн грн аграріям на погашення заборгованості. URL: https://agropolit.com/news/16611-uryad-napraviv-555-mln-grn-agrariyam-na-pogashennya-zaborgovanosti?fbclid=IwAR3CAm1q_OxxuNMWj0G2VZiyxHXzyBEalzCr0aLTIIj3sc9XykCJJe5Eyu4.

175. Фатхутдинов Р. Конкурентоспособность: экономика, стратегия управление. М.: ИНФРА-М, 2000. С. 279

176. Федів І., Федів Р. Основні виклики для аграрного сектору України в умовах пандемії COVID-19. *Аграрна політика і вдосконалення економічних відносин в АПК*. 2020. С. 13-17.

177. Федулова Л.І. Інноваційна економіка : підручник. К. : Либідь, 2006. 480 с. с. 40–41.

178. Фостер Р. Обновление производства: атакующие выигрывают. М.: Прогрес, 1987.

179. Халатур С. М. Перспективні форми організаційного механізму інноваційного розвитку сільського господарства України. *Агросвіт*. 2017. № 12. С. 36–41.

180. Хамел Г., Прахалад К. Конкурируя за будущее. М.: Олимп-Бизнес, 2002. 216 с.

181. Хартман В.Д., Шток В. Критический анализ буржуазных теорий и практики управления промышленными исследованиями и разработками. Москва. 1979.

182. Херсонська торгово–промислова палата URL: <https://www.tpp.ks.ua/poslugi/info-resurs-zelena-informatsiya/907-aquaponika.html>.

183. Цифрове землеробство спричинить революцію в сільському господарстві URL: <https://propozitsiya.com/ua/cyfrove-zemlerobstvo-sprychynyty-revoluciyu-v-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення 18.10.2019).

184. Черваньов Д. М., Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно–інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання, 1999. – С. 34.

185. Чому контент маркетинг повинен бути одним із ваших пріоритетів? URL: <https://internetdevels.ua/blog/content-marketing-benefits>.

186. Шарко М.В., Мешкова–Кравченко Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства (частина 1): навч. посіб. Херсон : ОЛДІ–ПЛЮС, 2014. 436 с.

187. Швиденко Г.О., Кузьомко В.М., Норіцина Н.І. Економічна безпека бізнесу: навч. посіб.; за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. К. : КНЕУ, 2011. 511 с.

188. Швиденко О.М. Впровадження інтернет-маркетингу в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2014. № 1. С. 129-135.

189. Шебанін В.С., Кормишкін Ю.А. Форми інноваційно активізації аграрного підприємництва в умовах цифрової трансформації економіки. *Економіка АПК*. 2019. № 10. С. 18–25.

190. Шевченко О. М. Неформальний ринок венчурного капіталу в економічно–розвинутих країнах та його особливості в Україні. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. №2/1(19). С. 54–60., с. 56–57

191. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры): Пер. с англ. М.: Прогресс, 1982. 455 с.

192. Экономическое управление предприятием : пособие для студентов, обучающихся по специальности 7.03050401, 8.03050401 – Экономика предприятия (для всех форм обучения) / Э. И. Цыбульская; Нар. укр. акад. [каф. економіки підприємства]. Х. : Изд–во НУА, 2014. 240 с.

193. Яковец Ю. Ускорение НТП. Теория и экономизм. М. : Экономика, 1989. 335 с.
194. Янковский Н. А., Макогон Ю. В., Фомичева Н. В. Управление качеством в условиях международной конкуренции. Монография. Донецк, 2007. 339 с.
195. Яркіна Н. М. Управління підприємством як економічна категорія (теоретичні аспекти). *Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво*. 2014. № 1. С. 130–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_1_26.
196. Stukan T. Mechanism of the formation of export potential of agricultural enterprises under conditions of european integration processes. *East Journal of Security Studies*, vol 3 (2018), pp. 286-298.
197. Blomsma, Fenna; Pieroni, Marina; Kravchenko, Mariia and other Developing a circular strategies framework for manufacturing companies to support circular economy–oriented innovation / *Journal of Cleaner Production*, Volume 241. – Dec 20, 2019.
198. Cerheev V. Y. Most widespread logistic strategies. Accessed. 27 Oct. 2014. URL: http://www.elitarium.ru /2007/12/11/logisticheskie_strategii.html.
199. Kanter R. M. *The Change Masters: Corporate Entrepreneurs at Work*. – London: Allen and Unwin. 1983. p. 20.
200. Kyrylov Yu., Granovska V., Averchev O., Fesenko G., Aleshchenko L., Stukan T., Pichura V., Potravka L. and others *TRATEGIES OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT AND MECHANISMS OF THEIR IMPLEMENTATION IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC UNCERTAINTY AND GLOBALIZATION CHANGES: International collective monograph Volume 1/ Publisher House “Universal”*. 9. Apakidze str. Georgia. 2020. 290 pages. Stukan T. Modern trends of innovative development of youth entrepreneurship. Strategies of socio-economic development and mechanisms of their implementation in the conditions of economic uncertainty and globalization changes: monograph Georgian publishing house Publisher House “Universal”.
201. Lisetskii F.N., Kyrylov Yu.Ye., Pichura V.I., Hranovska V.G., Domaratsky E.A. The development and current state of the agricultural sector of the national economy due to the more active access to the global food market //

Agricultural Research Updates. Volume 20. Editors: Prathamesh Gorawala and Srushti Mandhatri. Nova Science Publishers, Inc., 2017. Chapter 1. P. 1–70. ISBN: 978–1–53612–216–9 122876.

202. Nikonov, A.A. Strahova, O.A. and Sljuzberg, M.O. (1988), Upravlenie rezultatami i zatratami v nauchno–tehnikeskikh organizatsiiah mashinos troeniia [Management of results and costs in scientific–technical engineering organizations], Mashinostroenie, Leningrad, Russia.

203. Popovich P.Y. Economichniy analiz diyalnosty byektiv gospodaryvanya [Economic analysis of entities]. Kyiv : «Knowledge», 2008. 630 p.

204. Scientific and metodological bases of regulatory support of economy`s ecologization / [P. Skrypchuk, Y. Kyrylov, V. Hranovska, T. Stukan and others]. Podhajska, Slovak Republic: Eastern european development agency n.o., 2017. 328 c.

205. Smart Agro Marketing Forum: новітні технології просування для АПК. URL: <https://propozitsiya.com/ua/smart-agro-marketing-forum-noveyshie-tehnologii-prodvizheniya-dlya-apk>
<https://propozitsiya.com/ua/smart-agro-marketing-forum-noveyshie-tehnologii-prodvizheniya-dlya-apk>

206. SWOT–аналіз – основа формування маркетингових стратегій : [навч. посіб.] ; за ред. Л. В. Балабанової. К. : Знання, 2005. 301 с.

207. Yurii Kyrylov, Natalia Kyrychenko, Tatyana Stukan and Hanna Zhosan, Formation of Enterprise Management Strategies and Entrepreneurship Training, International Journal of Management, 11 (6), 2020, pp. 793-800. DOI 10.34218/IJM.11.6.2020.067.

208. Zott C. The business model: Recent developments and future research / Christoph Zott, Raphael Amit, Lorenzo Massa // Journal of Management. 2011. Vol. 37, No. 4. P. 1019–1042.

ДОДАТКИ

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА РАДА

пл. Свободи, 1, м. Херсон, 73003, тел. (0552) 42 54 08, тел./факс 32 13 27, 45 51 89

e-mail: oblrada_ks@hotmail.com

Код ЄДРПОУ 24121079

19.03.2021 № 01-15-001-01-400/04

На № _____ від _____

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Довідка

**про впровадження та використання результатів
дисертаційного дослідження Стукан Тетяни Миколаївни**

Наукові розробки та результати дисертаційного дослідження Стукан Т.М. щодо забезпечення економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств передбачають реалізацію напрямів підвищення їх ефективності через диверсифікацію видів діяльності, застосування сучасних підходів, які направлені на використання точного землеробства, широке застосування методів вирощування сільськогосподарських культур в умовах посушливого клімату: аеропоніка, аквапоніка тощо.

Використано тезу автора щодо необхідності створення кластеру «влада-наука-інноваційне виробництво», який для регіону виступить іміджевою складовою, а також забезпечить обмін провідним досвідом, переймання інноваційних технологій, сформує платформу підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та сприятиме нарощенню економічного потенціалу для регіону. В рамках цього доцільним є також створення консорціумів з реалізації регіональної політики щодо інноваційного розвитку агроформувань, де відбувалося б об'єднання зусиль, досвіду та спільних напрацювань щодо практичного застосування інноваційних розробок аграрними підприємствами.

Також Херсонська обласна рада вбачає високий потенціал у створенні бізнес-інноваційних-інкубаторів на базі аграрних закладів вищої освіти регіону, які можуть сформувати пропозицію на даний вид послуги. Це випродує сприятливі умови для реалізації підприємницьких інноваційних ідей і бізнес-проектів серед молодих науковців, забезпечить посилення комерціалізації результатів їх науково-дослідних робіт в регіоні та сприятиме залученню молоді до такого виду діяльності, тим самим стане фактором утримання талановитої молоді в регіоні.

Використано рекомендації стосовно удосконалення механізмів інноваційного розвитку аграрних підприємств та сільських територій, які охоплюють екологічні та соціальні інновації, соціальну відповідальність агробізнесу, державно-приватне партнерство у сфері інвестицій.

Таким чином, надані практичні пропозиції автора дисертаційного дослідження є практично значущими в роботі Херсонської обласної ради при формуванні програм розвитку аграрного підприємництва в регіоні та стимулювання їх до впровадження інновацій.

Перший заступник голови обласної ради –
керівник виконавчого апарату

Юрій СОБОЛЕВСЬКИЙ

**ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЗРОШЕННЯ**

просп. Ушакова, 47, м. Херсон, 73000, тел./факс (0552) 42-27-38
e-mail: dp-agroprom@khoda.gov.ua, up-agro@ukr.net; <http://apk-kherson.gov.ua>
код ЄДРПОУ 33824007

20.11.2022 № *15-1002/01/21/2194.1*

На № _____ від _____ Спеціалізована вчена рада по захисту
дисертаційних робіт на здобуття
наукового ступеня кандидата наук
з державного управління

**Довідка
про впровадження та використання результатів
дисертаційного дослідження Стукан Тетяни Миколаївни**

Результати наукових досліджень Стукан Т.М., що стосуються механізмів стимулювання інноваційних трансформацій аграрних підприємств використовувалися Департаментом розвитку сільського господарства та зрошення Херсонської обласної державної адміністрації при розробці Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021-2027 роки, в частині нарощення темпів впровадження інновацій аграрними виробниками через створення і діяльність при Департаменті відділу сприяння інноваційним перетворенням та розвитку аграрних підприємств, робота якого стосуватиметься формування інноваційної політики, обґрунтування інноваційних стратегій, сприяння створенню відповідної інфраструктури, надання дорадчих послуг, формування кадрового забезпечення науково-дослідної роботи у напрямі впровадження агроінновацій суб'єктами господарювання. Також, використано рекомендації стосовно модернізації системи господарювання агроформувань з урахуванням їх фінансово-економічного стану, ресурсного потенціалу та конкурентних позицій. Було взято до уваги доцільність створення інтернет-платформи «Агроонлайнкомерція» в регіоні, як інструменту публічного управління щодо налагодження електронної комерції в аграрній сфері області зі збуту аграрної продукції в умовах пандемії COVID-19 та діджиталізації економічних відносин.

Застосування даних рекомендацій дасть можливість на регіональному рівні виявляти нові сфери формування конкурентних переваг вищого рівня галузі, своєчасно та ефективно реагувати на ринкові трансформації, а також зміцнювати конкурентні позиції.

В.о. директора Департаменту розвитку
сільського господарства та зрошення, к.е.н.

Маргарита СТЕПАНОВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи Херсонського державного аграрно-економічного університету
Вікторія ГРАНОВСЬКА
 «19» жовтня 2021 р.

АКТ № 3

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача **Стукан Тетяни Миколаївни** на тему «Економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Комісія у складі:

Голова – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та інформаційних технологій Морозов Р.В.

Члени комісії – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування доктор економічних наук, професор Потравка Л.О.; в. о. завідувача кафедри менеджменту та інформаційних технологій, кандидат економічних наук, доцент Кириченко Н.В.; доктор наук з державного управління, професор Вольська О.М.; кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Карташова О.Г.; кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Жосан Г.В.

цим актом засвідчують, що результати дисертаційного дослідження Стукан Т.М. на тему «Економічний механізм публічного управління інноваційним розвитком аграрних підприємств» (зокрема, поглиблення теоретичного інструментарію, розробка підходів до формування економічного механізму публічного управління інноваційним розвитком, визначення напрямів в публічному управлінні, які забезпечать ефективну реалізацію інноваційного вектору розвитку агроформувань) використовуються під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять із навчальних дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Управління інноваціями», «Теорія та моделі державного управління», «Публічне адміністрування», «Публічне врядування», «Аналіз і оцінка державної політики», «Оподаткування суб'єктів господарювання», «Ризик-менеджмент», «Публічні фінанси», а також під час виконання кваліфікаційних дипломних робіт за програмою підготовки здобувачів вищої освіти за першим бакалаврським рівнем вищої освіти спеціальностей «Публічне управління та адміністрування», «Менеджмент», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» у Херсонському державному аграрно-економічному університеті.

Голова комісії:

Доктор економічних наук,
 професор кафедри менеджменту та
 інформаційних технологій

Р.Морозов

Роман МОРОЗОВ

Додаток Г

Термінологічний інструментарій дослідження поняття «інновації»

Автор	Визначення
Економічний енциклопедичний словник	довгострокові вкладення капіталу в різні галузі господарства на зовнішньому та внутрішньому ринку з метою отримання прибутку. [41]
Закон України «Про інноваційну діяльність»	новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальну сферу [51]
Андрушків Б.М. та ін.	фактор, дієвий механізм економічного росту, спосіб та стимул за допомогою якого відбувається розвиток підприємства [8]
Антонюк Л. та ін.	новаторство, нововведення, будь-яка зміна, яка здійснюється підприємством у виробничо-господарській діяльності з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [9]
Гунін В. та ін.	результат практичного освоєння новації, в цьому контексті до інновацій можна віднести нові товари та послуги, наукомісткі технологічні процеси, різні модифікації продуктів та ін. [9]
Кантер Р.	процес втілення у життя будь-якої нової ідеї, що пропонує вирішення якоїсь ідеї [16].
Ковальов Г.	кінцевий результат інноваційної діяльності у процесі якої створюються (купуються) і використовуються нововведення [8, с. 33].
Кондратьєв Н.	економічний процес, циклічний, який протікає або виникає у безпосередній взаємодії з технологічними, соціально-економічними та суспільними процесами [18].
Котлер Ф.	ідея, товар або технологія, які запроваджені у виробництво і представлені на ринку як зовсім нові, чи такі, що мають деякі унікальні властивості [80, с. 21].
Массі П.	акт обміну сьогодишнього задоволення визначеної потреби на очікування задовольнити її в майбутньому за допомогою інвестованих благ [94, с. 33–41].
Павленко І. та ін.	кінцевий впровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління й одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту [101]
Портер М.	можливість здобути конкурентні переваги. Інновації виявляються в новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу чи в новій методиці підвищення кваліфікації працівників. [114, с. 171].
Ротвелл Р., Гардинер П.	комерціалізація не тільки основного вдосконалення в технічному процесі (радикальне нововведення), а й використання змін невеликого масштабу в технологічних навичках (удосконалення чи незначне нововведення) [123, с. 168].
Сорос Дж.	одна з головних переваг вільних ринків, але на фінансових ринках інновації неминуче породжують нестабільність. Інновації приносять інтелектуальне задоволення й прибуток інноваторам, але пріоритетом має бути підтримання стабільності або, точніше, запобігання розвитку небажаних тенденцій на ринках [6, с. 379].
Уколова Н.	сталі стосунки з приводу впровадження і застосування нововведень (нових технологій, винаходів, відкриттів) [172, с. 15].
Федулова Л.	наукові дослідження та розробки завдяки яким відбувається поліпшення технічних, економічних, споживчих характеристик продукції, процесів, послуг або стати базисом для створення нового товару [177, с. 39].
Яковець Ю.	Якісні та кількісні зміни, які стосуються як техніки та технологій, так і виробничих та управлінських процесів в організації [193].

Додаток Д

Напрями підвищення ефективності публічного управління інноваційним розвитком агроформувань

№	Напрями	Коротка його суть
1.	Аквапоніка	Для вітчизняного аграрного підприємства є екологічним інноваційним підходом завдяки, якому споживання води можна скоротити на 90% та отримати агропродукцію на ґрунтах, які є не придатними для використання. Прибуток від даного напрямку господарство починає отримувати вже через 1,5 роки після впровадження, що виправдує первісну вартість проєкту, що становить близько 20 тис. дол. США. Даний підхід також є одним з шляхів посилення продовольчої безпеки в умовах нестачі ресурсів.
2.	Система «Розумна теплиця»	Мінімізація участі фактору «людина» у процесах агровиробництва досягається за рахунок впровадження даної системи. Характеризується повною автоматизацією, проведенням моніторингу за допомогою датчиків за всіма процесами та роблячи підбір оптимальних умов, які будуть сприяти росту, розвитку рослин.
3.	Аeropоніка	Дана технологія може бути використана як в аграрному виробництві, так і в проведенні дизайну середовища міст. Для перших це вирощування рослин у повітрі, а не в ґрунті, всі необхідні поживні речовини культура отримує до коріння у вигляді аерозолі, для других здійснення декоративного озеленення будівель, за допомогою проєктування конструкцій, які давали б змогу вирощувати рослини на вертикальних стінах.
4.	Технологія Green IQ	Включає в себе поєднання двох напрямів aeropоніка і «розумна теплиця» та забезпечує отримання врожаїв агрокультур цілий рік до яких відносяться салат, рукола, базилік, пряні трави, огірки, помідори, баклажани, перець, полуниця, малина, ожина, а також кавун, диня, фізаліс, шафран, банан, мандарини та лимон.
5.	Бізнес-інкубатори	Дорадча структура у підтримці та спонуканні аграрні підприємства до інноваційного розвитку, входження до якої дозволяє набути практичних навичок суб'єкту господарювання з менеджменту, маркетингу, бізнес-планування, маркетингових досліджень конкурентоспроможності продукції і методів його просування.
6.	Ресурсоощадні технології	Призводить до економії ресурсів, підвищення урожайності, сприяє поліпшенню родючості ґрунтів, покращенню якості продукції і навіть в деяких випадках зменшує залежність отриманих врожаїв від непередбачуваних погодних умов. Вибір оптимальних попередників для культур, визначення прийомів підготовки ґрунтів; використання найбільш перспективних сортів та високоякісного насіння; застосування необхідних доз добрив, гербіцидів; використання всіх агротехнічних операцій за допомогою сучасної техніки на основі раціональних форм організації праці.
7.	Агробіотехнології	Використання технологічних, мікробіологічних і генно-інженерних методів у виробничій діяльності, що призведе до зростання його обсягів випуску біотехнологічної продукції. Застосування нових біопрепаратів, біодобрив і біопестицидів, поглиблення переробки відходів сільського господарства з метою отримання нових продуктів, альтернативних видів палива та енергії.
8.	Біотехнології для рослин	Біологічний захист рослин, створення сортів рослин біотехнологічними методами, біотехнологія ґрунтів і біодобрив.
9.	Біотехнології для тварин	Технології молекулярної селекції тварин і птиці, трансгенні та клоновані тварини, біопрепарати для тваринництва, біологічні компоненти кормів і преміксів.

Додаток Ж

Характеристика інтернет-платформи «Агроонлайнкомерція»

Інтернет платформи «Агроонлайнкомерція» Гасло: РЕАЛІЗОВУЙ БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ	
Територія запровадження та цільова орієнтація	Херсонська область
Для кого?	Малий та середній бізнес аграрної продукції, місцеві сільськогосподарські товаровиробники, дрібні сімейні кооперативи.
Тип проєкту	Соціально-комерційний
Організатор проєкту	Херсонська обласна державна адміністрація Департамент агропромислового розвитку та зрошення
Партнери проєкту	Громадські організації та Асоціація міст України.
Можливості інтернет майданчику	Пряма взаємодія агровиробника зі споживачем без посередників. Додаткова і безкоштовна можливість збуту продукції. Необмежений доступ до платформи, як для підприємств, так і для покупців. Виробники зможуть розміщувати свої пропозиції без додаткової плати за це та в необмеженій кількості. Реалізація як в межах Херсонської області, так і в Одеській, Миколаївській, Запоріжській та Дніпропетровській областях.
Доступ через	Сайт та мобільний додаток.
Механізм здійснення реєстрації на платформі	Слід пройти процес реєстрації це може бути як через мобільний додаток так і на самому сайті платформи. Особливих даних для введення надавати буде не потрібно, достатньо буде вказати ПІБ, назва (за наявності) та місце розташування господарства чи проживання особи, яка планує реалізовувати товар, електронна пошта, контактний номер телефону.
Механізм потрапляння продукту на платформу	Це перелік послідовних дій: завантаження фото товару, написати його назву; вибрати категорію товару; зазначити коротку характеристику продукції; визначити та вказати ціну; обрати місце розташування; вказати чи доступний споживачеві самовивіз товару чи є доставка Новою Поштою чи в будь-який інший спосіб; зазначити контактний номер за яким можуть зв'язуватись для уточнення деталей.
Пошук продукції на платформі	Це можна здійснити через “живий пошук” по сайту, або скористатися наявними фільтрами.
Перспективи розвитку онлайн майданчику	Розширення платформи за рахунок об'єднання всіх виробників сільськогосподарської продукції Херсонської, Одеської, Миколаївської, Запоріжської та Дніпропетровської областей, тим самим створення майданчику для південних регіонів України.

Додаток 3

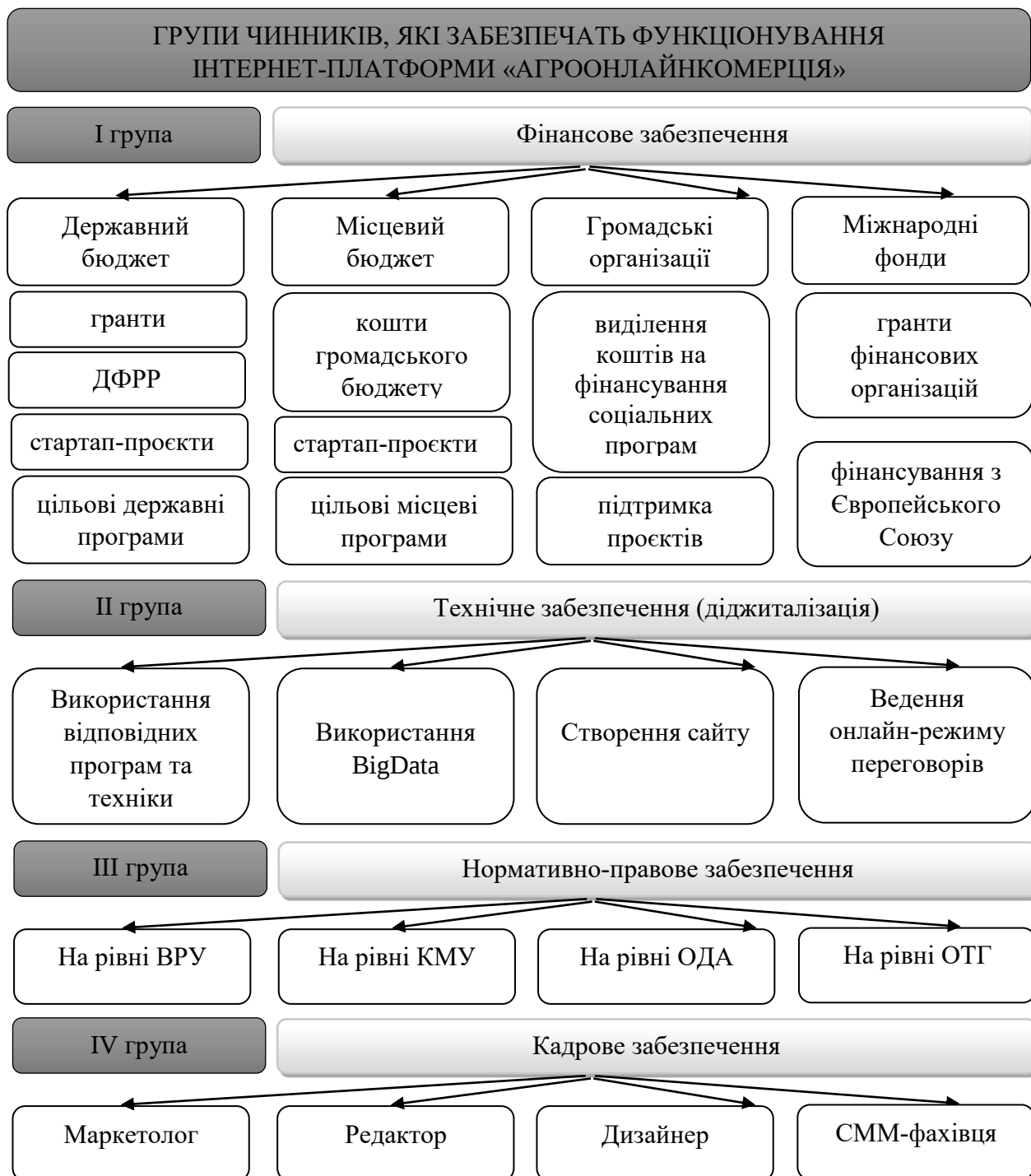

Рис. 1. Фактори забезпечення функціонування онлайн-платформи «Агроонлайнкомерція» щодо збуту сільськогосподарської продукції суб'єктами господарювання